

SECUNDA EDITIO
CIRCA VNIVERSAM
ARISTOTELIS LOGICAM SVBTILIORIS
doctrinæ, quæ in Complutensi Academia versatur, miro
quodam ordine disposita, & in dilucidam
methodum redacta.

PER LICENTIATVM FRANCISCVM MVRCIA DE LA
Llana, in insigne eiusdem Academia Collegio Theologorum Collegam.

ADDOMINVM, D. FRANCISCVM CID, DVCEM,
& vice Supremum Status Mediolanensis meritissimum
Præfatum.

CVM PRIVILEGIO.

Compluri: Ex Officina Ioannis Gratiani, apud Viduam.
Anno 1606.

CONFIDENTIAL

CONFIDENTIAL

ILLVSTRISSIMO

D. D. FRANCISCO CID,

Exercitus Mediolanensis Status Duci, & vice

Supremo Præfecto meritissimo. Licentia-

tus Franciscus Murcia de la Llana.

Salutem.

ETVS Opinio, quæ li-
teras ab armis non se iun-
git (generosissime Fran-
ciscæ) Caium Iulium Cæ-
sarem, qui primus Roma-
norū Polyarchiam, in Mo-
narchiam redegit; in eam
sententiam traduxit: ut
quæ bello cum virtute ges-
serat, literis cum erudi-
tione mandaret. Tantam

quippe literarum & amorum concordiam, siue (ut Græca
dictione utamur) sympathiam esse putabat, ut Imperium
sine literis partum, armis tueri non posse existimaret: is
enim, qui literaria, & bellica laude floret, id vnum adep-
tus est, quod immortalitatem possit demereri. Ego vero,
qui te si non Cæsarem, Imperio Cæsareo dignum (absit se-
ditiosa suspicio) semper putavi, tibi meas vigilias, qui
etiam maiora vigilas, meosque & privatos labores, qui
Regni, communeque labores suscepisti, sacro, ut qui tibi
sacros esse sciat, si eos maledicendo laceret, non propa-
nus, sed sacrilegus indicetur, & qui ab eo ducis originem,
qui Mauros, & Barbaros omnes, qui temporum iniuria
nostram patriam occuparunt, terruit, & fugavit; (à Ro-
derico enim, quem Arabes Cid compellabant genus me-
rito perducis) maledicis timorem incutias, & mordaces
reprimas. Vale.

SVMA DEL PRIVILEGIO.

DIO Su Magestad Priuilegio y licencia por diez años, al Licenciado Francisco Murcia de la Llana Colegial Teologo de la Vniuersidad de Alcala, para que pueda imprimir esta Logica, como consta por el Priuilegio Real, dado en Valladolid a treynta y vn dias del mes de Julio, de mil y seyscientos y seys años.

T A S S A.

ESTA Tassado este libro, cuyo titulo es, Selecta ad vniuersam Aristotelis Logicam, compuesto, por el Licenciado Francisco Murcia de la Llana, a tres maravedis y medio cada pliego. Y para que de ello conste, di esta fee en la Ciudad de Valladolid, en diez de Nouiembre, de 1604.

Francisco Martinez.

Librum hunc vidi, & cum suo Archetypo contuli, nihilque notatu dignum in eo inueni, quod non correspondeat suo exemplari. Datum Compluti, die 24. Mensis Octobris, Anno 1606.

*Licentiatu Francisco
Murcia de la Llana.*

C E N S V R A.

IVSSV Senatus Supremi, vidi Selecta ad vniuersam Aristotel. Logicam, omniaque in eo sunt adeo subtiliter disputata, vt non dubitem quim si typis mandentur magnam vtilitatem, sint omnibus allatura. Datum Pintia die vndecimo, Mensis Iulij, Ano 1604.

D. Petrus Sanchez à Soria.

INDEX DISPUTATIONVM, ET QUÆSTIONVM.

Disputationes, Ex quaestiones proœmiales.

Disputatio. I. Proœmialis.
De natura, & proprietati-
bus Logicæ. fol. 3.

Quæstio. I. Vtrum Logica sit
necessaria. fol. 3.

Quæst. II. Quod sit obiectum
Logicæ. fol. 4.

Quæst. III. Vtrum Logica sit
scientia. fol. 11.

Quæst. IIII. Vtrum Logica sit
scientia practica, vel specula-
tiua. fol. 16.

Disputationes, & quaestiones
Vniuersalium.

Disputatio. I. De natura vniuer-
sali. fol. 4.

Quæstio. I. An sit vniuersale, &
quotuplex. fol. 24.

Quæst. II. Vtrum naturæ dêtur
vniuersales à parte rei, an ve-
ro per intellectum. fol. 26.

Quæst. III. Vtrum natura fiat
vniuersalis per abstractionē,
vel potius per comparationē
intellectus. fol. 35.

Quæst. IIII. Vtrum naturæ vni-
uersales distinguantur ex na-
tura rei à singularibus, in
quibus sunt. fol. 43.

Quæst. V. Vtrum detur à parte
rei vnitas formalis in natura
vniuersali, quæ est in singula-
ribus. fol. 47.

Quæst. VI. Qualiter in daturis
realibus prædicentur cōcre-
ta de abstractis, & abstracta
de concretis. fo. 59.

Disp. II. De vniuersalitate, &
de ente rationis. fo. 63.

Quæst. I. An sit ens rationis, &
& quid sit. fol. 63.

Quæstio. II. à qua potentia ens
rationis fiat. fol. 70.

Quæst. III. An, & quomodo se-
cundæ intentiones prædicē-
tur de primis, & de se ipsis
inter se. fol. 74.

Quæst. IIII. Quid sit vniuersa-
litas, & prædicabilitas. f. 79.

Disp. III. De vniuersali, prout
dicit concretum ex natu-
ra, & vniuersalitate.
fol. 85.

Quæst. I. Vtrum vniuersale sit
genus ad quinque prædica-
bilia. fol. 85.

Quæst. II. Vtrum sint tantum
quinque prædicabilia, seu
quinque species vniuersalis
folio. 93.

Quæst. II. Vtrum vniuersalia
sint corporea, vel incorpo-
rea, & an sint corruptibilia,
vel incorruptibilia. folio.
95.

INDEX.

Disputationes, & quaestiones
prædicabiliū.

Circa caput de genere.

Dispu. vnica de natura, & proprietatibus generis, quod est primum prædicabile. fo. 100

Quæst. I. Quæ sit natura, & essentia generis fo. 101.

Quæst. II. Vtrum genus ex natura rei distinguatur à differentijs, per quas contrahitur. 102

Quæst. III. Quod sit definitiū in definitione generis. f. 104

Quæst. IIII. Vtrum definitio generis sit exacta fo. 113

Quæst. V. Vtrum genus prædicetur ut pars, an Vero ut totum. 117.

Circa caput de specie.

Disputatio. I. De specie prædicabili, & subijcibili fo. 126.

Quæst. I. Vtrum genus, & species sint relata fo. 126.

Quæst. II. Qui sit species prædicabilis, & subijcibilis, & qualiter se habeant. fo.

Quæst. III. Vtrum definitio specie prædicabilis sit exacta, fo.

Quæstio. IIII. Vtrum species componatur ex genere, & differentia, & qualis sit hæc compositio.

Disp. II. De indiuiduo. f. 185.

Quæstio vnica, Vtrum indiuiduum bene definiatur à Porphyrio. fo. 183

Circa caput de differentia.

Disputatio vnica de differentia, quæ est tertium prædicabile. fol. 189.

Quæstio. I. Qualis sit diuissio differentia in communem, propriam, & propriissimam. fol. 89.

Quæst. II. Vtrum hæc differentia recte definiatur à Porphyrio. fo. 199.

Quæst. III. Vtrum differentia includat in suo conceptu genus. fo. 206.

Quæst. IIII. Vtrum differentia inferior formaliter includat differentias superiores. f. 208

Quæst. V. Vnde sumatur genus & differentia tam in substantijs quam in accidentibus. fol. 212.

Circa caput de proprio.

Quæstio vnica in hoc capite, vtrum propria passio realiter à subiecto dimoueri possit. fo. 218.

Circa caput de accidenti.

Disputat. vnica de ratione accidentis, tam realis quam rationis. fol. 224.

Quæst. I. Quid sit accidens reale, & an bene definiatur à Porphyrio. fo. 224.

Quæst. II. Quæ sit essentia, & natura accidentis realis. fo. 230.

Circa ante prædicamentum.

Disputat. I. De analogia in communi. fo. 236.

Quæst. I. Quid sit vniuersū, & qui uocū, & analogum. fol. 239.

Quæst. II. Quotuplex sit analogia & qualiter distinguantur inter se. fo. 224.

Quæst. III. Vtrum analogia attribui

- tributionis necessario reperiatur coniuncta cum analogia proportionalitatis. f. 234
- Quæst. II. Vtrum analogum dicat vnum conceptum communem analogatis, qui ab illis præscindi possit. fo. 12.
- Disput. II. De analogia entis, & accidentis. fo. 247.
- Quæst. I. Qualiter dicatur ens de substantia, & accidenti, Deo, & creaturis. fo. 247.
- Quæst. II. Vtrum accidens sit analogum ad nouum prædicamentum accidentium. fo. 252.
- Quæstio. III. Vtrum ens sufficienter diuidatur in decem prædicamenta. fo. 254.
- Circa prædicamenta.*
- Disput. vna de natura prædicamenti, & de requisitis ad illud. fo.
- Quæst. I. Quid sit prædicamentum, seu categoria. fo.
- Quæst. E. Ex quibus partibus componatur prædicamentum. f.
- Quæst. III. Vtrum prædicamenta habeant esse diuersa ex natura rei. fo. 268.
- Circa caput de substantia.*
- Disput. vna de natura, & proprietatibus substantiæ. 275.
- Quæst. I. Quid sit natura, & essentia substantiæ. fo.
- Quæst. II. Quæ sint proprietates substantiæ fo. 298.
- Quæst. I. I. Qualis sit diuisio substantiæ in primam, & secundam fo. 302.
- Quæst. III. An prima, & secunda substantia bene definitur

- tur ab Aristotele. 306.
- Quæst. V. Quæ sint illa, quæ ponuntur in prædicamentis 307.
- Circa caput de quantitate.*
- Disput. I. De natura, & proprietatibus quantitatis fo.
- Quæst. I. Quæ sit essentia quantitatis fo.
- Quæst. II. Vtrum substantia habeat partes seclusa quantitate. fo.
- Quæst. III. Quæ sint passioness quantitatis fo.
- Quæst. IIII. Vtrum quantitas distinguatur à re quanta. fo.
- Quæst. V. Quales sint diuisiones quantitatis adductæ ab Arist. in hoc cap. fo.
- Disput. II. De speciebus quantitatis continuæ fo.
- Quæst. I. Vtrum linea superficies, & corpus sint species quantitatis continuæ. fo. 310.
- Quæst. II. Vtrum locus sit species quantitatis diuersa à superficie fo. 313.
- Quæst. III. Vtrum tempus, & motus sint species quantitatis continuæ fo. 318.
- Disput. III. De speciebus quantitatis discretæ fo. 322.
- Quæst. I. Vtrum numerus sit species quantitatis discretæ fo.
- Quæst. II. Vtrum numerus sit species infima, vel potius subalterna. fo. 310.
- Quæst. 3. Vtrum oratio sit species quantitatis discretæ.
- Circa caput de oratione.*
- Disput. I. de natura, & proprietatibus

- ratibus relationis in commu-
ni. fol. 310.
- Quæst. I. Quæ sit natura rela-
tionis, quæ ponitur in hoc
prædicamento. fol. 313.
- Quæst. II. Quæ sint propieta-
tes relatiuorum. fol. 344.
- Quæst. III. Quæ conditiones
requirantur ad relationē rea-
lē huius prædicamēti. fol. 316.
- Quæst. IIII. Quale fundamen-
tum requiratur ad relationē
realem huius prædicamenti
folio. 346.
- Quæst. V. Vtrum relatio distin-
guatur à suo fundamento. fol.
lio. 318.
- Quæst. VI. Vtrum relatiua re-
ferantur ad aliud extremum
ut absolutum, vel ut respec-
tiuum. fol. 359.
- Quæst. VII. Vnde sumatur dis-
tinctio inter relationes. fol. 366
- Disput. II. De speciebus relati-
uorum.
- Quæstio vnica, quæ sint gene-
ra, seu species subalternæ re-
latiuorum. fol. 397.
- De relatiuis primi generis. fo-
lio. 397.
- De relatiuis secundi generis.
fo. 398.
- De relatiuis tertij generis. fol.
399.
- Circa caput de qualitate.*
- Dispu. vnica de natura, & essen-
tia qualitatis in communi,
& in particulari. fol. 371.
- Quæst. I. Quæ sit essentia quali-
tatis, & de eius proprietati-
bus. fol. 377.
- Quæst. II. Quid sit habitus, &
dispositio, & qualiter se ha-
beant. fol. 388.
- Quæst. III. Quid sit naturalis
potentia, & impotentia. fo-
lio. 380.
- Quæst. IIII. Quid sit passio, &
passibilis qualitas. fol. 384.
- Quæst. V. Quid sit forma, & fi-
gura. fol. 385.
- Circa sex vltima prædicamen-
ta. fol. 387.
- Caput de actione. fol.
- Caput de passionē. fol. 389.
- Caput de vbi. fol.
- Caput de situ, seu positione.
fol.
- Caput de quando. fol.
- Caput de habitu. fol. 396.

DISPUTATIONES, ET QVAESTIONES procœmiales pro dialecticæ introductione.

PROOEMIUM.

*Dialectica
vnde dica-
tur.*

LOGICA, seu Dialectica (si
nominis etymologiam spectes).
dicitur à verbo Græco Logos,
quod idem est, quod sermo, ut di-
ximus in præfatione Summula-
rum: Vnde scientia hæc, quæ
modo Logica appellatur, anti-
quitus Dialectica nuncupata
est, id est, Duorum Logos, &
sermo, quia docet duos adinui-
cem disputare, & discurrere de re sibi proposita. Quannis
enim ex vi naturali intellectus, homo discurrere sciat,
non tamen ita exactè, ut optimum, & concludentem dis-
cursum semper efficiat: & ita ad hoc, opus fuit aliqua
scientia institui. Vnde Isidorus lib. 2. Etymolog. eam
definit, quod sit scientia d. finiendi, & differendi, ut
vera, & falsa dijudicentur: & similia habet Aristot.
1. topic. cap. 2. dicens, esse scientiam inquisitionem, &
quæ alijs scientijs præstat modum perfectum differendi,
& Cicero in libris de fato, dicit, eam diligentem ratio-
nem differendi.

In huius ergo scientiæ traditione eam methodum ob-
servabo, quæ omnium optima mihi visa est, ut de singu-
lis rebus per tractandis, disputationem instituam, & in
qualibet disputatione per suas quæstiones, & difficulta-
tes procedam, in quibus omnibus plura subtili sane, quæ
obscuritatem potius quam rerum cognitionem causare
solent, vitare conabor.

Primo ergo disputationem proœmialium instituemus,
in qua naturam, & quidditatem huius scientiæ explica-
bimus, ubi obiter per tractabimus quatuor illas quæstio-
nes, quas Arist. docuit 2. post cap. 1. de qualibet re per tra-
ctanda, inquirendas esse, scilicet, An res illa sit, Quid sit,
hoc est, quàm habeat essentiam, & quidditatem. Qualis
sit id est quæ habeat passiones, Propter quid sit, id
est ad quid ordinetur, vel ad quid sit necessaria talis res.

DIS.

DISPUTATIO PRIMA procœmiales de natura, & pro- prietatibus Logicæ.

Quæstio prima. Vtrum Logica sit necessaria?

Diuisio Lo-
gicæ in natu-
rale & arti-
ficialem.

IN Hac quæstione
satis cõmunis est
diuisio illa Logicę
in naturalem, & ar-
tificialem. Logica naturalis ap-
pellatur vis illa naturalis intel-
lectus, qua omnia arte seclusa
discurrit circa rem aliquam, il-
lamque definit, & diuidit: Lo-
gica verò artificialis appella-
tur res quædam, seu scientia
inuenta ad hoc exactius præ-
standum. De Logica ergo natu-
rali non procedit præsens
quæstio, certum enim est illam
esse necessariam, quia non est
aliud, quàm ipsa potètia intel-
lectiua, quæ necessariò inest
homini, eo ipso quòd habet
animã rationalem, quæ est for-
ma hominis: & ita communi-
ter dici solet, Logicam hanc
esse necessariam ratione for-
mæ, id est, ratione animę ratio-
nalis, quæ est forma hominis:
loquimur ergo in præsentī de
Logica artificiali.

Ratio dubitandi esse potest.
Primò, quia si hæc scientia est

necessaria, vt præbeat modum
differendi alijs scientijs, ergo
etiam erit necessaria alia scien-
tia, vt ipsi Logicæ modum dis-
putandi præbeat: & inde illi erit
necessaria alia sciētia: & sic pro-
cederetur in infinitum.

Secundò, quia absque cogni-
tione Logicæ possunt alia sciē-
tiæ perfectè acquiri, plures e-
nim sunt Iurisperiti, & Mathe-
matici, qui absque Logicæ co-
gnitione, artem suam optimè
nouerunt, non est ergo Logi-
ca ad alias scientias uecessaria.

In hac re supponendum est *Quid suppo-*
in primis esse scientiam istam,
quam Logicam appellamus, q̃
præter autoritatem omnium Phi-
losophorum, qui prius huius
scientiæ cognitionem tradūt,
ratio ipsa euidenter demon-
strat: nam modus sciēdi, & dis-
currendi in quauis scientia
habēdus, quid scibile est: neq;
habet paruum difficultatem:
oportet ergo ponere scientiã
aliquam, & artem, quæ illud
reddat facile.

Conclusio. Quo supposito, sit conclusio in hac questione. Scientia ista, quam Logicam appellamus, est simpliciter necessaria ad alias scientias perfectè acquirendas. Est communis omnium sententia, pro qua plurimum faciunt definitiones Logicæ ex Isidoro, Aristot. & Cicerone à nobis adductæ: illa præsertim Arist. 1. Topicor. cap. 2. quod *Dialectica est scientia præstans perfectum modum differendi alijs scientijs*. Et ratione probatur, quia reliquæ scientiæ utuntur definitione, diuisione, & discusso, per quæ, tanquam per instrumenta sciendi, veram sui obiecti cognitionem assequuntur, sed Logica exactè tradit modum istum sciendi per definitionem, diuisionem, & syllogismos, docens qualiter hæc omnia fieri debeant: ergo Logica est simpliciter necessaria ad alias scientias perfectè acquirendas: neque in hac re oportet amplius immorari.

Vnde ad primam rationem dubitandi respondetur. Ad primam non sequi processum in infinitum in his scientijs, eo quod non est necessaria alia scientia, ut præbeat modum sciendi, & differendi ipsi Logicæ: nam Logica talem modum alijs scientijs præstans etiam illum sibi obseruat: quod non habet aliæ scientiæ, quia non disputant de modo sciendi, sed illud à Logica accipiunt, sicut in Summulis

diximus, quod definitio non solū definit alias res, sed etiam se ipsam.

Ad secundam respondetur verum esse, scientias alias posse acquiri absque cognitione Logicæ, non tamen ita perfectè, & sine plurium fallaciarum admixtione: & ita Logica est simpliciter necessaria ad illas perfectè acquirendas. Et per hæc manet explicata illa prima questio, scilicet, An res sit.

Quest. II. Quod sit obiectum Logicæ.

Peregrinis iam ad explicandam questionem, quid sit Logica, quod non parum pendet ex cognitione obiecti illius, omnes enim scientiæ sumunt suam essentiam, & distinctionem in ordine ad propria obiecta, & ita merito ad inuestigandam huius scientiæ naturam, prius de eius obiecto disputamus. Et quidem videtur questio inutilis, quia ex Arist. 1. Poster. cap. 1. omnis scientia præsupponit de suo obiecto, an sit, & quid sit: immerito ergo quærimus obiectum huius scientiæ. Respondetur, quod quando Arist. dicit, scientiam præsupponere de suo subiecto, an sit, & quid sit, sensus est, id est, non demonstrat quidditatem, & essentiam eius à priori, & per causam, quod verum est, nā cum essentia rei sit primum, quod

quod in re aliqua inuenitur, nō potest demonstrari, quod sit, neq; quid sit per aliquid prius ipsa; non tamē dicit Arist. quod non possit à posteriori, & per effectum probari, & aliquo modo per diffinitionē explicari, qualiter ipse Arist. 2. lib. de anim. c. 1. & 2. definit animā, quæ est obiectum illius tractatus.

Quædā scilicet.

In hac ergo quæstione, auctores valde inter se dissident, quidam enim asserūt, solas voces Logicas esse obiectum huius scientiæ. Sic tenet Villalp. q. 5. proæmial. sequutus fere omnes Nominales, Quam sententiam, vt ridiculam, omnes alij auctores reiiciunt: Logicus enim nō disputat de voce hac, *Demonstratio*, sed de re ipsa significata, qualiter disputat de re ipsa, quæ est quantitas, qualitas, & relatio, & nō de vocibus significantibus has res.

Alia sunt.

Quare hac sententia omissa, alij ad rem confugientes, asserunt, obiectum Logicæ esse syllogismū in cōmuni. Sic tenet Aegidius, & Sotus q. 2. Alij nō quēlibet syllogismum, sed demonstratiuum solum, vt tenuit Amonius 3. Meta. Alij asserūt ens rationis esse obiectum Logicæ, quæ sententia hoc tēpore sa is cōmunis est inter Thomistas: in ea enim fuisse videtur S. Thom. 4. Met. sect. 4. & opusc. 1. q. 2. cap. 4. Tandem quartō alij asserunt, obiectum Logicæ esse triplicem epera-

tionem intellectus, prout sunt instrumenta scienci, vel, vt alij loquuntur, obiectum Logicæ esse modum sciendi. Tenet Fonseca 2. Meta. cap. 3. quæst. 1. sect. vltim. Aegid. 1. lib. Posterior. in princip. & 2. Meta. c. 3, Caieta. in principi. Ante prædicamentorum.

Vt in tanta opinionum varie *Quid ad-*
tate veram sententiam elliga- *uerit,*
mus, nōnulla aduertenda sunt. Primò notādum est, quod obiectum appellatur illud, circa quod versatur aliqua potentia, vel aliqua scientia, qualiter potentia visua versatur circa colores, & scientia habet pro obiecto scibile, quia circa res scibiles versatur: dicitur autem obiectum, quia est id, quod obijcitur cognoscendū à scientia, vel potentia: differt tamen obiectum scientiæ, & obiectum potentiæ, nam obiectum potentiæ non appellatur subiectum illius, vt color non appellatur subiectum potentiæ visuæ: tamen obiectum respectu scientiæ appellatur subiectum scientiæ, non quia scientia subiectetur in illo, qualiter scientia de plantis non subiectatur in illis, sed quia est subiectum passionum, quas scientia demonstrat de illo, tanquam de subiecto, qualiter scientia de homine demonstrat de illo, quod sit resibilis, admiratiuus, &c. & istæ passionēs sunt in homine, tanquam in subiecto

In quo differat obiectū scientiæ, & obiectū potentiæ.

Quotuplex
obiectū sciē
tiæ.

Rursus obiectum scientiæ, vel potentia duplex est, aliud materiale; aliud formale: obiectum materiale appellatur illud, quod cognoscitur à tali scientia, vel potentia; illud verò, sub cuius ratione cognoscitur, est obiectum formale, vel (vt alij loquuntur) ratio, sub qua, qualiter color dicitur obiectum formale potentia visiva, quia quidquid percipit potentia visiva percipit sub ratione coloris: quod obiectum alij appellant obiectū formale quo, proprius tamen appellatur ratio, sub qua: inter quæ obiecta illud est discrimen, quod obiectum materiale non specificat, & distinguit scientias, vel potentias, qualiter, tam Physica, quam Metaphysica agit de ente, tanquam de obiecto materiali, illæ verò rationes, sub quibus considerant ens, appellantur obiecta formalia in illis scientijs, quia per illas rationes diuersas, sub quibus agunt de eodem obiecto materiali, distinguuntur, & specificantur: & quia species sumitur à forma, ideo obiectum hoc, quod tribuit speciē, appellatur obiectum formale: aliud verò appellatur materiale, quia est materia, circa quam versatur talis scientia.

Obiectū ma
teriale.

Rursus obiectum materiale duplex est, aliud totale, & adæquatum, & est illud, quod cō

tinet omnia, quæ per se trahuntur in tali scientia, & ideo adæquatum dicitur, quia adæquat totam potentiam, vel scientiam. Dixi autem, quæ per se considerantur in tali scientia, nā quæ per accidens, & obiter attinguntur, non opus est contineri sub tali obiectio adæquato, cum per se nō pertineat ad illam scientiam. Aliud verò est inadæquatum, & sunt omnia obiecta inferiora contenta sub obiecto adæquato, inter quæ obiecta inadæquata, id quod præstantius est, & cuius cognitio præcipue intenditur in tali scientia, appellatur obiectum principalitatis, vt in scientia de animalibus obiectum adæquatum est animal, species verò inferiores sub illo contentæ sunt obiecta inadæquata, inter quas homo, qui præstantior species est, dicitur obiectum principalitatis in tali scientia.

Secundo tamē notandū est id, *Quid not.* quod in Sūmulis diximus de operationibus intellectus, est enim triplex operatio intellectus: prima, simplicium apprehensio, & est intellectio, qua intellectus concipit rem aliquā secundum se, vt qua cōcipit hominē, vel lapidem: secūda est compositio, seu diuisio, & est actio illa, qua intellectus, cognitis iam extremis per primā operationem, intellectus vnū de alio affirmat, & tunc dicitur

tur cōponere: vel negat, & tūc dicitur diuidere: negare enim vnū de alio, est separare vnū ab alio. Tertia operatio est discursus, seu ratiocinatio, & est actio illa, qua intellectus discurret, vnū ex alio inferendo.

*Quod sit ob
iectū logica*

His suppositis sit prima conclusio: Obiectum Logicæ est triplex operatio intellectus, prout sunt instrumenta sciendi, ita quod obiectū quasi materiale, & adæquatū, sit triplex operatio intellectus, esse vero instrumenta sciendi sit ratio, sub qua, Logica cōsiderat illas. Est expressa sententia S. Tho. i. lib. Post. in principio, vbi dicit Logicā versari circa actionem rationis, quam deinde diuidit in triplicem operationē intellectus. Tenēt etiā autores pro vltima sententia citati, afferentes modū sciendi esse obiectū Logicæ, idem enim est dicere modū sciendi esse obiectū Logicæ, ac si dicamus esse triplicē operationē intellectus, prout sunt instrumenta sciendi.

Potest probari hæc cōclusio. Primo ex toto progressus librorū, quos Arist. de Logica edidit: nā in libris Priorū docet syllogizare absolute, in li. Poster. docet cōficere demonstrationes, in li. Topi. docet cōficere syllogismos probabiles vbi etiā disputat de modo inueniendi mediū ad quālibet cōclusionē inferendā: in lib. Elēchorū explicat modos, quibus

in syllogismis fallaciæ cōtingere solēt, vācillat eas euitare: quæ omnia pertinent ad tertiā operationē intellectus. In lib. vero de interpret. disputat de secunda operatione intellectus, quæ pertinet ad conficiendas propositiones: in lib. Prædicamentorum agit de prima operatione intellectus, scilicet de apprehensione omnium rerum, vt substantiæ, quātitatis, &c. vt illis cognititis, intellectus secundam, & tertiam operationē suā habere possit. Ex quibus satis colligitur triplicē operationē intellectus, prout sunt instrumenta sciendi, esse obiectū Logicæ, quod alij appellant modū sciendi: & hinc omnes auctores Logicam in tres partes diuiserunt; prima pertinet ad primā operationem intellectus, & continet libros Prædicamentorum, vbi agitur de simplici apprehensione omnium rerū. Secunda pertinet ad secundam operationem intellectus, & cōtinet libros de Interpret. Tertia pertinet ad tertiā operationem intellectus, quæ est syllogizare, & continet reliquos libros, scilicet Priorum, Posteriorum, &c. lib. verò Prædicabilium nō est Logica, sed introductio ad Logicam, vt eius autor Porphyrius expresse fatetur.

Sed rationibus probari potest hæc sententia. Primo, quia

vt supra vidimus ex sententia omnium authorum, Logica est necessaria ad alias scientias, quod non ex alio capite omnes colligunt, nisi quia traditi alijs scientijs modum, & instrumenta sciendi, & ita illam vocant directiuam operum rationis: ergo modus sciendi, seu triplex operatio intellectus, prout sunt instrumenta sciendi, est obiectum Logicæ.

Secundo, quia modus sciendi est quoddam obiectum sciibile, neque paruum habet difficultatē: ergo ponenda est scientia aliqua, quæ circa illud versetur, sed hæc non est alia nisi logica: ergo talis modus sciendi est obiectum logicæ.

Tertio, quia de triplici operatione intellectus sub ratione entis disputat Metaphysicus: quatenus verò sunt operationes naturales, pertinet ad Physicum: ergo quatenus sunt instrumenta sciendi, pertinent ad aliam scientiam, quæ non est alia, nisi logica: ergo vt sic sunt obiectum eius.

Affertio 2. Sit secunda conclusio, obiectum principalitatis in logica esse demonstrationem, seu modum sciendi demonstratiuē. Probatur conclusio, quia obiectum principalitatis est illud, quod præcipue intenditur in tali scientia, sed quod præcipue intenditur in logica, est modus sciendi demonstratiue, eo quod est perfectior

modus differendi: ergo demonstratio est obiectum principalitatis in logica.

Ex dictis infertur primo, falsam esse sententiam Aegydiij, & Soti supra relatam asserentium syllogismum esse obiectum adæquatum logicæ, & ratio est, quia logica disputat de modo, seu instrumentis sciendi: sed non solum syllogismus, sed etiam definitio, & diuisio comprehenduntur sub modo sciendi, eo quod sunt instrumenta sciendi: ergo obiectum adæquatum logicæ non est syllogismus.

Et hinc etiam fit, falsam esse sententiam Amonij, & aliorum asserentium, demonstrationem esse obiectum adæquatum logicæ, quia non solum demonstratio, sed etiam definitio, & diuisio sunt instrumenta sciendi: ergo demonstratio non est obiectum adæquatum logicæ, sed solum obiectum principalitatis.

Infero secundo, falsam esse Thomistarum sententiam asserentium obiectum logicæ esse ens rationis, quia vt hætenus vidimus, obiectum logicæ est triplex operatio intellectus, prout sunt instrumenta sciendi: sed huiusmodi operationes, etiam prout sunt instrumenta sciendi, & ordinantur ad scientiam, sunt quid reale: ergo obiectum logicæ est quid reale. Probatur minor, quia

† sic dicē
dū est quē
uis enim
habet,

quia in primis illæ operationes secundū se sunt actiones reales, quāuis nō habeant esse ab intellectu effectiue, quia intellectus est causa efficiēs illarū: tamen nō habent esse si-
cutum ab illo, quod est de ratione entis rationis, vt postea videbimus, sed potius habent esse factum ab illo, quod est de ratione entis realis, vt infra videbimus: sed potius habent esse quid factū ab illo: ergo illæ operationes secundū se quid reale sunt. Sed q̄ etiā sint entia realia, prout sunt instrumenta sciendi, & ordinātur ad sciētiā, probatur: quia vt sunt instrumenta sciendi, sunt causa sciētiæ, quæ quid reale est, & ordinātur ad sciētiā, sicut causa ad effectum, quē causat: sed effectus realis debet habere causam realē, & ordo inter causam, & effectum realē est quid reale, quia à parte rei causa ordinatur ad suum effectū: ergo huiusmodi operationes, etiā vt sunt instrumenta sciēdi, & ordinantur ad sciētiā, sunt quid reale: atque adeo tam obiectum materiale, quam formale, seu ratio sub qua Logica sunt quid reale, Idem etiā facile probari potest de obiecto principalitatis, quia hoc in Logica est demonstratio, vt vidimus: demonstratio autem quid reale est, quia est quidam discursus realis, certus, & evidens: & ita tam obiectū princi-

palitatis, quam formale, & materiale adæquatum Logicæ, est ens reale. Per quod etiā excluditur modus dicendi aliorum asserentium obiectum logicæ non esse ens reale, sed aliquid cōmune enti reali, & rationis: nam ens cōmune enti reali, & rationis, neque est ens reale, neque ens rationis, sed aliquid abstrahens ab illis, diuisum enim debet abstrahere à membris diuidentibus: sed ostensum est obiectū logicæ esse ens reale: ergo nō est ens abstrahēs ab ente reali, & rationis.

Sed obijcies: Obiectum adæquatum est illud, quod continet omnia, quæ tractātur in sciētia: sed in logica non solum tractatur de entibus realibus, sed rationis etiam, vt de genere, specie, &c. quæ formaliter importāt ens rationis: ergo obiectum logicæ adæquatum est quid cōmune enti reali, & rationis. Accedit illud axioma Auicennæ, q̄ logicus agit de secundis intentionibus adiunctis primis: vbi per primas intentiones (vt postea videbimus) intelligūtur naturæ reales, quibus deinde adueniūt denominationes rationis vt esse genus, vel speciē: ipsæ verò denominationes rationis quæ adueniūt naturis realib⁹, appellātur secundæ intētiōnes. Respondetur, q̄ (vt supra dixi) obiectum adæquatum alicuius sciētiæ debet continere omnia,

nia, quæ per se considerantur in illa sciētiā: at verò ens ratio nis per se non consideratur à Logico, sed à Metaphys. solum consideratur à Logico per accidens, in quantum per accidens consequitur ex operationibus intellectus, quas cōsiderat Logicus, prout sunt instrumenta sciendi: & ita liber Prædicabilium Porphyrij, vbi quodammodò latius agitur de entibus rationis, non est Logica sed introductio ad Logicam Arist. vt sæpè ipse author fatetur: & ita ens reale, quod est obiectum adæquatum Logicæ non debet cōtinere ens rationis, quia de hoc solum disputatur per accidens in Logica. Et eodem modo respondetur ad axioma illud: quod Logicus agit de secundis intentionibus adiunctis primis, per accidens tamen, & non per se.

Et li obijcias D. Thom. 4. Methap. lect. 4. vbi asserit, qd ens rationis est proprium obiectum Logicæ: respondetur, intelligendum esse, nō quod ens rationis secundum se sit obiectum Logicæ, sed quatenus subseruit modo sciendi, & consequitur ex operationibus intellectus: & ita non est obiectum per se consideratū à Logica, sed per accidens.

Sed contra istam sententiam sic explicatam adhuc sunt duæ obiectiones, quæ habēt difficultatem aliquam.

Prima, quia instrumenta sciendi, seu modus sciendi, non solum comprehendit argumentationem, sed etiam diffinitionem, & diuisionem, quæ etiam sunt instrumenta sciendi, neque parum conducunt ad modum sciendi, sed de his nullibi ex professo disputatur in Logica: ergo modus sciendi, prout comprehendit omnem modum, non est obiectū adæquatum Logicæ.

Secundo, quia in lib. Topic. agit Arist. de syllogismis probabilibus, qui non causant sciētiā, sed opinionem: imò in lib. Elenchorum disputat de syllogismis falsis graphis, & sophisticis, qui potius errorē, quam scientiam causant: ergo modus sciendi non est obiectum adæquatum Logicæ.

Respondetur ad primum, definitionem, & diuisionem, quæ etiam reuera sunt instrumenta sciendi, non tantam cōtinere difficultatem, qualem continet argumentatio: & ita non opus fuit de illis speciales libros ab Aristotele fuisse editos: sufficit de illis, quia facilia sunt, obiter egisse, qualiter. i. Topic. cap. 4. agit de definitione: de diuisione vero obiter sæpè alibi agit, & ita Logica disputat de omni modo sciendi. Adde tamen reuera Arist. de definitione, & diuisione speciales etiā libros edidisse,

disse, vt testatur Laetius de vita Philosophorū lib. 5. dū vitam Aristoteli narrat, & Franciscus Patritius lib. 2. discussionū peripateticarum, vt hic refert Mussius, q. 13. proem. cōclu. 8.

Ad secundū in respondet Fōsec. 2. Metaph. c. 3. q. 1. se. 5. modum sciendi posse sumi dupliciter, vno modo strictè, prout significat modum differendi sciētificè, & hoc modo nō est obiectum adequatum Logicæ: vt argumentū ostendit. Alio modo sumitur late, prout significat modū differendi absolute, siue sit sciētificè, si probabiliter, & hoc modo, inquit, modus sciendi, hoc est modus differendi, est obiectū Logicæ, & comprehendit artem Topicā, & Sophisticā, in quib⁹ etiam disputatur de modo sciendi topicè, vel sophisticè, tradit tamen Logicæ modū differendi topicè, vel sophisticè modo quodā sciētifico, vt latius dicam quæstione sequenti.

Quæst. II. Vtrum Logica sit scientia.

Ratio dubitandi est, quia ex Aristotele. 2. Metaphysicor. c. 3. absurdum est si mul querere scientiam, & modū sciēdi, sed Logica est modus sciēdi: ergo nō est sciētia.

Secundo, quia sciētia debet esse certa, & infallibilis: sed logica secundum partem topicā differit de probabilitibus, quæ

certa non sunt, & secundū partem sophisticam, vt in libro Elenchorum disputat de deceptionibus, & syllogismis sophisticis, qui potius errorem, quam scientiam causant: ergo non est scientia. Propter quæ fortasse argumenta, plures, quos referunt Fōsec. 2. Metaph. cap. 3. q. 1. se. 7. & Mussius quæst. 3. proemiali asseruerunt, vere, & proprie non esse scientiam.

Verumtamen, vt rē hāc alius *Logica duplex.* explicemus, notandum est, Logicam ab antiquis omnibus diuisam fuisse in docentem, & vtentem: Logica docens appellatur hęc sciētia, prout tradit modum sciendi, & illū docet, vtens vero appellatur eadem Logica, prout vtitur in disputando documentis ab ipsa traditis: vnde minus bene plures existimant Logicam vtentem diuagari per omnes scientias, ita quod vsus, & exercitium conficiēdi in qualibet scientia syllogismos, & demonstrationes, appelletur Logica vtens.

Quod falsum esse sic probatur, quia Logica docens est, quæ docet modum differendi sed id nō pōt docere, nisi disse rēdo: ergo eadē sciētia, quæ est logica, simul est docēs, & vtēs: ergo eadē prorsus scientia est docens, & vtens: sed Logica docēs est distincta ab omni alijs scientijs: ergo & vtens, & ita

& ita logica, prout utitur demonstratione ad docendum modum differendi, proculdubio diuersa scientia est ab omnibus alijs.

2. Not.

Secundo notādū est, q̄ sciētia sumitur dupliciter primo, pro qualibet cognitione, quā ratione illud, quod cognoscitur, sciri dicitur. Secundo, nō pro qualibet cognitione, sed pro cognitione certa, & euidentī, & solum hęc proprie appellatur scientia. Sed rursus hęc duplex est, alia actualis, ut quādo actualiter cognosco hominem esse risibilem; alia habitualis, & est habitus quidam, quo intellectus potest, quando voluerit, elicere cognitionem scientificam: qui habitus etiam permanet, quando quis actualiter non considerat, ut patet in dormientibus, nam ex eo quod quis dormiat, non amisit scientiam.

Quid sit Logica docēs.

His suppositis sit prima conclusio: logica docens est vera scientia. Est communis sententia inter auctores, quā tenuit Plato. 7. lib. de Republic. ubi illā omniū sciētiarū apicē appellat, Isidorus l. b. 2. Etymologiarū eā definiuit esse scientiā definiēdi, & differēdi, ut vera à falsis diiudicetur. Teneat etiam S. Tho. 4. Metaph. lectio 4. quem oēs iuniores sequuntur.

Et ratione probatur. Primo, quia (ut supra dicebā) modus sciendi est quoddam obiectū

scibile plurimas continens difficultates: Debet ergo assignari scientia aliqua, quæ circa illud versetur: sed hęc non est alia, nisi logica: ergo est verè, & propriè scientia. Secundo, quia illa est vera scientia, quæ considerat suum obiectum, & de illo demonstrat passionē per certam, & euidentē demonstrationē: sed logica est huiusmodi: ergo est vera, & propria scientia. Probatur minor, quia de triplici operatione intellectus, ut ad scientiam ordinata, plura probat per euidentē demonstrationē: nā de discursu certo, & euidenti demonstrat q̄ generet sciētiā: de probabili, q̄ generet opinionē de falsigrafo, q̄ generet errorem: de diuisione, q̄ mentis confusionem auferat: de simplici apprehensione, quod ex terminorum cognitione conclusio aliquando innotescat, ut quod omne totum sit maius sua parte, innotescit, eo ipso, quod cognoscimus terminos, nempe totum, partem, & maius: ergo logica docens est verè, & propriè scientia.

Sit secunda conclusio: logica utens etiā est verè, & propriè sciētia. Hęc cōclusionē cōtra iuniores Thomistas statuo, qualis est Car. Tol. q. 3. proce. Sor. q. 2. Metaph. q. 6. Et probatur efficaciter, quia Logica docens, & logica vtēs, sunt vnus, & idem habitus secundum

rem,

diff. 1. m.

Quid sit Logica vtēs.

rem, solum distinguuntur formaliter in ratione docentis, & videntis; sed logica docens est verè, & propriè scientia: ergo etiam Logica videntis. Respondent isti authores negando cōsequentiā: nam quāvis sint idē habitus secundum rem, distinguuntur, tamen ratione: & ita quāvis iste habitus, in quantū est Logica docens, sit scientia, non tamen in quantū est videntis.

Sed hæc solutio facile impugnari potest, quia illa est verè scientia, quæ demonstrat de suo obiecto passionēs: sed Logica videntis, in quantum videntis est, demonstrat de suo obiecto passionēs, quæ exercet, & vtitur ipsa demonstratione: ergo ut sic est vera scientia videntis demonstratione, atque adeo demonstrat passionēs de obiecto: nam demonstrare, & vti demonstratio-
ne, idem sunt.

Secundò, quia Logica videntis, ut sic, est quidam habitus intellectualis: habitus autem intellectualis, alij versantur circa principia practica, vel speculativa determinatè, & Logica videntis non est huiusmodi: nam etiam habet suum usum circa conclusionem: præter hos autem habitus intellectuales solū assignantur à Philosophis sapientia, scientia, ars, & prudentia, fides, opinio, & error: Logica autem videntis in primis non est ars versatur circa factibilia externa, ut circa fabricandas do-

mos, &c. Logica verò videntis habet suum usum interiùs in operibus intellectus, Neque etiam est prudentia, hæc enim dirigit actiones voluntatis honestas, quod non habet Logica, ut patet, cuius usus totus cōsumatur in intellectu. Neque etiam est sapientia, ut authores oppositi fatentur, cuius probationem modò de industria prætermitto, pēdet enim ex cognitione, quid sit sapientia: quod non est huius loci, neque parvam habet difficultatem. Neque etiam est fides, quia hæc procedit ex testimonio dicentis, & non ex ratione: Logica verò videntis vtitur ratione. Neque est opinio, quia opinio solum procedit ex probabilitatibus, non verò ex certis, & evidentibus: Logica vero videntis habet demonstrationes certas, & evidentes: ergo neque est opinio. Neque etiam est error, qui potius vtitur argumentis falsis, quam evidentibus, quibus non vtitur Logica. Restat ergo, quod Logica sit scientia.

Nec valet quod respondet M. si habitus istos intellectuales connumeratos versari circa aliquod obiectum determinatum, & quia Logica videntis non versatur circa aliquod obiectum determinatum, ideo non est aliquis habitus ex prædictis.

Hoc non placet, quia nullus est habitus, qui non habeat determinatū aliquod obiectū, circa quod versetur: nā sicut omni-
potentia

*Ad in Sabo
in theol*

potentia postulat determinatū obiectum, circa quod versetur vt potentia visiva circa colores, ita omnis habitus postulat determinatum obiectum, ad quod ordinetur. Cum ergo existentia ipsius, logica utens sit quidam habitus intellectualis, oportet quod habeat determinatū aliquod obiectum: & ita versatur circa triplicem operationem intellectus, prout sunt instrumenta sciendi: nam de hoc obiecto differt, & circa illud exercet demonstrationes: vt sic autem appellatur vtēs. Quare ex his concluditur, utramque Logicam docentem, & videntem esse veram scientiam, imò vnum, & eundem habitum habentem illas diuersas denominationes vtentis, & docentis: eadem tamen scientia, quæ docet, quatenus dum docet, differt, & demonstrat vtendo ipsa demonstratione, dicitur vtēs.

Sed obijciunt primò authores contrarij, id quod re vera in illis fuit causa deceptionis, quia vsus scientiæ non est scientia, qualiter vsus ferræ non est ferræ: ergo Logica utens nō est scientia, sed vsus scientiæ. Respondetur, aliud esse Logicam videntem, aliud vero vsum huius Logiciæ vtentis: nā aliud est vtens, aliud vero ipse vsus: Logica ergo vtēs est ipse habitus scientificus, prout vtitur demonstrationibus ad aliquid probandum: vsus vero est ipse actus de-

monstrandi, & iste vsus nō est ipsa scientia habitualis, quæ vtitur illo, sed est vsus eius.

Obijciunt secundo: Logica utens aliquando solum vtitur syllogismis probabilibus: ergo non est scientia, quia scientia procedit per demonstrationes. Responderetur, quod si hoc argumentum aliquam haberet vim, etiam procederet contra illos, nam etiam multa docet Logica, quæ non probat demonstratiue: vnde Logica docens non esset scientia, quia nō omnia docet demonstratiue.

Quare respondetur, in qualibet disputatione non omnes conclusiones probari semper demonstratiue: aliquæ enim solum probantur argumentis probabilibus, vt videre est in Physica, in qua non omnia probantur demonstratiue, sed etiam sunt opinioniones: vnde solum proprie, & in rigore appellatur scientia habitus ille, qui demonstrat conclusiones certo, & euidenter: alia vero conclusiones, quæ solum probabiliter probantur, non sciuntur per habitum scientiæ, sed per alium, qui vocatur opinio: & ita conclusiones illæ, quæ solum probantur probabiliter, non pertinent ad scientiam, quæ est Logica, sed ad opinionem. Et ita ad argumentum respondetur in forma, quod Logica, quæ est scientia utens, non vtitur syllogismis probabilibus.

bus, sed euidētib⁹, solum v-
titur syllogismis probabilibus
aliis habitus, qui vocatur opi-
nio.

Obijciunt tertio, D. Tho.

4. Met. ta. lect. 4. dicere, Logi-
cam vtentem non esse scien-
tiam: respondetur D. Thom.
nomine Logicæ vtentis intel-
ligere Logicam, prout vtitur
argumentis probabilibus, vt vi-
dere est in contextu literæ: &
hæc non est scientia, cum scien-
tia procedat ex demonstratio-
ne, tñ reuera improprie appel-
lat illā, Logicā, cū hæc non sit
scientia, sed potius opinio.

Sit tertia conclusio: Logica
est vna scientia secūdu specie
ab alijs distincta. Est cōmunis
omnium, & probatur ratione,
quia scientiæ samunt suam vni-
tatē, & distinctionē ab alijs per
propriā rationē sub qua, quam
habent diuersam ab alijs alia-
rū scientiarum: qualiter Phy-
sica, & Metaphysica distinguun-
tur specie, quia quauis tractēt
de ente, tamen sub diuersa ra-
tione: nam Physica disputat de
ente, prout mobile est, hoc est,
prout ordinatur ad motū: Me-
taphysica vero disputat de illo
prout abstrahit ab omni mate-
ria. Sed Logica disputat de o-
perationibus intellectu sub vni-
ca ratione distincta ab alijs, nē-
pe prout sunt instrumenta sciē-
di, sub qua ratione à nulla alia
scientia consideratur: ergo lo-
gica est vna sciētia secundum

speciem diuersa ab alijs. Et per
hoc obiter patet logicam non
esse partem Philosophiæ, sed
sciētiā prorsus ab illa distinctā
ex diuerso obiecto, qd habet.

Vtrū vero iste habitus scienti-
ficus habeat diuersas entita-
tes partiales iuxta diuersas cō-
clusiones, quas logica conside-
rat in suo obiecto, non est hu-
ius loci disputare, est enim res
difficilissima, alibi propriam ha-
bens sedem.

Vnde ad rationes dubitandī
respondetur. Ad primā, Logi-
cam non esse modū sciendi, al-
liud est enim sciētia, quæ dispu-
tat de modo sciēdi, aliud verò
est ipse modus sciendi, qui est
obiectum eius: logica ergo nō
est modus sciēdi, sed scientia,
quæ disputat de modo sciendi.
Et ad Aristotelem responde-
tur, quòd quando dicit, *stultum
esse querere scientiam, & modum
sciendi*, intelligendus est de alijs
scientijs à logica, in quibus nō
traditur modus sciendi, nō ve-
ro loquitur de logica, in qua ta-
lis modus traditur.

Ad secūdu rationē respōde-
tur, logicā etiā secūdu partē to-
picā, & sophisticam esse veram
sciētiā, quod immerito plures
hoc tempore negant: nam quā-
uis differat in his partibus de
syllogismis probabilib⁹, & So-
phisticis, non tamen de modo
probabili, aut sophistico, sed
scientificè probādo de illis pas-
siones aliquas per verā, & eui-
dentem

Logica est
vna sciētia
secundum
speciem.

dētem demonstrationem, qualiter demonstrat de syllogismo probabili, & generet opinionem, & quod non sit certus: de sophistico vero, quod generet errorem, & qd solum sit verum secundum apparentiam: unde quia in his procedit sciētificē, & demonstratiuē, etiam secundū has partes est vera scientia.

Quæst. III. Vtrum Logica sit scientia practica, vel speculatiua.

Vtrum hanc à suis principijs exordiamur, examinā dū est prius, quid sit scientia practica, vel speculatiua.

Notandum ergo est speculatio nē posse sumi duobus modis. Primo, late, & improprie, in quantum idem est speculatio, quod cognitio alicuius veritatis: & hoc modo omnis sciētia posset appellari speculatiua, quia omnis scientia cognoscit veritates de suo obiecto.

Secundo ergo, & proprie sumitur speculatio pro cognitione veritatis, in qua talis cognitio quiescit, neq; ulterius progreditur, mouendo ad aliquam operationem intellectus. Unde Arist. 2. Met. c. 1. dicit finem scientiæ speculatiuæ esse contemplare veritatē sui obiecti: finem vero practicæ esse opus: ad quod mouet, & dirigit, vbi nomine finis non debet intelligi finis operātis, idest, propter

quem ^{sc}trans acquirit sciētiam: nam contingere potest, quod operans acquirat sciētiam practicam, & speculatiuam propter eundem finem, vt propter voluptatē, quam inde percipit: debet ergo intelligi de fine operis: finis autem operis non est aliud, quā obiectum eius, vt finis visionis est color, quia ad illum tendit.

Ex quibus secundo notandum est scientiam practicam, & speculatiuam distinguēdas esse per obiecta, quæ respiciūt, & ita scientia practica erit illa, quæ versatur circa rem operabilem, qualiter Medicina est scientia practica, quia versatur circa sanitatē cauandam: scientia vero speculatiua est illa, quæ versatur circa rem, contēplando illam, vt Metaphysica.

Tertio notandum est ad rationem scientiæ practicæ nō satis esse quod versetur circa rem operabilem, vt cūq; aliās Physica esset scientia practica, quia considerat multa entia naturalia, quæ operabilia, & factibilia sunt: considerat enim operationes naturales, quæ quid operabile sunt: requiritur ergo quod versetur circa rem operabilem, vt operabilis est, idest, mouendo, & dirigendo ad operationem illius, tradendo regulas, & præcepta, vt tales res fiant, vt dixi de Medicina.

Sed obijcies: Omnis scientia

2. Not.

3. Notan.

Quid notandum.

mouet

mouet ad suam operationem, nam omnis scientia est habitus operatiuus suprum actuum: ergo omnis erit practica.

Respondetur, quod mouere ad suam propriam operationem generale est omni scientiæ; tamen ultra hoc scientia practica mouet ad operationem, quam habet pro obiecto, v.g. Medicina, quæ est scientia practica, ad duas mouet operationes. Primò ad suū actū scientificum, nā omnis habitus scientificus est causa sui actus scientifici, & hoc generale est omni scientiæ.

Secundò mouet ad aliā operationem distinctā, quam habet pro obiecto, nempe ad curationem: illa ergo scientia, quæ præter suum actum mouet ad operationem, quam habet pro obiecto dirigendo ad illam faciendam per præcepta, & regulas, quas tradit, appellatur scientia practica: praxis verò appellatur illa operatio, quam habet pro obiecto, & ad quam mouet, qualiter curation est praxis Medicinæ; & ita dici solet, quod scientia practica habet pro obiecto praxim, id est, operationem, ad quam mouet, & dirigit.

4. Notand.

Quartò notandum est duplicem esse scientiam practicā, iuxta duplex genus actionis, ad quam mouet scientia practica: alia enim est actio transiens in externā materiam, qualiter domesticatio transit, ex artifice in externam materiam, & talis ac-

tio appellatur factio, seu effectio, & scientia, quæ dirigit ad huiusmodi operationes, appellatur factiua.

Alia verò est actio immanens, quæ in præsentia sumitur, pro actione illa, quæ manet intra ipsum operans, qualiter intellectio, dicitur actio immanens, quia manet intra intelligentem: scientia ergo illa, quæ dirigit ad huiusmodi actiones immanentes, appellatur practica actiua.

His suppositis prima sententia affirmat, Logicam esse simul scientiam practicā, & etiam speculatiuam, quam recentiores tribuunt Auicenæ, & Nominalibus, cuius sententiæ fundamentum esse potest: nam in primis Logica, dicitur scientia speculatiua, nam scientia speculatiua est, quæ contemplatur suū obiectū, & de illo demonstrat suas passionēs, vt patet de Metaphysica, & Physica, & omnibus aliis scientiis speculatiuis: sed Logica contemplatur suum obiectum, & de illo passionēs demonstrat, vt diximus: ergo est scientia speculatiua. Quod verò etiam sit, simul practica, probatur quia tendit ad obiectum operabile, scilicet ad triplicem operationem intellectus, prout sunt instrumenta sciendi, & modo operabili, scilicet mouendo, & dirigendo ad illud per regulas, & præcepta, quæ tradit ad rectè discurrendum componendum, & diuidendum: ergo etiam est

1. Sentent.

scientia practica, atque adeo utrumque habet.

Secundò, quia hec scientia, ut supra vidimus, eadem simul est docens, & vtens: sed vtus idem est quod praxis, doctrina verò idem est quod speculatio: ergo eadem scientia, quæ est vtens, & docens, simul est practica, & speculatiua.

2. sent.

Secunda sententia asserit, Logicam tantum esse speculatiuam, quam tenet Scotus q. 5. Prologi sententiarum, Soncin. 6. Metaph. q. 6. Iauel. q. 7. & hoc loco Scotus, Card. Tolet. & Maf. & videtur habere fundamentum in D. Thom. 1. 2. q. 57. arti. 1. ad 1. vbi dicit, scientiam practicam dicere ordinem ad opus externum: sed Logica solum dicit ordinem ad operationes internas intellectus: ergo nullo modo est practica, sed mere speculatiua.

3. sent.

Tertia & vera sententia asserit Logicam esse scientiam practica, & non propriè speculatiuam, quæ nobis placet, eamque tenet Fons. 2. Mer. c. 3 q. 2. Tenet S. Thom. opusc. 71. q. 4. ar. 1. vbi dicit cognitionem scientiæ speculatiue queri propter se ipsam: & subdit, Logicam non propter se ipsam, sed propter alium queri: ergo ex sententia ipsius non est speculatiua. Tenet etiam Greg. Ari. q. 3. prologi, & Paul. Ven. in proemio Logice.

Quid sit Logica.

Sit ergo prima conclusio in hac questione: Logica non est simul scientia practica, & speculatiua contra authores primæ sen-

tentiæ. Probatur conclusio, quia nulla scientia, saltem naturalis, potest esse simul practica, & speculatiua. Dico autem, saltem naturalis, quia de Theologia, quæ est scientia supernaturalis, existimant plures, quodammodo, & eminenter simul esse practica & speculatiuam, quod etiam mihi difficile est, & modo non disputatur: tamen in scientiis naturalibus, nulla scientia est simul practica, & speculatiua: sed Logica est scientia naturalis: ergo non est simul practica, & speculatiua. Maior, in qua est tota difficultas, probatur, quia (ut supra vidimus) scientiam esse practicam, & speculatiuam ex obiecto desumendum est, & non solum ex obiecto quasi materiali, sed etiam formali, ita quod scientia practica sit illa, quæ non solum tendit in rem operabilem, sed in illam ut operabilis est; sed scientia speculatiua non considerat obiectum, ut operabile est, mouendo, & dirigendo ad illud: & ideo habet diuersum obiectum formale à scientia practica: ergo hoc ipso, quod altera est practica, & altera speculatiua, sunt diuersæ scientiæ, ita quod practicum, & speculatiuum sint differentiæ essentielles in scientiis, cum desumantur ex obiectis formalibus, à quibus scientiæ sumunt speciem: ergo eadem scientia requirit esse practica, & speculatiua, atque adeo nec Logica hoc habet.

Respondent quidam ex hoc solum

solum conuincî, scientiam practica, & speculatiua esse diuersas formaliter, non tamen quod idem habitus sciētificus: idem, inquam, secundum rem, non possit esse practicū, & speculatiuum sub diuersa ratione. Tamen friuola est hæc solutio: nam distinctio rationis in obiectis formalibus, sufficiens est causare distinctionem realem in sciētiis. Quod, qualiter sit verum, suo loco dicetur: qua ratione Physica, est diuersa scientia, tantum à Metaphysica, quia quauis vtraque disputet de ente, tamen Physica disputat de illo, sub diuersa ratione ab illa, sub qua disputat Metaphysica: sed (vt probatum est) scientia practica, & speculatiua, debent habere diuersa obiecta formalia, saltem distincta in ratione, sub qua; ergo scientia practica, & speculatiua, non solum formaliter, sed realiter debēt distinguî.

Σ. *Conclus.*

Sit secunda conclusio, contra auctores secundę sententię: Logica tantum est scientia practica. Hęc cōclusio, præter auctores supracitados, colligitur ex Arist. 2. Met. cap. 1. dicente finē scientiæ speculatiuæ esse cognitionem, practicæ vero opus, sed finis, ad quem mouet Logica, est opus rationis, tradēdo regulas, & præcepta ad recte differendum: ergo est scientia mere practica. Et 1. Metaph. c. 2. dicit eā esse scientiam practicā, quæ nō est gratia sui, sed Logica præci-

puè, est propter aliam sciētiā, & ad dirigenda opera rationis: ergo est merè practica.

Et ratio potest breuiter ex dictis colligi, quia scientia practica est, quæ habet pro obiecto re operabile, vt operabilis est, mouendo, & dirigēdo ad illam; sed Logica habet pro obiecto operationes intellectus, vt ordinatas ad operandū, nempe ad differendum, & ad illas hoc modo operādas tradit documēta, & regulas, per quod dirigit & mouet alias: ergo est scientia practica.

Ex quibus colligo primò, Logicam non esse scientiam accidentaliter practicā, vt quidā volunt, sed essentialiter. Ratio est, quia species essentialiter in sciētiis sumitur ex ratione, sub qua tendunt in obiectum: sed ratio, sub qua Logica cōsiderat suum obiectum, nempe operabile, vt operabile est, pertinet ad scientiam essentialiter practicā: ergo est scientia essentialiter practica, ex quibus fit, accidentaliter non esse talem.

Infero secundo inane esse eorum distinctionem, qui dicunt Logicam, vt vtentē, esse practicā, vt docentem tamen speculatiuā: hoc enim ex supra dictis facile impugnari potest. Primò, quia repugnat eundem habitum sciētificum esse practicum, & speculatiuum, vt visum est, sed Logica vtens, & docens est vnus, & idem habitus, solum ratione distinctus in ratio-

ne docentis: & utentis suis preceptis: ergo cum iste habitus sit essentialiter practicus, nullo modo potest esse speculatiuus, scilicet, si propriè de practico, & speculatiuo loquamur.

Secundò, quia Logica adhuc, vt docens, habet pro obiecto re operabilem, vt operabilis est nēpe operationes intellectus, vt ordinatas ad differendum, & dū docet regulas, & præcepta ad hunc finem cōsequendum, mouet dirigendo ad illum: ergo adhuc, vt docens est, est practica.

Tertiò, quia docere generale quoddā est ad omnes scientias: ergo docere nō tollit esse scientiam practicam.

Resp. ad rationes oppositas.

Vnde ad rationes oppositas respondetur. Ad primam primo sententiæ respondetur ad rationē scientiæ speculatiuæ, non satis esse contemplari suū obiectum, & de illo demonstrare passionēs, hoc enim quolibet scientia habet, eo ipso quodd est scientia; sed requiritur, quod illud obiectum, quod considerat, nō sit operabile, vt sic, nec moueat ad illud per præcepta, & regulas practicas, sed in eius mera cōtemplatione sistat: quod quia non habet Logica, non est speculatiua, sed practica.

Ad secundam rationem respondetur, quodd doctrina non est idem, quod speculatio, si propriè loquamur de speculatione; nam vt dixi, docere generale est omnibus scientiis etiam practi-

cis: vt ergo doctrina aliquā sit speculatio, nō debet versari circa obiectum operabile, vt operabile est: quod tamen in Logica inuenitur, & ita eius doctrina est practica, & non speculatiua.

Ad authoritatem D. Thomæ, qua secunda sententia utebatur respondetur, quodd cum dicit scientiam practicam dicere ordinem ad opus externum, intelligendum est de scientia practica factiua, quæ versatur circa actiones externas: Logica autem est scientia practica actiua, quæ versatur circa operationes internas intellectus.

Possent tamen in hac disputatione proœmiali disputari, an Logica sit aliis scientiis perfectior: quod petit difficultatem illam, vnde sumatur maior, & minor perfectio in scientiis, quod non est huius loci, sed pertinet ad libros Posteriorum: & idē hic solum dicam. Logicam imperfectiorem scientiam esse Physicā, & Metaphysicā, tum quia Physica, & Metaphysica sunt scientiæ speculatiuæ, & gratia sui: Logica verò est practica, & gratia aliarum: ergo Logica est imperfectior illis, tum quia tam Physica, quàm Metaphysica habent perfectius obiectum, quàm Logica, nam Metaphysica disputat de omni ente sub ratione entis: Logica verò solum disputat de operationibus intellectus: similiter Physica

fica disputat de ente naturali, & de omnibus eius operationibus & potentiis: Logica verò solum de operationibus partis intellectus, sub illa speciali ratione Suprà iam tradita: ergo Logica imperfectior est Phisica, & Metaphysica.

Addo tamen, Logicā esse omnibus aliis scientiis naturalibus perfectiorem, nam in primis est perfectior Philosophia morali: hæc enim disputat per se primò de actibus voluntatis, qui non sunt ita perfecti, sicut operationes intellectus, vt communis te-

net opinio. Est etiā perfectior Mathematica, quæ disputat de quantitate, quæ cum accidens sit corporeum, constat quòd sit imperfectior operationibus intellectus, de quibus disputat Logicus: & propter eandem rationem Logica est perfectior Medicina, quia hæc versatur circa curationem, vel sanitatem, quæ etiam sunt accidentia corporea, & ita imperfectiora operationibus intellectus, de quibus Logicus disputat. Et hæc de disputatione præmia li sufficiant.

TRACTATVS DE VNIVERSALIBVS.

PROOEMIUM.

VM In libro *Prædicabilium*, disputet Porphyrius, illius libri author, de quinque *Vniuersalibus* in particulari, nempe de genere, specie, & differentia, &c. merito Logici omnes prius tractatum hunc de *Vniuersalibus* in cōmuni præmittant, ut cognita natura *Vniuersalis* in communi, singula species *Vniuersalis* in *Prædicabilibus*, facile innotescere possint: & quāuis disputatio hæc de quæstionibus *Vniuersalibus* difficilis satis sit, & *Metaphysica*, ita ut propter earum rerum difficultatem Porphyrius se illas omisisse fateatur: ego tamen, qua potero claritate procedam, tractatum hunc in tres diuidens disputationes; nam nomen hoc, *Vniuersale*, concretum nomen est: nomina autem concreta duo important, alterum de formali, alterū verò de materiali, qualiter hoc nomen album, quod concretum est; dicit pro formali albedinem, eo quòd est forma albi, per quam constituitur in esse talis: pro materiali verò dicit corpus, cui albedo inest: ex quibus tertium, nempe ipsum totum, quod album appellamus, integratur. Quæ nomina appellantur concreta, quia significant formam concernendo subiectum: ad eundem ergo modum *Vniuersale* nomen concretum est, quod de formali dicit *Vniuersalitatē*, quidquid illa sit, de qua possea: de materiali verò dicit naturam, quæ ab hac *Vniuersalitate*.

salitate vniuersale denominatur, sicut corpus denomi-
natur album ab albedine: ex quibus duobus, nempe ex natu-
ra, & vniuersalitate resultat totum tertium, nempe vni-
uersale: & ita claritatis gratia, iuxta hæc tria, tres etiam
disputationes in hoc tractatu instituemus; primam, de ipsa
natura vniuersali; secundam, de ipsa vniuersalitate, vbi de
ente rationis latius differemus, nam vniuersalitas quid ra-
tionis est; tertiam vero de ipso Vniuersali.

DISPUTATIO PRIMA, de natura vniuersali.

*Quaestio prima. An sit Vniuersale, &
quotuplex.*

*Vniuersale
multiplex.*

VNIVERSALE
vt omnes auctores
tradunt, multiplex
est, aliud enim est
vniuersale in causando, & est il-
lud, quod plures effectus cau-
sat, qualiter Deus, & cœlum ap-
pellatur causæ vniuersales, quia
causant plures effectus. Aliud
verò est in significando, & est
vox, vel conceptus, vel denique
quoduis aliud signū, quod plu-
ra significat, & hoc modo vox,
Homo, appellatur vniuersale in
significando, quia significat plu-
res homines, nempe Petrum, &
Paulum, & idem est suo modo
de conceptu, quem quis format
de homine in cōmuni. Aliud ve-
rò est in essendo, & prædicādo,
& est illud, quod est in pluribus
& de pluribus prædicatur, vt na-
tura humana: debet autem esse
in pluribus, non idem numero,
& indiuisum, sed idem solum
secundum speciem, qualiter
quauis essentia Diuina, sit in
pluribus, non est tamen vni-

uersalis, sed singularissima, quia
eodem numero, & singularis-
sima est in pluribus: quod se-
cūs est in vniuersali in essendo,
& prædicando: nam quauis
eodem natura humana, secun-
dum speciem sit in Petro, &
Paulo, non tamen eodem nu-
mero, sed potius diuersa.

Secundò notandū est, quod
ex his vniuersalibus, solum vni-
uersale in essendo, & prædi-
cando, propriè appellatur vni-
uersale: reliqua enim, potius
sunt singularia, qualiter vni-
uersale in causando, est hæc
numero, hoc est, singularis cau-
sa, v. g. Deus plures causans ef-
fectus, & vniuersale in signifi-
cādo, v. g. hæc numero vox, Ho-
mo, vel hic conceptus hominis
repræsentans plures homines.

Conueniunt ergo omnes, da-
ri à parte rei vniuersale in cau-
sando, & repræsentādo, seu signi-
ficādo, qualiter à parte rei datur
Deus, & cœlū; quæ sunt causæ vni-
uersales ad plures effectus, & da-
tur

2. Notandū

Quid e. rñ.

tur hæc vox: Homo, quæ significat plures homines.

Dubium ergo est, an detur vniuersale in essendo, & prædicando. Heraclitus enim, & Cratylus, imo & Epicurei omnes nullum vniuersale admittebāt, sed omnia singularia esse dicebant, & perinde corruptibilia, & caduca, ex quo scientiam è medio tollebant: hæc enim est de vniuersalibus, quæ illi non admittebant: authores verò Nominales, idèd sic appellati, quia omnia ad voces, non ad res ipsas reuocabant, solum vniuersale in significando, quale est in vocibus, admittebant, non tamen in essendo, & prædicando.

Qua ratione
ne dentur
vniuersalia

Contra quos sit conclusio. Præter voces condédum est, dari naturas vniuersales in essendo, & prædicando: vtrum vero istæ naturæ sint à parte rei vniuersales, vel solum per intellectū posita videbimus. Conclusio hæc est communis omnium. Et probatur ratione, quia hæc vox: Homo non significat determinate hanc naturam humanam Petri, neque illam tantum: ergo significat naturam humanam pluribus indiuiduis communem: ergo datur vniuersale in essendo, & prædicando.

Secundo, quia scientia de homine, dum demonstrat de illo quod sit risibilis, & admirabilis, non demonstrat hoc de voce: nam vox: Homo, non est risibilis: neque admiratiua: neque

etiam hoc demonstrat determinate de singularibus, quia scientia non est de singularibus, sed de vniuersalibus: ergo datur natura, quæ sit vniuersalis in essendo, & prædicando.

Sed dubitabis iā, quid sit hoc vniuersale in essendo, & prædicando, & qualiter se habeant inter se. Respondetur, quod vniuersale in essendo, & prædicando se habent sicut essentia, & passio, ad modum quo se habent homo, & risibile, ita vt essentia vniuersalis sit esse in multis, prædicari vero de illis sit passio consequens essentiam. Quod ita esse dicendum, probatur hac ratione: nam illud est essentia rei, per quod primo illa res constituitur in esse talis constituitur in esse talis, ab alijsq; distinguitur: sed per esse in multis constituitur aliquid primo in esse vniuersalis, non verò per prædicari de multis: ergo essentia vniuersalis est esse in multis, passio verò consequens est prædicari de multis. Probatur minor, quia prædicari vnū de alio, supponit esse in illo, qualiter si animal non esset in homine, nō posset prædicari de homine: ergo prædicari de multis supponit esse in multis, ita vt hæc causalis sit vera. Ideo vniuersale prædicatur de multis: quia est in pluribus: ergo essentia quæ primo constituit vniuersale est esse in multis, prædicari vero de illis, est passio consequens. Ex qui-

Essentia
passio vni
uersalis
plicatur.

bus colligo, quod quādo Arist. definiuit vniuersale per prædicari de pluribus qualiter 1. de interpret. cap. 5. dicit: *Vniuersale est, quod de pluribus prædicari natum est*: Definitio est descriptiua, quia datur per passionē: quando verò illud definit per esse in pluribus, quāliter 7. Metaph. c. 13. dicit vniuersale esse, quod aptum est, vt de pluribus insit, definitio sit quidditatiua, quia datur per essentiam.

Circa vtramque definitionē illud aduertendum est, essentia vniuersalis non esse, quod actu sit in pluribus, sed quod aptum sit esse in pluribus: & similiter passio vniuersalis non est actu prædicari de multis, sed posse prædicari de multis: & ita merito vtraque definitio datur per verba, quæ significant potentia & non actum. Ratio vero huius est, quia quauis actu nullū esset animal à parte rei, istæ propositiones essent veræ. Homo est animal; equus est animal, quia in illis verbum est, non dicitur existentiam, sed essentialem connexionem prædicati cum subiecto secundum essentiam: ergo quauis animal actu non sit in pluribus, est tamen vniuersale, cum prædicetur de illis.

Quod vero prædicari actualiter non sit passio vniuersalis, probatur à simili: nam in homine non est passio hominis, ridere actu, hoc enim non semper inest homini, passio autem

semper debet in esse: sed potius passio hominis est risibilitas pro potentia: ergo similiter prædicari actu nō est passio vniuersalis, sed prædicabilitas: actu vero prædicari, vel actu esse in pluribus, sunt accidentia, quæ possunt ad esse, & ab esse, sicut ridere in actu in homine.

Quæst. II. Vtrum natura dentur vniuersales à parte rei, an vero per intellectum.

Reserri solet in hac re cele- Sent. Plat.
bris illa sententia Platonis,

qui asseruit dari à parte rei vniuersalia, tamen secundum re separata à singularibus, ita quod à parte rei darentur ideæ omniū specierum rerū perfectarū, v. g. ideam hominis esse quēdā hominem in materialem, & in corruptibile, & à singularibus separatum, à quo indiuidua hominis essentiam participabant. Cuius sententiæ fundamentū erat. Pri- Fundamen-
tū huius sent.
mò; quia cum scientiæ sint perpetuæ, debent esse de rebus perpetuis, & incorruptibilibus; sed scientiæ sunt de vniuersalibus: ergo debēt dari à parte rei vniuersalia perpetua, & incorruptibilia: sed si vniuersalia essent cōiuncta cum singularibus corruptibilibus, vt cum Petro, & Paulo, ipsa etiā corruptibilia essent sicut ipsa indiuidua: ergo debēt dari à parte rei vniuersalia separata à singularibus.

Secundo, quia vnum quodq; producit a suo simili: sed plura sunt, quæ non producerentur a suo simili, nisi tales ideæ ponantur, ut quando generatur ignis ex non igne solum expercussione corporum, ut patet in silice: ergo ponenda est idea illius speciei, aqua, tanquam a simili generetur.

Tertio, quia quando intellectus concipit essentiam hominis absolute, non determinatam ad Petrum, neq; ad Paulum, concipit aliquod vniuersale: ergo datur a parte rei vniuersale separatum: nam alias intellectus falleretur. Hanc sententiam tenuisse Platonem in tribus dialogis, nempe in Parmenide, in Phædone, & in Timeo, communiter refertur solent, cuius præcipuus author Aristot. est 1. Metaph. c. 6. & lib. 7. c. 6. & sæpe alibi; Seneca tamen lib. 8. epist. 66. & August. lib. 83. quæst. q. 46. Platonem excusant, dicentes per ideæ non intellexisse illas, quas falsò illi imponit Aristot. sed ideæ, quæ sunt in mente diuina, ad cuius imitationem Deus omnia operatur, quæ admodum artifex, mediante idea domus quæ in mente habet domum illi ideæ similem operatur: & reuera propter Augustini, & Senecæ auctoritatem credendum est ita sensisse Platonem, atque adeo eius sententiam verissimam esse, ut omnes Theologi, dum de ideis tractant sine controuersia admittunt.

Cuiusvis tamen sit illa, prior sententia aperte falsa est, nam ideæ illæ, quæ a parte rei ponuntur, & separatæ a singularibus, vel sunt aliquid creatum, vel in creatum; si in creatum: ergo sunt Deus, atq; adeo non sunt eiusdem essentia, & eiusdem speciei cum singularibus creatis, ut cum Petro, & Paulo: si vero sunt aliquid creatum: ergo sunt aliquid singulare, atque adeo non vniuersale.

Probatur hæc vltima consequentia: Quidquid creatum est a parte rei est per aliquam actionem productum: ergo singulare: omne enim, quod produci-
tur, singulare est.

Secundò, quia si illæ ideæ dantur separatæ a singularibus; ergo non sunt de eorum essentia, ut illa sententia asserit: nihil enim est magis intimum, & coniunctum cum re, quam id, quod est de sua essentia.

Hac ergo sententia relicta, ad cuius fundamentum postea dicemus, secunda sententia in hac re est asserentiū dari a parte rei naturam vniuersalē negatiue, id est, naturā de se indifferentē ad plurā indiuidua, quæ in differentia communiter appellatur, vniuersalitas negatiua. Tribuitur hæc sententia Scot. 7. Metaph. quæst. 36. & in 2. dist. 3. q. 1. quæ alij etiā excusare conantur: mihi tamē de hac re dubiū fuisse videtur, nam in secundo loco allegato modo in hac, modo vero in illa

2. Senten

sen.

sententiam inclinari videtur, vt legenti integram illā quæstionem patebit: in primo verò loco nil tale dicit. Cuiusvis tamē sit opinio hæc, videtur concedēdam esse à parte rei aliquam vniuersalitatem, seu communitatē in natura v. g. humana, aut equina.

*Secundum
in huius
ment.*

Primò, quia quidquid natura habet de se, & secundum suam essentiam, habet à parte rei. sed natura humana ex se, & secundū suam essentiam est indifferēs ad singularia, nempe ad Petrum, & Paulum: ergo à parte rei est indifferēs, atq; adeò à parte rei est vniuersalis negatiue. Discursus legitimus est. Maior probatur: nam tota essentia nature cū sit quid reale, debet esse à parte rei, & nullo operāte intellectu. Minor, nempe, quòd ex se sit indifferēs, probatur, quia natura humana ex se non est singularis, & determinata ad hoc indiuiduum: aliàs neque per intellectū posset esse vniuersalis, quia quod conuenit alicui per se, eius oppositum, neq; per se, neque per accidens potest conuenire; qualiter, quia per se conuenit homini esse rationalem, eius oppositum, scilicet irrationale, neque per se, neque per accidens potest competere: si ergo naturæ de se conueniret esse singularem, & determinatam ad aliquod indiuiduum, neq; per accidens, nec per intellectum posset esse vniuersalis, quod est sal

sum: signum ergo est, ex se, non esse singularem, & determinatā ad aliquod speciale indiuiduū: est ergo in differēs, atq; adeò communis negatiue à parte rei.

Secundò, quia in communi modo loquendi dicimus, omnes homines esse eiusdem speciei, & omnia animalia esse eiusdem generis: dantur ergo à parte rei genera, & species, atque adeò dantur à parte rei naturæ vniuersales, quia genus, & species sunt naturæ quædam vniuersales.

Tertiò, quia obiectum debet præcedere potentiam, eo quod obiectum mouet potentiam ad sui cognitionem, atq; adeò debet præcedere ante illam cognitionem, ad quam mouet: sed vniuersale est obiectum intellectus, & cognitionis eius: ergo debet præcedere ante omnem cognitionem intellectus: ergo est à parte rei.

Quarto, quia singularitas est accidens naturæ: sed omnis natura est prior secundum naturā suis accidentibus: ergo in illo priori talis natura non est singularis, atque adeò est indifferēs. Maior probatur, quia natura humana dum est contracta in singularibus, est singularis, dum verò est abstracta per intellectum, est vniuersalis: ergo esse singularem, vel vniuersalē, sunt accidentia naturæ. Quod verò natura sit prior suis accidentibus, probatur, quia prius est esse homi-

hominem, quam esse album, vel nigrum.

Ultimo tandem, quia singulare, & vniuersale sunt relata, appellatur enim aliquid vniuersale in ordine ad singularia & è contra; sed relata sunt simul natura tempore, & cognitione: ergo cum detur à parte rei singulare, debet etiam dari à parte rei vniuersale.

Vt in hac re veritatè ab omnibus receptam aperiamus, notandum est, quòd in qualibet natura quatuor status possumus considerare, v.g. in natura humana: primus status est, in quo natura cõsideratur præcisse secundum prædicata essentialia, & quidditativa, & secundum suas passiones, vt quòd sit animal rationale, & risibile &c. Secundus est, quando cõsideratur, prout est à parte rei contracta in singularibus. Tertius, quando per intellectum abstrahitur ab indiuiduis, & cõsideratur vt indifferens ad illa & hoc modo natura appellatur vniuersale Metaphysicum, quia Metaphysicus hoc modo considerat naturas: appellatur etiã communis negatiue, quia cum consideretur vt indifferens ad omnia indiuidua, non magis respicit vnũ, quã aliud. Quartus est, quando non solũ intelligitur abstracta ab indiuiduis, & sine conditionibus indiuidualibus, sed etiam ordinata ad illa indiuidua, & posi-

tive respiciens illa, vt inferiora: & hoc modo appellatur natura communis positiue, vel vt alij loquuntur, vniuersale Logicum; quia hoc modo cõsiderat Logicus naturas vniuersales: differt autẽ inter hos nã prædicata, quæ conueniunt naturæ in primo statu, nempe prædicata essentialia semper, & vbicunque cõsideretur natura, illi conueniunt: & ita siue consideretur vt singularis, siue vt vniuersalis, semper natura importat sua prædicata essentialia, nam quæ essentialia sunt, nullo modo possunt separari; & ita conueniunt rei semper, & vbicunq; sit: prædicata verò, quæ conueniunt naturæ secundum alios status sunt accidentalia, & non semper illi conueniunt: nam si sumatur vt vniuersalis, illa quæ vt sic illi conueniunt, non cõuenient, prout consideratur vt singularis, & è contra.

His suppositis conueniunt omnes, naturam habere per intellectum communitatem, & vniuersalitatem, eo quòd cõsideratur ab illo, vt communis pluribus: & de communitate positiua, & Logica, omnes etiam conueniunt non cõuenire naturæ, vel vt est à parte rei, vel secundum se, quia naturam positiue ordinari ad sua inferiora, tanquam commune ad inferius, habet per comparisonem intellectus, a

Conueniunt
omnes.

quæ

qua ad illa comparatur, & ordinatur, vt latius postea dicemus.

Tertio conueniunt omnes naturas omnes, quæ sunt à parte rei, esse singulares, vt iacet à parte rei, quod ratio supra contra Platonem adducta euidenter demonstrat: nam quid quid est in rerum natura, aut est creatum, aut increatum: si increatum, est Deus, qui singularis est, & vnum tantum: si creatum, ergo productum per aliquam actionem; sed omne quod producitur, singulare est, neque enim homo in communi generatur, sed hic homo: ergo quid quid est in rerum natura, vt iacet, singulare est: solum ergo est dubium, an natura secundum se includat aliquam differentiam, seu communitatem negatiuam.

*Quæ ratio-
ne conside-
retur natu-
ra secundum
se.* In qua re sit prima conclusio. Natura secundum se, aut secundum suam essentiam, neque habet esse vniuersale aliquo modo, neque singularem, sed solum habet sui prædicata essentialia, & quidditatiua, v.g. natura humana ex se solum habet, quod sit animal rationale.

Hanc sententiā tenet S. Thomas de ente, & essentia, cap. 4. quem iam omnes sequuntur. Et probatur ratione, quia vt habet commune axioma Aristot. 1. Post cap. 4. *Quod conuenit alicui per se, eius oppositum neque per se, neque per accidens potest compete-*

re, vt supra explicuimus: ergo si naturæ cōpeteret per se, & secundum suā essentiā esse singularem, neque per accidens, & per intellectū posset esse vniuersalis. Et similiter si secundum suā essentiā illi cōpeteret esse vniuersale, eius oppositū, scilicet esse singularem, nullo modo posset illi competere: ergo natura secundum suā essentiā, neque est singularis, neque vniuersalis, sed solum habet sui prædicata essentialia, quæ inseparabiliter illam committantur.

Secundo, de vniuersalitate, seu communitate potest fieri euidenter etiā argumentū: nam quod est de ratione superioris, etiam est de ratione inferioris; qualiter, quia de essentia hominis est, quod sit animal rationale, hoc etiam conuenit suis inferioribus, nempe Petro, & Paulo: ergo si de essentia hominis est, quod sit vniuersalis, etiā Petrus esset vniuersalis.

Secunda conclusio. *2. Conclus.* Quauis natura secundum se, neque sit vniuersalis, neque singularis, neutrum tamen illi repugnat. Probatur planè, quia si repugnaret cum essentia naturæ esse vniuersalem, aut singularem, nullo modo posset illi cōpetere, neque per accidens, sicut quia repugnat hominem esse irrationalem, hoc nullo modo potest competere.

Secundò, quia accidentia non repugnant cum essentia, si-
cut

cut salua essentia hominis, nō repugnat hominem esse albū, sed singularitas, vel vniuersalitas sunt accidentia naturæ, vt probatum est: ergo non repugnāt illi salua sua essentia.

*Qua ratio-
ne detur vni-
uersale a
parte rei.*

Sit tertia conclusio. Vniuer-
sale datur a parte rei fundamē-
taliter. Hanc conclusionē sta-
tuo propter cōmune modum
loquendi, quo dici solet, vni-
uersale fundamentaliter esse
in rebus: quod simul explica-
tur, & probatur, nam vniuer-
sale dari a parte rei fundamen-
taliter, nihil aliud est, quā da-
ri a parte rei naturam, quæ po-
test ab intellectu fieri vniuer-
sali, si consideretur, nō prout
est a parte rei singularizata,
sed abstracta a conditionibus
singularibus: sed a parte rei
datur tales naturæ, quæ quan-
uis prout sunt a parte rei, sint
singulares, possunt tamen ab
intellectu cōsiderari vt in vni-
uersales, abstractæ a conditio-
nib⁹ indiuidualibus: ergo vni-
uersale fundamētaliter datur
a parte rei. Et ex hoc colligi-
tur nō repugnare esse aliquid
simul vniuersale fundamēta-
liter, & singulare formaliter,
nam eadem natura, quæ prout
est a parte rei, est formaliter
singularis, fundamētaliter sin-
gularis, fundamētaliter est vni-
uersalis. Restat, vt respōdeam⁹
ad argumētū in cōtrariū addu-
ctū. Ad primū primæ senten-
tiæ respōdetur, sciētias appel-

lari perpetuas, quia disputant
de rebus nō secūdū existētiā
realē, quā habēt a parte rei, nā
sic iā essent de singularib⁹, sed
præcisiā secūdū suas essentias
prout abstrahūt ab existētiā,
qualiter in hyeme est sciētia,
de rosa, quāuis nō sit rosa: esse
tiæ autē rerū perpetuæ sunt,
& inuariabiles secūdū essētiās
suas, quāuis secūdū existētiās
sint corruptibiles, & variabi-
les. Neq; valet cōsequētia il-
la: sciētias sunt a parte rei, er-
go vniuersalia, de quibus sunt
etiā sunt a parte rei, nisi forte
sit sermo de vniuersalibus fū-
damētaliter, q̄ in proprie est
tale. Cuius ratio a priori est,
quia cū sciētia sit habitus cog-
noscitiuus, & cognitio intelle-
ctus possit se extēdere ad ea,
quæ nō sunt, potest fieri, sciē-
tiā esse a parte rei: secus verò
obiectū eius, vt dixi de sciētia
quā habemus de rosa, imosciē-
tia de ente rationis est realis.
& a parte rei, quāuis obiectū
eius nō sit a parte rei, sed per
intellectū. Ad secūdū, duob⁹
modis posse intelligi, effectū
assimilari causæ. Primò, simi-
litudine vniuoca, quæ est, quā-
do effectus est eiusdē speciei
cū causā, vt quādo homo pro-
ducit aliū hominē, & hæc simi-
litudinem solum est necessaria in
causis vniuocis, quæ sunt eius-
dem speciei cū suis effectibus
Alia est similitudo æquiuoca,
& est quādo effect⁹ assimilatur
causæ,

causæ, non in specie, sed in aliquo superiori prædicato, quæ liter Sol est causa productionis hominis, & aliorum effectuum inferiorum, respectu quorum appellatur causæ equiuoca, quia in aliquo prædicato superiori, scilicet in ratione corporis illi assimilatur, & hoc modo est effectus similis suæ causæ, quando fit ignis, ab agente, quod non sit ignis, similitudine, in quam equiuoca, quia saltem in aliqua ratione superiori assimilantur.

Ad tertium respondetur, negando consequentiam, quia quauis intellectus concipiat vniuersale, & illud non sit tale à parte rei, non sequitur, quod decipiatur intellectus, quia non affirmat hoc vniuersale esse tale à parte rei, sed solum illud intelligit simplici apprehensione, non afirmando, aut negando, an sit tale: veritas autem aut falsitas, propriè loquendo, non est in simplici apprehensione, sed in compositione, & diuisione, qualiter quauis nos apprehedamus Deum per modum corporis, cum tamen ipse in se spiritualis sit, non decipimur, quia per iudiciū non affirmamus rem ita se habere à parte rei.

Respon. ad arg. secundæ sent. Ad argumenta secundæ sententiæ (ex quorum solutione res hæc amplius elucidabitur) respondetur. Ad primum, negando minorem, nepe quod

natura sit ex se in differens ad inferiora. Et ad probationem respondetur, verum esse, naturam ex se non esse singularem inde tamen non probatur, quod ex se, sit vniuersalis, seu in differens, quia neutrum habet ex se: sed solum ex se habet sua prædicata quidditatiua, ut dictum est.

Sed instabis: Natura secundum se non est determinata, & singularis: ergo secundum se est non determinata, ergo secundum se est indifferens, quia esse in differentem non est aliud, quam esse non determinatam.

Pro solutione notandum est, ex Aristot. de interpret. cap. i. nonnullas esse regulas obseruandas, quando argumentamur variando in propositionibus negationem ex neganti in afirmantem, vel è contrariam si argumentemur sine reduplicatione, sūt duæ regule. Prima est. A negatiua ad afirmatiuam de prædicato in finitante bene valet consequentia, posita in minori constantia subiecti, hoc est existentia subiecti; si vero non ponatur in minori talis constantia subiecti, non valet, v.g. non valet. Homo non est albus: ergo homo est non albus, quia si homo non sit, illa prima est vera: Homo non est albus, quia non est: consequentia verò est falsa. Ergo homo est non albus, quia homo non est: ergo ut consequentia

Regula ad prædicationes necessarias

* tia sit, bona debet in minori affirmari existentia subiecti ipsi

* tia

ut si dicamus: Homo non est albus, & homo est: ergo homo est non albus.

Secunda.

Secunda regula est, ab affirmatiua de predicato infinito ad negatiuam bene valet consequentia sine reduplicatione, ut bene valet: Homo est non albus: ergo homo non est albus: si vero arguemur cum reduplicatione, ut cum ponitur iste particulæ: *In quantum, Ex se, secundum se*, & similes quæ denotant reduplicationem, sunt duæ aliæ regulæ. Prima est, ab affirmatiua de predicato infinito ad negatiuam bene valet consequentia ut cum dicimus: Homo, in quantum homo est non albus: ergo homo in quantum homo, non est albus: est tamen antecedens falsum, & consequens verum: quod contingere potest in bona consequentia, ut in Summis dictum est: illud vero antecedens: Homo, in quantum homo, est non albus, falsum est, quia facit hunc sensum. De intrinseca ratione hominis est, quod sit non albus, quod est falsum: alias neque per accidens posset esse albus per regulam illam traditam, quod illud, quod conuenit alicui per se, eius oppositum neque per se, neque per accidens potest competere: illud vero consequens est verum, scilicet: Ergo homo, in quantum homo non est albus, quia in essentia homi-

nis denotata per illam reduplicationem, *In quantum*, non clauditur esse elbum, cum hoc sit accidens.

Secunda regula est, A negatiua ad affirmatiuam de predicato infinito non valet consequentia, ut cum dicimus: Homo, in quantum homo non est albus: ergo homo, in quantum homo, est non albus; antecedens enim est verum, & consequens falsum, ut dictum est.

Ad obiectionem respondetur; consequentiam illam. Natura secundum se non est determinata: ergo secundum se est non determinata, nullam esse propter hanc ultimam regulam, quia licet arguemur à negatiua ad affirmatiuam de predicato infinito cum reduplicatione, quæ argumentatio est nulla, antecedens est verum, & consequens falsum: nam illud antecedens. Natura secundum se non est determinata verum est, quia natura secundum se non est singularis: illud vero consequens. Ergo secundum se est non determinata, est falsum, quia facit hunc sensum. De intrinseca ratione naturæ est, quod sit non determinata, & hoc est falsum alias neque per accidens posset illi competere, esse determinata, & singularis, per regulam illam traditam, quia illud quod alicui conuenit per se, eius oppositum, neque per se, neque

per accidens possit competere. Valeret autem consequentia illa, si argumentaremur, sine reduplicatione, vt si dicamus: Natura non est determinata: ex hoc tamen nihil sequitur contra nos.

Sed instabis adhuc: Inter terminos contradictorios nō potest dari medium, sed determinatum, & non determinatum sunt termini contradictorii: ergo alter illorum verificatur de natura secundum se; sed non verificatur, quod sit ex se determinata, & singularis: ergo verificatur, quod ex se sit non determinata: atque adeo quod sit indifferens.

Respondetur, inter terminos contradictorios absolute non dari medium, vt homo absolute, vel est albus, vel non albus; tamen cum reduplicatione datur medium, quia ex se neque est albus, neque non albus. In primis secundum se non est albus, vt patet, neque etiam secundum se est non albus; quia si secundum se illi cōpetere non album, eius oppositum, scilicet esse album, neq; per accidens posset illi cōpetere: datur ergo medium inter album, & non album cum reduplicatione: similiter ergo naturæ secundum se, nec conuenit esse determinatam, nec nō determinatā cum illa reduplicatione, *secundum se*, quia tā

tum habet sua predicata essentialia, & quidditatiua, quādo ponitur reduplicatio illa: *Ex se*, vel *secundum se*.

Ad secundū argumentum respondetur à parte rei non dari genera, & species, nisi tantum fundamentaliter. Et ad probationem, quod cum dicimus, à parte rei esse omnes homines eiusdem speciei, & omnia animalia esse eiusdem generis, etiam intelligendū est fundamentaliter, id est, habēt naturam, quæ licet à parte rei non sit species formaliter, & aliquid illis cōmune, tñ est talis à parte rei, vt si intellectus illam abstrahat à conditionibus indiuidualibus, possit illam considerare, vt vniuersalis est, & spectes indifferens ad plura indiuidua.

Ad tertium respondetur, quod potentia est duplex, alia actiua, & est illa, quæ respectu sui obiecti habet actionem, quæ illud producit, qualiter potentia generatiua actiua est, quia respectu geniti, quod est suū obiectum, habet actionem, quæ effectiue illud producit. Alia vero est potentia passiuā, & est illa, quæ potius patitur, & recipit aliquid ab obiecto, qualis est potentia visiuā respectu coloris, quia recipit ab illo species visibiles.

Respondetur, quod obiectum potentie passiuæ debet præcedere potentia: nā cū agat in illam,

Iam, prius debet existere, quā operetur, tamen obiectū potest actiua potius est posterior illa, cū fiat ab illa, cū fiat ab illa, & quia vniuersale sit ab intellectu, qui est potentia actiua illius, ideo non præcedit ante illum. Verū est, intellectum etiam esse potentia passiuam, quia recipit species intelligibiles ad intelligendū sua obiecta, tamē nō patitur immediate ab obiectis, sed à sensibus internis, qui ministrant species, vt intelligat, & ita obiectum eius non debet præcedere illum: hoc tamen non est huius loci exacte examinare, sed pertinet ad libros de anima.

Sed obijcies: A parte rei datur obiectū visus, sed obiectū adæquatū visus non est hic color, neq; ille, sed color in communi: ergo vniuersale datur à parte rei. Respondetur, quod obiectum adæquatū visus nō est hic color determinate, neq; etiam color in communi, sed hic, vel ille color vagē, & sic est à parte rei.

Ad quartū respōdetur, quod prioritas est duplex, alia realis & est illa, qua secundū realem existentia vnū præcedit aliud, qua ratione vna pars tēporis est prior alia subloquente: alia vero est. Prioritas rationis, & est, qua vnū est prius alio, nō quidē realiter, & a parte rei, sed solū secundū rationē, & cōsiderationē, qualiter animal

est prius homine, quia quāuis a parte rei animal, quod est in homine, nunquam existat sine homine, tamen secundum rationem est prius illo, quia est vniuersalius.

Respōdetur, quod natura est prior sua singularitate secundū rationem, vt argumentum probat, quia a parte rei nunquam datur natura sine singularitate, & in illo priori rationis, in quo cōsideratur sine singularitate, nō est indifferens, sed solū habet sua prædicata essentialia, & quidditatiua.

Ad vltimū respōdetur, quod singulare potest sumi dupliciter. Primo pro ipsa natura, singulari præcisse, & hoc modo non est relatum ad vniuersale & datur a parte rei singulare: alio modo potest sumi prout importat quendam ordinē rationis ad vniuersale, qui ordo communiter appellari solet secunda intentio indiuidui, & sic singulare est relatum ad vniuersale: tamen vt sic nō datur singulare a parte rei, prout relatum est ad vniuersale, quia illa relatio non est realis, sed rationis, vt dicemus infra, & ita non datur a parte rei.

Quæst. III. Vtrum natura fiat vniuersalis per abstractionē, vel potius per cōparationē intellectus.

Docuimus hæcenus naturam, neque secundum se, neq; psout est à parte rei, esse vniuersalem, sed id habere per intellectū, & ita statim examinandum restat, per quā actionem intellectus fiat vniuersalis. In hac autem questione necessario plura supponenda sunt, quorū disputatio pertinet ad lib. de anima.

Primo ergo notandum est duplicem esse intellectum, scilicet ratione distinctum alter vocatur intellectus agens, alter possibilis; intellectus agens est potentia quādā, quæ producit in intellectu possibili species intelligibiles omnium rerum, vt per illas, tanquam per imagines rerum res ipsas intelligat, non secus quā visus, & quilibet alius sensus recipit à suo obiecto species sensibiles, per quas, tanquam per imagines percipit suū obiectum, ita munus huius intellectus agentis non est intelligere, sed producere species intelligibiles in intellectu possibili immateriales, & spirituales, vt sint principium, & causa intellectiōis: intellectus vero possibilis est potētia quædam, quæ tales species in se recipit, & illis mediāribus intelligit, cuius potentia sunt tres illæ operationes intellectus sæpe numeratae, scilicet simplicium apprehensio, &c.

Secundo notandū est, quod

in intellectu agenti duplex abstractio assignatur à pluribus; 2. alia respectu speciei intelligibilis, alia respectu naturæ representatae per illam: ex quibus prima abstractio sine cōtrouersia ab omnibus admittitur: nam cum sensus interni, v.g. imaginario, aut memoria habeant species quasdam rerū quas concipiunt, materiales, & corporeas, quæ vocantur phantasmata, quia phantasia, seu imaginationi deferuiunt ad imaginandū: intellectus agens abstrahit ex his speciem intelligibilem, & spiritualem, & à materia abstractam, & ita ab omnib⁹ talis productio speciei, quæ est actio intellectus agentis, abstractio nuncupatur.

De secunda vero abstractione, quæ est respectu naturæ qua natura abstrahitur à conditionibus indiuidualibus plures Thomistæ asserunt, etiā esse opus intellectus agentis, fingunt enim specie illā intelligibilem productā ab intellectu agenti non representare singularia directe, sed solū naturam vniuersalem, & abstractā à conditionibus indiuiduantibus, quia dicunt singulare non dari in intellectu per propriā speciem intelligibilem, per quā representetur, sed solum tale speciem ab intellectu agente productam representare directe vniuersale, & ita dicunt, abstracta-

abstractionem naturæ à singularibus esse opus intellectus agentis, penes hoc quod producat speciem intelligibilem, per quam representetur natura abstracta à singularibus.

Nota, & advertendum maxime. Nobis tamen dicendum est, secundam hanc abstractionem naturæ nequaquam esse opus intellectus agentis: existimo enim, speciem illam intelligibilem ab intellectu agente productam non representare uniuersale ut sic abstractum, sed potius directe representare singulare, & in eo omnia prædicata superiora, quæ in ipso sunt, non tamen ut abstracta, sed prout in illo sunt, ex quo intellectus possibilis habet vim, ut mediante hac specie, ubi representantur prædicata superiora rei singularis possit illa intelligere seorsum, & separata, producendo conceptum, & verbum mentis, in quo ut sic, abstracta, represententur, cuius rei efficaciam satis probationem in libris de anima adducemus: ideo nunc res hæc supponatur. Ex quibus rursus fit, abstractionem naturæ nullo modo esse opus intellectus agentis, nam neque fit mediante aliqua specie intelligibili (ut dictum est) neque mediante aliqua cognitione, qua consideret naturam abstractam, quia intellectus agens non cognoscit: ergo talis abstractio, de qua in præsentī quæstione fit sermo, nullo modo est opus in

tellectus agentis.

Quare tertio notandum est, 3. Not. abstractionem esse opus intellectus possibilis: nam abstractio est opus intellectus, non agentis: ergo possibilis, & ita consistit in cognitione, qua intellectus possibilis considerat naturam abstractam à conditionibus indiuidualibus. Hæc autem abstractio est duplex, alia est abstractio præcisiva, & est simplex apprehensio intellectus, qua considerat naturam, non cognitis singularibus, & hæc abstractio præcisiva pertinet ad primam operationem intellectus, cum solū sit simplex apprehensio rei, ut sic: alia est abstractio negatiua, qua unū negetur de alio, & hæc pertinet ad secundam operationem intellectus: & ad eundem modum etiam comparatio, quæ est actio possibilis, secundum omnes duplex est: alia, quæ pertinet ad primam operationem intellectus, & est cognitio illa, qua intellectus cognoscit superius in ordine ad inferius, vel contra nihil affirmando, vel negando id: oq; appellatur simplex apprehensio, quia licet plura apprehendat, scilicet inferius, & superius, tamen absque aliqua compositione, aut diuisione: alia verò est comparatio, quæ pertinet ad secundam operationem intellectus, & est actio illa, qua intellectus superius comparat ad sua inferiora, ut prædi-

cet illud de suis inferioribus, & quia predicare est affirmare vnum de a io, talis comparatio pertinet ad secundam operationem intellectus.

4. Not.

Quarto notandum est, quod vt superius diximus, vniuersale duplex est: aliud Metaphysicum, & est ipsa natura abstracta à conditionibus indiuidualibus: aliud Logicum, quod ultra hoc addit relationem naturæ ad sua inferiora, quæ relatio non est realis, sed rationis: nam relatio realis necessario debet esse inter extrema realiter diuersa, sed eadem natura, quæ à parte rei est singularis, eadem per intellectum est vniuersalis: ergo relatio naturæ vniuersalis ad inferiora est eiusdem ad se ipsum secundum rem, atque adeo est relatio rationis, quæ communiter appellari solet secunda intentio quia aduenit naturæ, quæ appellatur prima intentio.

Hoc supposito omnes authores cōueniunt, vniuersale Metaphysicum fieri per abstractionem, quia per abstractionem illa natura abstrahitur à singularibus, & habet quandam indifferentiam ad illa in quo consistit ratio vniuersalis Metaphysici, quauis inter illos dissensio sit, an talis abstractio sit actio intellectus agentis, vel possibilis, in quo iam diximus nullam abstractionem naturæ fieri ab intellectu agentis, sed solū à pos-

sibili. Solū hic posset dubitari quid sit hæc vniuersalitas Metaphysica, à qua natura denominatur vniuersale Metaphysicum: quibusdam videtur denominari vniuersale à negatione vniuersalitas Logica, quæ est secunda intentio vniuersalis, seu relatio vniuersalis ad inferiora. Sed non placet, quia aliud est, naturam per hanc abstractionem esse vniuersale Metaphysicum: aliud vero est, non esse vniuersale Logicum, nam hoc secundum supponit illud primum. Quemadmodum hominem non esse equum supponit esse hominem: ergo per negationem vniuersalitatis Logice non constituitur primo, & per se vniuersale Metaphysicum, quauis secundo dicat illam negationem, sicut secundo homo dicit non esse equum.

Dubium

Quare alij asserunt naturam appellari vniuersale Metaphysicum à negatione, seu carentia conditionū indiuidualium quia naturam esse vniuersale Metaphysicum, nihil aliud esse viderur, quam carere conditionibus indiuiduantibus, quibus erat contracta, & determinata ad singularia.

Dicendum tamen nobis est, neque talem carentiam esse id, quod primo dicit vniuersale Metaphysicum, sed potius esse extrinsecam denominationem, qua abstractione intellectus denominatur abstracta

sic

sicut color appellatur visus extrinseca denominatione a visione. Et ratio est, quia illa negatio conditionū indiuidualium non conueniebat naturæ a parte rei, & modo conuenit per intellectum: ergo ratione alicuius, quod de nouo adueniat ei, conuenit illi talis negatio, scilicet quia abstrahitur a singularibus: ergo illa extrinseca denominatio, qua denominatur abstracta est, per quod primo constituitur vniuersale Metaphysicū: & in hac abstractione fundatur negatio illa conditionum indiuidualium, quam secundo im-
portat vniuersale Metaphysicum: hæc autem extrinseca denominatio, nihil ponit in natura, sicut neque esse visum ponit aliquid in colore, & ideo appellatur natura extrinseca denominatio.

Et si inquiras, an hæc extrinseca denominatio sit ens rationis, respondetur, certum esse, quod ex vi huius actionis, quæ est abstractio, non sit ens rationis. Ratio est, quia totum esse entis rationis est cognoscicum sit ens fictum, sed per hanc abstractionem non cognoscitur extrinseca illa denominatio, quæ ex illa resultat, sed tantum ipsa natura abstracta, verbi gratia, homo præcise, quia si præcise solū intelligam naturam indifferentem ad plura nil amplius intelligendo, est

abstractio naturæ a singularibus: cum ergo illa extrinseca denominatio non cognoscatur per abstractionem, non est ens rationis ex vi illius: an vero quando deinde per nouū actum cognoscitur extrinseca hæc denominatio per modum entis, sit ens rationis, vel non, pendet ex quæstione illa generali, vtrum extrinsece denominationes sint entia rationis, vel quid sint, quam in secunda disputatione tractauimus, hic enim solum agimus de ipsa natura vniuersali.

Solum est difficultas in hac *Difficultas* quæstione de vniuersali Logico, an fiat per abstractionem, vel potius per comparisonē. In qua re plures ex recentioribus existimant, vniuersale Logicum fieri per abstractionē. Tenet Sorus quæstione 3. dubio 1. Cardinalis Toletus, quæstion. 2. Masius quæstion. 5. conclusio. 3. Cuius sententiæ fundamentum est. Primo, quia natura sic abstracta est vna, & apta esse in multis: ergo vniuersale Logicum, quia (vt vidimus, ex Aristotele) vniuersale Logicum est, quod aptum natum est esse in multis.

Secundo, quia hæc natura sit abstracta est communis, & respicit inferiora: ergo vniuersale Logicum. Quod respicit inferiora, probatur, quia abstrahitur ab illis: ergo respicit

illa tanquam ea, a quibus abstrahitur.

Tertio, quia si vniuersale logicum fieret per cōparationē, sequeretur dari vñ relatiuum sine alio, quod est impossibile. Probatur sequella, quia per illā cōparationem solum intelligitur ipsa natura comparata nō uero intelliguntur inferiora, ad quæ refertur: ergo datur vñ correlatiuum sine alio.

Per quā abstractionem fiat vniuersale Logicum. His tamen non obstantibus fit conclusio: Vniuersale Logicum fit per cōparationē intellectus possibilis. Hanc sententiam tenet D. Thomas de ente & essentia, cap. 4. ad finem, & 1. part. quæst. 28. Scot. in 2. dist. 3. quæst. 1. Sonz. 1. Metaph. ca. 15. Anton. And. 7. Metaph. ca. 16. Et probatur ratione, quia vniuersale Logicum dicit naturam cōmunem simul cū relatione ad inferiora, sed hæc relatio ad inferiora nō resultat per abstractionem, sed per cōparationem: ergo potius fit per cōparationē. Probatur minor quia per abstractionem, vt vidimus, intelligitur natura præcise, & ideo abstrahi dicitur, quia præcinditur a singularibus, cum quibus erat coniuncta: sed vniuersale Logicum dicit vltius relationem naturæ ad inferiora: ergo talis relatio resultat ex comparatione, qua natura intelligitur relata, & comparata ad inferiora: & ita

respectu huius comparationis nō solum natura, sed ipsa relatio est obiectum cognitum: nā cognoscitur natura, prout relata, cum talis intellectio sit comparatiua naturæ ad inferiora.

Ex quo intelligitur discrimen inter abstractionem, & comparationem: nam illa extrinseca denominatio, quæ resultat in natura ex abstractione, nō cognoscitur per abstractionem, per quam natura præcise consideratur: at vero comparationem, quauis non intelligatur extrinseca illa denominatio, qua natura appellatur cognita, sed ad hoc opus sit noua intellectione: tamen relatio rationis naturæ ad inferiora cognoscitur, & ita ex vi huius actus illa relatio est ens rationis actu cognitum per ipsum.

Secundo probatur conclusio, quia si vniuersale Logicum fieret per abstractionem, daretur vñcū relatiuum sine alio, quod est impossibile. Probatur sequella, quia vniuersale Logicum dicit ordinē ad inferiora, sed per abstractionem natura præcinditur a suis inferioribus, & sine illis consideratur: ergo si tale vniuersale fit per abstractionem, iam daretur vñcū relatum sine alio.

Neque valet, si respondeas, quod quauis talia inferiora,

Discrimen inter comparationem, & abstractionem.

non cognoscantur ab intellectu, sunt tamē à parte rei, & ita non datur vnum relatiuum sine alio. Contrā est, quod vniuersale logicū non refertur ad inferiora, prout sunt à parte rei sed prout sunt obiectiue in intellectu ab illo cognita: nā quāuis à parte rei nullum esset indiuiduū hominis, natura humana esset vniuersalis ad plures homines obiectiue existentes in intellectu, qualiter etiam natura Angelica denominatur vniuersalis, non quia à parte rei sint plura indiuidua sub eadē specie (vt videbimus capit. de specie) sed quia obiectiue consistit, vt habens plura indiuidua: ergo vniuersale logicū nō refertur ad inferiora, prout sunt à parte rei, sed prout sunt obiectiue in intellectu, ab illo cognita.

Sed statim oritur difficultas, per quam cōparationē ex duabus, quas supra assignauimus, fiat vniuersale logicū, scilicet per simplicē cōparationē, qua intelligitur natura ordinata ad inferiora, in quibus est, vel per cōparationem, qua superius comparatur ad inferius in actuali prädicatione, quā diximus pertinere ad secundam operationem intellectus.

Respondetur non fieri per hanc secundam, sed per primā. Ratio est, quia actu prädicari vniuersale de suis inferioribus supponit esse prädicabile, &

vniuersale, nā hæc est vera, & causalis prädicatio. Ideo actu prädicatur de inferioribus, quia prädicabile, & vniuersale est: ergo ante istam secundā actionem, supponitur esse vniuersale, & prädicabile, quod est passio vniuersalis: restat ergo, quod tam vniuersale logicum, quam prädicabile, fiant per illā simplicem cōparationē, qua intelligitur relatio, & ordo naturæ ad inferiora, in quibus est, per quod fit essentia vniuersalis, vel ad inferiora, prout de illis prädicabilis est, per quod fit prädicabile, quod est passio vniuersalis, vt supra.

Ad argumenta in contrariū responderetur. Ad primum, naturam abstractam per abstractionem fieri vnam, & communē, tamen per abstractionem non est apta, vt sit in multis positiuē, quia cum non respiciat inferiora, non habet relationem ad illā, aptitudo verō ad essendum in multis, positiuū requirit ordinem, & relationē ad illā, solum est natura per abstractionē apta, vt sit in multis negatiue, id est, non repugnat illi esse in multis, tamen positiuē, & per relationem non est apta.

Ad secundum, communis solutio est, quod natura abstracta respicit inferiora, tanquam ea, in quibus non est, sed abstrahitur ab illis, non verō tanquam ea, in quibus est, quod habet per cōparationem ad inferiora.

quisitum ad essentiam vniuersalis. Sed non placet solutio, quia omnis relatio naturæ ad inferiora (vt supra vidimus) est relatio rationis, cum superius, & inferius non distinguantur realiter: omne autem ens ratio nis tandiu est, quādiu cognoscitur, sed per abstractionē, quā præcisse consideratur natura, non cognitis inferioribus, nō cognoscitur talis relatio rationis ad inferiora, sed præcise ipsa natura abstracta: ergo ex vi abstractionis, nulla relatio ad inferiora oritur, actualiter in natura. Quare ad argumentum respondetur, quod cum natura per abstractionem, secundū se præcise consideretur, nec respicit inferiora, tanquam ea, in quibus est, nec tanquam ea, in quibus non est, quia nullo modo respicit illa, sed consideratur præcise, & secundum se sine singularibus.

Ad tertium respondetur negando, dari vnū relatiuum sine alio, nam per comparisonem nō solū intelligitur natura, quæ comparatur, sed etiam intelliguntur inferiora, nō quidem hæc, & illa in particulari, sed inferiora absolute; & ita non datur vnū relatiuum sine alio. Nec mirum est, quod vnica cognitione cognoscantur plura, scilicet superius, & inferius, nam sunt obiecta veluti partialia, & inadequata, & quia inter se subordinantur, eadem cognitione

percipiuntur. Ex quō ē iam sequitur, per eandē comparationem resultare relationē, superioris ad inferius, & aliam inferioris ad superius, quin sit opus alia comparatione.

Sed obijciēs: Comparatio est actio realis: ergo debet habere terminū realē, ex illa resultantem: ergo non potest resultare vniuersale logicum, quod est ens rationis. Respondetur quod comparatio habet duplicē terminum, alterum intrinsecum, & per illam productum: & iste est realis, nempe ipsum verbū mentis, quod est imago realis, repræsentans vniuersale logicum: patet hoc, qui cum comparato sit actio realis, eius primarius terminus, debet esse realis, quia est qualitas realis inhærens intellectui, & identificata, cum comparatione. Alius est terminus extrinsecus, & est obiectum cognitū; & talis terminus extrinsecus, non opus est, quod sit ens reale, sed potest esse ens rationis.

Hoc supposito respondetur concedendo, quod comparatio sit actio realis, & quod eius primarius terminus sic qualitas realis, negamus tamen, quod eius terminus secundarius, debeat esse realis cū possit esse rationis. Pater hoc in generatione substantiali, in qua primarius terminus debet esse substantia, secundarius autem, potest

Duplex terminus comparatione,

est esse aliquid accidens: ita similiter in vera actione reali primarius terminus, requiritur realis, secundarius vero non requiritur realis, sed potest esse rationis. Neque debet reputari inconueniens (ut plures existimant) quod vniuersale logicum, quod est ens rationis, repræsentetur per imaginem realem, quale est verbum mentis, quin potius necessario hoc fatendum est; nam omne, quod intelligitur, in tantum intelligitur, in quantum repræsentatur in verbo: ergo cum intelligatur ens rationis, necessario debet repræsentari in verbo: unde sicut non est inconueniens intelligi intellectuone reali, quæ est actio realis; ita non debet esse inconueniens, quod repræsentetur in verbo, quod est imago realis.

Quæst. II. Vtrum naturæ vniuersales distinguantur ex natura rei à singularibus, in quibus sunt.

Sensus quæstionis est, Vtrum prædicata superiora, ut esse hominē, vel animal distinguantur à parte rei à singularibus, in quibus sunt, scilicet à Petro & Paulo, ita quod à parte rei sit aliquid diuersum in Petro, esse hunc hominē, & esse hominē seu animal.

Pro cuius intelligentia notā-

dū est, quod distinctio est duplex: alia realis, alia rationis: distinctio realis est illa, quæ duo extrema à parte rei, & nullo operante intellectu distinguuntur: & ideo realis vocatur, qualis est inter Petrum, & Paulū. Alia est distinctio rationis, & est quādo extrema solū per intellectu distinguuntur, qualis est distinctio inter actionē, & passionē, quæ cum à parte rei sit eadem entitas penes diuersos respectus distinguuntur ab intellectu: nam actio dicit ordinem ad agens, passio vero est eadem entitas dicens ordinem ad passum, in quo recipitur.

Secundo notandum est inter has distinctiones, nullā aliam mediam posse imaginari, quid quid male Scot. in 1. p. 2. q. 7. & d. 8. q. 4. assignat distinctionem, quandā formalem mediā, quā dicit neq; esse realē, neq; rationis, sed mediā inter illas, quā formale appellat: cuius sententię falsitas ex eo cōvinci potest, quia esse vnū, & diuersum ab alio, est passio entis; sed tantū est duplex ens, scilicet reale & rationis: ergo tantū est duplex distinctio realis, & rationis.

Secundo, quia vel illa distinctio media habet esse à parte rei, & sic iā erit realis: nam quid habet esse à parte rei, est aliquid reale: vel tantum habet esse per intellectu; & sic est distinctio rationis: ergo nulla est media inter realē, & rationis.

Tertio

Distinctio duplex.

Opinio Scot. ii.

Tertio, quia omnis distinctio vel est relatio quedam diuersitatis inter duo, vel saltem illa rationem consequitur; sed tantum est duplex relatio, realis, & rationis: ergo tantum est duplex distinctio realis, & rationis.

Ex quo fit, quod distinctio illa formalis, quam Scotus ponit, vel sit realis, vel rationis: nam distinctio formalis est distinctio per principia formalia & essentialia: unde ea, quæ habent essentias realiter diuersas, vt homo, & equus, distinguuntur realiter: formaliter vero ea, quæ habent essentias solum ratione diuersas, vt actio, & passio, distinguuntur formaliter. Verum est in communi vsu distinctionem formalem, potius appellari ab authoribus distinctionem rationis, quam reale.

Quid not.

Tertio notandum est, quod distinctio realis est duplex: alia rei à re, vt qua distinguuntur Petrus, & Paulus, alia inter re, & modum eius, qualis est distinctio inter Petrum, & eius sessio nem, quæ est modus eius. Et rursus distinctio rei à re est duplex, alia est inter includens, & inclusum, qualis est inter Petrum, & suum caput, quod in illo includitur: alia vero est inter duas res totales, quarum vna non includit aliam, vt inter Petrum, & Paulum.

Distinctio realis duplex.

Relicta distinctione reali, distinctio rationis duplex est:

alia est distinctio rationis ratiocinata, alia vero rationis ratiocinantis: distinctio rationis ratiocinantis est illa, quæ nullum habet fundamentum à parte rei; & ita appellatur distinctio rationis ratiocinantis, quia tota absque fundamento in re fingitur ab intellectu, vt quando intellectus distinguit Petrum à se ipso, in ratione subiecti, & prædicati in hac predicatione; Petrus est Petrus. Alia est distinctio rationis ratiocinata, & est illa, quæ habet aliquod fundamentum à parte rei: hoc autem fundamentum non est, quod extrema à parte rei habeant aliquam distinctionem, iam enim potius esset distinctio realis, quam rationis, nec etiam est, quod ipsa extrema, inter quæ fingitur distinctio, sint à parte rei, nam inter Petrum, & se ipsum est distinctio rationis ratiocinantis (vt dixi) & tamen vtrumque est à parte rei, nempe Petrus, & ipsemet. Quare dicendum est, habere hanc distinctionem fundamentum in re, nihil aliud esse, quàm quod extrema à parte rei sint talia, vt intellectus ob suam imperfectionem, non possit illa intelligere propriis conceptibus, sed per species alienas rerum diuersarum, & ita distinguit illa extrema, quia cum concipiat illa perspicuis alienas res diuersarum intelligit illa extrema, quæ à parte rei sunt vnum,

per species

vnũ, tanquam distincta inter se; & hoc modo distinguit intellectus inter actionẽ, & passionem, quia ob suam imperfectionem concipit hæc duo per species alienas rerum diuersarum. Et quod ita sit dicendum probatur. Quia si intellectus conciperet illa extrema prout sunt in se, proculdubio conciperet illa prout omnino indistincta, quia in se, & à parte rei idem sunt prorsus: ergo idẽ concipit illa, vt distincta, quia concipit per alias species rerum diuersarum, & non prout sunt in se.

Distinctio rationis ratiocinatæ duplex. Sed rursus distinctio rationis ratiocinatæ duplex est, alia inter extrema non subordinata inter se, & quorum vnũ non includit alterum, qualis est distinctio inter actionem, & passionem, quæ addo inter se differunt; vt pertineant ad diuersa prædicamẽta: & hæc distinctio est, de qua dici solet sufficere ad falsificandas propositiones, qualiter hæc est falsa formaliter loquẽdo. Actio, est passio, quia cum extrema inter se nullam habeant subordinationem, non potest vnũ de alio formaliter prædicari. Alia verò est distinctio rationis, quæ est inter extrema, inter se subordinata, & quorum vnũ includit aliud, & ita nõ sufficit falsificare propositiones, qualiter hæc est vera adhuc formaliter: Homo est animal, quauis distinguantur

ratione, homo, & animal, quia animal est de formali conceptu hominis, & ita nõ facit hunc sensum. Ratio formalis, quæ est animal, sed quod in ratione formalis hominis includatur ratio formalis animalis, ita quod homo, & animal distinguatur, sicut includens, & inclusum, ratione solum distincta: nam etiã in distinctione rationis est distinctio inter includens, & inclusum, vt homo, & animal, vt dicemus.

His suppositis, Scotus ubi supra existimat prædicata superiora, vt vniuersalia distinguui ex natura rei, & nullo operante intellectu à singularibus in quibus sunt, imò, & ipsa inter se, ita quod in Petro ex natura rei differant ratio Petri, & ratio hominis, & ratio animalis. Cuius sententiæ fundamẽtum est, quia ea distinguuntur ex natura rei, quæ ex natura rei habent diuersas definitiones, & essentias; sed à parte rei diuersam habet definitionẽ ratio animalis, & ratio hominis, quia animal definitur, quod sit viuens sensibile, homo verò, quod sit animal rationale: ergo ex natura rei distinguuntur talia prædicata inter se.

Secundo, quia ea distinguuntur à parte rei, quorum vnũ potest separari ab alio à parte rei; sed ratio animalis potest reperiri à parte rei sine ratione hominis, vt si tantũ esset equus

* non est ratio formalis quæ est homo

in rerum natura; & similiter ratio hominis, potest reperiri à parte rei, sine hoc singulari, quod est Petrus, vt si tantù daretur Paulus in rerum natura: ergo prædicata vniuersalia distinguuntur ex natura rei à singularibus, & inter se. *3. omni*

Affertio.

Contraria tamē sententia nobis tenenda est, scilicet prædicata essentialia, nō distinguuntur inter se ex natura rei, neque à singularibus, in quibus sunt, sed solum ratione ratiocinata. Tenet S. Tho. 1. p. q. 5. ar. 2. in cor. & q. 76. art. 3. ad 4. Durād. in 2. d. 3. q. 2. Caiet. de ente, & essentia c. 4. q. 6. Sōci. 7. Met. q. 36.

Et ratione probatur, quia si prædicata vniuersalia, & superiora distinguerētur à singularibus, in quibus sunt, & inter se non possent prædicari de singularibus, neque inter se: vnde istæ essent falsæ, Petrus est homo, homo est animal. Probatur sequela, quia ea, quæ à parte rei distinguuntur, non possunt prædicari vnū de alio: nam quāvis natura includatur in homine, quia à parte rei distinguitur ab illo, hæc est falsa; Homo est natura: ergo si animal ex natura rei distinguitur ab homine, & homo à Petro, istæ essent falsæ, Homo est animal, Petrus est homo.

Secundo, quia prædicata superiora, & inferiora distinguuntur ex natura rei: ergo in singulari, in quo coniunguntur, faciunt

compositionē realē. Probatur sequela, quia compositio nihil aliud est, quā distinctorū vnio: vnde cōpositio realis, est vnio distinctorū realiter: ergo in Petro, in quo cōiunguntur prædicata superiora, & inferiora, faceren realē cōpositionē: vnde nulla esset res simplex in rerū natura, adhuc ipse Deus, sed potius haberet compositionem: nam in eo inueniuntur prædicata superiora, & inferiora inter se vnita: vnde si distinguuntur realiter, efficerent reale compositionem.

Secunda vero pars conclusionis, nēpē quod ista prædicata, solū distinguuntur ratione ratiocinata; probatur, quia talis distinctio rationis inter hominē, & Petrū, habet quoddā fundamentum in re: ergo est ratio nis ratiocinatæ. Probatur antecedēs, quia in ratione hominis Petrus, & Paulus aliquo modo sunt vnū à parte rei, scilicet vnitatem formali negatiue, vt dicemus in quæstione sequenti, id est, quod à parte rei non distinguuntur in ratione hominis: vel saltem secundum alios sunt vnū fundamentaliter, & etiā à parte rei inter se differūt: ergo à parte rei est fundamentū, vt intellectus distinguat hominē, & Petrum; ergo distinguuntur ratione ratiocinata.

Ad argumēta in contrariū adducta responderetur prædicata, quæ sunt in eadē re, verbi gratia

tia in Petro, non habere à parte rei diuerſas definitiones: nā animal, quod eſt in homine, cum ſit prorsus idē ad homo, etiā eſt animal rationale; & homo, qui eſt coniunctus cum ipſo animali à parte rei, etiā eſt viuens ſenſibile, ſolū talia prædicata habere diuerſas definitiones, prout concipiuntur ab intellectu ratione diſtincta.

Ad ſecundū optime inferri diſtinctionē realem inter duos, ex eo quod vnum ab alio ſeparetur, vt pluries, tam in Logica quā in Phyſica repetemus. Ne go tamē minorē, ſcilicet quod animal, quod eſt in homine, poſſit reperiiri à parte rei, ſine homine, nam diuerſa ratio animalis entitatiuē eſt in homine & in equo: vnde quauis ratio animalis, quæ eſt in equo, poſſit reperiiri ſine homine, nō tamen ratio animalis, quæ eſt in homine, quia hæc eſt idē realiter cū homine: homo autē ſolū eſt idē realiter cum ratione animalis, quæ eſt in ipſo, nō verò cum ea, quæ eſt in equo.

Quæſt. V. Vtrum detur à parte rei vnitas formalis in natura vniuerſali, quæ eſt in ſingularibus.

Triplex diſſcultas. IN hac quæſtione tria à nobis examinanda ſunt. Primò explicabimus, quid ſit vnitas formalis. Secundo, an detur à

parte rei. Tertiò, an duo indiuidua eiufdē ſpeciei ſint vnū formaliter à parte rei.

Circa primam difficultatem primò notādum eſt, quod cum vnum ſit paſſio entis, eodem modo aliquid eſt vnum, quod eſt ens: vnde cum Petrus, verbi gratia, non ſolum ſit ens, quatenus eſt Petrus, ſed quatenus eſt homo, & quatenus eſt animal, &c. ita etiam eſt vnus, non ſolū quatenus eſt Petrus, ſed quatenus homo, & quatenus animal.

Prima diſſcultas.

Secundò notādū eſt, quod cum vnitas ſit carentia diuiſionis (vt ſtatim dicam) tot ſunt vnitates, quot ſunt diuiſiones, quibus priuantur: diuiſio ergo duplex eſt, alia materialis, alia formalis: materialis eſt illa, quæ ſit per principia materialia, hoc eſt, per principia ſingularia, qualiter Petrus diſtinguitur à Paulo, quia habet diuerſa principia ſingularia. Appellatur autem hæc diuiſio materialis, nō quidem quia materia eſt principium indiuiduationis, vt quibusdam placet, hoc enim non eſt aded certum, nec probabile, vt videbimus 1. lib. Phyſicor. ſed quia conuenit rebus cōſideratis, prout in indiuiduo & ſingulari, quod quidem indiuiduum eſt ſubiectum prædicatorum ſuperiorum, & ita quodammodo habet rationem materiæ.

Diuiſio duæ p. ex.

Appellatur etiam vnitas numerica,

merica, quia conuenit rebus, prout in singulari, ex quibus componitur numerus.

Diuisio formalis est illa, quæ fit per principia essentialia pluribus indiuiduis cõmunia, qualiter distinguitur homo ab equo per rationale, quod est principium essentialiale hominis, conueniens omnibus eius indiuiduis: appellatur vero hæc diuisio formalis, quia est per principia essentialia: essentia autem habet rationem formæ constituentis rem. Duplex ergo est vnitas aliamaterialis, seu numerica, & est carentia diuisionis materialis, & numericæ: & ita Petrus est vnus materialiter, quia nõ est diuisus in plura indiuidua: vnitas vero formalis est carentia diuisionis formalis, qualiter homo est vnus formaliter, quia non diuiditur in plura essentialiter diuersa, sed solũ diuersa materialiter, & in indiuiduo, scilicet in Petrum, & Paulum; & ita est vnus formaliter, non vero materialiter.

Vnitas formalis dup. Rursus vnitas formalis est duplex, sicut, & diuisio formalis: alia est diuisio formalis per principia essentialia pluribus speciebus cõmunia, qualiter homo distinguitur à plãta per rationem animalis, quæ est cõmunis pluribus speciebus; & carentia huius diuisionis appellatur vnitas formalis, qualiter homo est vnus formaliter, quia

non diuiditur in plura differentia, per principia essentialia pluribus speciebus cõmunia, sed solum differentia mater aliter, & in indiuiduo: alia est diuisio formalis, quæ fit per principia essentialia, propria tamẽ vnus speciei, qualiter distinguitur homo ab equo per rationale, quod est principium essentialiale illi proprium, & non aliis: & carentia huius diuisionis, est, quæ proprie appellatur vnitas formalis, qualiter homo est vnus formaliter, quia nõ est diuisus in plura differentia per principia essentialia, quasi specifica, sed solum in plura numero differentia, scilicet, quæ solum differunt in singulari.

Quid n. Tercio notandum est, præter vnitatem formalem, iam cõnumeratã dari etiam vnitatem specificam, & genericam; vnitas quidem specifica dicitur naturam, pluribus indiuiduis cõmunem, & illa respicientem: nam species significat naturã cõmunem cum tali relatione ad indiuidua: vnitas vero generica dicit naturam cõmunẽ pluribus speciebus, & ad illas relatam: nam genus est natura cõmunis ordinata ad suas species: vnitates autem em connumeratæ, ita inter se se habent, quæ, quæ sunt vnum vnitatem inferiori, magis sunt vnum. V.g. Petrus, & Paulus, quam homo, & equus, quia Petrus, & Paulus sunt vnũ, saltem specificæ, quia

quia pertinent ad eandem speciem: homo vero, & equus solum sunt vnum generice, scilicet in ratione animalis.

Conueniunt
omnes.

His suppositis conueniunt omnes, unitatem specificam, & genericam, non esse unitatem negatiuam, scilicet quæ consistant in carentia aliqua, sed potius esse positiuas, scilicet quæ consistant formaliter in aliquo prædicato positiuo, ita quod unitas specifica, ex parte speciei pro materiali dicat naturam pluribus indiuiduis communem: pro formaliter vero dicat relationem huius naturæ communis ad sua inferiora, quæ relatio solum est rationis, quia superius, & inferius, solum distinguuntur ratione, ut dictum est. Relatio autem realis requirit extremam realiter distinctam. Et eodem modo unitas generica dicitur pro materiali, naturam pluribus speciebus communem, ut animal, quod est commune homini, & equo: pro formaliter vero dicitur relationem ad species inferiores, quæ propter eandem rationem, est relatio rationis. Si vero sumatur hæc unitas ex parte inferiorum, quia ratione duorum indiuidua dicuntur esse vnum in specie, & duæ species esse vnum genere, talis unitas dicitur pro materiali ipsas naturas inferiores: pro formaliter vero relationem vtriusque ad vnum, & idem prædicatum commune generice, & specificæ.

Et quod hoc ita sit dicendum,

probat, quia si istæ unitates essent negatiuæ, ita quod formaliter cõsisterent in carentia diuisionis specificæ, aut genericæ, ita unitas specifica, quæ generica darentur formaliter à parte rei, quia à parte rei Petrus, & Paulus carerent diuisione specifica, aliàs differrēt specie à parte rei. Et similiter homo, & equus carerent diuisione generica, quia à parte rei non differunt genere: ergo si istæ unitates cõsisterēt formaliter in illa carentia, darentur à parte rei: quod est contra omnes, imò & contra rationem, quia sicut à parte rei, non dantur genera, & species formaliter, ut diximus, ita neque daretur unitas specifica aut generica.

Solum ergo est dubium apud

Dubium

authores de unitate formali, & materiali, an sint negatiuæ, an consistant formaliter in carentia diuisionis formalis, vel materialis, & qualis sit illa carentia, vel potius consistant in aliquo positiuo.

In qua re omnes illi authores, qui existimant vnum transcendentalē, quod est passio entis, addere supra ens aliquid positiuum, consequenter dicere debent addere, supra ens aliquid has unitates sunt transcendentales, & reperiuntur in qualibet re. Sic sentit Scot. 4. Metaph. q. 2. & in 2. d. 3. q. 2. Anto. Andras 4. Metaph. q. 2. Mirandulanus,

in conclusionibus Philosophi-
cis conc. 64.

Vera sent.

Vera tamē sententia est, quā
tenet D. Thom. 1. p. q. 11. art. 1.
quē fere omnes sequuntur, vni-
tatē transcendentalē addere su-
pra ens carentiā diuisionis, ita
quod nō sit aliud, quā ens indi-
uisum, & ita vnitatem formale
constitui per carentiā diuisionis
formalis, materialem verò
per carentiā diuisionis mate-
rialis. Quod breuiter sic proba-
tur, quia illud, quod addit vnū
transcendentale supra ens, vel
est aliquid vel nihil, scilicet ca-
rentia diuisionis, quā carentia
nihil est. Si addit huiusmo-
di carentiam, habeo intentum:
si verò addit aliquid: ergo, est
ens: ergo non superadditū en-
ti: ergo vnū supra ens nihil
positiuum potest addere.

In qua re non oportet am-
plius detineri: legatur Fomsec.
4. Metaph. c. 2. q. 3. sectio. 5. ex
quo sic argumētōr: Vnitas trā-
scendentalis in cōmuni dicit
carentiam diuisionis: ergo ta-
lis vnitas, scilicet materialis,
dicit carentiam diuisionis ma-
terialis: & similiter formalis di-
cit carentiam diuisionis for-
malis.

Probo consequentiā, quia
superius negatiuū debet con-
trahi per differētiās negatiuas,
sicut positiuum per positivas,
v.g. Priuatio in cōmuni nō po-
test contrahi, nisi per hanc, &
illam priuationē, quę sunt in se

riora essentialiter sub illa cō-
tenta.

Nec placet, quod alij dicunt,
vnitatē pro formali, non solum
dicere carentiā diuisionis, sed
etiam entitatē, quia vnitas defi-
nitur, quod sit entitas diuisa,
ita quod conceptus formalis
vnitatis integretur ex carentia
& ex vnitare positiua.

Hoc, inquā, non placet, quia
in illo consistit formaliter vni-
tas, quod addit supra ipsū ens;
sed non potest addere supra
ens entitatem aliquam, vt vidē-
mus; ergo entitas non intrat in
conceptu formali vnitatis.

Secundo, quia cōceptus for-
malis alicuius rei est cōceptus
vltimus, per quē vltimò con-
stituitur, quia conceptus appel-
latur formalis, quia id quod cō-
stituit, se habet vt forma dans
esse, sed cōceptus vltimus solū
est vnicus, quia inter ea, quę
sunt subordinata, qualiter præ-
dicata cuiuslibet rei sunt sub-
ordinata; repugnat dari duo vl-
tima: ergo cū cōceptus forma-
lis vnitatis sit illa carentia diui-
sionis, quā vnū addit supra ens
fit quod entitas, possit etiā es-
se, nō conceptus vltimatus il-
lius: vnde tota ratio entitatis
respectu illius carētię habet ra-
tionē formę, & ex vtrōq; inte-
gratur totū concretū, quod est
vnū, quod est passio entis. Ne-
que obstat, quod desiniatur v-
nitas, quod sit entitas indiuisa:
nā illa propositio nō est vera in

sensu

sensu formali, nam cum vnitas sit carentia, quæ nihil est, non est entitas, solū est vera in sensu iddenticō, quia cū illa carētia, nō distinguitur realiter ab ipsa entitate, sed sit ipsa entitas carēs diuisione in sensu iddenticō, optimè datur, quod vnitas est entitas indiuisa.

Difficultas. Sed statim insurgit difficultas, nā carentia duplex est: alia priuatio, & est carentia formæ in subiecto apto ad habendam talē formā, qualitas cæcitas in homine est priuatio, quia est carentia visus, ad quem habendū homo habet aptitudinem: alia verò est negatio, & est carentia formæ in subiecto nō apto ad habendā talem formā, qualiter carentia visus in lapide, negatio est, quia lapis non est aptus ad habendū visum. Dubiū ergo est, an vnitas formalis, & materialis sit priuatio, vel potius negatio diuisionis.

In qua re quibuscūq; videtur vnitatem formale, aut materialem non dicere negationē, sed priuationē, ducti ex eo, quod negatio nullā determinat subiectum, qualiter nō homo tam dicitur de lapide, quā de equo & de chimera: vnitas verò formalis determinat subiectū; nā vnitas formalis, quæ est in homine, à qua appellatur vnus formalis, non est in equo: ergo nō est negatio.

Secundo sequitur, quod Petrus, in quantū est vnus mate-

rialiter, sit vnus formaliter; atque adeo quod vnitas formalis, & materialis cōfundantur inter se. Probaturs sequela, quia Petrus reduplicatiuè in quantū est vnus materialiter, est negatus diuisione formali, quia repugnat illi diuidi in plures: ergo adhuc in quantum est vnus materialiter, est vnus formaliter; atque adeo confunduntur vnitas formalis, & materialis.

Vera tamen, & cōmunis sententia est, vnitatem formalem, & materialem, dicere negationē diuisionis materialis, & formalis. Et probatur, quia vnitas materialis, quæ est in Perro, est carentia diuisionis materialis, & vnitas formalis, quæ etiam est in illo, est carentia diuisionis formalis; sed Petrus non est aptus diuidi in plures, neq; materialiter, neq; formaliter, & per principia formalia, & diuersa: ergo tales carētiæ sunt in subiecto nō apto, atq; adeo sunt negationes, & non priuationes.

Respondent quidā, quod quāuis Petrus ratione rei nō sit aptus diuidi, materialiter, neque formaliter, est tamē aptus diuidi ratione prædicati superioris; nā in quantū homo est aptus diuidi materialiter, eo qd ratio hominis est diuisibilis materialiter, in plures homines diuersos numero: in quantū vero est animal, est aptus diuidi diuisione formali, scilicet p principia essentialia; nā ratio animalis pot

Vnitas formalis, & materialis, quid dicatur.

diuidi in equum, & hominem; hæc autē aptitudo ratione prædicati superioris sufficit ad rationem priuationis. Quod probant ex Aristot. 5. Met. 27. tex. vbi dicit quasdā esse priuationes, quæ sunt in subiecto apto ad habendam formam secundum rationem superiorem.

Hæc tamē solutio falsa quidē est, quia talis carentia diuisionis materialis, & formalis est à parte rei in Petro, & cōuenit illi prout est à parte rei: ergo hæc priuatio debet dicere aptitudinem, prout est à parte rei; sed hæc non dicit: ergo est negatio, & nō priuatio. Probo minorē, quia ratio hominis, & ratio animalis, prout est à parte rei contracta in Petro, non est diuisibilis in inferiora, quia iā est diuisa, & vltimo contracta per differentia indiuidualē, solum est diuisibilis, prout est cōmunis per intellectū: quod nō sufficit, vt à parte rei sit priuatio; sed debet esse talis aptitudo realis, & à parte rei: ergo cū à parte rei nulla sit talis aptitudo ad diuisionem in Petro, vnitās materialis, & formalis, quæ sunt in illo, dicunt negationē, & nō priuationem.

Secundo, quia si illa aptitudo ratione prædicati superioris, sufficit ad rationem priuationis, sequitur nullam esse negationem in rerū natura, quia etiā lapis ratione prædicati superioris, quod est corpus, esset

aptus ad habendū visum; quia in quantū corpus non repugnat illi habere visum: vnde carentia visus in lapide esset priuatio, & nō negatio cōtra omnes: ergo ad rationem priuationis requiritur, quod res, prout facit à parte rei, sit apta ad habendam talem formam.

Neque isti caluerunt mentē Arist. loco allegato, qui attentē legendus est: nam Arist. ibi non sumit priuationē propriē, vt distinguitur cōtra negationē, sed pro carentia, quæ quid cōmune est ad negationem, & priuationē: quod ex eo patet, quod diuidit priuationē in eā, quæ est cū aptitudine, quæ est priuatio, & in eā, quæ est non cū aptitudine, quæ est negatio; vnde non vtitur propriē nomini priuationis, cum dicit quasdā esse priuationes in subiecto apto habere formam secundum rationem superiorem. Neq; Aristot. vocat talpam cæcum, vt cōmuniter videt plures narrare; sed solū dicit, aliter hominem cæcum esse priuātū visu, & aliter talpam: nā homo ita est priuatus visu, vt posset secundum omnē rationem, etiam quā homo est, habere illum: talpa vero est aptus ratione prædicati superioris, scilicet in quantum animal est, quod non habet intelligi de animali, prout est à parte rei contractū in talpa; sic enim adhuc repugnat habere visum, sed de animali sumpto secundum

secundum rationem genericā, qualiter non est à parte rei.

Ad argumenta in cōtrarium adducta respondetur. Ad primū quod negatio est duplex: alia, quæ tã dicitur de eo, quod est, quã de eo, quod nō est: & hæc nō determinat subiectū, vt nō homo, quæ tã dicitur de eo, q̄ est, nempe de equo, & lapide, quã de eo, quod nō est, scilicet de chimera: nā etiam chimera est non homo. Alia vero est negatio, quæ determinat subiectū quia dicit talē carentiam, connotando tale subiectum, qualiter esse à se in Deo dicit negationē non essendi ab alio: & tamen connotat determinatum subiectū, nempe Deū, quia nihil aliud præter Deum, potest habere esse à se. Similiter ergo vnitas formalis, quæ v.g. est in homine, quāuis pro formali dicat negationē, tamen cōnotat determinatum subiectum, nempe hominē, quia oritur ex principiis essentialibus ipsius hominis, quibus repugnat diuidi diuisione formali.

Ad secundum respondetur, quod Petrus, in quātū vnus materialiter reduplicatiuē, nō est vnus formaliter, quia vt sic neque dicit negationē diuisionis formalis, neq; dicit ipsam diuisionē formale, sed præcise entitatem indiuisam materialiter: formaliter verò neq; est diuisus, neq; non diuisus, si loquamur reduplicatiue, quia cū re-

duplicatione, datur mediū inter contradictoria, vt dictū est.

Secunda difficultas in hac *Alia diss.* quæstione examinada, erat, an vnitas formalis, & materialis, cuius essentiā hactenus explicuimus, detur à parte rei: nam de vnitate generica, & specifica, constat non dari à parte rei, quia non conueniunt, nisi naturis, prout sunt genera, & species; quod solum habent per intellectum.

In qua re prima sententia: *I. Sentent.* firmat, nō dari à parte rei saltē vnitatē formalem. Tenet Soncin. 7. Metaphys. quæst. 4. Niphus 7. Metaphys. quæst. vlt. Et fundamentum esse potest. Primo, quia vnitas formalis, & materialis sunt negationes, vt vidimus; sed negatio est ens rationis: ergo non dantur à parte rei.

Secundo, quia vnitas formalis est carentia diuisionis formalis; sed distinctio formalis nō datur à parte rei, cum sit distinctio rationis: ergo neque datur vnitas formalis.

Tandem, quia Aristot. 5. Meta. cap. 6. tantū enumerat quatuor vnitates; quibus aliqua dicuntur esse vnum, scilicet numerice, specificè, & genericè, & analogice: ergo vnitas formalis non datur à parte rei.

Cōmunis tamen, & verissima sententia est, vnitatē formalem, & materialem dari à parte rei. Tenet Scotus in 2. dist. 3. *Vnitas for. & mat. datur a parte rei.*

quæst. i. Caietanus de ente, & essentia, cap. 4. & est communis omnium. Et probatur plane, quia vnitas formalis est carētia diuisionis formalis, & vnitas materialis est carētia diuisionis materialis; sed Petrus à parte rei habet carētiā diuisionis formalis, & materialis, quia nō est diuisus in plures, neq; materialiter, neq; formaliter diuersos, imò neq; est aptus diuidi à parte rei, vt vidimus: ergo vnitas formalis, & materialis, dantur à parte rei.

Sed dubitabis, an detur à parte rei vna vnitas communis pluribus indiuiduis. Respondetur, quod nō, quoniā vt supra vidimus, nihil est comune à parte rei; sed omnia sunt singularia: vnde diuersa vnitas materialis est in Petro ab ea, quæ simul est in Paulo: & similiter diuersa vnitas formalis: nā quēadmodū nō potest Paulus esse cæcus à cæcitate, quæ est in Petro, sed habet aliā cæcitatē diuersam, numero à cæcitate illius, ita habet diuersam vnitatē formale, & materiale ab vnitatē formali, & materiali Petri.

Secundo dubitabis, an vnitas formalis & materialis, quæ sunt v.g. in Petro, distinguantur realiter. Respondetur, qd non. Et ratio est, quia vnitas materialis nō distinguitur ab ipso Petro, sed est ipse Petrus carens diuisione materiali: & similiter vnitas formalis nō est aliud, quam

ipse Petrus carēs diuisione formali; sed quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadē inter se: ergo cū vnitas formalis, & materialis sint idē realiter cū Petro, sunt idem realiter inter se, non quidem positue, tanquā duæ entitates reales, quia negatio nō est ens, sed negatiue; tāquā duę negationes, nō diuersæ ex natura rei, nisi secundū rationē.

Ad rationes adductas respondetur. Ad primā, quod negatio vel priuatio, potest considerari dupliciter. Primò secundū se, & secundū suā essentiā, & hoc modo est à parte rei: nam à parte rei lapsus est nō videns, & homo nō est equus, & hoc modo datur vnitas formalis, & materialis à parte rei. Secundo potest considerari negatio, vel priuatio, prout concipiuntur ab intellectu per modum entis, cum tamē à parte rei nihil sint, & hoc modo sunt entia rationis.

Ad secundā, quod distinctio formalis alia est realis, alia rationis: nā distinctio formalis prout nūc loquimur de illa, est distinctio essentialis, & tunc est realis quādo essētię distinguuntur à parte rei equaliter homo nō solū materialiter, sed etiam formaliter distinguitur ab equo à parte rei: quādo verò tales essētię distinguuntur solū ratione, vt actio, & passio, tunc distinctio formalis nō est realis: & in hoc sensu solet communiter vsurpari distinctio formalis quando

quando illam vocant distinctionem rationis.

Ad tertiam, quod Arist. sub unitate specifica, comprehendit formale, quæ quodammodo ad illam reducitur, ex eo quod unitas specifica fundatur in unitate formali: nam quia homo caret diuisione formali a parte rei, inde ab intellectu concipitur, ut species communis pluribus indiuiduis.

3. Difficul.

Tertia difficultas in hac questione examinanda est, an duo indiuidua eiusdem speciei, ut Petrus, & Paulus, sint vnū formaliter a parte rei inter se: hætenus enim ostendimus, solum in quolibet reperiit suam unitatem formale, respectu sui; vnde restat videndum, an cum alio indiuiduo habeat a parte rei aliquam unitatem. Et certum est, non habere Petrum, & Paulum inter se a parte rei unitatem materiale, quia potius a parte rei distinguuntur materialiter, & numerice: ergo non sunt vnum materialiter.

Secundo certum est, a parte rei non esse vnū specificæ, aut genericæ, quia unitas specifica, aut generica, non datur a parte rei, nisi tantum fundamentaliter: solum ergo est dubium, an indiuidua sint a parte rei vnū formaliter inter se. In quare (scilicet profecto Metaphysica) quidam existimant Petrum, & Paulum non esse vnū formaliter a parte rei, ducti non leuibus argumentis.

Primo, quia si Petrus, & Pau-

lus sint vnum a parte rei, sequitur dari a parte rei aliquid illis commune. Probatur sequela, nam si sint vnū: ergo in aliquo sunt vnū: ergo illud vnum est commune utrique: ergo iam datur a parte rei aliquid commune.

Secundo, quia sicut effectus unitatis est facere vnū, ita effectus pluralitatis est facere plures: sed Petrus, & Paulus habent plures unitates formales, ut videmus, quia in quolibet est sua unitas formalis: ergo sunt plures formaliter: ergo non vnum formaliter.

Et confirmatur, quia ideo sunt plures materialiter, quia habent plures unitates materiales: sed etiam habent plures unitates formales: ergo sunt vnū formaliter.

Tertio, quia vnū, est ens indiuisum: ergo si Petrus, & Paulus, sunt vnū formaliter indiuisum, sunt vnum ens indiuisum formaliter: sed non sunt vnū ens sed plura entia: ergo non sunt vnum formaliter.

His tamē non obstantibus, verissima est sententia Caiet. de ente, & essentia. c. 4. q. 6. assentis, duo indiuidua eiusdem speciei, ut Petrum, & Paulum, esse a parte rei vnum formaliter: ita etiam tenet Fons. c. 4. Metaph. c. 2. q. 5. sect. vltim.

Pro quo notandum est, duobus modis posse intelligi Petrum, & Paulum esse vnum inter se a parte rei. Primo positue, ita

quod habeant illi aliquid commune, siue illud sit negatiuum, siue positiuum, ita quod habeant aliquā negationem illis comune; & hoc modo non sunt vnum à parte rei; quia à parte rei nihil comune est, vt vidimus. Secundo potest intelligi, quod sint vnum negatiue, ita quod quauis nihil habeant comune, tamē non distinguuntur formaliter, neq; essentialiter, sed solum numerice; & hoc modo Petrum, & Paulum assero esse vnum negatiue à parte rei.

Et probatur primo, ex Arist. 3. Metaph. c. 15. vbi dicit relationē identitatis substantialis, & essentialis inter duo, fundari in vnitatem: & similia habet D. Tho. super hunc locū. Ex quo sic argumēto: ergo datur à parte rei vnitatem aliqua inter duo, quia relatio realis, qualis est illa: de qua ibi agit Arist. requirit fundamētū reale à parte rei sed nō sunt duo à parte rei vnū specificē, & genericē, quia istæ vnitates nō dantur à parte rei, neq; sūt vnū numerice, vt vidimus: ergo sunt vnū formaliter.

Nec valet dicere Arist. loqui de vnitatem specificam nō formaliter, sed fundamētāliter, quāliter datur à parte rei: quia cōtra est, quod vnitatem specificam fundamētāliter nihil aliud est, quam vnitatem formalis: nā ex eo quod Petrus, & Paulus nō differant à parte rei essentialiter, est fundamētū, vt intellectus fingat

quandam naturam specificam illis communem: ergo a parte rei datur vnitatem formalis inter Petrum, & Paulum.

Secundo argumētor ratione quia Petrus, & Paulus nō distinguuntur formaliter, seu essentialiter à parte rei: ergo sunt vnum formaliter. Probatū ante cedens, quia Petrus, & Paulus, solum distinguuntur materialiter, & numerice: ergo non distinguuntur essentialiter.

Respondent contrarij, etiam Petrū, & Paulū distinguī essentialiter à parte rei, quia habent diuersa principia essentialia materialiter diuersa: quia diuersa numero est essentia, quæ est in Petro, ab ea, quæ est in Paulo, licet distinguantur essentialiter per principia essentialiter diuersa. Sed cōtra argumentor. Petrus, & Paulus, nō habēt diuersa principia essentialia, essentialiter diuersa, sed tantū numerice: ergo aliquo modo sunt vnū essentialiter, & formaliter.

Secundo, quia ad distinctionē essentialē, & formalē non satis est, q̄ illæ essentialiæ differāt numero, sed requiritur, quod differant essentialiter: nā aliud est distinctio essentialiū, aliud vero distinctio essentialis, sicut aliud est vnio essentialiū, aliud vero vnio essentialis: nā cū duo corpora penetrētur, vniuntur duæ essentialiæ illorū corporum, & tamen nō vniuntur essentialiter, sed accidentaliter, quia

*Aliud est
distinctio
essentialium
aliud vero
essentialis.*

non faciunt vnum corpus, sed prorsus manent distinctæ inter se: sic ergo aliud est distinctio essentialiū, aliud vero distinctio essentialis. Distinctio essentialium potest provenire ex diversitate numerica, tamen distinctio essentialis debet provenire à principiis essentialibus, non solū materialiter, sed formaliter diversis: quod attente advertendum est ad rectam huius rei intelligentiam.

Tertio probatur eadē sententia, quia proculdubio plus distinguuntur à parte rei, Petrus & Paulus: tunc sic ergo Petrus & Paulus sunt magis vñ quā Petrus, & hic equus: ergo Petrus, & Paulus aliquo modo sunt vnum à parte rei.

Respondent contrarij Petrum, & equum magis distinguere à parte rei fundamentaliter, quam Petrum, & Paulum, quia inter Petrū, & equum est fundamentum à parte rei, ut intellectus fingat diversas species: quod non est inter Petrum, & Paulum.

Sed contra est primo, quod hoc fundamentū distinctio- nis specificæ est distinctio formalis, sicut supra dicebā, fundamentum unitatis specificæ esse unitatē formalem: ergo à parte rei habent Petrus, & Paulus unitatem formalem, aptam fundare unitatem specificam, quam non habent Petrus, & equus, quia distinguū

tur formaliter.

Secundo vrgeo, quia Petrus & Paulus solū differunt à parte rei per principia essentialia solum materialiter diversa: Petrus vero, & equus differunt per principia essentialia nō solum materialiter, sed essentialiter diversa, ut etiam ipsi contrarij fatentur, est enim luce clarius: ergo magis distinguuntur Petrus, & equus, quam Petrus, & Paulus: ergo magis vñ sunt Petrus, & Paulus: ergo sunt vñ formaliter actu.

Superest respondeamus ad rationes oppositas. Ad primā responderetur, Petrum, & Paulum non esse vnum in aliquo predicato utriq; cōmuni, hoc enim est esse vnum positivè, quod nos negamus: sed solū sunt vnum negativè, scilicet non distinguuntur formaliter ex quo solū licet inferre, quod sunt vnum formaliter, non vero quod habeant aliquid commune à parte rei.

Ad secundam verum esse, quod effectus pluritatis est facere plura, sicut effectus unitatis est facere vnum. Et ad minorem dico, quod Petrus, & Paulus habent plures unitates formales, & non formaliter diversas, sed solum materialiter, & numerice, ex quo non licet inferre Petrum, & Paulum esse plures formaliter, & essentialiter, quia distinctio essentialis debet esse per

principia essentialia essentialiter diuersa, & non solum numerice, quia vidicebam, aliud est distinctio essentialium, aliud vero distinctio essentialis & ita inter Petrum, & Paulum reperitur distinctio essentialium, saltem numerica, non tamen reperitur distinctio essentialis.

Ad confirmationem respondetur esse diuersam rationem: nam Petrus, & Paulus sunt plures materialiter, quia habent plures unitates materiales, & materialiter diuersas, vt vidimus: tamen Petrus, & Paulus non sunt plures unitates formales formaliter diuersae, sed solum numerice, & ita non distinguuntur formaliter, & per principia essentialia, sed solum materialiter.

Ad tertiam respondetur, verum esse, quod vnum est ens indiuisum, & ita Petrus, & Paulus cum sint vnum, sunt vnum ens indiuisum, non quidem vnum ens numero, quia non sunt vnum numerice inter se, sed vnum ens formaliter negatiue, id est, non habent entitates formaliter, & essentialiter diuersas, sed solum numerice: quod verissimum est.

Ex dictis colligitur facilis solutio ad dubium illud, an unitas materialis sit maior unitate formali: nam si loquamur de unitate formali, & materiali, prout dicunt carentiam di-

uisionis in plures materialiter & formaliter distinctos, non est vna maior alia: nam ita repugnat Petro a parte rei diuidi formaliter, sicut repugnat diuidi materialiter: vtrumque enim omnino repugnat, vt vidimus, si vero loquamur de vtraque unitate in comparatione ad aliud indiuiduum, maior est unitas materialis, quam unitas formalis: nam magis vnum essent Petrus, & Paulus, si esset materialiter, seu numerice vnum, quam si essent vnum formaliter, vt de facto esse diximus: ergo respectu alterius indiuidui maior est unitas materialis, quam formalis.

Obijciens: Unitas est carentia diuisionis: ergo illa est maior unitas, quae est carentia maioris diuisionis: nam quemadmodum illa est, maior priuatio, quae priuat maiori habitu, & sicut illa est maior cecitas, quae priuat maiori visu: ita illa est maior negatio, quae negat maiori habitu; sed maior est diuisio formalis, quam materialis: nam quae distinguuntur formaliter, minus conueniunt, quam quae distinguuntur materialiter: ergo est maior unitas formalis. Respondetur tamen, quod quia unitas materialis essentialiter supponit unitatem formalem, & ultra illam addit quandam unitatem nouam, ideo essentialiter maior est unitas materialis, quam formalis.

formalis, in quantum essentialiter præsupponit illā. Et hæc de hac questione.

Quæst. VI. Qualiter in naturis realibus prædicentur concreta de abstractis, & abstracta de concretis.

Questio hæc sub obscuriori verborū serie ab aliis proponitur, quomodo scilicet primæ intenciones prædicentur de primis, vbi nomine primæ intencionis intelligitur ipsa natura realis, cui aduenit secūda intencio, quæ est ens rationis: de prædicationibus vero entium rationis in secūda disputatione agemus. In præsentibus ergo quæst. notādū est, hoc differre cōcretū & abstractū: nā cōcretū significat subiectū vt habēs formā, qualiter albū significat corpus, prout habēs albedinē: abstractū vero est ipsa forma præcise, vt albedo est: abstractū vero dicitur, quia significat præcise ipsam formam quæ est albedo. Rursus tamen cōcreta, quam abstracta sunt in duplici differentia: alia sunt substantialia, alia vero accidentalia. Concretum substantiale est quod significat subiectum, seu suppositum habens formā substantialem, vt homo, qui significat suppositum habens humanitatem, quæ est forma substantialis: ipsa vero forma

substantialis, scilicet humanitas, est abstractum substantiale, quod significat formā substantialem, pertinentē ad prædicamentum substantia. Concretum accidentale est subiectum habens formam accidentalem, vt album est habens albedinem: ipsa vero forma accidentalis, quæ est albedo, est abstractum accidentale.

Secundo notādū est, quod 2. Not. prædicatio aliqua; & potest esse vera in sensu identico, & in sensu formali: vt prædicatio sit vera in sensu identico, sufficit quod prædicatum sit idē realiter cum subiecto: qualiter hæc est vera: Actio est passio, quia sunt idem realiter: tamen vt prædicatio sit vera in sensu formali, necessarium est quod prædicatum non solum sit idē realiter cū subiecto, sed etiā sit de cōceptu essentiali, & formali illius, & ita hæc prædicatio Homo est animal, est vera, non solum in sensu identico; sed etiam in sensu formali, quia animal est de conceptu formali, & essentiali hominis: nam quauis distinguatur ab ipso homine, tamen habent se sicut includens, & inclusum, non realiter, sed ratione distincta.

Tertio notandum est, quæ- *Quatuor sensus quæst.*
stionē hanc posse habere quatuor sensus secundum quatuor combinationes, quæ possunt intelligi inter abstracta, & cōcreta,

In quo differunt concretum, & abstractum.

creta. Primus sensus est, vtrum prædicentur concreta de concretis: secundus vero, vtrum prædicetur abstracta de abstractis: tertius vtrum prædicetur abstracta de concretis: quartus, vtrum prædicentur concreta de abstractis: & in quolibet sensu questio tractanda est.

Sit prima regula in hac re. Quando duo concreta sunt inter se idem realiter, prædicatur vnum de alio, saltem prædicatione identica: si vero se habeant sicut superius, & inferius, vel sicut duo equalia: superius prædicatur etiam prædicatione formali de inferiori & æquale de æquali. Hæc regula duas habet partes. Prima est, quod quotiescunq; duo concreta sunt idem realiter inter se vnum prædicatur de alio identice, quæ probatur ex regula illa generali, quod: *Quæcumque sunt idem realiter inter se, prædicantur identice*: Et ita hæc est vera. Album est dulce, quia quauis abstracta, quæ sunt ipsæ formæ, distinguantur realiter, nempe albedo, & dulcedo, tamen concreta sunt idem realiter, quia supponunt pro concreto habente illas formas, idem vero subiectum, quod habet albedinem, habet etiam dulcedinem, vt patet in lacte.

Secunda vero pars, scilicet. Quando prædicatur concretum superius de inferiori, aut equali de æquali, prædictio est ve-

ra etiam in sensu formali, patet in his: Homo est animal, vbi prædicatur superius de inferiori: & Homo est rationalis vbi prædicatur æquale de æquali: debet autem intelligi quando prædicatum est de conceptu formali subiecti, & ita hæc non est formalis, & directæ prædictio. Rationale est homo, quia homo non est de conceptu formali rationalis, sed è contra, quauis sint æquales.

Sit secunda regula: Abstracta, quæ sunt idem realiter inter se, prædicantur prædicatione identica: si vero se habeant sicut superius, & inferius, prædicatur superius de inferiori prædicatione formali. Prima pars, scilicet quod abstracta, quæ sunt idem inter se realiter, prædicentur idem identice, probatur, sicut diximus de concretis, quia ad prædicationem identicam satis est idemitas realis extremorum, & ita hoc modo hæc est vera: Actio est passio, vbi prædicatur abstractum de abstracto.

Secunda vero pars, quod abstractum superius prædicatur formaliter de suo inferiori prædicatione formali: probatur, quia omne superius prædicatur de suo inferiori prædicatione formali, vt Homo est animal, & ita hæc est vera: Hæc humanitas, verbi gratia, Petreitas, est humanitas: & similiter hæc est

est vera: Humanitas est animalitas, vbi prædicatur abstractū genericum de abstracto specifico. Quam immerito negat Scotus in 1. distinct. 5. quæst. 2. nam sicut comparatur abstractum specificum ad abstractum indiuiduale, ita comparatur abstractum genericum ad abstractum specificum, sed abstractum specificum prædicatur de abstracto indiuiduali in omnium opinione, vt hæc: Humanitas est humanitas: ergo etiam abstractum genericum debet prædicari formaliter de abstracto specifico: ergo hæc est vera: Humanitas est animalitas. Addo tamen huic regulæ, quod inter abstracta æqualia, illud, quod est de conceptu formali alterius, prædicatur de illo formaliter: & hæc est vera propositio, & formalis: Humanitas est rationalitas, non secus quam ista. Homo est rationalis, quia rationalis est de conceptu humanitatis, sicut rationale est de conceptu hominis: & contra vero. Rationalitas est humanitas, non est formalis, sicut neque ista. Rationale est homo, sed solum identica, quia prædicatum non est de conceptu formali subiecti.

3. Regulæ

Sit tertia regula: Abstracta nullo modo prædicantur de concretis, etiam neque in prædicatione identica; & ita hæc est omnino falsa: Homo est

humanitas, aut Homo est animalitas. Ratio est, quia quando duo distinguuntur realiter, non potest vnum prædicari de alio, quantumvis prædicatum sit pars subiecti, qualiter hæc est falsa: Homo est caput, aut Homo est anima; sed concretum, & abstractum distinguuntur realiter: ergo non potest prædicari vnum de alio.

Probatur minor, quia homo, verbi gratia, addit supra humanitatem entitatem quandam realiter ab illa distinctam: ergo distinguitur realiter ab illa.

Probatur antecedens, quia homo addit supra humanitatem subsistentiam, sed subsistentia distinguitur realiter a natura, qualis est ipsa humanitas (vt dicam in Phisicis) & ita hoc modo supponatur: ergo concretum distinguitur realiter ab abstracto, & ita non potest prædicari de illo.

Sit quarta regula. Concretum non potest prædicari de proprio abstracto, bene tamen de alieno: & ita hæc est falsa: Albedo est alba, vbi prædicatur concretum de ipso abstracto proprio, hæc tamen est vera: Albedo est similis, albedo est visibilis, vbi prædicatur concretum de alieno abstracto.

Ratio verò differentiarum est, quia concretum non verificatur de proprio abstracto, vt hæc est vera: Albedo est alba, potest

potest tamen verificari de alieno, vt in hac: Albedo est, vi-
sibilis: ergo potest prædicari
concretum de alieno abstra-
cto, vbi merito dicimus quod
potest prædicari, non tamen
quod semper prædicetur, quia
hæc est falsa: Albedo est dul-
cis, vel Albedo est homo, quia
hæc concreta aliena non veri-
ficantur de albedine: tunc ve-
ro solum prædicantur, quando
alia concreta verificantur de
abstractis alienis.

Huic tamen duas adijciam
limitationes. Prima est, quod
intelligatur in prædicatis fini-
tis, non vero in infinitas enti-
tatiue, & ita hæc est vera saltē
identice: Deitas est Deus. Ra-
tio est, quia in Deo propter
suam summam simplicitatem
natura, & suppositū sunt idem
realiter: natura est Deitas, &
suppositū, id est, Habēs, Deita-
tē est Deus, & ita hæc est vera
Deus est Deitas: & idē de his:
Paternitas est Pater Filiatio
est Filius: quæ in Deo propter
summam simplicitatē sunt
veræ, nam persona, & relatio
sunt idem realiter in Deo.

Secunda limitatio est, vt nō
intelligatur in transcendentibus:
nam in his concretū præ-
dicatur de proprio abstracto,
vt in his: Entitas est ens, exi-
stentia est existens. Ratio est,
quia cum transcendentia tran-
scendant per omnia entia, etiā
verificantur de his abstractis:

ita istæ sunt veræ, Entitas est
ens, Existentia est existens: de-
bet ergo intelligi illa regula
non in transcendentibus, sed
in his, quæ pertinent ad deter-
minatum prædicamentum.

Sed cōtra hanc regulā admodō
huc hoc limitatā duo possunt
obijci. Primo, nam hæc est ve-
ra. Quantitas est quanta, & cō-
cretum illud, *Quanta*, pertinet
ad determinatum, scilicet ad
prædicamentum quantitatis:
ergo adhuc illa regula est fal-
sa.

Secundō, quoniam hæc etiā
est vera, Vniuersalitas est vni-
uersalis: nam etiā est quidē cō-
mune ad hanc, & illam vniuer-
salitatem: atque adeo est vni-
uersalis: ergo prædicatur saltē
in entibus rationis concretum
de proprio abstracto.

Respondetur ad primam, il-
lam prædicationem. Quanti-
tas est quanta, esse veram: eam
hoc habet speciale quantitas
inter reliqua accidentia, quod
suscipiat denominationem sui
concreti, & dicatur quanta: quia
cum esse quātū, sit habere par-
tem extra partem, & hoc ha-
beat quantitas, quantumvis in
abstracto consideretur, deno-
minatur quanta, & hoc habet
speciale inter omnia prædica-
mēta, vt suo loco dicemus: nā
albedo, quæ est qualitas, nō est
alba, nec relatio relata: vnde
prædicta regula etiā non de-
bet intelligi in prædicamento
quan-

quantitatis. Ad secundū, quod difficile est, respondetur, quod in illa propositione abstractū, & concretū non sunt omnino eiusdē rationis, nam cū dico, Vniuersalitas est vniuersalis, ibi abstractū illud, Vniuersalitas, supponit pro vniuersalitate in cōmuni: cōcretū vero illud, Vniuersalis, supponit pro aliquo vniuersali in particula ri, vage tū, quia facit hunc sēsum, Vniuersalitas facit ali quid vniuersale, Vnde quia abstractum, & concretū non sunt omnino eiusdem rationis nō prädicatur cōcretū de pro prio abstracto. Et hæc de hac quæstione, & disputatione.

Disputatio II. De vniuer salitate, & de ente ra tionis.

HAecenus actum est de na tura vniuersali, iam de vniuersalitate, à qua vniuersalis denominatur, dicēdū est: quia vero illi⁹ exacta cog nitio pendet ex cognitione quidditatiua entis rationis, de ipso ente rationis disputandū est.

Quest. I. An sit ens ratio nis, & quid sit.

ENS rationis, vt nomen ip sum præ se fert, significat ens quoddā factū per ratio

nem, seu per intellectum ad in tellectū autē tripliciter potest aliquid pertinere. Primo, sub iectiue, vt sunt species intelli gibiles, scientiæ, & alij habi tus intellectuales, quæ in illo realiter inhzrent, non secus quā albedo parieti inhzret. Se cundo, effectiue, vt sunt om nes intellectiōnes, quæ sunt actiones ab illo factæ. Tertio, obiectiue, vt sunt res ipsæ cog nitæ, quæ appellari solent cō ceptus obiectiui, quia sunt ob iecta ab intellectu cognita.

Secundo notādū est, ea, quæ 2. Notandū sunt obiectiue in intellectu, posse esse induplici differetia; nam sita est obiectiue in in tellectu, quod habeat esse a parte rei, non est ens rationis sed ens reale, vt quando intel lectus intelligit hominem, & lapidē, obiecta ista, quæ sunt obiectiue in intellectu, non sunt ens rationis, sed ens reale.

Et si dicas, quod quauis ista, prout sunt à parte rei, sunt entia realia, tamen prout sunt in in tellectu erunt entia rationis. Respondetur, aliud esse obiectū cognitū aliud vero extrinsecū il lā denominationē cognitū: ob iectū cognitū etia prout est in intellectu reale est, quia id, q̄ intelligitur, reale est: si vero il la particula cōsideretur prout reduplicat illā extrinsecā deno minationem, qua denomina tur cognitū, nō est quid reale: vtrum vero sit ens rationis, statim

statim dicam, dum determine-
mus, an extrinsece denomina-
tiones, quæ in se nihil sunt,
quando deinde cognoscuntur
ab intellectu per modum en-
tis, sint ens rationis. solum er-
go sunt entia rationis ea, quæ
solum habent esse obiectiue
in intellectu, & ita merito de-
finiri solet: *Ens rationis est illud
quod tantum habet esse obiectiue in
intellectu.*

Tertio notandum est, quod
ista, quæ tantum habent esse
obiectiue in intellectu, sunt
in duplici differentia: quædā
enim ita sunt obiectiue in in-
tellectu, vt nullum habeant fun-
damentum in re, vt chimera,
& hæc non sunt entia rationis
sed merum figmentum, quia
ens rationis tantum diuiditur
in negationem, priuationem,
& relationem rationis, vt dice-
mus: chimera autem nihil ho-
rum est. Alia vero sunt, quæ
ita habent esse obiectiue tan-
tum in intellectu, vt habeant
aliquod fundamentum in re,
vt est relatio rationis superio-
ris ad inferiora, aut inferioris
ad superius cum fundamento
aliquo in re ipsa: & idem est
de negatione, & priuatione:
nam quanuis à parte rei nihil
sint, sunt tamen à parte rei, nõ
existentia positiua, sed negati-
ua, & deinde intellectus nego-
tiatur de illis, tãquam de qui-
busdam entibus: atq; adeo sũt
vere entia rationis, quia habet

fundamentum aliquod in re.

Et si dicas: Ens rationis est,
quod habet esse tantum obie-
ctiue in intellectu; sed negati-
o, & priuatio sunt à parte rei:
ergo non sunt entia rationis.
Respondetur, quod cum dici-
tur ens rationis esse, quod tan-
tum habet esse obiectiue in in-
tellectu, sermo est de esse posi-
tiuo, & entitatiuo, & hoc esse
non habet negatio, & priuatio
a parte rei, sed solum per in-
tellectum, solum habet a parte
rei negatiuum, tanquam caren-
tiam entis realis.

His suppositis circa primũ,
quod inquitur quæstio: scilicet
an sit ens rationis, non desunt
qui negent dari talia entia ra-
tionis. Sic sentit Picus Miran-
dulanns in Commentarijs su-
per Logicam, quæstio. *Vtrum
prædicamenta pertineant ad Logi-
cam.* Quem sequitur Vales. in
controuers. Physic. controu.
10. Et probari potest Primo,
quia si datur talia entia ratio-
nis, sequitur dari actu genus
sine aliqua specie: quod videtur im-
possibile. Probatur sequella,
quia totũ esse entis rationis est
cognosci, sed potest intellectus
considerare ens rationis in cõ-
muni, nõ cõsiderando species
ei: ergo dabitur gen⁹ sine spe-
cieb⁹. Et eadẽ ratione sequitur
dari actu passionẽ sine essẽtia
& essẽtia sine passione: quod
etiã videtur impossibile. Pro-
batur sequella, quia in vniuersali

fali est duplex relatio rationis ad inferiora, vt dicemus infra alia, quæ refertur ad illa, tanquam in quibus est: alia prout refertur ad illa, tanquam ad ea de quibus prædicari potest: ex quib⁹ prima est de essentia vniuersalis: secunda vero est passio eius, sed potest considerare intellectus primam relationem sine secunda, & secundam sine prima: ergo potest dari essentia sine passione, & passio sine essentia, q^{uod} est impossibile.

Tertio, quia ens rationis tã diu habet esse, quã diu cognoscitur: sed nihil tale dari p^{ot}. Et probatur, quia si cognoscitur: ergo est cognoscibile: sed cognoscibilitas supponit entitatem, quæ sit cognoscibilis quæ est passio entis, passionẽ autem entis supponit ipsum ens: ergo ante cognitionem erat cognoscibile, & ens: ergo nullum ens quod solũ habeat esse, quã diu cognoscitur, atque aded nullum ens rationis.

Vera sent.

Veratamen, & communis sententia est, dari ens rationis quod tantum habeat esse obiectiue in intellectu. Est expressa sententia Arist. 4. Met. c. 2. & S. Thom. de veritate. q. 2. ar. 1. quem omnes alij authores sequuntur. Et probatur plane, quia obiectum intellectus est ens: ergo quidquid intelligit intellectus, habet rationẽ entis: & ita nihil, vt nihil, non

p^{ot} intelligi ab illo, nisi quatenus aliquomodo est ens, sed intelligit negationem, & priuationem: ergo negatio, & priuatio sunt ens, non realia: sed rationis.

Secundo, quia sunt aliquæ propositiones veræ, & communiter ab omnibus receptæ, quæ non possunt saluari sine enterationis, vt istę: Homo est species, Animal est genus, in quibus prædicatum solũ verificatur per intellectum: ergo ponendum est ens rationis.

Quare ad argumenta in oppositum adducta respondetur. Ad primum, reuera in entibus rationis posse dari genus sine specie, si non considerentur, prout relata sunt, sic enim necessario sunt simul, sed tãtũ pro conceptu ipso in communi, & inferiori, quia cum totũ esse entis rationis sit actu cognosci, cũ possit considerari ratio superior entis rationis, non consideratis inferioribus potest actu dari gen⁹ sine specie: quod optime vidit Episcopus Oñã hic q. 1. ar. 3. addit. 2. Addo non posse dari e contra inferius sine suo superiori: nam superiora sunt de conceptu essentiali inferiorũ: vnde qui intelligit aliquod ens rationis in particulari necessario intelligit rationem entis rationis in communi, prout in illo particulari est inclusum: & ita simul cognoscitur eum inferio

ri, atque adeo non potest dari inferius sine superiori.

Ad secundum de essentia & passione respondeo, verum esse, ut argumentum probat, dari posse etiam essentiam sine passione, si consideretur præcise sine tali passione, & è contrâ passionem sine essentia, si consideretur præcise sine illa, cum totum esse entis rationis sit cognosci: quæ omnia, licet in entibus realibus non contingant, tamen in entibus rationis, quæ sunt entia ficta, & quorum totum sum esse sit cognosci, necessario sunt concedenda: neque aliud quod habent inconueniens.

Ad tertium quidam docent hoc tempore, intelligibile non solum esse passionem entis realis, sed etiam entis rationis, ita quod sit passio entis in cõmuni, prout cõprehendit tã ens reale, quã rationis. Quæ doctrina prorsus falsa est, nã tota

† dico: et exiſtẽtia entis rationis est cognosci: ergo cognoscibile non põt esse passio entis rationis. Dicendum ergo est, q̃ cognoscibile solũ est passio entis realis, in quo prius intelligitur ratio entis, quã q̃ sit cognoscibile, non tñ entis rationis, cuius tota essentia est actu cognosci, & fingi, & ita, si verum, idem est quod intelligibile, ut reuera est, etiam verum, seu intelligibile, nõ est passio entis rationis, sed tantum entis rea-

lis: & ita neq; est passio entis in cõmuni, prout cõprehendit ens reale, & rationis.

Dico præterea, intelligibile sumptum pro potẽtia nõ esse essentiam, aut passionem entis rationis actualis, sed solum entis rationis possibilis: quia cum tota essentia entis rationis sit cognosci, ens rationis actuale, essentialiter petit actu cognosci, in quo consistit sua essentia: essentia vero entis rationis possibilis consistit in ipsa cognoscibilitate.

Quo supposito ad argumentum respondetur, totam essentiam entis rationis actualis esse cognosci actu: & cum inferunt: ergo prius erat cognoscibile, nego consequentiam, si loquaris de ente rationis actuali, quia tota essentia huius est cognosci: solum erat cognoscibile ens rationis possibile, quod eo ipso, quod cognoscitur, iam fit actuale.

Et si instes: Potẽtia debet præcedere actũ: ergo ens rationis actuale prius est cognoscibile quã actu intelligatur. Respondetur, antecedens esse verũ in entibus realibus, non tñ in entibus rationis, in quibus, cum tota essentia sit actu cognosci, non sunt ante ipsum actum: quod secus est in entibus realibus: nam antequam homo videat, præsupponit hominem actu esse potentem videre.

Circa secundum, quod inquiri

quirit quæstio, scilicet quid sit ens rationis, communis, seu cetera est, ens rationis solum diu di in negationem, priuationem, & relationem. Tenet S. Thom. de verit. q. 1. art. 1. & cum eo Logici omnes. Ratio est, quia ens rationis, ut actus vidimus, est illud, quod solum habet esse obiectiue in intellectu, & habet fundamentum in re, per quod ultimum excludimus chimeram à ratione entis rationis, quia nullum habet fundamentum à parte rei: sed tantum hæc tria connumerata habent esse solum obiectiue in intellectu, & fundamentum in re solum: ergo illa tria sunt entia rationis. Probatur minor de singulis, quoniam priuatio, & negatio solum habet rationem entis, quatenus concipiuntur ab intellectu per modum entis à parte rei, nam à parte rei homo habet carentiam visus, quæ carentia in homine est priuatio, in lapide vero negatio: ergo priuatio, & negatio sunt ens rationis.

De relatione vero etiam probatur, nam relatio superioris ad inferiora, aut inferiorum ad superius, solum habet esse, dum concipitur ab intellectu per modum relationis realis, ipsa vero in se non est relatio realis, ut supra vidimus: habet tamē hæc relatio rationis fundamentum in re, quia ex eo, quod omnes homines à parte

rei participet rationē hominis, intellectus cum fundamēto in re fingit in natura communi relationē quandam superioris ad inferiora, & inferiorum ad superius: ergo etiam talis relatio est vere ens rationis. Quod vero nullum sit aliud ens rationis, facile patebit, si soluerimus argumenta, quæ probare videntur præter dicta entia rationis etiam esse alia ponenda.

Primo ergo arguētor: Ad probandum esse plures species entis rationis præter dicta, datur aliqua, quæ solum habent esse obiectiue in intellectu, & habent fundamentum à parte rei: ergo sunt plures species entis rationis, probatur antecedens, quia annihilatio, & corruptio sunt quædam actiones negatiuæ, quæ à parte rei nullam habent entitatem, ut suppono, ex Physicis, solū habet à parte rei esse negatiuū, sicut negatio, & priuatio in quibus sunt quædam carētia inferiorum, quæ annihilantur, & corrumpuntur, & ita habet fundamenta à parte rei, eo modo, quo negatio, & priuatio, & tamen istæ actiones, quæ à parte rei nihil sunt, concipiuntur ab intellectu per modum entis, atque adeo solū hēt esse entitatiuū, quando concipiuntur ab intellectu: ergo sūt es rationis, nō minus quā negatio, & priuatio, atque adeo plura entia rationis.

Secundo idem probari potest de extrinseca denominatione: hæc enim nihil est in se nam ex eo quod ego videā colorem, nihil reale ponitur in colore: ergo extrinseca denominatio, qua color dicitur visus, in se nihil est: & hoc modo, prout nihil est, reperitur à parte rei saltem existētia quædam negatiua, vt in simili dixi de negatione, & priuatione: ita ergo habet extrinseca denominatio, qua in se nihil est, fundamentū in re, non secus quā negatio, & priuatio: sed extrinseca denominatio, qua in se nihil est, & habet fundamentū à parte rei, concipitur ab intellectu, vt ens quoddam, sicut negatio, & priuatio: nam quid quid intelligit, intelligit per modum entis: ergo etiam extrinseca denominatio est ens rationis præter connumerata.

Tercio, quia ex eo relatio rationis ponitur esse ens rationis, quia intellectus fingit relationem, vbi à parte rei non est relatio realis, sed etiā intellectus aliquando fingit quantitatem, vbi nō est quantitas, vt quando intelligit Deum admodum corporis, & substantia, vbi non est substantia, vt quando apprehendit chimerā per modum cuiusdam substantię mirabilis, & apprehendit qualitatem, vbi non est qualitas, vt quando hominem indocum, vt doctum apprehen-

dit: ergo datur substantia, & quantitas, & qualitas rationis, sicut datur relatio rationis.

Sed propter hæc quantitas difficultas sunt, non est recedendum à communi omnium sententia, possunt enim euidenter solui: Ad primum respondetur, verum esse, vt argumentū probat, anihilationē, & corruptionem esse entia rationis, nego tamē esse plures species entis rationis, reducuntur enim anihilatio & corruptio ad negationem: nam corruptio est quædam negatio in fibri formæ corruptionis subiecto incapaci ad habendam illam formam per naturam, hoc est, naturaliter: anihilatio vero etiam est negatio totalis rei, quæ non requirit subiectum, cui insit: sunt enim quædam negationes huiusmodi, vt nō homo, nam etiam non ens, est non homo.

Ad secundum respondetur, etiam extrinsecam denominationem esse ens rationis, in quantum intellectus negatiatur de illa, vt de quodam ente, quod bene probat argumentum: tamen est relatio rationis: nam intellectus concipit extrinsecam denominationem, qua color appellatur visus per modum cuiusdam relationis realis coloris ad visum actu illum colorem videtum. Et simile quid dici potest de alijs extrinsecis denominationibus.

minationibus, quæ reuera apprehenduntur per modum cuiusdam ordinis rei, quæ denominatur talis extrinsece ad formam, à qua talis denominatur.

Ad tertium respondetur, illa, quæ in argumento connumerantur, potius esse in refigmenta, quam ens rationis, de cuius ratione est, vt sæpe dixi, habere aliquod fundamentum à parte rei, hoc tamen fundamentum non inuenitur in exemplis adductis in argumento: nā intellectus intelligat Deū per modum substantiæ corporeæ, & chimeram per modum cuiusdam mirabilis substantiæ, nullum habet in re fundamentum, sed solum in defectu intellectus, qui propter suam imperfectionem taliter apprehendit huiusmodi res, & ita non sunt entia rationis, sed merè figmenta.

Sed instabis: Nam vt supra diximus, distinctio rationis, ratiocinatio habet fundamentum in re, & rursus hoc fundamentum nihil aliud est, quam quod res sit talis, vt propter imperfectionem intellectus non possit alio modo apprehendi: solum ergo hoc fundamentum sufficit. Respondetur negando consequentiam: nam quanuis distinctio rationis, ratiocinatio magnū habeat fundamentum in imperfectione intellectus non poteris illa

extrema, prout sunt in se distincta, concipere, tamen præter hoc fundamentum datur aliud à parte rei, vt intellectus fingat illam distinctionem: nā quia actio à parte rei dicit ordinem ad agens: & passio ad passum, quod diuersum est ab agenti, hinc fundat distinctionem rationis inter actionem, & passionem: vt vero propter ipsum defectum intellectus nullum est à parte rei fundamentum, vt Deus concipiatur per modum corporis, & chimæra per modum mirabilis cuiusdam substantiæ & ita illa potius sunt mera figmenta, quam ens rationis.

Habemus ergo ex distinctis tantum esse species entis rationis, negationem, priuationem, & relationem. Circa quas notandum est, non esse species infimas, sed subalternas: nam negatio, & priuatio rursus diuiduntur secundum speciem, secundum quod priuant diuersis positiuis, nam diuersa priuatio est cæcitas, & surditas, quia altera priuat visu, altera auditu. Similiter relatio rationis, alia est relatio vniuersalis, alia prædicabilis, imò quælibet istarum est amplius diuisibilis in suas species, vt videuimus in prædicabilibus.

Secundo notandum est circa relationem rationis, illam appellari communiter secundam intentionem, nam cū intellectus

intelligat prius naturā abstractā, & cōmunē, deinde verorelationē huius naturæ ad inferiora: quia id, ad quod primo intēdit, est natura. Hinc fit, quod natura ipsa realis appelletur prima intentio, vel ut alij loquuntur, intētio obiectiua, quia natura est primū obiectū intellectus: & quia deinde intellectus intēdit ad concipiendā illā relationē rationis in natura, deo hæc relatio apdellatur secunda intentio quo nomine frequenter utemur in prædicabilibus.

Tertiū notandū est, quod cū totū esse entis rationis sit esse obiectiue in intellectu, ens rationis nullibi est subiectiue, id est nullibi inhæret, quia inhærere alibi, est propriū accidētis realis: & ita species intelligibiles actus, & habitus, qui sunt in intellectu subiectiue, potius sunt entia realia. quā rationis, quia non habent esse obiectiue tantum in intellectu, sed subiectiue: at vero ens rationis solū est obiectiue in intellectu, nullibi verō subiectiue.

Quarto notandum est, has species entis rationis, scilicet negationē, priuationē, & relationē, non conuenire vniuocē in ente rationis, ut falso existimat, Episcop^o Oñs. q. vniuers. art. 3. dicens, ens rationis esse genus generalissimū prædicamenti entis rationis, quod falsum esse sic probatur. Nā ens

reale nō est vniuocū entibus realibus inferioribus, substantiæ, quantitatē, &c. sed potius est quid analogū, ut cōmunis opinio in tractatu de analogia: ergo neque ens rationis est, quid vniuocum entibus rationis inferioris, sed potius est quod analogum. Probatur cōsequētia, quia ideo ens reale non est vniuocum ad entia realia inferiora, quia clauditur essentialiter in vltimo conceptu differentiali: nam differentia, qua inter se omnia entia realia differunt, realis differentia est: sed etiam ens rationis est de vltimo conceptu, & differentiali cuiuslibet entis rationis, quia illa talis differentia est ens non reale, quia in ente rationis nihil reale reperitur: ergo ens rationis, & ita clauditur in vltimo conceptu differentiali cuiuslibet entis rationis, atque adeo est quid analogū: vnde cū genus quodlibet debeat esse vniuocum, ideo fit quod ens rationis in cōmuni nō sit genus generalissimū alicuius prædicamenti entis rationis, & ita potius sint plura prædicamenta entis rationis.

Quest. II. A qua potentia ens rationis fiat.

OMnes conueniunt in hac re ens rationis non habere causam efficiētē Phisicam, quæ per actionem reale,

Conueniunt omnes.

& Physicam illud efficiet: nā quidquid hoc modo fit, est verum ens reale: quærimus ergo in præfenti, à qua potentia fiat non per actionem realem, sed per fictionem, ipsest, à qua potentia fingatur, & formetur ens rationis.

1^a Sententia

Prima sententia affirmat, ens rationis nō solum confurgere per operationem intellectus, sed etiam per operationē voluntatis. Quam sententiā Caiet. 1. p. q. 28. art. 1. tribuit Scoto in 1. d. 4. q. 1. immerito tamen, quia in solutione ad ultimum dicit, in re volita resultare extrinsecam quandam denominationem à volitione voluntatis, illam tamē nō esse relationem rationis, quousque ab intellectu concipiatur, vt ens, & ita solum ponit ens rationis vltimatē cōfurgere ex cognitione intellectus. Cuiusvis tamē sit hæc sententia, probari potest: nam ens rationis sicut potest esse obiectum intellectus, ita & voluntatis: nā quidquid intellectus cognoscit, potest voluntas appetere: ergo sicut ens rationis, quia nō habet esse à parte rei, sed solum obiectivē in intellectu, ita erit ens rationis, quod solum habet esse obiectivē involutione.

2^a sententia

Secunda sententia asserit, ens rationis nō solum fieri in intellectu, sed etiam per sensum internū, verbi gratia, per

imaginationem, aut memoriā sensitivā: quam sententiā tueri tenētur, qui affirmāt, sensum internū, vt imaginationem saltem imperfecte discurrere, & iudicare, quādoctūque intellectus iudicat, & discurret: nam si dum intellectus iudicat hominem esse cæcum, idem etiam præstat imaginatio, nam negotiatur de illa priuatione, tāquam de quodam ente, atque adeo facit ens rationis. Falsum tamē est huius opinionis fundamētum, scilicet quod in imaginatione reperiatur discursus, aut iudiciū (vt dicam 3. de anima.) Quare hoc relicto fundamēto aliter videtur posse probari hæc opinio, nam memoria sensitiva cognoscit negationes, & priuationes, vt patet, cū quis recordatur se in tali occasione non fuisse loquutum: non loqui autem est negatio, aut priuatio locutionis. Similiter imaginatio etiam habet suā finem, dum imaginatur montem aureum, & alia huiusmodi: ergo etiam ab huiusmodi potentijs fit ens rationis.

Nihilominus tamen communis, & vera sententia est, ens rationis solum confurgere per operationē intellectus formaliter loquendo. Tenet D. Thom. q. 2. de malo, artic. 1. & sæpe alibi Caiet. 1. p. q. 28. ar. 1. Scot^{us} hic q. 3. Sone 5. Metaphys. q. 18. & plures alij.

Ens ratio-
nis quomo-
do fiat.

Quia 1109.

Pro cuius intelligētia notandum est negari nō posse, quin exactibus aliarum potentiarū resultant in obiectis extrinsecis denominationes, qualiter ab actu voluntatis res appellatur volita, & ab actu imaginatiōis dicitur imaginata, & ita dicam: asserimus ergo has extrinsecas denominationes, quæ in sensibilibus sunt, formaliter nō esse ens rationis, donec intellectus negotietur de illis, tanquam de quibusdam entibus conceptis illas per modum entis: *aisami ni bou p 20*

Sit igitur conclusio in hac questione: Ens rationis solum confurgit per operationem intellectus. Probaturs conclusio. Et primo, quod non possit confurgere per operationem voluntatis, aut appetitus sensitui, quia totū esse entis rationis est cognosci, cū a parte rei nihil sit; sed voluntas, aut appetitus sensituius nō sunt potētie cognoscentiæ, sed appetitiuæ: ergo per illarum operationē nō potest confurgere ens rationis.

Secundo probatur, ens rationis non posse confurgere per actionem alicuius sensus, siue externi, siue interni; nam in primis sensus externi non habent vim ad fingendum sibi aliquid obiectum, quia cū solum immutetur ab obiecto realiter existēti, & præsenti, nihil reuera non existens fingere possunt: de quo latius in lib. de anima differemus.

De sensibus internis, ut de imaginatiōe, idē etiā probatur, quia sensus interni proprie non cognoscunt substantiam, sed solum accidētia, ut latius in libris de anima reperemus: vnde quando imaginatio imaginatur montē aureū, nihil impossibile fingit, quia solum concipit quantitatem magnā si milem quantitati montis, assec tam rubro illo colore auri: & hoc nō est quid impossibile existere a parte rei: atque adeo non est verū ens rationis. Similiter dum memoria sensitiva recordatur Petrum in tali occasione non fuisse loquutum, non fertur in negationē, quæ est non locutio: hæc enim cū nihil sit, insensibilis est. Obiectum autem cuiuslibet sensus aliquid sensibile debet esse, sed recordatur Petri, qui in tali occasione non fuit locutus: quod in proprio loco, scilicet in 3. lib. de anima, magis elucet dabitur. Et per hoc facile solui potest fundamētum secundæ sententiæ.

Sed statim alia insurgit difficultas, supposito quod ens rationis solum confurgat per operationem intellectus, an omne ens rationis possit confurgere per quamlibet eius operationem. Respondetur affirmatiue, nam in primis priuatio, & negatio per simplicem apprehensionem apprehendi possunt.

Alia difficultas.

possunt per modum entis, & similiter per iudicium, & discursum potest intellectus de illis negotiari, tanquam de quibusdam entibus, tantam enim habet vim priuati, & negatiui, ut per quamlibet intellectus operationem fieri possit ens rationis.

Idem etiam probatur de relatione, hæc enim confurgit per operationem vnius extremi ad aliud: comparatio autem (ut supra diximus) non solum reperitur in iudicio, & discursu (per quas operationes vnu in ordine ad aliud comparari potest, iudicando esse ordinem inter illa extrema, aut per discursum illum ordinem inferendo) sed etiam potest reperiri in mera simplici apprehensione: quia per illam (ut dicebamus) vnum, ut ordinatum ad aliud, concipi potest, cum iudicemus esse ordinatum ad aliud, sicut aliud est concipi hominem, ut album: quod fieri potest per solam simplicem apprehensionem: aliud vero est hominem esse album, quod per primam intellectus operationem fieri non potest: ergo per quamlibet intellectus operationem potest confurgere, & fieri relatio rationis.

Ex dictis sequitur, quodlibet ens rationis habere duplex fundamentum: aliud proximum, aliud verò remotum. Fundamentum remotum est

ipsa natura, quam denominat, qualiter negatiue denominat naturam negatam, relatiue relatum ad alterum, & prauatiue denominat illam priuatam. Fundamentum vero proximum, & ex quo immediate habent esse, est illa intellectio, qua fingitur, & intelligitur tanquam quoddam ens: & quia hæc actio, per quam immediate confurgit relatio rationis, est comparatio naturæ ad aliam, ad quam per operationem intellectus refertur: hinc optime asseruerunt Logici, comparationem esse fundamentum proximum relationis rationis, quæ communiter appellatur secunda intentio.

Sequitur secundo, quod cum ens rationis cognoscatur, & fingatur ad modum cuiusdam entis realis, reuera intelligitur per speciem intelligibilem entis realis.

Sequitur tertio, quod cum ens rationis non sit verum ens, sed fictum per rationem, non habet passionem entis in communi vere, & realiter, sed per rationem, ita quod habeat hominitatem, seu perfectionem rationis, seu fictam, seu veritatem fictam, & sic de alijs.

Vltimo ex dictis patet, qualiter dicatur ens de ente reali, & rationis, dicitur enim æquiuoce, sicut homo de homine viuo, & picto: nam ens reale est verum ens, at vero ens ra-

tionis est ens fictum, & ita æquiuoce conueniunt in ratione entis.

Ex dictis facile erit soluere rotationes in contrarium adductas, & quidem ad fundamentum secundæ sententiæ, nempe, qualiter imaginatio habeat sua figmenta, iam diximus.

Ad rationem autem primæ sententiæ respondetur verum esse, ens rationis posse esse obiectum voluntatis, vt argumentum probat, non tamen ens rationis, prout est obiectum illius. Et ratio est, quia non est obiectum voluntatis, tãquam aliquid factum ab illa, sed tãquam aliquid volitum: voluntas enim cum non sit potentia cognoscitiua, sed appetitiua, nihil fingere potest: & ita solum habet appetere illud ens rationis, quod ab intellectu fingitur, & illi proponitur, ipsa verò nihil fingit, sed fictum ab intellectu appetit.

Quest. III. An, & quomodo secundæ intentiones prædicantur de primis & de se ipsis inter se.

*Tria expli-
canda.*

Tria breuiter in hac quaestio expedienda sunt. Primum, qualiter prædicentur secundæ intentiones de primis. Secundum, qualiter prædicentur inter se. Tertium

qualiter supponant nomina primæ, & secundæ intentionis in talibus prædicationibus, quod per regulas generales, quas trademus, satis fiet manifestum.

Circa primum sit prima regula: Secundæ intentiones in se circa primam abstractionem non prædicantur de primis, neque in abstracto, neque in concreto consideratis: & ita istæ sunt falsæ: Homo est specieitas: Humanitas est specieitas. Et ratio est, quia prædicatum debet aliquo modo continere subiectum, & significare illud, vt in hac: Homo est albus, album quodammodo continet hominem, quia dicitur id, quod habet albedinem, & hoc est homo, sed abstractum cum dicat formam, non significat subiectum illius, ergo non potest prædicari de illo. Addo etiam e contra primas intentiones, neque in abstracto, neque in concreto sumptas posse prædicari de secundis intentionibus in abstracto consideratis, qualiter istæ sunt falsæ: Specieitas est humanitas: Specieitas est homo.

Sit secunda regula, secundæ intentiones in concreto possunt prædicari de primis in concreto sumptis, qualiter istæ sunt veræ: Homo est species: Album est genus. Ratio est, quia illud prædicatum prædicatur de aliquo subiecto, quod in-
esse

Regula

esse potest illi, & illud aliquo modo continet: sed secundæ intentionis in concreto, v. g. genus, aliquo modo continet animal, de quo prædicatur, tãquam subiectum, & esse genus inesse potest animali, saltem denominatiue: nam entia rationis nullibi sunt subiectiue, vt supra: ergo secundæ intentiones in concreto possunt prædicari de primis in concreto: dixi tamen posse prædicari, quia non quilibet secunda intentio in concreto prædicatur de qualibet prima in concreto sumpta, sed solum de illa, quam denominare potest, & ita hæc est falsa: Homo est genus, quia homo non potest denominari genus.

Addo etiam è contra, primas intentiones in concreto posse prædicari de secundis intentionibus in concreto sumptis, qualiter ista est vera: Species est homo, sicut hæc vera; Album est homo. Et ratio est, quia ex communi modo concipiendi idem est dicere: Homo est species, & Species est homo, mo, licet non ita sit formalis, & directa est tamen vera, sicut iste: Album est homo.

Sed dubitatis, vtum hæc sit vera: Homo, in quantum homo, est species. Respondetur, quod illa particula, In quantum homo, potest sumi reduplicatiue, & specificatiue; si sumatur reduplicatiue, facit hunc

sensum: Homo habet essentialiter, quod sit species, & sic est est falsa, quia esse speciem, est denominatio, quæ illi conuenit accidentaliter, & per intellectum: si vero sumatur specificatiue, facit hunc sensum: Natura, quæ homo, denominatur species: & hæc est vera.

Sit tertia regula: Secundæ intentiones in concreto prædicantur de primis in abstracto sumptis, tam in abstractis accidentium, quam in abstractis substantiæ: quod immeritò quidam negant. Probatur, nam in abstractis accidentium hæc est vera: Color est genus: Albedo est species: similiter in abstractis substantiæ hæc est vera: Humanitas est species: Animalitas est genus.

Et si obiecias, quod abstracta substantiæ, vt humanitas, non sunt: naturæ còpletæ, eo quod deficit illis complementum substantiale substantiæ, & personalitatis, quam tamen dicunt concreta substantia, vt homo, qui denominatur persona subsistens, non tamen denominatur talis humanitas, quia potius significatur per modum partis substantialis suppositi, aut personæ, quam per modum personæ, sed nihil, quod habet rationem partis, potest denominari genus, vel species: ergo istæ prædicationes sūt falsæ: Humanitas est species: Animalitas est

est genus. Respondetur solum probari, quod non possit denominari genus, vel species completa, non tamen incompleta: in quibus sunt naturæ incomplete, & partiales, animalitas concipitur, ut genus ad humanitatem, & equinitatem, & humanitas, vel species ad hanc, & illam humanitatem, sicut anima rationalis, quauis sit natura incompleta, concipitur ut species ad hanc, & illam animam. Addo tamen huic regulæ contra, primas intentiones in abstracto non prædicari de secundis in concreto sumptis, qualiter hæc est falsa, homo specieitas est animal, Genereitas est.

Circa secundum, quod inquirat quæstio, scilicet qualiter secundæ intentiones prædicentur de ipsis inuicem, notandum est, secundam intentionem posse duobus modis comparari ad alias secundas intentiones. Primo, tanquam ad inferiora, in quibus est, qualiter comparatur species ad hanc, & illam speciem, & genus ad hoc, & illud genus. Secundo, non tanquam ad inferiora, sed tanquam ad subiecta, quæ denominant, ut in hac prædicatione: Genus est species vniuersalis, ubi prædicatur species de genere accidentaliter, nam denominatio speciei accidentaliter conuenit huic subiecto, quod est ge-

nus: quod essentialiter habet potius esse genus.

Hoc supposito, sit prima regula in hac difficultate. Si comparantur secundæ intentiones ad alias, tanquam ad inferiora, in quibus sunt, prædicantur eodem modo, ac primæ intentiones prædicantur de primis, & ita eadem prorsus regulæ obseruandæ sunt, quas supra disputat. de illis tradidimus, ita quod in concretis concretum superius prædicetur de inferiori, ut in hac: Hoc genus est genus, & æquale prædicetur de æquali, ut in hac: Genus est prædicabile de differentibus specie, ubi prædicatur passio de subiecto, sicut in hac: Homo est risibilis, nam esse prædicabile de differentibus specie, est passio generis: esse vero in illis, est eius essentia: in abstractis vero abstracta superiora prædicantur de inferioribus, ut in hac: Genereitas est vniuersalitas: quorum ratio est eadem, ac in primis intentionibus, scilicet, quia prædicatum est in subiecto, & aliquo modo illud continet, saltem sicut superius continet inferiora: ergo prædicatur de illo. Denique abstracta non possunt prædicari de concretis, ut in hac: Genus est vniuersalitas, possunt tamen concreta saltem accidentaliter prædicari de abstractis,

Prima regula
in hac
ab.

Quid notā-
dū in casu
tandū.

qua-

qualiter hæc est vera: Specieitas est species ad hanc, & illam specieitatem, ubi secunda intentio speciei, quæ est specieitas accidentaliter, denominatur species ad hanc, & illam specieitatem ab illa secunda intentione speciei, sicut homo denominatur species accidentaliter à secunda intentione speciei, & ita sicut hæc est vera: Homo est species, ita hæc est vera: Specieitas est species ad hanc, & illam specieitatem.

Sed obijcies: secundæ intentiones inter se solum distinguuntur ratione ratiocinata, ergo poterunt prædicari de se inuicem, quomodocumq; sumantur. Probatur antecedens, quia distinctio rationis ratiocinantis est illis, quæ nullum habet fundamentum in re, sed tota fingitur ab intellectu, ut supra: sed tota distinctio inter secundas intentiones fingitur intellectu, neque habet aliquod fundamentum a parte rei: ergo distinguuntur ratione ratiocinante.

Respondetur, distinctione, quæ est inter secundas intentiones, quævis non habeat fundamentum à parte rei, tamen habere potest fundamentum in re ipsa, quæ est secunda intentio, quia in ea est fundamentum, ut intellectus distinguat in illa concretum, & abstractum, sicut in entibus realibus, & in

illis etiam est distinguere rationem superiorem, & inferiorem, & ita distinguuntur ratione ratiocinata, & ex tali distinctione possunt reddi falsæ propositiones.

Sit secunda regula: si comparantur secundæ intentiones ad alias, tanquam ad subiecta, quæ denominant, si à parte prædicati ponatur abstractum, prædicatio nequit esse vera, qualiter hæc est falsa: Vniuersale est genereitas, vel: Vniuersalitas est genereitas. Ratio est, quia accidens in abstracto non prædicatur de suo subiecto, neque in abstracto, neque in concreto considerato. Cuius ratio est, quia cum abstractum dicat solam formam, nullo modo continet subiectum, & ita non prædicatur de illo, qualiter hæc est falsa: Homo est albedo: Humanitas est albedo.

Sed obijcies, Quia hæc est vera: Genereitas est vniuersalitas, nam se habet sicut hæc: Humanitas est animalitas, quæ dixi⁹ esse veram supra disp. 2. Respondetur, in hac prædicatione illud prædicatum, Vniuersalitas, non comparari ad genereitatem, sicut ad subiectum, quod accidentaliter denominat, sed sicut ad inferius: nam genereitas essentialiter continetur sub vniuersalitate, & ita non mirum est, quod illa prædicatio sit vera, non enim

2. Regula

enim

entia loquimur, quando vna
secunda intentio comparatur
ad aliam, vt ad subiectū, quod
denominat.

Sed obijciēs: Si ergo vna se-
cunda intentio potest deno-
minari ab alia: ergo illa rursus
poterit denominari ab alia, &
illa ab alia, & sic in infinitum.
Respondetur, in his entibus
rationis non esse inconueniēs
nullum dari terminum: nam
intellectus potest amplius, &
amplius conficere prædicationes,
ex quibus plures, & plu-
res relationes rationes resulta-
bunt actus: tamen sicut nō dan-
tur infinitæ intellectiones in
actu, ita neque actus dantur in-
finita entia rationis: sed sicut
possunt dari plures, & plures
intellectiones (quod appella-
tur infinitum in potentia, ita
possunt dari plura, & plura fig-
menta, & entia rationis.

Addo tamen secundò huic
regulæ, quòd quando à parte
prædicati sit concretum, præ-
dicatio potest esse vera, siue à
parte subiecti ponatur concre-
tum, siue abstractū, quando ta-
le prædicatū aliquo modo cō-
uenire potest subiecto: vnde
istæ sunt verè denominatiuæ,
& accidentales: Genus est spe-
cies, Genericitas est species.

Circa tertium, nempe quali-
ter supponant nomina secun-
dæ intentionis in prædicationi-
bus. Sit prima regula. Quādo
in propositione à parte subie-

cti ponitur nomen primæ inte-
tionis, à parte verò prædicati
nomen secundæ intentionis,
nomen primæ intentionis sup-
ponit immobiliter, ita vt sub
illo non liceat descendere des-
censu copulatiuo, vt in hac:
Homo est species, vt diceba-
m⁹ in Sūmulis. Ratio est, quia
illud prædicatū, Species,
nō cōuenit homini, nisi prout
in communi considerato, &
ita non valet facere descensum
ad inferiora, atque aded sup-
ponit immobiliter. Illud verò
prædicatū, Species, suppo-
nit immobiliter determinatè,
quia facit hunc sensum: Ho-
mo est aliqua species. Idem iu-
dicium est de hac propositio-
ne: Animal est genus: & in si-
milibus; & loquimur, quando
nomen illud primæ intentio-
nis non est aliquo signo affe-
ctum: nā si afficiatur, tunc sup-
ponit alio modo pro diuersita-
te signi, qualiter in hac: Ali-
quis homo est species, quequid-
dem falsa est, & homo suppo-
nit determinatè.

Sit secunda regula, Quando 2. Reg.
à parte subiecti, & prædicati
ponuntur nomina secundæ in-
tentionis, si prædicatū acciden-
taliter conueniat subiecto, ta-
le subiectum supponit immo-
biliter, vt in hac: Genus est spe-
cies vniuersalis, & in hac: Vni-
uersale est genus ad quinque
prædicabilia, & ita non licet
facere descensum, vt si dicas:

Hoc

Circa tertium
notat.

1. Reg.

Hoc vniuersale est genus ad
 quinquæ prædicabilia. Si verò
 prædicatum essentialiter con-
 ueniat subiecto, tunc subie-
 ctum supponit determinatè, vt
 in hac: Genus est vniuersale: &
 licet facere descensum saltem
 disiunctiuum, vt colligamus:
 ergo vel hoc genus est vniuer-
 sale, vel hoc genus est vniuer-
 sale.

Id est vniuersale, quod non
 est in multis, sed in vno.

*Quæst. I. Quid sit vni-
 uersalitas, & prædicabi-
 litas.*

Prædicabile, id est, quod potest
 dici de multis.

Omnia, quæ hæcenus de
 entibus rationis disputa-
 uimus, ed tendunt, vt na-
 turâ vniuersalitatis, & prædi-
 cabilitatis explicetur, quod
 in hac secunda dispar. præcipue
 intentum est. In præsentî ergo
 quæstione, cum vniuersale sit
 illud, quod aptum natum est
 esse in multis, & prædicabile,
 quod aptum natum est prædi-
 cari de multis, cōueniunt om-
 nes, vniuersalitem esse apti-
 tudinem quandam naturæ ad
 existendum in multis, & præ-
 dicabilitatem esse aptitudinē
 naturæ, vt de multis prædice-
 tur. Dubium tamen est apud
 autores, vtrum sint proprieta-
 tes reales convenientes natu-
 ris à parte rei, vel potius sint
 aliquid rationis solum illius
 conueniens per intellectum.

Prima sententia asserit, has
 aptitudines conuenire rebus
 à parte rei, omni secluso in-
 tellectu. Ita iudicare videtur
 Paulus Venetus in sua Meta-
 phys. cap. 2. & quæst. 1. Vniuer-
 salium: cuius sententiæ fun-
 damentum esse potest. Primo,
 quia apud philosophos naturæ vt sit in
 multis, & prædicetur de mul-
 tis, non est aliud, quam poten-
 tia ad hos actus: sed potentia
 est quid reale, & pertinet enim
 ad prædicamentum qualitatis:
 ergo talis aptitudo quid reale
 est.

Secundo, quia quando actus
 reperitur a parte rei, etiam ap-
 titudo ad illū reperitur à par-
 te rei, cum necessario requira-
 tur ad illum actum, sed à par-
 te rei natura humana est in
 multis indiuiduis: ergo de fa-
 cto à parte rei habet talem ap-
 titudinem: ergo talis aptitu-
 do aliquid reale est.

Secunda tamen, & vera sen-
 tentia, & satis inter auctores
 communis, & vniuersalitatis,
 & prædicabilitatem, esse entia
 rationis cōuenientia naturæ
 per intellectum, scilicet rela-
 tiones quasdam rationis, seu
 secundas intentiones. Tenez
 D. Thomas. 1. part. quæst. 85.
 articul. 2. adiectio. 2. Auicena
 4. cap. suæ Logicæ, Durand. in
 2. dist. 3. quæst. 2. Socin. 7. Me-
 taph. q. 36.

Pro cuius intelligentia sup-
 ponendum est, quod vt natu-

1. Sent.

2. Sent.

Quid sup?

ra aliqua denominetur vniuersalis, aut prædicabilis, non factis est, quod sit in multis, sed quod respectu illorum sit vna, & communis, ita quod sit illis communis, nam primò hoc significat nomen vniuersale, & prædicabile: secundò hoc plane colligitur ex definitione vniuersalis supra tradita, nempe quod vniuersale est vnũ in multis, & de multis.

Conclusio.

His suppositis fit prima conclusio: Vniuersalitas, & prædicabilitas sunt accidentia rationis conuenientia naturæ solum per intellectum. Docuit expresse Aristot. de anima. text. 8. vbi dicit, quod *Vniuersale aut nihil est, aut posterius est*, id est, aut nihil est, aut est post res ipsas, nempe per intellectum, ut ibi Auerroes interpretatur: nam quod alij dicunt, verba hæc solum significare, quod vniuersalitas sit posterior, quæ natura, id est, quod sit accidens eius, non tamen explicari posse per hæc verba, an sit accidens, reale, vel rationis, non placet: nam Arist. eo loco disputat contra Platonem asserentẽ dari à parte rei naturas vniuersales, nempe Ideas illas separatas, ergo intendit contra illum vniuersalitatem esse accidens rationis.

Et ratione probatur, quia natura, prout est à parte rei, est singularis, ergo esse vniuersalem, & prædicabilem, sunt ac-

cidentia, quæ solum illi conueniunt per intellectum.

Sit secunda conclusio: vniuersalitas, & prædicabilitas, sunt relationes rationis ex parte naturæ vniuersalis, & prædicabilis ad inferiora. Probatur conclusio, quia relatio rationis est illa, quæ reuera non est à parte rei, confingitur tamen, & fingitur ab intellectu ad modum relationis realis, sed aptitudo ad existendum in multis, & prædicandum de multis, quæ est vniuersalitas, & prædicabilitas, non sunt aptitudines reales, quæ existant à parte rei, (vt vidimus) sed potius concipiuntur ab intellectu per modum relationis ex parte naturæ ad inferiora, relatio quidem vniuersalitatis ad inferiora, tanquam ad ea, in quibus est, relatio verò prædicabilitatis ad inferiora, tanquam ad ea, de quibus prædicatur: ita sunt diuersæ relationes, ergo vniuersalitas, & prædicabilitas sunt relationes rationis.

Ex dictis sequitur, prædicabilitatem esse passionem vniuersalis: nam ex eo quod aliquo natura dicat relationem ad inferiora, tanquam ad ea, in quibus est, oritur tanquam passio, quod possit de illis prædicari: hæc tamen passio separari potest ab ipso vniuersali: nam cum relatio vniuersalis, & relatio prædicabilis, sint di-

2. Conclusio.

uersæ

uerse relationes rationis, potest vna intelligi, cum alia nō intelligatur: & cum totum esse entis rationis sit intelligi, potest esse relatio vniuersalis cum non sit relatio prædicabilis.

Neque mirum est, passionē separari ab essentia in entibus rationis, vt supra dicebam: quia istæ passionēs non dimanant ab essentia reali, sed sūt per considerationem intellectus, qui considerare potest essentiam sine passione.

Vnde ad rationes dubitandi supra factas respondetur. Ad primam, negando, quod aptitudo naturæ ad essendum in multis sit potentia realis, quæ est de prædicamento qualitatis, quia hæc debet esse potentia Physica habens esse à parte rei: illa vero aptitudo solum conuenit naturæ per intellectum: & ita potius est ens rationis, quam potentia realis, & Physica.

Ad secundam, quod vt aliqua natura sit vniuersalis, nō satis est esse in multis, & de multis prædicari: quanuis ergo natura, verbi gratia, humana, à parte rei sit in pluribus: tamen quia à parte rei non est vna in pluribus, id est, communis pluribus, idē non habet à parte rei actum illius aptitudinis, sed solum per intellectum.

Sed obijcies: Sequitur ergo

quod si vt aliquā natura sit vniuersalis, debeat esse vna in pluribus, quod essentia diuina sit vniuersalis, & non singularissima. Consequens est falsum: ergo illud, ex quo sequitur.

Sequella probatur, quia essentia diuina est vna, & eadem in tribus personis: nam eadē essentia, quæ est in Patre, est in Filio, & Spiritu Sancto, & e contra. Respondetur, quod ad rationem vniuersalis non satis est, quod sit vnum, & idem in pluribus quomodocunq; sed debet esse in pluribus, nō idē numero, sed vnum, & idem secundum speciem: at vero essentia diuina est in pluribus personis diuinis eadem numero, atque ad eodē est singularissima vt argumentum probat: hoc tamen non sufficit ad rationem vniuersalis, vt dictum est.

Ad finem huius questionis pro recta prædicabilium intelligentia, nonnulla adijciam, primum, eam solam prædicationem pertinere ad prædicabilia, quæ est prædicatio vera, & affirmatiua. Ratio est, quia id, quod est prædicabile, debet esse vniuersale: vniuersale autem est, quod est in multis: ergo prædicatio debet vere affirmare prædicatum vere esse in subiecto, argue ad eodē talis prædicatio debet esse vera, & affirmatiua.

Sed rursus hæc prædicatio
F duplex

duplex est: alia directa, & est, quando forma prædicati aliquo modo recipitur in subiecto: & ideo talis prædicatio à pluribus dicitur formalis, vt ista: Homo est animal: Homo est albus: & similes: quia ratio formalis animalis, & ratio formalis albi reperitur in homine: è contra autem istæ sunt, indirecte: Animal est homo: album est corpus, quia ratio formalis hominis non reperitur in ratione animalis, sed è contra & similiter ratio corporis non reperitur in ratione quasi formali, sed è contra ratio albi reperitur in corpore subiectiue: vt ergo talis prædicatio per se pertineat ad prædicabilia, debet esse prædicatio directa: quia alias non est prædicatio formalis.

Secundò obseruandum est, quod si prædicatio sit formalis, directe pertinet ad prædicabilia, siue prædicatum sit natura completa, siue non: quod si ne fundamento plures communiter negant, Et ratio est, quia ratio vniuersalis perfecte reperitur etiam in naturis incompletis, vt in natura incompleta in se sit aliquid incompletum: tamen ratio vniuersalitatis perfecte illis conuenit: atque adeò etiam ratio prædicabilis, quæ ex illa oritur, & est passio illius. Verum est, il-

lam naturam incompletam non pertinere ad prædicamenta, quia in prædicamentis solum ponuntur directe naturæ completæ. Cuius ratio à posteriori est, quia differentia eo quod sunt naturæ incompletæ, ponuntur ad latus.

Et si obijcias, quod prædicabilia ordinantur ad prædicamenta: sed in prædicamentis solum ponuntur naturæ completæ: ergo & in prædicabilibus.

Respondetur, prædicabilia solum ex se ordinari ad prædicamenta, quia prædicamenta sunt disposita per genera, & species, & differentias, quæ sunt ad latus: vnde vt sciamus quæ sint genera, & species, & differentia, opus est habere cognitionem prædicabilium, non tamen dicuntur ordinari ad prædicamenta, quia naturæ omnes, quæ directe ponuntur in prædicabilibus, directe etiam ponuntur in prædicamentis. 3. *Obseru.*

Tertio obseruandum est, concreta accidentalia, vt album etiam directe pertinere ad prædicabilia, qualiter hæc est prædicatio quinti prædicabilis: Homo est albus. Et si dicas, quod hæc concreta dicunt vnu per accidens: ergo non pertinent per se ad prædicabilia, respondetur, relicto antecedenti (de quo alibi dicam) negando tamen consequentiam, quia ratio vniuersalis ita proprie reperitur

peritur respectu suorum inferiorum in natura, quæ est vna per accidens, ac si sit per se vna, quia semper saluatur, quod est vnum in multis, & est quid commune multis, & ita etiam perfecte illi conuenit ratio vniuersalis.

Possit tamen hoc loco inquiri, an vt aliqua natura sit vniuersalis, & prædicabilis, requiratur quod possit habere plura inferiora, in quibus sit, & de quibus prædicetur, saltē de potentia absoluta, an vero absque eo, quod possit habere alia inferiora, etiam de potentia absoluta, possit tamen denominari vniuersalis, & prædicabilis. Quæ difficultas communiter tractari solet de naturis Angelicis, Sole, & Luna, & aliis speciebus solum habentibus à parte rei vnicum indiuiduum.

In qua re omnes conueniunt non requiri, vt aliqua natura denominetur vniuersalis, & prædicabilis, quod actu habeat à parte rei inferiora. Ratio sumitur ex definitione vniuersalis, quia vniuersale est, quod aptum natum est esse in pluribus: ergo sufficit, quod possit habere plura indiuidua in quibus sit, quum actu illa habeat, & sit in illis.

Hoc supposito prima sententia in hac re asserit, naturas Angelicas, etiam si à parte rei non possint, etiam de potentia ab-

soluta habere plura indiuidua, nihilominus denominari species. Tenet Caietanus de ente, & essentia, cap. 4. & capite de specie, quem Iuniores omnes sequuntur.

Cuius sententiæ fundamentum est, quia quamuis naturis Angelicis à parte rei repugnet habere indiuidua, in quibus sint: tamen quia concipiuntur ab intellectu, ad modum naturæ corporeæ, cui non repugnat habere plura indiuidua, ideo concipiuntur, vt habentes aptitudinem ad essendum in multis atque adeo possunt denominari vniuersales, & prædicabiles.

Sed quamuis hæc sententia vera sit in eo, quod asserit, naturas Angelicas denominari prædicabiles, & vniuersales, eius tamen fundamentum falsum est: vnde dico primo in hac difficultate: Naturæ Angelicæ possunt denominari vniuersales, & prædicabiles.

Ratio propria huius est, quia quamuis de facto sub eadem specie Angelica non sint plura indiuidua, qualiter in specie Michaelis tantum est vnicum indiuiduum, & sic de reliquis, tamen de potentia Dei absoluta possunt dari plura indiuidua sub eadem specie Angelica, quod tamen quam veriore plurius Theologorum opinionem suppono;

no; sed ad rationem vniuersalis non requiritur (vt vidimus) actu esse in multis, sed quod possit esse in multis: ergo cum naturis Angelicis non repugnet habere plura indiuidua, saltem de potentia absoluta poterunt denominari vniuersales, & prædicabiles.

Dico secundo, si ista nature saltem de potentia Dei absoluta, non possunt habere à parte rei plura indiuidua, in quibus essent, nullo modo possent denominari vniuersales, & prædicabiles.

Probatur efficaciter, quia ad rationem vniuersalis requiritur, quod natura sit apta nata esse in pluribus: ergo si non posset esse in pluribus, etiam de potentia absoluta, non posset denominari vniuersalis.

Respondent authores contrarij, quod quauis repugnet naturæ Angelicæ à parte rei habere plura indiuidua, in quibus sit, tamen prout concipitur ab intellectu ad modum rei materialis, & habentis plura indiuidua, saltem per intellectum illa habebit, & ita respectu illorum potest denominari vniuersalis.

Sed hæc solutio nullius est momenti, quia longe aliud est apprehendi per speciem naturæ aptæ esse in pluribus, aliud verò est, quod ipsum, quod apprehenditur in se, possit es-

se in pluribus, sicut aliud est, quod Deus apprehendatur per speciem corporis, aliud verò quod denominetur corpus: vn de sicut Deus non denominatur corpus, quauis apprehendatur per modum corporis: ita natura Angelica in se non poterit denominari species, ex eo præcisse, quod apprehendatur per modum speciei corporeæ.

Secundo, quia aliàs Deus posset denominari vniuersalis, & prædicabilis: quia apprehenditur per modum naturæ corporeæ, cui non repugnat habere plura indiuidua: quod tamen merito non admittunt authores contrarij.

Sed adhuc respondent esse diuersam rationem, quia Deus nullam habet compositionem realem, quam tamen habent naturæ Angelicæ, cum componantur ex esse, & subsistentia, vel (vt alij volunt) ex essentia, & existentia, quæ compositio vocatur ex esse, & essentia.

Sed contra hoc est, quod ad rationem vniuersalis omnino impertinens est, quod habeat natura compositionem realem, & physicam, eo quod vniuersale solum petit esse aptum natum esse in pluribus, siue sit simplex, siue compositum; alias sequeretur, quod natura Angelica, si præcindatur à sua existentia, & sub-

& substantia, qua ratione nullam habent realem, & Physicam compositionem, non posset denominari vniuersalis, & ita haberet esse vniuersale ab existentia, & substantia illi adiuncta, quod gratis, & sine fundamento dicitur. Satis ergo est ad rationem vniuersalis compositio rationis ex conceptu superiori, & inferiori, quæ etiam reperitur in Deo, cum in Deo reperiatur ratio superior substantiæ, vel entis, & talis ratio substantiæ, & entis, & ita in hac sententia difficile saluatur, quod Deus non possit denominari vniuersalis.

Quare alij respondent, ideo Deum non posse denominari vniuersalem, quia est intrinsece, & essentialiter singularis, sicut Petrus, & ita nullo modo potest denominari vniuersalis quod secus est de naturis Angelicis.

Sed hoc etiam friuolum est: nam si natura Angelica repugnaret de potentia absoluta habere plura indiuidua, sicut Petro, reuera esset ita extrinseca, & essentialiter singularis, sicut Petrus, siquidem etiam de potentia absoluta illi repugnaret pluralitas indiuiduorum: neque enim potest assignari alia ratio, quare Petrus sit essentialiter singularis nisi ista.

Et ex his sequitur, quæ sit propria ratio, quare Deus non

possit esse vniuersalis, quia cum Deus idem numero, & essentia liter singularis sit in pluribus non est aliquid commune pluribus personis diuinis, communitate vniuersalitatis, tanquam aliquid vniuersale: cum potius sit essentialiter singularis, sed potius est commune tribus personis, communitate communicationis, quia eadem numero essentia diuina singularissima communicatur tribus personis diuinis. Ex hoc de hac questione, & disputatione.

Disputatio III. De vniuersali, prout dicitur conceptum ex natura, & vniuersalitate.

Etimus hactenus de natura vniuersali, & de ipsa vniuersalitate, nunq. vero disputandum restat de toto ipso in concreto, quod est vniuersale resultans ex natura vniuersali, & vniuersalitate.

Quæst. I. Vtrum vniuersale sit genus ad quinque prædicabilia.

Pro intelligentia huius notandum est, quod sicut naturæ reales denominantur genera, & species perfectas intentiones illis superadditas, ita ipsæ secundæ intentiones

denominantur genera, vel species per alias secundas intentiones denominantes illas, qualiter secunda intentio speciei respectu huius, & illius secundæ intentionis speciei denominatur species, & ita quauis vniuersale inuoluat secundam intentionem, quærimus in presenti, vtrum possit denominari genus respectu quinque prædicabilium.

Et si obijcias contra hoc fundamentum, quia totum esse secundæ intentionis est denominare naturam realem, scilicet quæ se habet per modum naturæ realis, quia secunda intentio non potest denominari ab alia secunda intentione. Respondetur totum esse secundæ intentionis esse denominare naturam realem scilicet, quæ se habet per modum naturæ realis: vnde quando vna secunda intentio denominatur, verbi gratia species ab alia secunda intentione, prima, & secunda intentio comparatur ad alteram, ac si esset quædam natura realis denominata ab illa, & non sumitur ut quo, sed ut quod.

Hoc supposito in presenti questione, prima sententia affirmat, vniuersale non esse genus ad quinque prædicabilia. Tenet Boetius, & Amonius super caput de genere, Albertus Magnus, tract. 2, in Porphyrum. capit. 9, Canterus in Antepredi-

camentiis capit. 4. Et probari potest primo, quia genus non debet includi in differentiis contrahentibus suarum specierum, qualiter animal non includitur in conceptu formali rationalis, sed vniuersale clauditur in differentiis contrahentibus vniuersale, in communi contrahitur ad esse generis, vel speciei, &c. ergo vniuersale non est genus ad quinque prædicabilia.

Probatur minor, quia illa differentia, per quam contrahitur vniuersale ad esse generis, & qua constituitur ipsum genus, non est singularis, quia nihil singulare potest constituere aliquid commune: est ergo vniuersalis: ergo vniuersale clauditur in differentiis contrahentibus: atque adeo non est genus ad quinque prædicabilia.

Secundo, quia genus æqualiter debet participari ab speciebus, sed ratio vniuersalis non æqualiter participatur à quinque prædicabilibus, quia genus quid vniuersalius est, quàm species: ergo vniuersale non est genus ad quinque prædicabilia.

Tertio, quia genus debet esse vniuersalius, quam species, sed vniuersale non est vniuersalius genere, quod est prima species prædicabilium. Et probatur, quia genus, quod est primum prædicabile, etiam se

extendit ad genera generalissima prædicamentorum: sed supra genus generalissimum nullum est aliud genus, ut auctor est Porphyrius capite de specie: ergo vniuersale non est genus ad quinque prædicabilia.

Quarto, quia si vniuersale est genus ad quinque prædicabilia: ergo ipsa prædicabilia erunt species sub illo contentæ: ergo etiam genus, quod est primum prædicabile, erit species, quæ est secundum prædicabile, & ita sequitur, prædicabilia confundi inter se.

Ad quod
genus vni-
uersale.

Vera tamen, & communis sententia est, vniuersale esse genus ad quinque prædicabilia. Tener Scotus quæst. 8. Cardinalis Toletus quæstion. 2. de subiecto quinque prædicabilium, Scotus quæstion. 4. Maius sectione 5. de vniuersalibus, quæstion. 2. Et probatur facile, quia genus dicit quandam rationem vniuersalem vniuoce conuenientem suis speciebus: sed quinque species vniuersalis, quæ sunt quinque prædicabilia enumerata à Porphyrio, vniuoce conueniunt in ratione vniuersalis: nam tam essentialis est ista: Species est vniuersalis, quam ista: Genus est vniuersale: ergo vniuersale est genus ad quinque prædicabilia.

Quid not.

Sed notandum est, quod cum dicitur vniuersale genus ad

quinque prædicabilia, non sumitur vniuersale pro natura, quæ denominatur vniuersalis.

Ratio est, quia cum in quo libet prædicamento reperiantur naturæ genericæ, & specificæ, non potest dari aliqua natura vniuersalis vniuoce communis naturis inferioribus, quia rebus diuersorum prædicamentorum nihil potest dari commune vniuoce: debet ergo sumi vniuersale in concreto, prout dicit totum resultans ex natura, & vniuersalitate: & hac ratione est genus ad quinque species vniuersalis, quæ sunt quinque prædicabilia.

Hinc fit, quod sicut vniuersale, quod est concretum, est genus ad quinque prædicabilia sumpta in concreto, nempe ad genus, & speciem, ita vniuersalitas in abstracto est genus ad quinque prædicabilia in abstracto sumpta, nempe ad generitatem, & specioitatem.

Dico secundo in hac quæstione: Vniuersale non est genus proximum, & immediatum ad quinque prædicabilia: in quo plures communiter falluntur. Probatur plane, quia inter vniuersale, & genus, & speciem, & differentiam mediat quoddam prædicatum his tribus prædicabilibus essentialia, scilicet, esse

Afferri. 2.

in multis essentialiter, in quo vniuoce essentialiter conueniunt. Similiter inter vniuersale ex vna parte, & inter proprium, & accidens ex alia, mediat quoddam predicatum, in quo proprium, & accidens vniuoce conueniunt, & essentialiter, scilicet esse in multis accidentaliter, siue in quale accidentaliter: ergo vniuersale non est genus proximum, & immediatum ad quinque predicabilia.

Et si inquiras. Quod ergo est genus proximum? respondetur, quod ad omnia non est dari aliquod genus proximum, sed res hac hoc modo est intelligenda, quod ratio vniuersalis, quæ est esse in multis essentialiter, & in esse in multis accidentaliter, & deinde esse in multis essentialiter, diuidatur in esse in multis inquit, & in esse in multis in quale essentialiter, quod habet differentia: esse verò in multis essentialiter inquit, diuidatur in esse in multis differentibus specie, quod habet genus, & in esse in multis differentibus numero, quod habet species. Rursum esse in multis in quale, diuiditur in esse in multis in quale essentialiter, quod habet differentia, & in esse in multis in quale accidentaliter: & hoc ad huc diuiditur in esse in multis in quale conuertibiliter, quod habet proprium, & in

esse in multis non conuertibiliter, quod habet accidens: qui diuersi modi essendi in multis, & predicandi de multis, suis diuersis locis explicabuntur.

Vnde ad argumenta in contrarium adducta respondetur. Ad primum, negando quod diuisum in hac diuisione claudatur in membris diuidentibus, quia diuisum in hac diuisione est vniuersale, quod habet vniuersalitatem completam: illa vero differentia diuidens hoc genus ad quinque predicalia, & constituens illa, non claudit in se vniuersalitatem completam, sed incompletam solum, sicut rationale, quod constituit hominem, non claudit in se rationem substantiæ completæ, quæ est genus predicamenti substantiæ, sed potius est substantia incompleta.

Sed instabis: Nam supra diximus, etiam naturas incompletas habere vniuersalitatem completam, respectu suorum inferiorum: ergo illa differentia diuidens vniuersale, & constituens genus, vel speciem, quantumvis sit natura incompleta, & pars vniuersalis completi respectu suorum inferiorum, erit completè vniuersalis: ergo claudit in se rationem vniuersalis completi.

Respondetur, illam differentiam

tiam constituentē genus, v. g. respectu suorum inferiorum, scilicet huius, & illius differentia, esse vniuersalem denominationē, & accidentaliter, quia denominatur vniuersalis ab illa secunda intentione, sicut homo accidentaliter denominatur species, respectu Petri, & Pauli: & ita non probatur, diuini esse essentialiter claudi in membris diuidentibus, sed solū accidentaliter, & denominatiue: tamen si illa differentia constituens, verbi gratia genus, non cōparetur in ordine ad sua inferiora, quā ratione complete est vniuersalis, sed in ordine ad genus, quod constituit, est vniuersalis incomplete, id est, est pars vniuersalis completi.

Ad secundum, verum esse, genus æqualiter debere participari ab speciebus, quantum est ex parte ipsius generis, & ita si genus perfectius obtinet relationem vniuersalis, quam species, non est ratione generis, scilicet in quantum vniuersale est, sed ratione differentia constituentis illud in ratione talis vniuersalis, ratione autem differentia constituentis, bene potest vna species esse perfectior alia, sicut perfectior species animalis est homo, quam equus in ratione animalitatis, sed ratione rationalitatis, quæ est differentia constituens ipsum hominem.

Ad tertium respondetur, con-

cedēdo genus debere esse vniuersalius, qualibet sua specie, & ita vniuersale quid vniuersalius est ad genus: & ad probationē verum esse, genus cōprehendere etiā genera generalissima: tamē quando dicitur supra genus generalissimū, non esse aliud genus, sermo est de genere pro natura ipsa, id est, supra naturā, quæ est genus generalissimum, nō potest dari alia natura generica superior, quæ, cum illa sit cōmunis rebus diuersorum prædicamentorum, potius est analogica, quā vniuoca: quod tamē requiritur ad rationem generis. Si tamē sumantur genera generalissima, non pro naturis præcise, sed pro cōcreto ex natura, & secunda intentione generis, hoc modo datur illis aliquid cōmune vniuocum, scilicet vniuersale, in quo omnia generalissima vniuoce conueniunt.

Sed instabis: Vniuersale est commune generibus generalissimis omnium prædicamentorum: ergo iam in rebus omnium prædicamentorum, datur aliquid cōmune vniuocū. Respondetur, quod genera generalissima, quatenus inuoluunt secundam intentionem, non ponuntur in prædicamento, quia in prædicamento solum ponuntur ipsæ naturæ reales; nos vero solum asserimus, vniuersale esse genus ad genera, generalissima, prout inuoluūt secundas

intentiones vniuersalitatis, & ita non probatur, quod rebus diuersorum prædicamentorū, detur aliquid commune vni-
nocum, quia vt sic non ponuntur in prædicamentis.

Ad quantum verum esse, genus contineri sub vniuersali: & ita est species vniuersalis, tamen est species accidentaliter, & denominatiue, per aliam secundam intentionē speciei superadditam, sicut homo denominatur, species animalis accidentaliter, & denominatiue.

Sed cōtra hoc instabis, quia vna species non potest prædicari de alia, qualiter hæc est falsa: Homo est equus, sed genus, & species sunt species vniuersalis: ergo hæc erit falsa: Genus est species vniuersalis. Respondetur, quod vna species nō potest prædicari de alia essentialiter, bene tamen accidentaliter, & denominatiue, quia aliquando vna species accedit alteri, qualiter in genere qualitatis, hæc est vera accidentaliter: Album est dulce in lacte, quia species dulcis accedit albo. Similiter species prædicatur de genere denominatiue, quia accedit generi denominari speciem à secunda intentione speciei.

Sed instabis adhuc: Quia genus essentialiter continetur sub vniuersali: ergo non solum accidentaliter, & denomi-

natiue, sed essentialiter debet esse species vniuersalis. Respondetur, concedendo antecedens, & negando consequentiam, quia ex eo quod genus essentialiter contineatur, sub vniuersali, solū probatur, quod essentialiter sit suum inferius: tamen quod hoc inferius denominetur species, accidentaliter illi conuenit, sicut non valet: Homo essentialiter continetur sub animali, quod est genus: ergo homo essentialiter est species animalis. Consequentia quidem nulla est, cū esse specie accidentaliter, conueniat homini, vt supra vidimus: vnde sicut hic solum probatur hominem esse quid essentialiter inferius ad animal, ita in obiectione solum probatur, genus essentialiter contineri sub vniuersali, tamē quod denominetur species illius, accidentale est.

Sed adhuc instabis contra solutionem, quia saltem si denominatiue, hæc est vera: Genus est species vniuersalis, sequitur, quod species prædicatur de genere. Probatur sequela, quia vniuersale est genus, ad quinque prædicabilia: sed omne genus est species vniuersalis: ergo vniuersale est species.

Respondetur, bene posse prædicari speciem, de genere accidentaliter, qualiter hæc est vera saltem accidentaliter:

Animal

Animal est homo, quia accidit animali, quod sit homo: verum est, esse indirectum propositio nem, tamen est vera accidenta liter. Ita similiter accidentaliter hæc est vera: Vniuersale est species, quia accidit vniuersali esse genus, quod denomina tiue est species vniuersalis, & sicut genus accidentaliter de nominatur species vniuersalis idem est proportionali modo dicendū de quolibet alio præ dicabili, v.g. de specie, nā spe cies quāuis essentialiter sit præ dicabile de pluribus differen tibus numero, tamen quod de nominetur species subiicibilis contenta sub vniuersali, accidē taliter illi cōuenit, scilicet per aliam secundam intentionem speciei subiicibilis.

Quæst. II. Vtrum sint tan tum quinque prædicabi lia, seu quinque species vniuersalis.

RA T I O dubitandi est, quia in primis videtur, quod sint plura, quā quin que prædicabilia, quia prædi camenta sunt decem, ergo & prædicabilia. Consequentiam probo, quia prædicamentum non est aliud, quam prædica bilium coordinatio: ergo, si sunt decem prædicamenta, e tiam debent esse decem præ dicabilia.

Secundo, quia omne prædi camentū est prædicabile, quia prædicamentum non est aliud, quam prædicabile positum in actuali prædicatione; sed defi nitio est prædicatum Topicū, vt docuit Arist. 1. Topic. cap. 4. & non cōnumerantur inter prædicabilia: ergo sunt plura, quam quinque.

Tertio, quia indiuiduum va gum est prædicabile, scilicet, quidam homo, eo quod prædi catur de pluribus, vt in his: Pe trus est quidam homo: Ioānes est quidam homo; sed indiui dum vagum ad nullum ex quinque prædicabilibus spe ãtat: ergo sunt plura, quā quin que. Ex alia vero parte vide tur, quod sint pauciora; quia, vt dicebam, omne prædicabile positum in actuali prædicatione, est prædicatum; sed solum sunt quatuor prædicata Topi ca, ex Aristot loco citato: ergo sunt quatuor prædicabilia.

Vera tamē, & cōmunis sentē tia est, tantū esse quinque prædi cabili, nec plura, nec pauciora, scilicet genus, differentiā, spe ciē, propriū, & accidēs: Tenet Porphy. lib. 'prædicabilium, quē omnes interpretes sequun tur: & ratio est, quia vniuersa le est vnū in multis, & de mul tis prædicatur: ergo quot sunt modi in multis, tot erunt spe cies vniuersalis, & quot sunt modi prædicandi de multis, tot erunt prædicabilia, quæ sunt

Tantū sunt quinque prædicabilia.

sunt passionēs vniuersales. Sed tantū sunt quinque modi essendi in pluribus, & prædicandi de pluribus: ergo tantū sunt quatuor species vniuersales, seu quinque prædicabilia. Probatur minor, quia illud, quod est in multis, vel est in illis essentialiter, vel accidentaliter: si essentialiter, aut est in quid, nempe tanquam aliquid contrahibile, qualiter animal est contrahibile ad hominē, & homo ad Petrum: aut est in pluribus, in quale, nempe tanquam aliquid contrahens, qualiter rationale est in homine, tanquam aliquid contrahens animal ad esse hominis. Et si hoc modo est in pluribus, scilicet in quale essentialiter, est differentia: illud autē, quod est in pluribus essentialiter in quid, aut est in pluribus differentibus numero, & tūc est species: aut est in pluribus differentibus specie, & est genus. Rursus illud, quod est in pluribus accidentaliter, aut dimanat ab essentia, tanquam proprietas illius; & sic est proprium: vel solum dimanat, tanquam aliquid commune, & sic est accidens: ergo tantum sunt quinque prædicabilia, seu quinque species vniuersales.

Sed obijciēs: Prædicamenta accidentiū distinguuntur penes diuersum modū essendi in alio nempe in substantia; sed sunt nouē prædicamenta accidentium: ergo sunt nouem modi

essendi in alio: ergo nouē species vniuersales, seu nouē prædicabilia. Respondetur esse diuersam rationē, nam prædicamenta accidentium distinguuntur per diuersos modos essendi in substantia, tanquam in subiecto, cui realiter inhaerent: & verū est tales modos afficiendi substantiā esse plures, quam quinque: at verò prædicabilia, solum distinguuntur per diuersos modos essendi in multis, sicut superius est in suis inferioribus, siue essentialiter, siue accidentaliter; & quia tantum sunt quinque modi respiciendi inferiora, idē tantum sunt quinque species vniuersales.

Idem etiam facile probari potest de prædicabili, quod est passio vniuersalis, scilicet quod tantum sint quinque prædicabilia, quia tantū sunt quinque modi prædicandi diuersi: ergo tantū sunt quinque prædicabilia. Probatur antecedens, nam quidquid prædicatur, aut prædicatur essentialiter, aut accidentaliter: si essentialiter, aut in quid, aut in quale: si in quid aut de pluribus differentibus specie, & sic est genus: vel de pluribus differentibus numero, & sic est species: si verò prædicatur in quale, & essentialiter, est differentia: si verò prædicatur accidentaliter, aut prædicatur conuertibiliter, & sic est proprium: aut non conuertibili-

sibiliter, & sic est accidens: ergo tantum sunt quinque prædicabilia.

Vnde ad argumenta supra adducta respondetur. Ad primum, verum esse, quod prædicamentum est prædicabiliū coordinatio, quia prædicamentum dicit ordinationem quandam, in qua collocantur genera, species, & indiuidua: inde tamen non sequitur, quod sicut sunt decem prædicamenta, sint etiam decem prædicabilia. Ratio est, quia quauis in diuersis prædicamentis ponantur diuersa prædicabilia, non tamen diuersa specie, sed numero: nam, v. g. genera omnium prædicamentorum in ratione generis solum differunt numero, & continentur, sub eadem specie vniuersalis, quod est genus: & idem est suo modo de speciebus prædicamentorum; & ita non probatur, quod sint decem prædicabilia specie diuersa.

Ad secundum respondetur, quod prædicatum topicum est illud, quod prædicatur de subiecto comuni, v. g. animal rationale prædicatur de homine in comuni, ideò ab Arist. enumeratur definitio inter prædicata topica: tamè definitio non est prædicabile, quia prædicabile proprie, debet esse aliquid incomplexum: definitio autè, cum cõstet genere, & differentia, quæ sunt duo prædicabilia non est aliquid incomplexum,

sed inuoluit in se duo prædicabilia, scilicet genus, & differentiam; & ita non constituit aliquod prædicabile, quod sit vere vnum.

Ad tertium, sunt quidam, qui dicant, quod in his prædicationibus. Petrus est quidam homo: Ioannes est quidam homo, vbi prædicatur indiuiduum vagum, de indiuiduis determinatis, non prædicari aliquid reale, sed solum quandam vocem illis communem; & ita tale indiuiduum vagum, non constituere aliquid prædicabile, quia solum est vox, & non res communis pluribus.

Hæc tamè solutio plane falsa est, nam indiuiduum determinatum, scilicet Petrus, dicit non solum vocem, sed rem aliquam positiuam, scilicet hanc differentiam indiuidualem Petri: ergo etiam indiuiduum vagum, dicit differentiam indiuiduale positiuam, vagam tamen, & non determinatam ad Petrum, & Paulum.

Secundo, quia si indiuiduum vagum diceret solam vocem, non posset prædicari de Petro & Paulo; in his prædicationibus: Petrus est quidam homo: Paulus est quidam homo, quod falsum est. Probatur sequela, quia vox non potest prædicari, v. g. de Petro, quia Petrus non est vox, sed res quædam distincta à voce.

Quare secundo alij dicunt indi-

Prædicatū
Topicum de
quo prædicatur.

indiuuiduum vagum non significare solam vocē, sed rem aliquā positiuā, & cōmunem omnibus indiuiduis determinatis: dicunt tamē hanc rationem cōmunem nō esse vniuersale, aut prædicabile, quia non est ratio vniuoca, sed analogā, respectu indiuiduorum, quia significat differentiam indiuidualem cōmunem omnibus differentiis, indiuidualibus indiuiduorum determinatorum: & quia istæ differentię indiuiduales sunt primo diuersæ, idēd asserunt nihil posse illis assignari commune vniuocū, sed potius analogum; & ita quidam homo dicit quandam rationem analogam ad omnia indiuidua determinata, atque adēd non est prædicabile, quia prædicabile debet esse vniuocum, & non analogum. Ita tenet Masius cap. de specie, sect. 2. quæst. 3.

Sed neq; hæc solutio placet, quia hæc vox, *Quidam homo*, nō significat aliquā singularitatē communē singularitatibus indiuiduorum, sed potius significat singularitatem vltimate contractam, aliquam tamen ex his vage, hoc enim denotat illa particula, *Quidam homo*: ergo nullo modo significat aliquē conceptum præcisum ab inferioribus, q̄ significat immediate plura singularia determinata, sub disiunctione, scilicet Petrum, vel Paulū, qui nullo modo dicere possunt rationē ali-

quā præcisam ab inferioribus.

Secundo, quia omnis cōceptus cōmunis potest explicari per aliquid signū vniuersale, ut cū dicimus: Omnis homo: Omne animal; sed nō dicimus: Omnis quidam homo: ergo signū est, quod quidam homo nō significat rationem aliquam præcisam, & abstractam à singularibus, sed potius ipsa vltimata singularia sub disiunctione.

Vnde ad argumentū respondetur negādo; quod indiuiduū vagum sit vniuersale, aut prædicabile, quia nō significat aliquā rationē cōmunem, quasi abstractam, & præcisam à singularibus, sed immediate ipsa singularia, sub disiunctione, quæ ratione quidā homo dicit Petrū, vel Paulum, vel Franciscū, qui prorsus singulares sunt.

Et ad probationē dico, quod in his prædicationibus: Petrus est quidā homo: Ioānes est quidam homo nō prædicatur aliquid cōmune præcisse à singularibus, sed aliquid vltimate cōtractū, & singulare, quod quantumuis singularissimum sit, tamen quia nō est aliquid determinatū, sed vagū, de pluribus prædicari potest, v. g. iste terminus complexus, Petrus, vel Paulus, quantumuis aliquid singularissimum sit, potest de pluribus prædicari: nam Petrus est Petrus, vel Paulus: & Paulus est Petrus, vel Paulus, quia tamen terminus singularis, vagus de pluri-

Indiuiduum
vagum ex-
cluditur a
ratione vni-
uersali

pluribus dici potest, quantum
uis singularis sit; ad rationem
autem vniuersalis, & prædica-
bilis, requiritur, quod signifi-
cet aliquam rationem vere cō-
munem, & præcisam à singula-
ribus.

Ad vltimum argumentum
respōdetur, tantū esse quatuor
prædicata topica, nego tamen,
quod tantum sint quatuor præ-
dicabilia, quia prædicatum to-
picum necessario requirit dici
& prædicari de subiecto com-
muni, & huiusmodi prædicata,
tantum sunt quatuor: prædica-
bile vero non requirit prædica-
ri de subiecto cōmuni, s. d. de
pluribus inferioribus, quantū-
uis singularia sint, vt patet de
specie, quæ solum de pluribus
differentibus numero prædi-
catur, & ita plura sunt prædica-
bilia, quam prædicata topica.

*Quest. III. Vtrum vniuer-
salia sint corporea, vel
incorporea, & an sint cor-
ruptibilia, vel incorrup-
tibilia.*

HANC vltimam quæstio-
nem in hoc tractatu propo-
no, vt quæstionibus à Por-
phy. adductis in procem. lib.
prædicabil. satisfaciam, quærit
autem ibi tria. Primo, utrū vni-
uersalia dêtur à parte rei, vel so-
lum per intellectum. De qua
quæstione, iam in prima dispu-

ratione huius tractatu dictum
est. Secundo, an sint separata
secundum rem à singularibus.
Tertio, an sint corporea, vel in-
corporea. In qua re distinctio-
ne opus est: nā si loquimur de
vniuersali pro formali, scilicet
de secunda intentione vniuer-
salis, quæ est relatio rationis,
hoc modo vniuersalia, nec sunt
corporea nec incorporea, quia
corporeum, & incorporeum, pro-
priè sunt differentiæ entis rea-
lis: at vero secunda intētio est
ens rationis. Verum est, posse
vniuersalia, hoc modo impro-
priè, & negatiue appellari in-
corporea, idest, quæ non sunt
corporea. Si vero loquamur de
vniuersali sumpto pro materia
li, scilicet pro naturis realibus,
quæ denominantur vniuersa-
les, tunc dicendum est, quod
quando singularia, à quibus ta-
les nature abstrahuntur, sunt cor-
porea: vniuersalia etiam corpo-
rea sunt, qualiter natura huma-
na vniuersale corporeum est,
quia abstrahitur à Petro, & Pau-
lo, qui sunt corporei. Quando
vero talia singularia sunt incor-
porea, etiā vniuersalia sunt in-
corporea, vt in speciebus An-
gelicis. Ratio vtriusq; est, quia
eadem natura secundū rem est
quæ ab intellectu cōcipitur, vt
vniuersalis, & à parte rei est sin-
gularis; neque mutat essentiā
realem, quam habet, quia essen-
tia est inseparabilis à re: ergo si
singularis, est materialis, etiam
quando

*Respondet
in quæst.*

quando est vniuersalis: & si singularis, est spiritualis, etiam in vniuersali considerata.

Maiorem ergo habet difficultatem, vtrū vniuersalia sint corruptibilia, vel incorruptibilia: & quidem non est quæstio de naturis spiritualibus, cuius singularia incorruptibilia sunt; certum enim est, naturas vniuersales spirituales incorruptibiles esse, sicut singularia, à quibus abstrahuntur: solum ergo est dubium de naturis vniuersalibus abstractis, à singularibus corruptibilibus, qualiter natura humana, abstrahitur à Petro, & Paulo, qui corruptibiles sunt.

Quodammodo vniuersalia æterna.

In qua re dicendum est, vniuersalia, quodammodo esse æterna, & incorruptibilia. Ratio est quia quauis singularia, in quibus sunt, fundamentaliter corrumpantur, essentia tamen sunt perfectæ, & inuariabiles, non quia maneant actu corruptis singularibus, sed quia ipsa essentia, ex se semper est quid reale, non actuale, sed possibile.

Sed dices: Homo ex se est corruptibilis: ergo etiā homo in communi hoc habet, quia prædicata essentialia hominis conueniunt illi, quātumuis in vniuersali cōsideretur, vt esse animal rationale. Respondetur, quod homo in communi dicitur corruptibilis, non qui-

dem quia corruptio possit aduenire illi considerato secundum statum illum, nam sicut non generatur in cōmuni homo, ita nō corrumpitur homo in communi, sed iste homo: solum ergo dicitur homo incorruptibilis ad eundem modum, quo dicitur risibilis, quia saltē contractus in singularibus potest habere huiusmodi actus. + dico corruptibilis

Vltimo tandem hīc inquiri posset: vtrum vniuersalia sint substantialia, vel accedens: & dicendum est breuiter, quod si loquamur de vniuersali pro formali, scilicet, pro secunda intentione vniuersalis, quæ est relatio rationis, hoc modo vniuersale est quoddam accedens rationis: si verò loquamur de vniuersali sumpto, pro natura vniuersali, dicendum est, huiusmodi naturas vniuersales, aliquando esse substantiam, nempe quando abstrahuntur à singularibus substantialibus, vt quādo à Petro, & Paulo abstrahitur natura humana, quæ quid substantiale est: aliquando verò esse accidentia, vt quando à singularibus accidentium abstrahitur quædam natura accidentalis communis, vt quando color abstrahitur ab hoc, vel illo colore. Et dicta sufficiant de tractatu vniuersalium.

(3)

PRÆCLARA EX-
POSITIO IN LIBRVM
prædicabilium Porphyrij.

Proœmium.

Etimus hæctenus de vniuersali in communi, iam
verò de quinque vniuersalibus in specie, quæ
quinque prædicabilia appellantur, disputatio-
nem aggredimur, neque est cur in inquirendo de
huius libri obiecto detineamur, certum enim est esse vni-
uersale, quia cum hic agatur de quinque vniuersalibus in
particulari, quæ communiter appellantur quinque prædi-
cabilia, vniuersale prout comprehendit hæc omnia vniuer-
salia, erit obiectum adequatum huius libri. Neque obstat,
quod liber hic inscribatur de prædicabilibus, & nõ de vni-
uersalibus, quoniam prædicabile, sicut risibile, potest sumi
dupliciter. Primò pro potentia ad prædicandum, & sic est
passio vniuersalis: alio modo potest sumi radicaliter, &
sicut risibile radicaliter id est, quod animal rationale quia
ex hoc tanquam ex radice oritur potentia ad ridendum: ita
prædicabile radicaliter, id est quod vniuersali, quia ex illo
oritur potentia ad prædicandum: quemadmodum dicimus
obiectum Philosophiæ esse ens mobile, non sumptum for-
maliter pro potentia ad mori, sed radicaliter pro substan-
tia mobili, ex qua oritur talis potentia.

Caput de genere.

Intentum Porphyrij in hoc capite est agere de genere, quod est primum prædicabile, seu vniuersale. Duo agit, in prima parte explicat, quodupliciter sumatur genus: secundo explicat: quid sit genus primum prædicabile. Ad primam partem accedentes, inquit Porphyrius. quod genus multis modis sumitur. Primo pro collectione multorum dicentium inter se ordinem ad vnum primum, per quod ab alijs generibus distinguitur, quare ratione dicimus Romanorum genus ducere originem à Romulo. Secundo dicitur principium, quod quis trahit à patre, vel à patria, vel ali quando à matre: à patre quidem, qualiter dicimus Orestem trahere originem à Tantalò, à patria vero, vt Plato ab Athenis. Tertio, inquit, sumitur genus ad nostrum propositum, pro eo quod sub se coninet plures species, qualiter animal genus est ad hominem, & equum, & leonem: vnde definit hoc genus definitione quadam sumpta ex Aristotel. 1. topi. cap. 4. dicens: *Genus est, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in eo, quod quid: quam definitionem deinde explicat dicens, quod per primam particulam, scilicet, præ-*

dicari de pluribus, distinguitur genus ab indiuiduo, quod de vno tantum prædicatur, per illam vero particulam: Differentibus specie, distinguitur ab specie, quæ solum prædicatur de pluribus differentibus numero: per illam vero particulam, in eo quod quid, differt à differentia, Proprio, & accidenti, quæ prædicantur in quale quid. Quas omnes generis acceptiones desumit Porphyrius ex Aristotel. 5. Metho. cap. 28.

Circa literam.

Circa textum Porfirij in primis aduertendum est Porphyrius optima methode prius de Genere, quam de alijs prædicabilibus egisse, eo quod est prædicabile omnibus ab alijs perfectius: quantum enim species prædicetur inquit sicut Genus, non tamen de differentibus specie, & quantum differentia, proprium, & accides, possint prædicari de differentibus specie, non tamen inquit, qui est perfectior modus prædicandi, sed in quale, & ita genus est perfectius prædicabile omnibus alijs. Pro quo breuiter notanda est differentia, quæ est inter prædicari inquit, & in quale: nam prædicari inquit est prædicari per modum parit essentialis contrahibilis, qualiter genus quid contrahibile.

Genus multis modis sumitur.

Definitio generis.

Quid sit prædicari in quale, quod quid, quod vero in quale.

bile.

bile est ad species, & species ad individua, & est quid essentialiale illis, & ita utrumque prædicatur inquit. Prædicari vero in quale est prædicari per modum cuiusdam formæ contrahentis, & determinantis, qualiter differentia prædicatur in quale, quia est veluti forma contrahens genus ad species: accidens prædicatur in quale, quia est forma quædam determinans subiectum ad tale esse verbi gratia, ad esse albi: quia ergo genus est vniuersalius omnibus alijs prædicabilibus & prædicatur inquit, & essentialiter, quæ duo in nullo alio prædicabili concurrunt, ideo Porphy. prius agit de illo, & seruauit tam ordinem doctrinæ, quam naturæ. Doctrinæ quidem, quia incœpit ab vniuersaliori, naturæ vero, quia incœpit à genere, quæ est pars speciei: deinde vero agit de specie, quæ est quoddam totum, neque hac in re parum profecto utili amplius oportet detineri.

Circa illas acceptiones generis, quas Porphy. adducit in hoc cap. dubitant authores qualiter dicatur genus in communi de illis tribus acceptionibus. Respondetur in primis non dici vniuoce. Ratio est, quia duæ primæ acceptiones sunt reales, tertia vero est rationis, & Logica, sed entis realis, & rationis nihil potest aliq-

nari commune vniuocum: ergo genus ad illas tres acceptiones non est quid vniuocum. Dicendum est præterea, neque dici æquiuoce genus de illis acceptionibus ut male hic sentiunt Sot. & Caietan. sed potius analogice, & per quādam proportionem, quod in primis indicauit Porphy. dicens, genus in tertia acceptione dici ad similitudinem generis in prima, & secunda acceptione sumpti: vnde etiam sumitur ratio: nam genus in tertia acceptione habet quādam similitudinem cum genere in prima acceptione sumpto in quantum continet collectionem specierum dicentium ordinem ad illud, & cum genere in secunda acceptione, quia est quasi quoddam principium vniuersale, vnde trahunt originem species: ergo per quādam analogiam, & proportionem dicuntur hæc tria genera. Et si dicas, quod etiam homo pictus dicitur homo per similitudinem ad hominem viuū, & tñ homo in cōmuni, est quid æquiuocū ad hominē viuū, & pictū: ergo similiter genus dicitur æquiuoce in his acceptionibus. Respondetur, quod homo pictus solum est similis homini viuo in figura extrinseca, non vero in ipsa ratione hominis substantiali, & ideo est quid æquiuocum: ait vero illæ tres acceptiones generis habent

habent similitudinem, & proportionem inter se in ratione essentiali, in quantum dicunt collectionem plurium ad unum, trahentium originem ab alio, & sita analogicè, & per quandam proportionem conueniunt in hac ratione.

Disputat. Vnica circa hoc caput de natura, & proprietatibus generis, quod est primum predicabile.

Explicata iam litera capituli, de re ipsa agendum superest, ubi primò disputamus de his, quæ ad naturam, & essentiam ipsius generis pertinent: deinde vero de his, quæ ad eius proprietates attinent.

Quæst. I. Quæ sit natura, & essentia generis.

Quoniam definitio generis quam Porphyrius adducit, descriptiuus est, ut dicemus, potius quam quidditatiuus, & essentialis, placuit prius naturam, & essentiam explicare. In hac ergo re supponendum est, quod cum natura vniuersalis, quod est genus ad omnia predicabilia, sit esse in multis, passio vero predicari de multis, essentia generis, quæ est tale vniuersale, erit esse in multis differentibus specie in quibus, id est, inquam prædi-

catum essentiale illis speciebus, & contrahibile ad illas, passio vero erit aptitudo ad prædicandum de pluribus differentibus specie in eo quod quid.

Secundò supponendum est, quod cum de essentia vniuersalis non sit actum habere inferiora, in quibus sit, sed posse illa habere, ut sit aptum natum esse in multis, ut diximus disputation. 2. de vniuersalibus, quæstione vltima, ita non est de essentia generis actum habere plures species, in quibus actum sit, ut perperam sensisse videtur Alexand. Aphrodis. lib. naturalium quæstionum, cap. 11. Albertus tract. 4. cap. 6. sed solum requirit essentialiter posse habere plures species, in quibus esse possit. Ratio est, Primò, quia vniuersale est id, quod aptum natum est esse in pluribus: ergo ad rationem talis vniuersalis, quod est genus, satis est posse habere plures species, in quibus esse possit.

Secundo, quia etiam si nulla esset species animalis in rerum natura, ista essent veræ predicationes: Homo est animal, equus est animal, quia, ut sæpè dixi, verbum, est, in illis non dicit actualem existentiam, sed connexionem essentialem prædicari cum subiecto, abstrahendo ab existentia: ergo animal est quid vniuersale

uersale ad hominē, & equum, etiā si actu nō habeat has species.

3 Suppo.

Tertio supponendū est, genus dicere duplicem respectū ad species. Primo, in quantum est in illis, & est illis superius in recta linea prædicamentali. Secūdo, in quantum prædicatur de illis, quā ratione respicit illis, ut subiectū prædicationis, ut Petrus est animal & ita è cōtra species, ut subieciibilis ad genus, habet duplicē respectū alterū prout cōtinetur sub illo ut homo in recta linea prædicamentali, alterum verò quatenus in prædicatione respicit illud ut prædicatum superius ut Petrus est animal.

Quarto cōueniūt omnes, etiā genus referri ad indiuidua tāquā ad inferiora, in quibus est, & de quibus prædicari potest, qualiter hæc est vera. Petrus est animal, Paulus est animal.

Dubium.

Possit tamē dubitari an genus, eadē relatione referatur ad speciem, & indiuidua: & respondetur affirmatiuē. Ratio est quia genus in tantū refertur ad indiuidua, in quantum talia indiuidua participāt rationē specificā, v.g. hominis: ergo refertur immediatē ad species, & mediate ad indiuidua, & ita eadē relatione refertur, quāuis hæc relatio habeat duplicē terminū, alterū primariū, quales sunt species, & alterum secundariū, qualia sunt indiuidua.

Et si obiicias quod relationes distinguuntur per terminum, sed hic est duplex terminus, ergo duplex relatio. Respondetur relationes distinguui per terminos primarios, hic verò solus est vnicus terminus primarius, scilicet species, prout compregendit hanc & illam speciem, neque enim terminus per se huius relationis est hæc species determinata, vel illa, sed sunt plures species absolute.

Possit secundo dubitari, 2. Dub. an genus participet rationem generis in quantum prædicatur de pluribus differentibus numero. Respondetur, quod participat rationem generis mediate, quia inter genus, & indiuidua mediat species. Ratio verò est quia Petrus, & Paulus non conueniunt in animali, tanquam in quadam ratione specifica infima, ergo tanquam in genere, & superiori mediato, atque ita genus respectu illorum non habet rationem prædicabilis immediati, sed potius mediatum, sicut de illis mediatē prædicatur.

Possit tertio hoc loco dubitari, 3. Dub. an genus sit species infima vniuersalis, vel potius subalternā, nā videtur nō esse speciem infimam, sed subalternā, id est, quæ cōtineat sub specie plura genera diuersæ rationis adhuc in ratione generis, quo

niam inter genera, alia sunt generalissima, supra quæ non est aliud genus, vt quantitas, & substantia: alia verò sunt genera inter media, vt in prædicamento substantiæ: genera inter media sunt animal, & corpus, &c. ergo genus nõ est species infima, sed subalterna. Sed dicendum est genus esse speciẽ infimam vniuersalis, vt tenet Maius hoc loco q. vltima.

Pro quo aduertendũ est, hic nõ esse sermonẽ de genere sũpto materialiter pro naturis genericis, quia certũ est naturas genericas, nõ solũ differre specie, sed genere, vt substantia, & quãtitas, sed loquimur de genere formaliter sumpto pro secunda intentione generis, an sit species infima, vel subalterna.

In qua redicẽdũ est re vera esse speciẽ infimam, quantumuis reperiatur in naturis diuersis, qualiter albedo eiusdem est speciei in homine, & in equo, quamuis homo, & equus specie differant.

Et probatur, quia essentia generis est esse in multis differentibus specie: sed omnia genera habent eundem modum essendi in multis differentibus specie, sed solum numero differunt in ratione generis, & hinc fit quod hæc prædicatio genus est genus, sit prædicatio secundi prædicabilis, quia solum præ-

dicatur de differentibus numero.

Vnde ad rationem dubitandi respondetur, quod genus generalissimum, & intermedium, non differunt specie in ratione generis, sed solum accidentaliter, in quantum genus generalissimum est maximum genus, quod supra se nullum aliud habeat, secus verò genus intermedium, vt animal, vel corpus, quæ differentia solum est secundum magis, vel minus intra eandẽ speciẽ, atque adẽd. accidentaliter, sicut quantitas magna, & parua solum differunt accidentaliter.

Quæst. 11. Vtrum genus ex natura rei distinguatur a differentiis, per quas contrahitur.

Questio hæc non procedit de genere sũpto formaliter pro secunda intentione, sed de natura ipsa generica. In qua re non desunt, qui existiment genus ex natura rei distingui a differentiis, per quas contrahitur, v.g. quod in homine animal, & rationale, ex natura rei distinguantur. Tenet Scotus in. 1. d. 3. q. 1. & 7. Met. quæst. 13. Antonius Andreas quæst. 14. Fonseca. 2. Met. c. 2. & lib. 5. cap. 6. quæ. 6. sectio. 2. & q. 7. sect. 1. & fundamen-

Sent. Scoti.

men-

amentum esse potest, quia idem non potest esse principium conueniendi, & distinguendi, sed homo, & equus conueniunt in animali, & distinguuntur per differentias, nempe per rationale, & irrationale: ergo à parte rei distinguitur genus à differentiis, per quas contrahitur. Possent etiam hic adduci argumenta Scoti, quibus ipse utitur ad probandum prædicata vniuersalia ex natura rei distingui à singularibus, in quibus sunt, hic enim accommodata eandem habent vim, sed iam soluta sunt à nobis supra disputatione. 2. de vniuersalibus. q. 4.

Vera sent.

Quare opposita sententia nobis tenenda est, scilicet genus ex natura rei, non distingui à differentiis, per quas contrahitur, sed solum ratione ratiocinata. Tenet expressè San. Tho. q. 50. ar. 2. in corpore articuli & in solutione ad primum q. 76. art. 3. ad. 4. Alexàder Aléxis lib. 7. Met. text. 11. Capre. in. 1. d. 8. q. 2. Caietan. de ente, & essentia. c. 4. quæst. 6. Soci. 7. Met. quæst. 36.

Probatur plane primo, quia si genus, & differentia distinguuntur realiter, sequitur nullam esse substantiam simplicem in sua intrinseca entitate: vnde Angeli in sua substantia haberent compositionem realem, quia compositio est

distinctorum vnio, vnde compositio realis est vnio distinctorum realiter: sed quilibet Angelus constat genere, & differentia, nam ratio spiritus est genus, talis ratio spiritus est differentia: ergo si genus, & differentia distinguuntur ex natura rei, efficerent in Angelo compositionem realem: imo, & in Deo, quia etiam in illo est distinguere rationem superiorem substantiæ spiritualis, & rationem, veluti differentialem talis substantiæ, qua constituitur in esse Dei.

Secundo, quia ex opposita sententia sequeretur posse dari à parte rei animal, quoniam sit contractum per aliquam differentiam, atque adèd quod nec sit homo, nec equus. Probatur sequella, quia si animal ex natura rei distinguitur à differentiis, per quas contrahitur: ergo habet entitatem realiter diuersam ab illis: ergo etiam habebit existentiam propriam distinctam ab existentia illarum, quia existentia sequitur essentiam, ergo cum animal sit quid absolutum in se, & in dependens in sua entitate ab omni alio, poterit esse à parte rei, quoniam sit contractum per aliquam differentiam, atque adèd quod non sit homo, vel equus.

Tertio, quia si animal distinguitur à rationali ex natu

ra rei, sequitur quod etiam distinguatur ex natura rei ab homine, cuius contrarium supra ostendimus. Probatur sequela, quia homo addit supra animal, rationale: ergo si rationale distinguitur ex natura rei ab animali, etiam homo ex natura rei distinguitur ab animali, per hoc superadditum realiter ab illo distinctum.

Quarto, quia si entitas, quæ est rationale, distinguitur ex natura rei ab entitate animalis ergo poterit separari entitas animalis ab entitate rationalis & coniungi cum alia differentia, v.g. cum irrationali, unde idem realiter animal successiue posset esse rationale, & irrationale, quod est impossibile: ergo dicendum est genus non distinguere ex natura rei à differentiis, per quas contrahitur.

Ex dictis infero idem esse dicendum de specie respectu differentiarum indiuidualis, per quam contrahitur, ita quod non distinguitur natura specifica à differentiis indiuidualibus, per quas contrahitur, est enim eadem ratio, & rationes factæ hic accommodatæ eandem habent vim.

Vnde ad fundamentum oppositæ sententiæ responderetur, quod idem formaliter non est principium conueniendi, & distinguendi, quia rationale, & animal, quæ

uis sint idem realiter à parte rei tamen non sunt idem formaliter, & quamuis hæc distinctio formalis solum sit per intellectum, tamen à parte rei habet fundamentum talis distinctio; nam quia homo, & equus à parte rei participant rationem animalis, equus tamen nullo modo participat rationem rationalis: ideo in re distinguitur inter animal, & rationale, & ex hoc patet genus, & differentiam distinguere ratione ratiocinata, habet enim talis distinctio fundamentum à parte rei.

Quæst. III. Quod sit definitum in definitione generis.

GENUS hoc modo definitur à Porphyrio in hoc capite: Genus est, quod prædicatur de pluribus differentiis specie in eo quod quid. Querimus ergo in præsentia, quod sit definitum in hac definitione. Pro cuius intelligentia notandum est, quod genus cum sit nomen concretum, dicitur pro formali secundam intentionem generis, quæ est genericitas, pro materiali vero dicitur naturam genericam, quæ à tali secundam intentione denominatur, ita tamen quod directe, & expresse, hoc concretum genus dicat utranque partem (quid quid

quid plures communiter dicant) nam quemadmodum quauis album pro formali dicat solam albedinem, & pro materiali solum dicat corpus, quod denominatur album: tamen adæquate vtrunque expresse dicit, quia album est habens albedinem. Sic similiter quauis genus pro formali solum dicat secundam intentionem, & pro materiali solum naturam, tamen adæquate vtrunque expresse, & directe dicit, quauis vnum pro formali, & alterum pro materiali.

Hoc autem ita esse dicendum probatur aperte ex Aristotel. in post prædicamentis capite de oppositis, ubi dicit: *Aliud esse eorum aliud cæcitate, visum, & v. denem*: ergo concretum directe dicit præter formam subiectum ipsum. Et ratione probatur, quia concreta substantialia non solum dicunt formam, sed etiam essentialiter dicunt materiam, verbi gratia, homo essentialiter dicit animam rationalem, & corpus: ergo etiam concreta accidentaliter essentialiter dicunt tam formam, quam subiectum, quod se habet per modum materiæ, & ita album essentialiter dicit corpus cum albedine.

Secundo, quia essentia nominis connotariui explicatur per definitionem, sed album definitur hoc modo: *Est*

corpus disgregatum visus: ergo essentialiter non solum dicit albedinem disgregantem visum: sed etiam ipsum corpus.

Tertio, quia si album significat solam albedinem, sequitur nullam esse differentiam inter concretum, & abstractum, quia abstractum, nempe albedo significat solam formam.

Respondent quidam negando consequentiam, quia quauis abstractum, & concretum significant solam formam, tamen diuersimode, quia albedo, quæ est abstractum, significat albedinem præscindendo inhærentiam, quam habet in subiecto, at vero album significat eandem albedinem, ut inhærentem in subiecto, non tamen ipsum subiectum.

Verumtamen hæc solutio facile impugnari potest. Primo, quia hæc est vera prædicatio saltem identice: *Album est dulce in lacte*, sed hæc est falsa prædicatio: *Albedo inhærens est dulcis*: ergo album aliquid aliud dicit præter albedinem inhærentem, scilicet corpus, de quo verificatur, quod sit dulce.

Secundo, quia sunt quedam formæ accidentales, quæ, quia essentialiter sunt modi, actualiter aficientes subiectum, non possunt intelligi sine actuali inhærentia in subiecto, qualis est sessio respectu sedentis, & figura respectu quantitatis:

nam figura non potest intelligi sine eo quod actu sit in quâ titate: ergo si abstractum significat formam, non considerata in hærentia quam habet in subiecto, sequitur quod si hoc non sit abstractum respectu sedentis, quod est concretum, & figura respectu figura ti. Probo consequentiam, quia illæ formæ non possunt intelligi sine actuali in hærentia in subiecto.

Ex dictis sequitur primo, quod quando communiter dicitur concretum, & abstractum solum differre in diuerso modo significandi, debet intelligi non quia utrunque significet formam solam diuersimode se habentem, sed quia abstractum dicit solum formam, quantum uis consideretur in hærens in subiecto, concretum uero dicit essentialiter formam, & subiectum, & ita distinguuntur ex diuerso modo significandi.

Sequitur secundo, concretum & abstractum distinguuntur realiter, aliquando uero non, nam quando forma distinguitur realiter à subiecto, ut albedo à corpore albo: tunc distinguitur realiter concretum & abstractum, quia cōcretum addit supra ipsam formam subiectum realiter diuersum ab illa: quando uero forma non distinguitur realiter à subiecto, tunc concretum, & abs-

tractum non distinguuntur realiter, quia concretum non dicit aliud quam formam, & subiectum: ergo si forma est idem realiter cum subiecto, abstractum, quod est ipsa forma, erit idem realiter cum cōcreto, quod dicit subiectum, & formam, quæ inter se sunt idem realiter, ut ens, & entitas quia entitas, quæ est abstractum significatum per modum formæ, est idem, quod ens, quod est concretum.

Sed contra doctrinam, quæ unicum est fundamentum eorum, quæ dicenda sunt, obijci potest. In primis, ex Aristote. cap. de substantiâ, ubi ait quod album solam qualitatem significat formam, non subiectum.

Secundo, quoniam sequitur concreta accidentalia esse se unum per accidens, quia si dicunt directe, tam significatum formare, quam materiale, significarent res diuersorum prædicamentorum, verbi gratia, album pro formali dicit albedinem, quæ est de prædicamento qualitatis, & pro materiali dicit corpus, quod est de prædicamento substantiæ, unde concreta accidentalia esset unum per accidens, & ita non ponerentur in determinato prædicamento, quod est falsum.

Sed respondetur ad primum, quod quando Aristot. dicit

dicit album solam qualitatem significare, non loquitur de significato totali, & adæquato, sed formali, quasi dicat album pro formali solam qualitatem significat.

Ad secundum respondetur, quod concreta accidentalia sunt in duplici differentia, alia sunt quorum partes non dicunt unitatem Physicam, qualis est cumulus lapidum, neque enim in cumulo est vnus lapis Physice vnitus alteri. Et certum est ista non esse vnum per se, sed per accidens, quod potius dicit plura, quam vnum. Alia vero sunt concreta, quorum partes inter se habent Physicam unionem, qualiter in albo albedo Physice est vnita corpori, & huiusmodi concreta faciunt vnum per se, non substantiale, sed accidentale: an vero ponantur in prædicamento, & quomodo, non est huius loci disputare: quod vero talia concreta sint vnum per se colligitur ex Aristotel. 8. Meth. cap. 6. text. 17. & 16. vbi cum dixisset vnum per se fieri ex actu, & potentia, ponit exemplum in concretis accidentalibus, vbi in quanto, & quali. Pauer etiã D. Tho. opusculo. 56. vbi fatetur ex subiecto, & accidenti non fieri vnum per accidens, sicut in aggregato, verbi gratia, in cumulo lapidum. Et ratio est, quia vnum per se non requi-

rit necessario, quod sit aliquid vnum substantiale, aliàs albedo, quæ est forma simplex, non esset vnum per se, quia est aliquid accidentale, solum ergo requiritur, quod sit aliquid Physice vnum: vnum vero Physicum resultat, quando cunque partes habent unionem Physicam: sed inter formam accidentalem, v.g. albedinem, & subiectum ipsum, est vnio Physica: ergo resultat ex his aliquid vnum Physicum, nempe ipsum concretum, atque adeo est vnum per se, non substantiale, sed accidentale, vnum vero per se substantiale resultat ex partibus substantialibus Physice unitis, vt ex materia, & forma.

Et si obiecias commune illud axioma: *Quidquid aduenit enim in actu, hoc est ens perfectum, non facit cum illo vnum per se sed per accidens.* Sed albedo aduenit substantiæ completæ, quæ est ens in actu ergo non facit cum illa vnum. Respondetur, quod quidquid aduenienti in actu, non facit cum illo vnum per se substantiale, bene tamen accidentale, quod Aristotel. 5. Meth. cap. 5. & 6. vocat vnum secundum accidens, id est vnum accidentale.

Ex dictis hætenus colligitur, quod hoc concretum genus, directe duodicit: alterum de formali, scilicet secundam intentionem generis, alterum vero

Quid dicat concretum genus.

vero de materiali scilicet naturam denominatam: quærimus ergo in præsentī, an definitum in definitione generis, sit sola secunda intentio, vel sola natura, vel utrumque simul, quod significatur per ipsam concretum genus.

1. Dicendi
modus.

In qua re primus dicendi modus esse potest, naturam genericam, quæ substat secundæ intentioni, esse definitum in hac definitione, & fundamentum esse potest, quia illud est definitum cui convenit definitio: sed naturæ genericæ, verbi gratia, animali convenit hæc definitio, quia prædicatur de pluribus differentiis specie in eo quod quid: ergo natura generica est definitum. Huc accedit, quod Porphyrius postquam definiuit genus ponit exemplum in natura reali, ut in animali, quod prædicatur de homine, & equo: ergo natura est definitum huius definitionis.

2. Dicendi
modus.

Secundus modus dicendi est, & satis hoc tempore communis, definitum huius definitionis esse secundam intentionem generis non vero genus, prout dicit secundam intentionem, & naturam simul. Quam sententiam tenet Scotus & Caiet. & Villalpandus. Fundamentum huius sententiæ est, primò, quia genus prout dicit concretum ex natura, & secunda, intentione est

ens per accidens, cum sit quoddam aggregatum ex ente reali, & rationis, sed ens per accidens non est definibile ex Aristoteli. 7. Met. cap. 4. ergo genus hoc modo non potest definiri hic.

Secundo, quia definitio generis non verificatur de aggregato, ex natura, & secundæ intentione. Et probatur, quia quavis natura prædiceretur in quid de pluribus differentiis specie, qualiter animal prædicatur de homine, & equo, non tamen secunda intentio generis, quoniam hæc est falsa. Homo est secunda intentio speciei: ergo aggregatum ex utraque non est definitum in hac definitione.

Tertio, quia in hac definitione definitur aliquid uniuocum ad omnia genera, sed in aggregato ex secundæ intentione, & natura, sola secunda intentio est quid uniuocum, non vero ipsa natura generica in communi: ergo sola secunda intentio definitur. Probat minor, quia in quolibet prædicamento reperiuntur naturæ genericæ: ergo natura generica in communi est quid commune rebus diversorum prædicamentorum, atque adeo est quid analogum, & non uniuocum: ergo hic sola secunda intentio definitur.

Quartò, quia omne, quod definitur, debet esse species

ex Arist. 7. Met. cap. 11. & 2. Poster. cap. 14. sed genus non est species, sed genus: ergo non potest definiri.

Quintò, quia genus debet predicari de differentibus specie: sed pro concreto non continet sub se plura differentia specie, ergo non definitur hoc modo. Probatur minor quia genus continet sub se hoc, & illud gen^o in ratione generis, solum differunt numero: ergo non definitur genus pro concreto, sed pro secunda intentione generis.

His tamen non obstantibus tertia, & vera sententia à nobis amplectenda est, definitum in definitione generis non esse naturam genericam, neque solum secundam intentionem generis, sed compositum ex natura, & secunda intentione, quod appellatur genus. Quam sententiam tenet hoc capite, Cardinalis Tolet. quæst. 1. conclus. 1. tenet etiam Paul. Venet. hoc cap. & quauis Sorus hic contrariam sequatur sententiam, tamen capite de differentia in simili docet definitum in definitione differentia esse naturam, & secundam intentionem differentia.

Vnde sit prima conclusio, solam naturam genericam non esse definitam in hac definitione. Probatur, quia illud est definitum, cui essentialiter conuenit definitio: sed natura ge-

nerica, v.g. animal, accidentaliter conuenit esse predicabile de pluribus, sicut, & esse vniuersale, nam natura ex se solum habet sua predicata essentialia, vt supra vidimus: ergo definitum in hac definitione non est sola natura.

Pro quo aduerte ad idem est, quòd quando omnia predicabilia definiuntur per predicari, illud predicari non sumitur pro actu predicandi, quia actu predicari potius conuenit predicato actuali, quàm predicabili, quod potius dicit aptitudinem ad predicandum, & ita quando dicitur in hac definitione, genus est, quod predicatur, &c. sensus est, id est, genus est, quid predicabile de pluribus differentibus specie: cum ergo accidentaliter conueniat naturis esse predicabiles, & vniuersales, definitum in hac definitione non est natura sola.

Secundo probatur, quia hic definitur aliquid vniuersum ad omnia genera, sed natura generica potius est quid analogum ad naturas genericas, vt vidimus: ergo non definitur hic.

Tertiò, quia hæc definitio: Album est segregatum visus, non conuenit corpori ipsi præcisse, quod est significatum materiale albi, quia corp^o præcisse absque albedine non segregat visum: ergo similiter in hac definitione: Genus, quod

Qua ratione intelligatur predicabile predicari.

Quod sit de finitū in de finitione generis.

quod prædicatur, &c. non est definitum ipsa natura præcisse.

Sit secunda conclusio. Definitum in hac definitione non est sola secunda intentio, sed concretum ex natura, & secunda intentione, quod appellatur genus inconcreto. Probatur hac efficaci ratione, quia illud est definitum, cui competit definitio: sed prædicari de pluribus differentibus specie non verificatur de secunda intentione generis, quoniam hæc solum est ratio prædicandi, non verò quod prædicatur: ergo non est sola secunda intentio definitum, sed totum ipsum concretum prout dicit naturam denominatam à secunda intentione, quoniam de eo verificatur, quod prædicetur de pluribus differentibus specie in eo quod quid.

Ad hanc rationem, quæ omnibus cõmuniter facilis apparet respondere, solet quod quãvis secunda intentio nõ prædicetur, vt quod, de pluribus differentibus specie, tamen prædicatur, vt quod, id est, est ratio quare natura generica prædicetur, vt quod prædicta autem definitio nõ debet intelligi de prædicari, vt quod, sed vt quod, & ita conuenit secundæ intentioni solum.

Sed in primis hæc cõmunis solutio apertè pugnat cù Porphy. nã postquã dixit genus

prædicari de pluribus differentibus specie, ponit exemplum in animali, sed animal nõ prædicatur, vt quod, sed vt quod; ergo apertè loquitur Porphy. de prædicari, vt quod.

Secundò, quia prædicari, vt quod, hoc est, esse ratione prædicandi, propriè non est prædicari, sed esse rationem prædicandi, aliàs sequeretur, quod in hac definitione: animal rationale, definitum esset animal rationale quoniam anima est id, quo homo habet esse animal rationale. Dicendum ergo est, quod prædicari vt quod, non est prædicari, sed esse rationem prædicandi.

Secundò probatur conclusio, quia in hac definitione: Albu est corpus disgregatiuũ visus, nullus dicit definitum esse albedinem, sed concretũ ipsum, quod est albu: ergo similiter in definitione generis definitum non est secunda intentio, sed concretum nempe genus.

Vnde ad argumenta primæ sententiæ in contrarium adducta, Resp. quod quauis naturæ genericæ conueniat prædicari de pluribus differentibus specie, tamen nõ conuenit illi essentialiter, sed accidentaliter, in quãtũ denominatur à secunda intentione generis, & ita nõ est definitum essentialiter huius definitionis, sed accidentale, at verò naturæ prout denominatur à secunda intentione qua

quæ ratione est ipsum concretum, nempe genus essentialiter conuenit illi prædari.

Ad confirmationem respondetur, quod quauis Porphy. possuerit exemplum in natura ipsa, non idè est intelligendum solam naturam esse definitum, sed naturam, ut denominatâ, quæ ratione est ipsum concretum, nempe genus.

Sed notandû est, quod cõuenit toto concreto prout dicit secundam intentionem, & naturam genericam prædicari de pluribus differentibus specie inquit essentialiter secundo modo, non verò primo modo quia si primo modo conuenit illi, iam hæc definitio esset essentialis, quod falsum est: conuenit essentialiter illi secundo modo, quia explicat passionē, scilicet prædicari: definitio autem, quæ explicat passionē definiti, conuenit illi essentialiter secundo modo, at tamen ipsa definitio est descriptiua, & in hoc secundo modo conuenit definitio generis toti concreto: at vero conuenire definiti onem definito primo modo, est quando definitio explicat naturam, aut essentiam rei, & talis definitio est essentialis, & ita primo modo non potest conuenire toti concreto definitio generis, quia iam ipsa definitio esset essentialis, & non descriptiua, quod falsum est.

Ad argumenta secundæ sententiæ respondetur. Ad primum negando, quod hoc concretum genus sit ens per accidens, quia ut antea dicebam, ex subiecto, & accidenti, quauis sint res diversorum prædicamentorum, sit vnum per se non substantiale, sed accidentale, quia se habent ut actus, & potentia, ex quibus sit vnum, verbi gratia, albedo se habet, ut actus, & corpus, ut potentia perfectibilis per albedinē. Ad eundem ergo modum, quoniam in concreto, quod est genus, secunda intentio se habet sicut forma, & actus denominans, natura vero, ut denominabilis ab illa forma rationis, sit vnum concretum ex illis, scilicet genus, quod est vnum per se.

Et si obijcias: nam in hoc concreto includuntur due partes, quarum quælibet est definibilis: ergo non potest definiri vnica definitione, sed duplici. Respondetur, quod quauis hæc duplex pars seorsum sumpta sit definibilis duplici definitione: tamen prout faciunt, vnum vnica definitione definiuntur, sicut quauis albedo seorsum vnica definitione possit definiri, & etiam corpus, tamen totum ipsum concretum, nempe album, optime definitur hac vnica definitione, *Album est corpus discre-*
galinum visus.

Et si

Et si obijcias secundò, quia genus ponitur in prædicamento entis rationis, sed genus dicit pro materiali naturam realem: ergo iam aliquid reale ponitur in prædicamento entis rationis. Respondetur, quòd antecedens pendet ex questione infra tractanda, an concreta accidentalia ponantur in prædicamento, & quia dicemus reuera poni in prædicamento entis rationis, idè ad argumentum respondeo nullum esse inconueniens naturam realem poni in prædicamento entis rationis, non secundum se, sed quatenus denominatur ab ente rationis, qualiter etiam dicemus, quòd corpus, quòd est de prædicamento substantiæ, quatenus denominatur ab albedine, ponitur in prædicamento qualitatis.

Et si tertio obijcias commune illud axioma: *Quòd ex rebus diuersorum prædicamentorum non potest fieri vnum per se, sed per accidens*, sed concreta accidentalia, vt genus album, includunt res diuersorum prædicamentorum: ergo non sunt vnum per se, sed per accidens. Respondetur, quòd ex rebus diuersorum prædicamentorum, nõ fit per vnum per se substantiale, quia ad hoc requiritur quòd vntaque pars sit substantialis, atque adeò de prædicamento substantiæ: potest tamen fieri vnum accidentale

per se in quantum res diuersorum prædicamentorum possunt habere inter se rationem actus, & potentiæ, vt corpus & albedo, quando autem Aristot. 7. Meta, cap. 4. dixit, ens per accidens non esse definibile: in primis non urget contra nos, fatemur enim hæc cõcreta accidentalia esse vnum per se: tamen sensus illorum verborum est, quòd illa plura, quæ sunt in ente per accidens, vt plura sunt, non possunt definiti vnica definitione, sed pluribus, tamè prout faciunt quodammodo vnum vnica definitione possunt definiti, qualiter cumulus lapidum rectè definitur hac vnica definitione: *Est aggregatio lapidum*.

Ad secundum respondetur, quòd quauis secunda intentio non prædicetur de pluribus differentibus specie, tamè natura generica prout denominata a secunda intentione, est quæ prædicatur de pluribus differentibus specie, & quia genus in concreto includit talem naturam prout denominatam, idè genus in concreto prædicatur de pluribus differentibus specie: sicut quauis sola albedo non disgreget visum, tamè corpus prout denominatur ab albedine, disgregat visum, & hoc modò idem est, quòd album.

Ad tertium respondetur, quòd quauis natura generica

ca in cōmuni secundum se nō
 sit aliquid vniucōū ad omnes
 naturas genericas, vt argumen-
 tum probat, tamen naturā ge-
 nericā prout denominata à se-
 cunda intentione generis, est
 quid vniucōū, qñia omnes na-
 turæ genericæ cōueniunt vni-
 uoce in hoc, quod est denomi-
 nari à secunda intentione ge-
 neris, & ita concretum ipsum,
 nempe genus quid vniucum
 est ad omnia genera.

Ad quartū respōdetur, verū
 esse omne, quod definitur, de-
 bere esse speciē aliquo modo,
 ita genus, saltē denominatiue,
 est species, quia denominatur
 species vniuersalis, vt diximus
 disput. 3. de vniuersalib. q. 1.

Ad vltimum respondetur,
 quod cū dicitur genus prædi-
 cari de differētibus specie, nō
 est sensus, quod totū ipsum cō-
 cretū prædicetur de pluribus
 differentibus specie, sed quod
 concretum secundum partem
 materialem sui, scilicet secun-
 dum naturam genericam, præ-
 dicetur de pluribus differenti-
 bus specie: inde tamen non li-
 cet inferre solam naturam esse
 definitum in hac definitione,
 quia illi secundum se acciden-
 taliter conuenit esse prædica-
 bilem, & vniuersalem: at verò
 ipsi concreto essentialiter cō-
 uenit esse prædicabile, & vni-
 uersale, & ita natura prout de-
 nominatur vniuersalis essentia-
liter illud habet.

Quest. IIII. Vtrum defi-
nitio generis sit exacta.

Q Voniā circa hanc gene-
 ris definitionem nonnul-
 la dubia disputari possent
 placuit ea omnia sub hoc quæ-
 stionis titulo complecti. Sit er-
 go primum dubium, quod sit
 genus in hac definitione: om-
 nis enim bona definitio debet
 constare genere, & differētia.
 In qua re prima sententia asserit
 mat genus in hac definitione
 esse prædicabile in cōmuni, ita
 quod illa particula, *Quod*, posita
 in definitione referat ipsum
 prædicabile, & faciat hunc sen-
 sum: Genus est prædicabile,
 quod prædicatur de pluribus
 differētibus specie in eo quod
 quid. Hāc sententiā tenet Car-
 di. Tolet. hoc loco. q. 3. sed nō
 placet; iam enim cōmitteretur
 in definitione nugatio. Quoniā
 si illa particula, *Quod*, refert
 prædicabile, & postea dicitur:
Prædicatur de pluribus differenti-
bus specie, iam idem bis repeti-
 tur in definitione, atque adeò
 cōmitteretur nugatio. Sed pos-
 set Tolet. Card. dicere, illam
 particulam, *Prædicatur*, nō sig-
 nificare aptitudinem prædicā-
 di, hoc enim iam antea dictum
 erat in prædicabili ad quod re-
 fertur illa particula, *Quod*, sed
 potius significare actū ipsum
 prædicandi, per quem expli-
 catur potentia ad prædican-
 dum, ita vt faciat hūc sensum:

Genus est prædicabile, quod actu prædicatur de pluribus differentibus specie.

Sed non placet hæc solutio, quoniam qui definiret risibile dicens: Est quod actu ridet, certe illud non definiret exacte, quoniam actu ridere est nimis accidentale ipsi potentiæ: definitio autem debet explicare aliquam essentiam, aut proprietatem rei, non actum mere accidentalem: sed actu prædicari, accidentale nimis est generi: ergo non recte definitur per hoc, quod est actu prædicari, & ita, ut supra illa particula: *Prædicatur*, posita in definitione generis, & cuiuscunque alterius prædicabilis non significat actum, sed potentiam.

Secunda sententia affirmat genus in hac definitione esse vniuersale, & referri per illam particulam, *Quod*, ita ut faciat hunc sensum: Genus est vniuersale, quod prædicatur de pluribus, &c. sic sentit Sotus in solutione ad quintum, & Scot. q. 15. vniuersalium.

Sed neque hæc sententia satis est ad mentem Porphyrij, quia explicans singulas particulas huius definitionis, per quas genus ab aliis distinguitur, inquit, quod genus est, quod distinguitur ab individuo per illam particulam. *Prædicatur de pluribus*, & ad hoc ait esse positam illam particulam: sed si illa particula, *Quod*, refertur ad vniuer-

salem, iam per hanc particulam esset exclusum individuum ab hac definitione: ergo per illam particulam non refertur vniuersale.

Quare vera, & communis sententia est, hanc definitionem non habere verum genus, sed poni in ea aliquid loco generis, scilicet, natura denominata, quæ refertur per illam particulam, *Quod*, ita ut faciat hunc sensum: Genus est illud ens, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in eo, quod quid. Sic sentit Masius in hoc cap. sect. 1. q. 5. & est communis sententia. Ratio est, quia ut optime Sanctus Thom. docuit q. 57. art. 2. ad 3. quando accidentia definiuntur in concreto, debet subiectum poni loco generis in recto, ut quando dicimus: Album est corpus digregarium visus, genus in hac definitione est corpus, quod quidem est subiectum albedinis, quando vero definiuntur in abstracto, tunc subiectum ponitur loco differentie in obliquo, ut risibilitas est aptitudo hominis ad ridendum, sed hic definitur genus in concreto: ergo subiectum, nempe natura debet poni loco generis.

Et si dicas vniuersale est verum genus ad quinque prædicabilia: ergo debet poni, ut verum genus in definitionibus illorum. Respondetur verum esse prædicabilia posse defini per

Definitio
neris non
bet verum
nus,

per suum verum genus, hic tamen nõ definiuntur à Porphy. nisi per aliquid loco generis, nec mirum est, quia accidentia in concreto propriissime definiuntur per suum subiectum.

Obiicies secundo, quia naturæ genericæ in cõmuni, est quid analogum, cum sit quid commune naturis genericis diuersorum prædicamentorum: ergo nõ potest habere rationem generis, quia genus debet esse aliquid vniuocum. Respondetur, quod quãuis natura in cõmuni genericæ secũdum se sit quid analogum ad omnes naturas genericas, tamen vt denominatur à secunda intentione, quid vniuocũ est, quia omnes naturæ genericæ vniuoce cõueniunt in hoc, quod est denominari à secunda intentione, sicut omnia corpora quantumuis diuersa vniuoce conueniunt in hoc, quod est denominari alba.

Tertio dubitari potest in hac quæstione, vtrum definitio sit quidditatiua, vel descriptiua. Respondetur esse descriptiuam: ita docuit expresse Porphyrius, tum multis verbis huius capituli, vbi hanc definitionem descriptiuam appellat, tum quando definit genus, vbi illud describit.

Secundo, quia illa est definitio descriptiua, quæ explicat passionem rei: sed hæc definitio explicat proprietatem ge-

neris, scilicet esse aptum prædicari de speciebus, quia non vere datur per essentiam, quæ est esse aptũ, vt sit in pluribus speciebus: ergo est descriptiua. Et hinc sequitur hic non definiri genus, vt prædicabile est, quia vt sic essẽtiale est illi posse prædicari, sed vt vniuersale est explicatio eius passionem, atque adeo definitur descriptiue.

Rursus sequitur, quod hæc definitio, neque habeat verum genus, vt diximus, neque verã differentiam, quia prædicari de pluribus speciebus, potius est propria passio generis, quã sit eius differentia essentialis.

Sed contra definitionẽ istã hætenus explicatã aliqua possunt obiici. Primo, quoniã genus, non solum prædicatur de pluribus differentibus specie, sed etiam de pluribus differentibus genere: nam istę sunt vere prædicationes: Substantia est genus. Quãtitas est genus, quantitas autem, & substantia differunt genere.

Et confirmatur, quia substantia, quæ est genus generalissimum prædicamenti substantiæ, etiam prædicatur de substantia animata, & inanimata: sed quælibet ex his est genus ad alias species: ergo iam prædicatur de pluribus differentibus genere.

Secundo, quia genus non solum prædicatur de pluribus differentibus specie, sed etiam

de pluribus differentibus numero in his prædicationibus: Petrus est animal: Paulus est animal.

Tertio, quia definitio nõ est prædicabile, quia est aliquid cõplexum, vt supra vidimus, & tamen prædicatur de pluribus differentibus specie in eo, quod quid v.g. nempe definitio animalis: Est viuēs sensibile, prædicatur de homine, & equo: ergo debent esse plura, quam quinque prædabilia.

Quarto, quia pars non prædicatur de suo toto, v. g. hæc est falsa: Homo est caput, sed genus est pars speciei: ergo nõ prædicatur de illa.

Resp. ad primũ, quod istæ prædicationes: Quantitas est genus: Substantia est genus, nõ sunt primi prædicabiles, sed pertinent ad quintũ prædicabile, quia accidentaliiter cõueniunt substantiæ, vel quãtitati denominari genus, sicut homini denominari album, & ita non probatur genus essentiali ex prædicari de differentibus genere.

Ad confirmationem respondetur, quòd cũ dicitur genus prædicari de pluribus differentibus specie, debet intelligi de pluribus differentibus specie infima, vel sub alterna, substantia autẽ animata, vel inanimata, de quibus prædicatur substantia in cõmuni, quamuis nõ sunt species infimæ, sunt tamẽ

species subalternæ, quia quamuis in comparatione ad sua inferiora sint genera, tamen in comparatione ad suum superius, scilicet substantiam sunt species subalternæ habẽtes sub se alias species.

Ad secundum respondetur, verum esse genus prædicari de differentibus numero, non tamen immediate, sed mediate, quoniã inter genus, & indiuidua mediat species, v.g. homo de quo prædicatur genus immediate.

Sed instabis quoniã hæc est prædicatio immediata: Hoc genus est genus: ergo iam prædicatur genus immediate de differentibus numero. Respondetur, quòd hæc prædicatio: Hoc genus est genus, non est prædicatio primi prædicabilis, sed secundi, quoniã genus respectu huius, & illius generis habet se, vt species, quia solũ cõrinet plura diuersa numero, & ita licet ibi prædicetur genus, non tamen vt genus est, vt est primũ prædicabile, sed in quantum habet rationẽ speciei, respectu huius, & illius generis.

Sed instabis secundo in hac prædicatione: Hoc animal est animal, ibi prædicatur animal immediate, quia nulla est signabilis species, quæ mediet inter animal, & hoc animal: ergo prædicatur immediate de differentibus numero. Respondetur negando antecedẽs, quia cum illud

illud pronomen, Hoc, demon-
stret, aliquod determinatum
individuum, species sub qua ta-
le individuum est, mediat, &
idem est si sumamus individuum
vagum, vt si dicamus: Quoddam
animal est animal, ibi mediat
aliqua species vage sumpta: nam
quoddam animal significat, vel
hoc, vel illud animal, & hæc
semper continetur sub aliqua
specie, hac, vel illa.

Ad tertium respondetur, ve-
rum esse de finitionem anima-
lis, prædicari de differentibus
specie, & inquit, quia est quid
contrahibile ad inferiora, ta-
men non est genus, quia non est
vnum prædicabile (vt supra vi-
dimus) sed quid complexum ex
duobus, cum definitio constet
genere, & differentia, quæ sunt
duo prædicabilia, & ita non se-
quitur quod sint sex prædica-
bilia, quia est quid complexum,
& prædicabile, debet esse in co-
plexum, vt homo, animal.

Ad quartum respondetur,
quod pars Physica, non prædi-
catur de toto, quia distingui-
tur realiter ab illo, pars vero
Metaphysica, vt animal, prædi-
catur de toto, quia non distin-
guitur realiter ab illo, nisi per
intellectum.

*Quæst. V. Vtrum genus
prædicatur, vt pars, an
vero, vt totum.*

PRO cuius intelligentia no-
tandum est genus, v.g. ani-
mal posse considerari mul-
tis modis. Primo secundum sua
prædicata essentialia, quæ ratio-
ne constat genere, & differen-
tia, scilicet, vt ens, viuens, sensi-
bile: sic appellatur totum actual-
le. Secundo potest considera-
ri in quantum actualiter com-
ponit speciem, v.g. hominem,
& ita appellatur pars actualis
Metaphysica. Tertio, potest
considerari, vt est quid superius
ad suas species, & quid contra-
hibibile ad illas, non tamen vt
actualiter illas componit, & sic
appellatur totum potentiale, seu
totum confusum, quia in con-
fuso, & in potentia continet plu-
res species: vnde quando quæ-
rimus vtrum genus prædicetur,
vt pars, an vero, vt totum, sen-
sus est vtrum genus, quando
prædicatur de speciebus, vt ani-
mal consideretur, vt pars, vel
vt totum, ita quod conditio re-
quisita ad prædicandum sit es-
se partem, vel totum.

In qua re prima sententia as-
firmat, quod genus prædicatur
vt pars, quam in hoc capite te-
net Doctor Cante. & probari
potest, ex Aristoteli. Topi. cap. 4.
vbi dicit, partes definitionis
prædicari de definitione: sed ge-
nus huius definitionis: Animal
rationale, prædicatur de defi-
nitione: ergo prædicatur, vt pars.

Secundo, quia in tantum præ-
dicatur aliquid à parte rei de

alio, in quantum est in illo, & quodam modo continet illud, vt supra dictum est; sed genus, vt est pars speciei, est in illa, & quodammodo continet illam, quia secundum suam essentiam, est quid contrahibile ad illam, & est pars speciei: ergo prædicatur, vt pars.

*Qua ratio-
ne prædica-
tur genus.*

Vera tamen, & communis sententia est genus non prædicari vt pars, sed vt totum: tenet D. Thom. de ente, & essentia, cap. 3. & ibidem Caiet. Sotus in hoc cap. q. vnic. Maius q. 2. sect. 2. Scot. q. 16. in Porphy. Et probatur primo ex Porphy. cap. de specie ad finem, vbi dicit, ideo genus prædicari de specie, quia genus totum quoddam est: ergo genus prædicatur, vt totum.

Secundo, quia omne prædicatum debet aliquo modo continere subiectum: ergo genus in tantum prædicatur de pluribus speciebus, in quantum continet illas saltem in confusio; sed vt sic est totum potentiale: ergo prædicatur vt totum, non vero, vt pars.

Neque valet solutio Canteri dicentis, quod quamuis genus, vt pars actualis, non contineat omnes species, quoniam iam sumitur, vt contractum ad vnam actualiter, tamen si genus, consideretur, vt pars quædam potentialis contrahibilis in potentia ad plures species, sic continet illas tamquam par-

tes subiectiuas, ad quas potest contrahi, & ita non prædicatur vt totum, sed vt pars potentialis.

Hæc solutio non placet, quia abutitur nomine partis, nam re vera pars potentialis, non est pars actu, sed totum, sicut lapis consideratus extra compositionem domus, non est pars, sed totum quoddam, & ita re vera Canterus, in questione de nomine immoratur; nam idem, quod ipse appellat partem potentialem, appellamus nos totum potentiale, & reuera sic debet appellari, quia totum illud est, quod continet partem, genus vero, vt contrahibile ad species, continet in confusio illas, tamquam partes subiectiuas, quia sunt partes subiectiuæ, ad quas contrahi potest, & ita appellari debet totum potentiale, & non pars potentialis.

Ex quibus infero, quod genus quando consideratur, vt pars definitionis, potius sumitur, vt pars actualis, quam vt totum potentiale, & ita, vt est pars definitionis speciei, non prædicatur de pluribus speciebus. Ratio est, quia in hac definitione, Animal rationale, animal iam consideratur, vt contractum ad rationale: sed vt contractum consideratur, vt pars actualis hominis, & definitionis eius: ergo non prædicatur de pluribus speciebus, vt pars definitionis, sed vt totum potentiale.

Vnde

Vnde ad argumenta contraria sententiæ respondetur. Ad primum verum esse genus, vt est pars definitionis prædicari de definito, v. g. animal contractum in homine, prædicatur de homine, quasi in actuali prædicatione, non tamen est prædicabile de omnibus speciebus, vt sic, sed vt totum potentiale contrahibile ad illas, & hoc modo procedit quæstio, quia de vna tantum specie bene potest prædicari, vt pars actualis iam contracta ad illam, tamen esse prædicabile de omnibus speciebus, habet vt totum.

Ad secundum: verum esse, quod vt prædicatum aliquod dicatur de subiecto, debet esse in subiecto, & quodammodo continere illud, & ita genus reperitur à parte rei in pluribus speciebus, tamen non prædicatur de pluribus speciebus, vt contractum, sed prout est indifferens ad illas, quamuis re vera in illis sit à parte rei.

Ex dictis hætenus in hac quæstione facile expediri possunt alia, scilicet, vtrum genus possit conseruari in vnica specie, & species in vnico indiuiduo. Respondetur, quod si genus consideretur, vt totum

actuale, hoc est secundum suam essentiam, & prædicata essentialia: sufficienter conseruatur in vnica specie, v. g. in homine reperitur integra essentia animalis: & eodẽ modo si species consideretur, vt totum actuale hoc est secundum suam essentiam realem, sufficienter conseruatur in vnico indiuiduo, quia in Petro reperitur tota essentia hominis. Si verò genus, & species considerantur, vt vniuersalia, & vt totum potentiale contrahibile; genus quidem ad suas species: species vero ad sua indiuidua, dicendum est actu non requirere genus plures species, in quibus sit, neque speciem plura indiuidua, imo nullum requirit, quia vt supra diximus disp. 2. de vniuersalibus, quæst. vlt. ad rationem vniuersalis non requiritur, quod actu habeat inferiora, in quibus sit, sed quod possit habere illa, quia vniuersale tantum dicitur esse aptum natum esse in pluribus, & ita requiritur, quod genus hoc modo possit habere plures species, & species plura indiuidua in quibus esse possit, actu tamen nullum requiritur. Et hæc de hoc capite.

CAPVT DE SPECIE.

IN T E N T V M Porphyrij, in hoc capite est agere de specie, quæ est secundū prædicabile. Tría agit in hoc capite. In prima parte adducit acceptiones speciei & definit speciem Logicam, de qua hic intendit disputare. In secunda disponit arborē prædicamentalem. Tandem in tertia parte agit de indiuiduo.

Species dupliciter sumitur.

Ad primam partē accedentes, inquit, quod species sumitur dupliciter. Primo pro forma, & pulchritudine rei, qua ratione dicimus: *Quod præstantissimæ species digna est imperio*; imò, & in Sacra Scriptura, aliquando sumitur species hoc modo, qua ratione Christus dicitur: *Speciesus forma præ filiis hominum*. Secundo sumitur species in significatione Logica, pro eo, quod subassignato genere collocatur, vt homo sub animali. Reddit autem rationem quare definiat speciē per genus, scilicet, quia sunt relata, & vnum relatum debet definiri per suū correlatiuum; nam genus aliquarum specierum est genus, & species alicuius generis est species. Sed quoniā species logica, vel potest considerari in

quantum est subiicibilis ad ipsum genus, vel in quantum est prædicabilis de suis indiuiduis definit vtrāque speciem, dicens: *Quod species subiicibilis est illa, quæ sub assignato genere collocatur, & de qua genus ipsum prædicatur*: species verò prædicabilis est: *Quæ de pluribus differentiis numero prædicatur, in eo quod quid*. Ex quibus duabus definitionibus hæc secunda, inquit, tantū conuenit speciei infimæ prior vero, scilicet definitio speciei subiicibilis, tam conuenit speciei infimæ, quàm subalternæ, quia vtrāque est subiicibilis ad suum genus. Et hæc de prima parte capitis.

In secunda parte capitis, vt satis explicet, quid sit species infima, & subalterna, disponit arborē prædicamentale, quæ in nostra figura videri potest, & dicit, quod in quolibet prædicamento substantiæ, est vnicū genus generalissimū, & hoc est illud: *Supra quod non est aliud genus*, qualis est substantia in communi: sunt etiam species, vt homo, & equus, & indiuidua, vt Petrus, & Paulus, quæ indiuidua sub qualibet specie contenta, asserit esse infinita, non quidem

quidem quod actu sint infinita, quia infinitum in actu non datur, sed quod sint fere innumerabilia: & ita optime, inquit, dicebat Plato, quod in scientia cuiuslibet resistendum est in specie infima, & non progrediendum ad individua, quia cum hæc sint infinita, sub certa scientia cadere non possunt.

Explicat deinde discrimen, quod est inter speciem infimam, & subalternam, & inquit illam esse speciem infimam quæ continet sub se individua, ut homo, & equus; illa vero esse speciem subalternam, quæ alias sub se continet species: v.g. animal, quanvis in ordine ad sua inferiora, nempe ad hominem, & equum, sit genus; tamen in ordine ad aliud genus supremum, sub quo continetur, scilicet in ordine ad corpus, est species subalternam, aliquando est species, scilicet in ordine ad superiora, aliquando vero est genus in ordine ad inferiora: species vero infima, seu at homo, seu specialissima, quod idem est, nunquam est genus, quia tantum continet sub se plura differentia numero.

Explicat deinde, qualiter fiat divisio arboris predicamentalis dicens, quod v. g. in predicamento substantiæ, substantia, quæ est genus generalissimum, substantia diuidi-

tur in substantiam corpoream & in corpoream. Substantia vero corporea, scilicet corpus diuiditur in sensitivum, & non sensitivum, corpus vero sensitivum constituit animal: animal deinde diuiditur in hominem, & equum, homo diuiditur in Petrum, & Paulum.

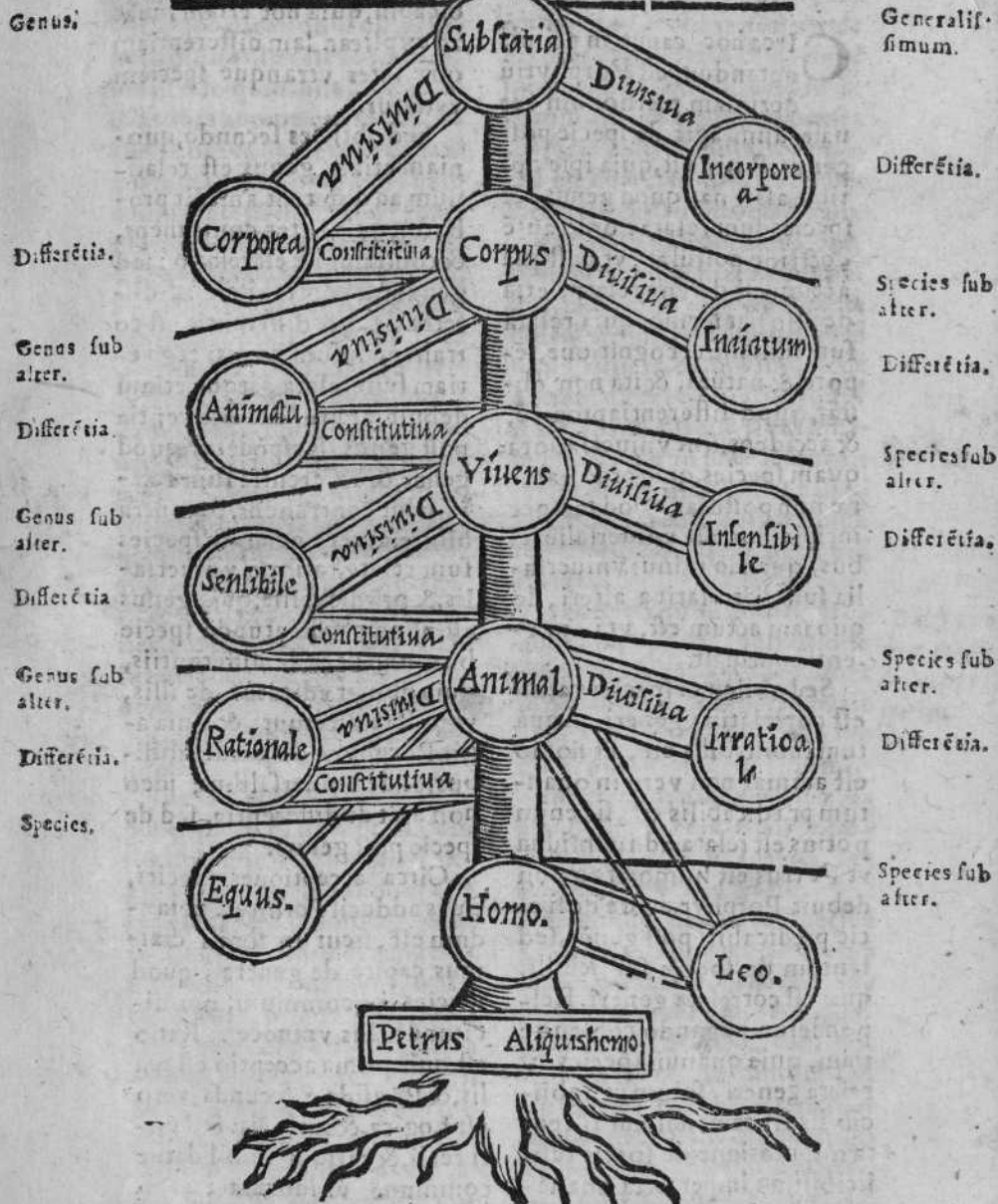
Vbi aduertendum est Porphyrium appellasse hominem animal rationale mortale, ad differentiam corporum coelestium, quia sequutus Stoicos existimauit esse animalia rationalia, quod à veritate maxime alienum est.

Explicat deinde lineam predicamentalem, ducta similitudine ex familia, nam sicut in familia sunt proavi, parentes, filij, & nepotes, ita in predicamento est genus generalissimum, à quo omnia alia trahunt originem: sunt etiam species intermedie, & tandem sunt individua, ex quibus, inquit, maiora de minoribus predicantur, ut anima de homine, & æqualia de equalibus, ut risibile de homine, minora vero de maioribus non predicantur, quod intelligendum est in predicatione formali, & directam regulam supra dictam tractatu de vniuersalibus disputatione vltima, quæst. 1. in predicatione indirecta optime predicantur inferiora de superioribus, ut in hac: Ani-

mal est homo. Et hæc in secunda parte capitis.

Tandem in tertia, & vltima parte capitis agit de individuo, cuius duas assignat definitiones. Prima est: *Individuum est, quod de vno solo predicatur.* Secunda est: *Individuum est, cuius collectæ approprietatum, quæ in vno reperiri possunt, minime reperiuntur in alio.* Individuum autem, inquit, semper est pars subiectiua, quia nullum habet

sub inferius. Genus verò generalissimum semper, inquit, est totum, quia nullum habet supra se genus, species verò inter media, aliquando sunt totum potentiale, scilicet in ordine ad sua inferiora, quæ continent, aliquando vero sunt species subiectiue, scilicet in ordine ad superiora, sub quibus continentur. Et hæc de littera capitis.

Circa literam capituli.

Circa hoc caput in primis notandum est Porphyriū optimam methodum seruasse dum agit de specie post genus. Ratio est, quia ipse optime assignat, quod genus, & species sunt relata: ordo autē doctrine postulat, ut postquā actum est de vno relato, etiā de alio fiat sermo, quia relata sunt simul cognitione, tempore, & natura, & ita non obstat, quod differentia propriū, & accidens, sint vniuersaliora quam species, quia ordo naturæ non postulat, quod semper incipiamus ab vniuersaliori. bus, quando minus vniuersalia sunt correlatiua alteri, de quo iam actum est, ut in præfati contingit.

Sed obieciēs: species tantū est correlatiua generi, in quātum subiicibilis est, ut homo est animal non vero in quantum prædicabilis est, sic enim potius est relata ad indiuidua ut Petrus est homo: ergo non debuit Porphyr. agere de specie prædicabili post genus, sed tantum de specie subiicibili, quæ est correlata generi. Respondetur negando consequentiam, quia quauis species sit relata generi, solum ut subiicibilis est, tamen simul incepta disputatione de specie subiicibili, ne imperfecta mane-

ret disputatio de specie, opus fuit etiam agere de specie prædicabili, quia hoc etiam iuuat ad explicandam differentiam quæ inter vtrāque speciem versatur.

Sed obieciēs secundo, quoniam etiam genus est relatiuum ad differentiam. Et probatur, quia inter contrahens, & contrahibile est relatio: sed genus est contrahibile ad differentiam, & differentia est contrahens ipsum genus: ergo etiam sunt relata, atque etiam debuit agere de differentia post genus. Respondetur, quod genus, & differentia sunt relata, sicut contrahens, & contrahibile, at vero genus & species sunt relata, ratione vniuersalis, & prædicabilis, quia genus est, quod prædicatur de speciebus, non vero de differentiis, quia non prædicatur de illis, ut postea dicemus, & quia agit Porphyr. de prædicabilibus, & de vniuersalibus: ideo non agit de differentia, sed de specie post genus.

Circa acceptiones speciei, quas adducit Porphyr. notandum est, sicut in simili diximus capite de genere, quod species in communi, non dicitur de illis vniuocē. Ratio est, quia prima acceptio est realis, & Physica: secunda vero est Logica, & rationis: sed enti reali, & rationis nihil datur commune vniuocum: ergo species

species in communi non est, quid vniucum ad illas.

Quare dicendum est, vt supra diximus, speciem in communi esse quid analogum ad illas duas acceptiones: nā species Logica habet quandam analogiam, & proportionem cum specie primo modo sumpta: nam est quedā pulchritudo generis; nam cum homo, v.g. addat supra animal differentiam specificam, quæ est rationale, quæ nouam importat perfectionē, ideo species quodammodo est pulchritudo generis: nam quauis differentia præcisse sumpta, fortasse nō sit semper ita perfecta vt genus, de quo infra dicam, tamen species semper est perfectior genere, non quidem in esse vniuersalis, & prædicabilis, sed in sua entitate reali, & perfectione, quia includit genus, & aliquid aliud, scilicet differentiam.

Circa id, quod dicit Porph., quod inferiora non prædicantur de superioribus, quod explicauimus intelligendum esse in prædicatione formali, & directe. Obijci potest, quia hæc est prædicatio formalis, & directa. Numerus est par, numerus autem est quid superius ad par, quia bene valet. Est par: ergo est numerus, non tamen è contra. Est numerus: ergo est par: ergo iam prædicatur inferius de superiori in

prædicatione formali.

Respondetur, quod par, vel impar sumi possunt pro numero pari, & impari, & sic sunt quid inferius ad numerum in communi, & ita illa propositio facit hunc sensum. Numerus est numerus par, & ita indirecte, sicut animal est homo. Alio modo possunt sumi par, & impar, in quantum sunt passionum numeri, & ita directe non sunt aliquid inferius ad numerum in communi, sicut animal directe nō est aliquid superius ad risibile, vt risibile est, & ita non prædicatur inferius de superiori, sed passio de subiecto: nam passio numeri, est quod sit quid par, vel impar.

Solet etiam dubitari circa hoc caput, quæ definitione speciei adducat Porphyr. inter se distinctam, & diuersam. Et certum est Porphyr. primo modo definisse speciem hoc modo: *Species est, quasi subiicitur generi, & de quo genus ipsum prædicatur.* Vbi definitur species, vt subiicibilis est ad genus.

Secundo definitur species prædicabilis hoc modo: *Species est, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid.* In quibus verbis certum est contineri vnicam tantum definitionem, quæ species prædicabilis definitur. Solum ergo est dubium, an prior definitio sit vnica tantum, vel duplex.

*Dubitatur
quæ modis
definatur
species.*

Et dicendum est esse duplicē definitionem, atque adeo adduxisse Porphyr. tres definitiones speciei diuersas, ita ut in illis verbis: *Species est, quæ subijcitur generi*, cōtineatur vni ca definitio, qua species subijcibilis definitur, ut subijcibilis est in recta linea per alia verba subsequētia, & de qua genus ipsum prædicatur definitur species, ut subijcibilis est in prædicatione ad ipsum genus. Ratio est, quia si etiam illa priora verba, scilicet: *Species est, quæ subijcitur generi*: explicant respectum speciei ad genus in prædicatione, non esset cur Porphyr. addidisset alia verba posteriora. *Et de qua genus ipsum prædicatur*. Quia iam dictum erat: ergo signum est diuersum respectum explicare illa priora verba, scilicet ordinem, quem dicit species ad genus in recta linea prædicamentali: vnde dicendum est tres definitiones diuersas adduxisse Porphyr.

Sed obijcies, sicut species subijcibilis habet duplicem habitudinem ad genus, scilicet in quantum est sub illo in recta linea prædicamentali, ut animal sub hominē, & in quantum subijcitur illi in prædicatione, ut homo est animal, ita species prædicabilis habet duos alios respectus ad indiuidua, in quantum est superior illis in recta linea prædicamentali,

& in quantum prædicatur de illis: ergo etiam debuit Porphyr. definire speciem prædicabilem duabus definitionibus, sicut definiuit speciem subijcibilem. Respondetur non fuisse opus, quia explicatis duobus respectibus, quos dicit species subijcibilis ad genus per suas primas definitiones facile colligere erat alios duos respectus speciei in ordine ad indiuidua.

His circa literam adnotatis, duo a nobis circa hoc caput disputanda sunt. Primo de specie prædicabili, & subijcibili: secundo vero de indiuiduo; hic enim duo tractauit Porphyr. in hoc capite.

Disp. I. De specie prædicabili, & subijcibili.

Quæst. I. Vtrum genus, & species sint relata.

Conueniunt omnes genus non esse relatū ad species, ut prædicabilis est, quia ut sic, potius species respicit indiuidua, de quibus prædicatur quam genus: vnde solum est questio de specie subijcibili, scilicet an sit relata ad genus.

Est autem ratio dubitandi. Primo, quia relatiua sunt simul tempore, cognitione: & natura: sed species, & genus non sunt simul natura: ergo non sunt relata. Probatur minor,

nor,

* dico: priora
nor, tūm quia genus est vniuersalius specie, vniuersalia autem sunt propria natura, vt docuit Arist. 1. Phys. tūm etiā, quoniā genus est pars speciei, nam species componitur ex genere, & differentia, pars autem est prior natura suo toto: ergo.

Secundo, quia vnum relatū non predicatur de alio, hæc enim est falsa. Pater est filius: sed genus predicatur de specie: ergo non sunt relata.

Tertio, quia sequitur, quod in genere sint plures relationes ad species: & probatur, quia relationes distinguuntur per terminos; sed sunt plures species, ad quas gen^o refertur: ergo erunt plures relationes, quibus refertur ad illas.

His tamen nō obstantibus, dicendū nobis est cū Porphy. in hoc capite, quod genus, & species, sunt relata, non realia, sed rationis: quam sententiam Porphy. expositores in hoc capite sequuntur. Et ratio est aperta, quia inter superius & inferius necessario est relatio, omne enim superius dicitur tale per relationem ad inferius: ergo sunt relata inter se.

Est tamen aduertendum, quod cum dicimus, genus & species esse relata, non loquimur de secundis intentionibus generis, & speciei, quia secunda intentio non est relata, sed relatio ipsa, est enim relatio ra-

tionis: ad eūdem modum, quo paternitas non est relata, sed relatio ipsa, quare pater prout dicit concretum ex substantia, & relatione, est relatum: ita, quod denominatur relatum, est ipsum concretum, genus scilicet & species.

Vnde ad rationem dubitandi respondetur. Ad primam, quod si genus, & species sumantur pro naturis, hoc modo genus est prius specie, quia natura * dico: ra specifica: si tamen genus, & scilicet species sumantur, prout etiam dicunt secundas intentiones, quæ sunt relationes, hoc modo sunt simul natura, genus enim dicitur in ordine ad species, & species in ordine ad genus. Et eodem modo respondetur ad illam probationem, quod natura generica est pars naturæ specifica, & ita est prior illa, tamen loquendo de genere, prout dicit secundam intentionem, hoc modo nō est pars speciei, sed totum potentiale.

Sed instabis contra solutionem, quoniā etiā concretū refultans ex natura generica, & secundæ intentione, quod est genus, est prius specie. Et probatur, quia vniuersalia sunt notiora, & priora ex Arist. 1. Phys. sic. sed ipsi sunt concretū genus, est vniuersalius specie: ergo adhuc vt sic est prius illa.

Secundo, quia si natura generica est vniuersalior natura specifica, atque adeo prior illa
cum

cum talis natura denominetur vniuersalis à secunda intentio-
ne, sequitur ergo, quod etiam
secunda intentio sit vniuersa-
lior, saltem vt quo, atque adeo
quod sit prior.

Sed respondetur ad primū,
quod quando Aristot. dicit vni-
uersalia esse priora, non lo-
quitur de vniuersalibus, prout
dicunt relationem ad minus
vniuersalia, quia cum sic dicā-
tur talia per ordinem ad illa,
non possunt esse sine minus
vniuersalibus: sed loquitur pro
materiali de ipsa natura vni-
uersaliori, sicut prius, vt prius
est, non potest esse prius poste-
riori, cum dicatur prius per or-
dinem ad illud posterius: sed
potius natura ipsa, quæ deno-
minatur à relatione priorita-
tis, est prior natura, quæ deno-
minatur à relatione posteriori-
tatis, non tamen formaliter,
sed materialiter.

Ad secundum respondetur
verum esse naturam genericā
denominari vniuersaliorem à
secunda intentione generis,
inde tamen non probatur, etiā
secundum intentionem esse
priorem, nisi solum vt quo,
quod absolute nō est esse prio-
rem sed esse id, quo aliud de-
nominatur prius: sicut relatio
prioritatis proculdubio est
prior, id est denominat naturā
priorem, tamen non est, quod
est prius.

Ad secundam dubitandi ra-

tionem respondetur, quod ge-
nus non predicatur de specie
sumptum pro concreto ex na-
tura, & secunda intentione ge-
neris, sed ipsa natura generi-
ca est, quæ predicatur de natu-
ra specifica: natura autem ge-
nerica, præcissa secunda inten-
tione, non est relata ad speciem,
quoniam secunda intentio est
relatio quadam, quæ denomi-
nat illam naturam relata.

Ad tertiū respondetur, quod
quamuis genus referatur ad
plures species, tamen vnica re-
latione refertur ad omnes il-
las, quia relationes solum di-
stinguuntur per terminos adæ-
quatos, terminus autem adæ-
quatus relationis, scilicet ge-
neris non est hæc species, vel
illa, sed omnes simul, sicut pa-
ter habens plures filios, vnica
tantum relatione refertur ad
illos omnes, tanquam ad ter-
minum adæquatum.

Sed instabis adhuc, quia ge-
nus, & species; etiam prout in-
uolunt secundas intentiones,
non sunt necessario simul na-
tura, quia cum istæ secundæ
intentiones sint ens ratio-
nis, cuius totum suum esse,
est cognosci, potest cog-
nosci vna secunda inten-
tio, non cognita alia, atque a-
deo esse vnā sine alia: ergo
non sunt necessario simul na-
tura. Respondetur non posse
cognosci vnā secundam in-
tentionem sine alia propter
essen-

essentilem connexionē, quam inter se habent, sicut non potest cognosci paternitas, nisi cognoscatur filiatio: præsertim, quod ut supra vidimus tractatu de vniuersalibus, ad eandem comparationem resultat relatio superioris ad inferius, & inferioris ad superius, & ita simul sunt, & cognoscuntur.

Ex dictis in hac quæstione sequitur, quod cum genus, & species sint relata, optime Porphyrius, definit genus per speciem & speciem per genus, quia vnum relatiuum debe definiri per aliud, qualiter definitur pater cum dicimus: *Pater est habens filium*. Vtrum vero vnum relatiuum debeat definiri per suum relatiuum, ut relatiuum est, v.g. pater per filium, ut relatiuus est, vel ut absolutus est, atque adeo quasi materialiter per filium, non est huius loci, pendet enim ex illa parte. Vtrum relatiua terminentur ad alia, ut correlatiua sunt, vel ut absoluta, de qua agemus capit. de relatione. Et iuxta diuersas opiniones diuersimode loquendum est in hac definitione: nam cum vnum relatiuum definiatur per aliud in quantum terminat relationē alterius, si terminat, ut absolutum, dicendum est esse definiendum per aliud relatiuum, non ut relatiuum est: sed ut absolutum est: si vero terminat, ut relatiuum dicendum est de

finiri per illud, ut relatiuum: tamen quod vnum relatiuum debeat definiri per aliud, absolute loquendo, est ratio certissima, quam docuit Aristoteles. 6. Topic. cap. 2. & secundo de anim. capit. 4. ubi dicit potentias esse definiendas per obiecta, quia dicunt ordinem, & relationem, ad obiecta. Et ratio est aperta, quia definitio debet explicare naturam, & essentiam rei: sed essentia relatiui, ut sic est quod dicit ordinem ad aliud, ergo debet definiri in ordine ad illud, atque adeo per suum relatiuum.

Pro cuius intelligentia notandum est, quod entia sunt in triplici differentia, alia sunt omnino absoluta, id est, quæ non pendunt ex alio, nec tanquam ex subiecto, nec tanquam ex termino, ad quem referuntur, quales sunt omnes substantiæ completæ, ut homo, & equus, & quia hi non dicunt ordinem ad extrinsecum, definiuntur per sua intrinseca, & essentialia prædicata, & ita definitur homo, quod sit animal rationale, in quo nullus ordo ad extrinsecum reperitur. Alia vero sunt entia, quæ quoniam absolute loquendo appellantur absoluta, tamen etiam important ordinem ad aliquod extrinsecum tanquam ad subiectum, qualia sunt omnia accidentia, quæ necessario dicunt ordinem ad subiectum, quia natura sua

funt effectiones subiecti. Tandem alia sunt entia, quæ dicunt ordinem ad aliud extrinsecum tanquam ad terminum qualia sunt entia relatiua, verbi gratia pater importat ordinem ad filium. Hæc ergo entia quæ natura sua dicunt ordinem ad extrinsecum, scilicet tanquam ad subiectum, & tanquam ad terminum, necessario definienda sunt per illud extrinsecum, ad quod dicunt ordinem: quam definitionem Aristot. 7. Met. ex text. 17. appellat de finitionem per additamentum quoniam datur per extrinsecum tanquam per additamentum.

Neque existimandum est huiusmodi definitiones per additamentum non posse esse essentielles, & quidditatuas ut male sensit Sonzini. 7. Metaph. ex quest. 6. Et ratio est, quia illa est definitio essentialis, quæ explicat essentiam, & quidditatem rei: sed essentia horum entium est dicere ordinem ad extrinsecum, verbi gratia, essentia patris, ut pater est, est dicere ordinem ad filium: ergo definitio, quæ datur per tale extrinsecum, quanuis sit per additamentum, vere, & proprie est essentialis, quia explicat essentiam rei.

Sed contra hanc doctrinam in primis potest obijci, quia sequitur idem definire se ipsum. Et probatur ex Aristot.

1. qui docet loco nominis definitionis licere poni eius definitionem, ut quando definitur homo, loco animalis, licebit ponere eius definitionem ut si dicamus: Homo est vivens, sensibile, rationale: ergo si vnum relatum definitur per aliud, ut cum dicimus: Pater est habens filium, loco filij, licebit ponere eius definitionem, quia filius est habens patrem, unde licebit dicere eum definimus patrem hoc modo: Pater est habens eum, qui habet patrem, & ita pater iam definitur per se ipsum.

Secundo, quia committeretur circulus in talibus definitionibus: nam si pater definitur per se ipsum, & filius per patrem, committitur circulus.

Tertio, quia sequitur quod vnum relatum sit notius alio, atque adeo, quod non sint simul natura, tempore, & cognitione. Et probatur, quia definitio debet esse notior suo definito: ergo etiam partes definitionis illam integrantes, debent esse notiores definito: ergo cum vnum relatum sit pars definitionis alterius, iam sequitur esse notius alio.

Et confirmatur, quia si vnum relatum ponitur in definitione alterius, sequitur quod idem sit notius, & ignotius respectu eiusdem. Et pro-

probatur: quia quando pater definitur per filium, pater est notior filio, quia est pars definitionis filij: ergo iam idem filius respectu patris est notior, & ignotior, quod est impossibile.

Quarto, quia partes sunt priores natura ipso toto: ergo si vnum relatum est pars definitionis alterius, erit prius de finitione alterius, atque adeo erit prius altero.

Sed vt hæc omnia facili negotio soluantur, supponenda est doctrina, quam infra capite de relatione trademus, scilicet quod vnum relatum non terminat relationem alterius in quantum relatum est, sed secundum suam entitatem absolutam, quam habet, verbi gratia, quando pater refertur ad filium: non respicit illum, in quantum filius est relatus ad patrem, sed secundum quod filius est aliquid absolutum, non explicato nomine relatio, & ita refertur ad illum in quantum filius est quædam substantia, quod ibi late probabitur.

Ex quo fit, quod cum vnum relatum ponatur in definitione alterius secundum quod terminat relationem illius, ideo quia non terminat illam vt relatum, sed vt absolutum, non debet poni vnum relatum in finitione alterius, vt relatum est, sed vt absolu-

tum, & ita absque eo quod in definitione patris ponatur filius sub hoc nomine relatio, definitur pater optime, hac ratione: *Pater est qui genuit substantiam viuentem*: quando ponitur filius sub hoc nomine in definitione patris non sumitur formaliter, vt filius relatiuus, sed vt absolutus, vt est quædam substantia genita, & idem est de quavis alia definitione relatiui.

Hoc iusto fundamento facillime soluentur argumenta adducta: vnde ad primum respondet aliqui, quod quando Arist. dixit, loco nominis definiens licere ponere eius definitionem, debet intelligi in absolutis, non vero in relatiuis, quia hæc definiuntur per extrinseca.

Sed hæc ratio nihil valet, quia etiam sunt aliqua absoluta, quæ definiuntur per extrinseca, qualiter omnia accidentia, quantumuis absoluta, definiuntur per subiectum.

Secundo, quia definitum, & nomen definiti, idem prorsus significant, vt homo, & animal rationale, solum differunt in modo significandi, nam quod nomen dicit implicite, & in confuso, explicat definitio clare, & aperte: ergo semper loco nominis definiens licet ponere eius definitionem, cum idem perfectiori modo

explicet definitio: & ita existimo regulam illam Arist. non solum esse limitandam, sed vniuersaliter intelligendam, vt ab illo est prolata.

Vnde ad argumentum respondetur negando, quod idem definiatur per se ipsum: nam quauis in definitione patris, loco filij ponatur definitio eius: quia filius non definitur per patrem secundum quod pater est relatiuum, qua ratione definitur in priori definitione, sed secundum quod est aliquid absolutum, ideo non definitur idem per se ipsum, quia pater definitur, vt relatiuum, & in definitione filij solum ponitur vt absolutus est, qualiter etiam filius non definitur per relatiuum, vt relatiuus est, sed vt absolutus, scilicet vt est quedam substantia genita.

Ad secundum respondetur eodem modo, quod non committitur circulus, nam pater vt relatiuus, est definitur per filium, vt absolutus est, & filius vt relatiuus est, definitur per patrem, vt absolutus est, & non committitur circulus, quia non definitur pater, vt relatiuum, sed vt absolutum.

Ad tertium respondetur primo, quod quauis vnum relatiuum definiatur per aliud, vt per notius, non sequitur, quod vnum relatum sit notius alio, quia non definitur per aliud vt relatum, sed vt absolutum.

Vel secundo responderetur negando, quod quauis vnu relatiuum definiatur per aliud, illud per quod definitur, sit notius alio; sed potius est ignotius. Cuius ratio est, quia quauis tota definitio debeat esse notior definito, non tamen quolibet pars eius, sed omnes sumptæ.

Et eodem modo respondetur ad confirmationem negando, quod idem sit notius, & ignotius respectu eiusdem. Primo, quia non opus est quamlibet definitionis partem esse notiozem definito.

Secundo, quia cum vnum relatum non definiatur per aliud in quantum relatiuum, sed in quantum absolutam, solum probatur quod pater, v.g. in quantum definitur, qua ratione est quid relatiuum, sit notior, & in quantum definit filium, qua ratione est quid absolutum, sit notior, & ita non secundum eandem rationem.

Ad quartum respondetur non probari quod relatiua, vt relatiua sunt, non sint simul, quia quauis filius, prout definit patrem, sit prior illo, tamen vt sic non est filius relatiuus, sed absolutus: vnde non probatur, quod relatiua, vt relatiua sunt, non sint simul.

*Quæst. II. Quid sit species
prædicabilis, & subijeci-
bilis, & qualiter se ha-
beant.*

*Quid aduer-
tendum.*

PRO intelligentia quæstio-
nis aduertendum est id,
quod suprà dicebamus, spe-
ciem scilicet subijecibilem ef-
se illam, quæ generi subijecitur
habet autem duos respectus
ad genus: alterum essentialē
quatenus est illi inferior in re-
cta linea: alterum quatenus est
veluti passio consequens, in
quantum subijecitur illi in præ-
dicatione. Similiter species præ-
dicabilis duplicem respectum
importat ad individua: alterū
essentialē, in quantum est ap-
ta nata esse in illis: alterum ac-
cidentalē, in quantum est ap-
ta nata prædicari de illis.

Secundo notandum est,
quodd quamois ratio speciei
prædicabilis, & subijecibilis re-
periatur simul in specie infima
hæc enim simul est prædicabi-
lis de individuis, & subijeci-
bilis generi, tamen absolutè lo-
quendo species subijecibilis nō
est necessario connexa cū spe-
cie prædicabili, vt patet in su-
balterna, hæc enim quamois
sit subijecibilis respectu supe-
rioris, vt animal respectu cor-
poris, tamen respectu inferioris
non est species, sed genus,
quia prædicatur de pluribus
differētibz specie in eo quod

quid.

Dubium ergo est, quali-
ter dicatur species in commu-
ni de prædicabili, & subijeci-
bili: quibusdam videtur, quodd di-
catur æquiuocè de illis. Sed
non placet, quia nomen com-
mune æquiuocum improprie
dicitur de altero membro, vt
homo de homine picto, & ve-
ro: at vero tam species prædi-
cabilis, quam subijecibilis ve-
rè, & proprie est species. Qua-
re dicendum est dici analogi-
ce de illis. Ratio est, quia no-
men species significat pulchri-
tudinem, vt optime notauit
Porphy. hoc capite, & eadem
ratione Arist. 2. Physic. formā
vocaui speciem, in quantum
dat pulchritudinem, & esse
rei, & idem repetit. 5. Met. cap.
2. & 9. & 7. Met. c. 12. diff. ren-
tias appellat species, quia or-
nant genus contrahendo il-
lud ad determinatam speciem,
quia ergo natura specifica est
pulchritudo generis, ideo spe-
cies subijecibilis nomē speciei
fortita est, & quia eadem natu-
ra specifica est de essentia in-
diuiduorum, atque adeo pul-
chritudo illorum, ideo etiam
species prædicabilis, quæ re-
fertur ad individua species ap-
pellatur, & ita species in com-
muni analogice dicitur de v-
traque, in quantum vtraque
quodammodo est pulchritu-
do.

Sed aduertendum est res-

pectus istos speciei prædicabilis & subiicibilis, quâuis conueniant eidem naturæ specificæ, v.g. homini, non tamen conuenire eidem speciei formaliter sumptæ, vt male Caieta. hic opinatur. Ratio est, quia cum isti respectus, sint valde diuersi, & veluti disparati, constituunt duas species omnino formaliter diuersas, quorum vna non est de conceptu alterius, vt sic, nec e- contra.

Dubium no-
tandum.

Secundo dubitari potest in hac questione vtrum species, quatenus subiicibilis est, sit vniuersalis: nam Card. Tolet. hic existimat speciem subiicibilem, vt sic esse vniuersalem essentialiter. Et probari potest hæc sententia: Primo, quia species subiicibilis prædicatur de hac, & illa specie subiicibili, sicut homo de hoc, & de illo homine: ergo est vniuersalis.

Secundo quia omne inferius essentialiter participat rationē sui superioris, qualiter homo essentialiter est animal, sed species essentialiter continetur sub vniuersali, quod diuiditur in quinque prædicabilia: ergo etiam quatenus est subiicibilis illi, participat rationē illius, atque ad eodē est vniuersalis.

Tertio, quia species subiicibilis dicit naturam abstractā à conditionibus indiuiduantibus aliās nihil differret inter speciem subiicibilem, & indiuidua

sed natura abstracta à conditionibus indiuiduantibus est vniuersalis: ergo species subiicibilis, vt sic, est vniuersalis.

Contraria tamē sententia, quæ communis est inter expolito. es, à nobis tenēda est, scilicet speciem subiicibilem, vt sic, non esse essentialiter vniuersalem, sed solum accidentaliter, & denominatiue. Pro cuius intelligentia notandum est, speciem subiicibilem posse considerari duobus modis. Primo secundum ea, quæ habet ex sua essentia, & vt sic tantum habet subiici generi, vt homo ex sua essentia tantum habet esse animal rationali, sed sicut homo accidentaliter denominatur species vniuersalis respectu huius, & illius hominis per quandam secundam intentionem speciei illi superadditā, ita species subiicibilis accidentaliter denominatur vniuersalis respectu huius, & illius speciei subiicibilis. Tamen quod essentialiter, vt subiicibilis est, non sit vniuersalis. Probat, quia vniuersale respicit inferiora, in quibus est, sed species, vt subiicibilis, nō respicit inferiora, sed superius, cui subiicitur: ergo vt sic, non est essentialiter vniuersalis.

Secundo, quia vniuersale, vt sic, est quoddā totum potētiāle cōtinens inferiora, sed species subiicibilis, vt sic, potius est pars

Qua ratio
ne species
subiicibilis
vt sit sit vni-
uersalis.

pars subiectiua generis, sub quo continetur: ergo, ut sic, non est essentialiter vniuersalis.

Vnde ad argumenta contrarie sententiae respon. Ad primum verum esse speciem subiicibilem predicari de hac, & illa specie subiicibili, inde tamen solum probatur esse vniuersalem accidentaliter, & denominatiue per quandam secundam intentionem speciei superadditam, sicut homo, quando prae dicitur de hoc, & illo homine, solum habet esse vniuersalem per accidens, & denominatiue: vnde sicut haec praedicatio est accidentalis, & pertinet ad quantum praedicabile, Homo est species, ita haec species subiicibilis est vniuersalis, quia essentialiter solum habet subiici alteri.

Ad secundum respondetur verum esse, quod omne inferius essentialiter participat rationem superioris, & ita species subiicibilis essentialiter est vniuersalis, sed non in quantum subiicibilis est, sed in quantum dicit ordinem ad sua inferiora, sicut homo essentialiter participat rationem animalis, sed non prout subiicitur animali, quia subiici animali, est quid rationis, quod solum homo habet per intellectum: at vero esse animal, est quid reale habens esse a parte rei, ita similiter species, quae est contenta sub vniuer-

sali in communi, essentialiter est vniuersalis, sed non in quantum subiicitur illi, sed in quantum respicit sua inferiora.

Sed instabilis: species in tantum participat genus, in quantum respicit illud, sed species, ut respicit vniuersale, est subiicibilis: ergo ut sic participat rationem vniuersalis. Respondetur negando maiorem, imo idem species respicit suum superius, quia participat illud, atque refertur ad illud, tanquam ad id, quod participat, atque a deo prius ratione est, speciem esse vniuersalem per ordinem ad sua inferiora, quam respicere vniuersale in communi tanquam id, cui subiicitur.

Ad tertium respondetur verum esse, speciem subiicibilem pro materiali impetare naturam quandam communem, & abstractam a conditionibus individualibus, in quo distinguitur ab individuo, tamen quod haec natura denominetur vniuersalis, non habet a secunda intentione subiicibilitatis, quia per hanc potius habet subiici suo superiori, ut homo subiicitur animali, tamen per aliam secundam intentionem, qua denominatur a secunda intentione subiicibilis, habet esse vniuersalis, sicut lac simul est dulce, & album, tamen non est dulce quatenus denominatur ab albedine, sed a dulcedine.

Tertio, dubitari potest in hac questione, an sicut sunt quinque predicabilia, sint etiam quinque subiicibilia, & quæ illa sint. Respondetur esse quinque subiicibilia, sicut predicabilia sunt quinque. Ratio est, quia predicabile, & subiicibile sunt relatiua, ita quod predicabile sit relatiuum ad subiicibile: sed relationes distinguuntur penes terminos: ergo si sunt quinque predicabilia diuersa, etiam debent esse quinque subiicibilia diuersa, & ita species est subiicibilis generi indiuiduū est subiicibile speciei, & subiicibile differentia, sunt plura illa, siue specie, siue numero diuersa, de quibus predicatur differentia, & idē est de quouis alio predicabili, nā illud, de quo aliquid predicatur, est subiicibile illi.

Quæst. III. Vtrum diffinitio speciei predicabilis sit exacta.

In hac generali questione plures particulares inuoluuntur, nā in primis posset hic inquiri, quod sit definitū in definitione speciei predicabilis, quæ in hūc modū se habet: *Species est, quæ predicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid est.* In qua re dicendum est, de finitum non esse tantum secundam intentionem speciei, neque tantum naturam speci-

ficam, sed esse concretum ipsū, quod est species resultans ex natura specifica, & secundam intentionem, sicut in simili diximus in capite de genere, definitum in definitione illius esse ipsū concretum, quod est genus. Legantur ibi dicta, & hic in simili applicentur, & ita dicendum est consequenter, sicut ibi diximus, definitio nem istam non debere intelligi, de predicari ut quod, sed ut quod, ut ibi tum ex ratione, tum ex mente Porphyrij probauimus.

Posset secundo dubitari, quod sit genus in hac definitione. In qua re dicendum est, sicut diximus in definitione generis, hanc definitionem non constare vero genere, neque vera differentia, sed ponitur naturam incommuni, prout à secundam intentionem denominatur loco generis: legantur etiam ibi dicta, & hic in simili applicentur.

Tertio posset dubitari aliquis, utrum hæc definitio sit quidditatiua, vel descriptiua. In qua re eodem modo dicendum est, sicut diximus in definitione generis, hanc definitionem esse descriptiuam, quia explicat passionem speciei, quæ est predicari de multis differentibus numero in eo quod quid, essentia vero speciei est esse in multis differentibus numero. Legantur etiam ibi

Quo sit genere in hac de fin.

Quæ sit definitio speciei.

Diffinitio speciei predicabilis.

ibi dicta, & hæc applicentur.

Quarto posset dubitari, utrū hæc definitio conueniat speciebus tantum habentibus vni cum indiuiduum, vt naturis Angelicis. Respondetur affirmatiue. Cuius ratio non est illa, quæ communiter afferri solet, scilicet, quia istę naturę cōcipiuntur, saltem ab intellectu per modum naturæ corporeæ, cui non repugnat habere plura indiuidua, saltem de potentia absoluta, & ita possunt prædicari de pluribus differētibus numero. Legantur plura supra de hac re dicta tractatu de vniuersalibus dist. 2. q. vltim.

Quinto dubitari posset, utrū Deus possit denominari species, de quo etiā ibi dixi.

Sexto posset dubitari, utrū natura incompletæ, vt anima rationalis, possint denominari directe, & complete species ad hanc, & illam animam rationalem. Respondetur affirmatiue. Ratio est, quia quamuis istę naturę de se sint aliquid incompletum in sua entitate, tamen habent vniuersalitatē completā, & veram respectu suorum inferiorum, quia vere, & proprie anima rationalis est apta nata esse in pluribus animabus, & ita est vere, & proprie vniuersalis, vt latius loco citato ostēdi, & modo se offert aptissimū exemplum, ad rē hanc explicandam, nam sicut manus, v.g. licet in se sit aliquid incō-

pletum, quia est pars hominis, tamen albedo, quę reperitur in illa, est completā, & vera albedo habens integram albedinis essentiam, ita quamuis anima sit in se entitas incompleta, tamē vniuersalitas, quæ est in illa completā est, quia vere, & proprie anima est superior ad inferiores animas.

Præterea, quia differentia, v.g. rationale, etiā est aliquid incompletum, quia est pars essentialis hominis, cum hoc tamen directē nominatur prædicabilis: ergo similiter dicendū est de anima rationali, & quauis alia natura incompleta.

Nam si dicas, quod differentia habet rationem totius respectu suorum inferiorum, de quibus prædicatur, etiā anima rationalis est totum potentiale respectu particularium animarum, quas continet in confuso, & ad quas est contrahibilis. Neque mirū est aliquid directe poni in prædicabilibus, quod directe non ponatur in prædicamentis, vt est manifesta instantia in differentia, quæ directe ponitur in prædicabilibus, tamen directe nō ponitur in prædicamentis. Denique de hac re legantur supra dicta loco citato.

Septimo dubitari potest, qualiter genus, v.g. animal, prædicetur de differentibus numero, vt de Petro, & Paulo prædicatur animal, sed de hoc di-

Natura incompleta de nominantur species.

ximus supra, capit. de genere, quæst. 4.

Octauo posset dubitari, utrū species sit species infima vniuersalis, vel potius subalterna. In qua re dicendum est sicut simili dixi cap. de genere, speciem prædicabilem esse speciē infimam vniuersalis. Ratio est, quia quamuis naturæ specificæ materialiter sint diuersæ secundum speciē, vt homo, & equus tamen secunda intentio speciei denominans illas, eiusdem est speciei, quia vtroque est ratio prædicandi de differentiis numero, sicut albedo in homine, & in equo, est eiusdem speciei, quāuis subiecta illius, nēpe homo, & equus, sint diuersæ speciei, & ita istæ prædicationes: Hęc species est species, & hęc: Species est species, sunt prædicationes secundi prædicabilis, quia tantum prædicatur species, de differentiis numero. Legantur supradicta in simili, cap. de genere quæstione 1.

Quæst. III. Vtrum species componatur ex genere, & differentia, & qualis sit hæc compositio.

HÆC Quæstio non procedit de secundis intentionibus, scilicet, an secunda intentio speciei, componatur ex secunda intentione generis, & secunda inten-

tione differentię. Ratio est, quia cum istæ tres secundæ intentiones sint inter se diuersæ speciei, & constituent diuersa prædicabilia totalia, & in specie distincta, nō potest vna secunda intentio componere aliam, cum sint species totales inter se diuersę. Verū est quod in vna, & eadem secunda intentione, v. g. speciei, est distinguere rationē superiorem, & genericam secundæ intentionis, & rationem differentialem, talis secundæ intentionis, ad modum, quo in naturis reallibus distinguimus rationem superiorem, & inferiorem: solū ergo procedit quæstio de naturis denominatis, an scilicet natura specifica, v. g. homo, componatur ex natura generica animalis, & ex natura differentiali rationalis.

Pro cuius intelligentia notandum est, quod istæ naturæ, scilicet natura specifica, generica, & differentialis, appellantur conceptus obiectiui, secundum quod ab intellectu concipiuntur, quia cum sint obiectū cognitum, appellantur cōceptus obiectiui, conceptus vero formalis est verbum mentis, & imago illa, quā intellectus format, dū concipit obiecta ipsa, & ita appellatur cōceptus formalis, quia cū imago præ se ferat, quandam formam rei, verbum, & imago formata de re ipsa appellatur conceptus formalis.

*Dubium de
compositione
conceptuum*

malis. Duo ergo examinanda sunt in presenti questione. Primo, utrum conceptus obiectiuus, qui est natura specifica, componatur ex cōceptu obiectiuo generis, & differentiæ, id est ex natura generica, & differentiali.

Secundo, an etiam hæc cōpositio fiat secundum conceptus formales, id est, an imago, seu verbum repræsentans speciem, componatur ex imagine partiali generis, & ex imagine partiali differentiæ, ita ut sit vnicuique imago totalis speciei in intellectu integrata ex imaginibus partialibus generis, & differentiæ.

Quid sit cōpositio.

Circa primum notandū est, quod cōpositio nihil aliud est quā distinctorum vnio, & hæc est duplex: alia realis, alia vero rationis. Compositio realis est vnio distinctōrum realiter, qualiter ex materia, & forma fit cōpositio realis, quia materia, & forma distinguuntur realiter: Compositio vero rationis est, vnio distinctōrum ratione, neque appellatur cōpositio rationis, quia extrema cōponentia sunt entia rationis, quia, ut statim dicam, adhuc in natura reali specifica est compositio rationis, ex natura reali generica, & differentiali: sed appellatur cōpositio rationis, quia distinctio requisita ad compositionem, inter talia extrema, non est realis, sed rationis, quauis extre-

ma ipsa, inter quæ intellectus distinguit, sint realia, sicut actio, & passio, quid reale sunt, distinctio tamen inter actionē & passionē quid rationis est.

Hoc supposito, conueniunt omnes naturam specificam cōponi ex natura generica, & differentiali, v.g. homo componitur ex animali, & rationali, & per consequens huiusmodi compositiones fieri secundum conceptus obiectiuos, ita quod conceptus obiectiuus speciei, v.g. homo cōponatur ex conceptu obiectiuo generis, & differentiæ, scilicet ex animali, & rationali: est enim aperta doctrina Arist. 7. Met. in principio, ubi docet speciem componi ex genere, & differentiā, sicut & definitio ipsa componitur. Idem docuit S. Thom. ibidem de ente, & essentia cap. 3. & ibidem Caiet. quos omnes sequitur.

Et ratione probatur, quia ut optime docuit Arist. 8 Met. c. 6. text. 15. & 16. compositio fit ex partibus, quæ habent rationē actus, & potentiæ, v.g. materia, & forma, faciunt cōpositionē, quia materia, est pura potentia in ordine ad formam, & forma est actus actuans istam potentiam, atque aded ita inter se adaptantur, ut component vnum totum; sed genus, & differentia habent rationē actus, & potentiæ: nam genus est quid contrahibile, & perfecti-

*Conueniunt
omnes.*

rectibile per differentias, differentia vero est velati, quidam actus perficiens ipsum genus: ergo genus, & differentia componunt aliquod tertium, scilicet speciem: & hinc Aristot. 5. Meta. cap. 18. & lib. 8. cap. ultimo, genus appellat materiam, & differentiam formam, quia se habent per modum potentia, & actus.

Controuer. Solum ergo est controuer-
apud antho sita apud authores, vtrum com-
res. positio ista, qua species componitur ex genere, & differentia, sit composito realis, an vero rationis. In qua re omnes illi, qui existimant genus, & differentiam distinguere ex natura rei, quos supra retulimus in capite de genere. q. 2. consequenter fatentur compositionem istam esse realem, quia est compositio partium distinctarum ex natura rei.

Et probari potest hæc sententia, quia vt habet commune axioma, de quo postea dicemus: *Genus sumitur a materia; & differentia a forma*: sed materia, & forma faciunt compositionem realem: ergo similiter genus, & differentia.

Vera sent. Contraria tamen sententia, quæ vera, & communis est, non bis tenenda est, scilicet compositionem, qua species componitur ex genere, & differentia, non esse compositionem realem, sed rationis, & idem est de definitione, quæ etiam com-

ponitur ex genere, & differentia. Quam sententiam tuentur omnes authores, qui tenent genus, & differentiam non distinguere ex natura rei, quos loco citato retulimus. Tenet etiam S. Thomas de ente, & essentia, cap. 3. vbi dicit, quod species non componitur ex genere, & differentia, tanquam tertie res ex duabus rebus, sed tanquam tertius conceptus ex duobus conceptibus. Et ratio est, quia cum compositio sit distinctorum vnio, compositio realis est distinctorum vnio realiter: sed genus, & differentia non distinguuntur realiter, vt late ostendimus cap. de genere loco citato: ergo non faciunt compositionem realem, sed rationis, quia quamuis vtraque pars componens, nempe natura generica, & differentialis, realis sit, tamen non distinguuntur ex natura rei, quod requiritur ad distinctionem realem, & ita solū faciunt compositionem rationis, quæ appellatur compositio Metaphysica.

Ex dictis sequitur, quod si-
cut species infima, v.g. homo, componitur ex genere, & differentia, ita etiam species subalterna, v.g. animal componitur ex genere, & differentia: nam viuens est genus ad animal, differentia vero est sensibile, ex quibus duobus integratur animal. Sequitur secundo, quod in Deo non reperitur compositio

silo rationis ex genere, & differantia. Proprie loquendo: ratio est, quia cum Deus sit infinite perfectus sub nullo genere perfectionis determinate continentur, & ita proprie non habet compositionem ex genere, & differentia tamen in Deo est compositio rationis ex ratione superiori, & inferiori, quia in illo est distinguere rationem substantiæ absolutæ, & rationem talis substantiæ.

Vnde ad argumenta contrariæ sententiæ respondetur, quod quavis genus sumatur à materia, & differentia à forma, de quo suo loco dicetur, non sequitur, quod sicut materia, & forma, distinguuntur realiter, & faciunt compositionem realem, ita genus, & differentia, quia quavis genus, & differentia sumantur in ordine ad res distinctas, possunt esse idem inter se, v.g. actio sumitur penes ordinem ad agens, & passio penes ordinem ad passum, cum tamen hoc, quavis agens, & passum realiter distinguantur, tamen actio, & passio sunt idem secundum rem.

Et si inquiras, an in compositione speciei præstatio pars sit genus, quam differentia, vel è contra: respondetur, ut in plurimum, differentiam esse perfectiorem genere, qualiter rationale secundum suum conceptum formalem est quid præstatio, quam animal, quia ratio-

nale est principium perfectionis operationis, scilicet ratiocinandi, quod non habet animal cum hoc tamen aliquando genus est præstantius, quam differentia, qualiter in animalibus imperfectis, v.g. in reptilibus. animal, quod est genus, quid præstantius est, quam differentia, quia ex conceptu animalis oriuntur perfectiores operationes, quas in illis experimur, ut sentire, cognoscere, &c. Ex ratione vero differentiali nulla ita perfecta oritur, & ita à posteriori colligimus, in his genus esse quid præstatio, quam differentia: addo tamen speciem semper esse perfectiorem, quia cum componatur ex genere, & differentia, dicit perfectionem generis, & aliquid aliud, scilicet differentiam.

Sed obijcies: Ex duobus entibus in actu non potest fieri unum per se, quia unum per se resultat ex actu, & potentia; sed genus, & differentia sunt entia in actu, quia tam animal, quam rationale, includunt aliquem actum: ergo species ex illis resultans non potest esse unum per se. Respondetur, quod cum dicitur: Ex duobus entibus in actu, non potest fieri unum per se, sensus est, id est, ex duobus entibus perfectis, & in specie infima constitutis: animal autem non est aliquid in specie infima constitutum, sed quid per se contrahibile per differen-

2. Diffic. no
1. aud.

tias, & ita cum illis facit vnum per se.

Secunda difficultas in hac questione examinanda erat; an etiam hæc compositio speciei, possit fieri secundum conceptus formales, id est, an conceptus, seu imago illa, quæ representat in intellectu speciem, v.g. hominem, componatur ex duplici imagine partiali, quarum altera representet genus, scilicet animal, alteram vero differentiam, scilicet rationale, ex quibus duabus imaginibus specialibus componatur una totalis imago representans speciem. Quæ res non parum difficilis propriam habet sedem in lib. de anima, & ita satis commode hic explicari non potest: dicam tamen vnum verbum, ne hoc omnino in tactum relinquatur.

Duæ sunt opiniones in præfenti difficultate. Prima asserit, conceptum formalem representantem esse speciem, tam simplicem, quam indivisibilem, per quam indivisibiliter representetur, tam genus, quam differentia. Cuius sententiæ fundamentum est, quia sicut genus, & differentia sunt idem secundum rem, ita unica imagine secundum rem indivisibili representatur, illi conceptus formales speciei, quo ex illis regulantur sunt simpliciter, & indivisibilis.

Secunda opinio asserit, conceptum speciei, non esse qua-

litate simplicem, sed realiter compositam, ex duplici concetu partiale generis, & differentiae. Fundamentum huius sententiæ est, quia distinctio rationis, in obiectis sufficit, ut scientiæ, quæ circa illa obiecta versantur, distinguantur realiter, qualiter dicebamus supra, Physicam, & Metaphysicam esse diuersas scientias, quanuis disponent de eodem ente: ita quanuis genus, & differentia sint idem secundum rem: quia tamen sunt obiecta formaliter diuersa, possunt diuersas imagines realiter distinctas, per quas representetur, ex quibus integretur unica totalis imago speciei, vtrum vero istæ partiales imagines generis, & differentia habeant inter se aliquam unionem Physicam ad integrandam unicam totalem, & Physicam imaginem speciei, vel solū habeant inter se unitatem ordinis, qualiter exercitus appellatur vnus non quia milites habeant inter se Physicam unionem, sed quia sunt vnum ordinem quodam: & quia non potest hoc loco ita, ita exactè explicari, ideo nunc dico, utramque istam opinionem esse probabilem, quæ verò sit probabilior, ibi dicam in proprio loco.

Solum hic aduertendum est, quod quando communiter dicitur, conceptum esse qualitatem, sermo est de conceptu formali; nam cum ista sit imago, quæ

* dicere
præsentatur,
illi conceptus
formales qui
ex illis re
sultant

* dicere
bi

quædam representans rem intellectam, est qualitas; conceptus vero obiectiuus, cū sit res ipsa intellecta, si res intellecta est substantia, talis conceptus est substantia: si vero res intellecta est accidens, talis conceptus est accidens, quia est res ipsa cognita. Et hæc de hac quæstione, & disputatione.

Disputatio II. De individuo.

Quoniam species, & individua relatiua sunt, ideo optime Porphyrius post explicatam rationem speciei agit de individuo, & nos eundem ordinem sequentes, de individuo presentem disputationem instituimus.

Quæstio vnica. Vtrum individuum bene definiatur à Porphyrio?

PRO intelligentia notandum est, quod individuum multiplex est: aliud est individuum vagū, vt quidam homo, quod significat rem aliquā singularem, tamen indeterminatam: aliud verò ex demonstratione, vt hic homo: aliud determinatum, vt Petrus.

Secundo notandū est, quod sicut species, dicit duplicem habitudinem ad individua, a-

liam in quantum superior illis in recta linea prædicamentali, aliam verò in quantum est prædicabilis: de illis, ita indiuiduū dicit duplicem relationem subiicibilis ad species; aliam in quantum est inferius illa in recta linea prædicamentali; aliam verò in quantum est subiicibilis illi in prædicatione, sicut species est nomen concretum significans pro materiali naturam specificam, pro formali vero secundam intentionem speciei, quæ est ratio rationis ad indiuidua, ita indiuiduum est nomen concretum, quod significat pro materiali naturam realem singularem, pro formali verò secundam intentionem indiuidui, quæ est ratio rationis subiicibilis ad species; & ita sicut species est nomen secundæ intentionis, ita etiam indiuiduum est nomen secundæ intentionis: appellatur verò indiuiduum, quia cum dicat rem vltimate contractam, per differentiam singularem, est omnino indiuisibile in inferiora; & ita appellatur indiuiduum.

Tertio notandū est, quod sicut species dicit duplicem relationem rationis, aliam in quantum est subiicibilis ad genus, aliam in quantum est prædicabilis de indiuiduis: ita indiuiduū dicit duplicem relationem rationis, aliam in quantum est subiicibile ad speciem, aliam verò

3. Notam.

2. Notam.

in quantum est prædicabile, non quidem de inferioribus, cum illa non habeat, sed de ipso toto.

Hoc supposito cõrtum est, definitionem illam: *Individuum est, cuius collectio proprietatum, quæ in vno reperiuntur, in alio reperi non possunt*. Conuenire indiuiduo sumpto prime intentiona liter, id est, naturæ ipsi indiuiduali, ita quod definiatur indiuiduum reale, quia talis definitio non datur per terminos secundæ intentionis, vt prædicari, &c.

Dubium ergo est, an in hac definitione definiatur aliqua ratio vniuoca omnibus indiuiduis cõueniens, vel potius analogica. Respondetur, definiari aliquam rationem cõmunem omnibus indiuiduis, non vniuoce sed analogice. Ratio est, quia hic definitur aliquid commune differentiis indiuidualibus, sed differentiæ indiuiduales in nullo vniuoco cõueniunt, quoniam differentiæ sunt primo diuersæ, vt dicam cap. de differentiis: ergo definitur hic aliqua ratio analogica communis pluribus indiuiduis, prout dicunt differentias indiuiduales: nam illis ablatis, totum, quod manet, est specificum, & non indiuiduale.

Alia definitio qua ratione illi cõueniat.

Maiores habet difficultates alia definitio, scilicet: *Individuum est, quod de vno solū prædicatur*. Circa quam certum est

hic definiari indiuiduum, prout etiam inuoluit secundam intentionem indiuidui, quia datur hæc definitio per terminos secundæ intentionis, scilicet per prædicari, & inde fit, quod nõ definiatur indiuiduum, prout dicit secundam intentionem subiectibilis ad speciem, sed prout dicit secundam intentionem prædicabilis de vno.

Secundo aduertendum est, hic non definiari tantum secundam intentionem indiuidui, sed concretum resultans ex natura indiuiduali, & secunda intentione, quod est indiuiduū, vt in simili dictum est de aliis definitionibus; & ita hæc definitio non est intelligenda de prædicari vt quo, sed vt quod, vt etiā supra in simili diximus: quod etiam videtur probare Porphyrius, qui postquam dixit: *Individuum est, quod de solo vno prædicatur*, ponit exemplum, dicēs: *Vt Socrates, & hoc album*: hæc autem non prædicantur, vt quo, sed, vt quod: loquitur ergo Porphyrius de prædicari, vt quod non vt quo.

Sed obijcies: Indiuiduū datur à parte rei: ergo non inuoluit secundam intentionem, quia hæc tantum habet esse per intellectum. Respondetur, quod indiuiduum est duplex, aliud est indiuiduū reale, quale est, quod definitur à Porphyrio, prima illa definitione, scilicet, *Individuum est, cuius collectio proprietatum,*

ratum, &c. & hoc indiuiduum, quod idem, est quod singulare datur à parte rei, & ita non inuoluit aliquam secundam intentionem. Aliud verò est indiuiduum intentionale, & logicum, & hoc non datur à parte rei secundum totum, quod dicit, nam præter naturam realem dicit secundam intentionem, vel subiicitibilitatis ad speciem, si indiuiduum consideretur, ut subiicitibile est, vel prædicabile de se ipso.

Et si inquiras, qualiter indiuiduum dicatur de hoc, & de illo indiuiduo: respondeatur dici analogice. Ratio est, quia indiuiduum reale est quid commune Deo, & creaturis, quia etiam Deus est singularis Deo autem, & creaturis nihil potest dari commune vniuocum: tum etiam, quia adhuc in singularibus creatis quedam singularia sunt subiecta, ut Petrus, quædam accidentie, ut hoc album: imò in quolibet prædicamento reperiuntur singularia, sed rebus diuersorum prædicamentorum nihil datur commune vniuocum, sed analogum: ergo indiuiduum reale analogum est ad omnia indiuidua: at vero indiuiduum intentionale est quid vniuocum, quia omnes naturæ singulares diuersorum prædicamentorum vniuoce conueniunt in hoc, quod est denominari à secundâ intentione indiuidui.

His suppositis dubium est circa hanc definitionem, vtrū conueniat omni indiuiduo. In quo conueniunt omnes, hanc definitionem conuenire indiuiduo determinato, qualis est Petrus, quia petrus solum prædicatur de vno: nam quantumvis ipsum nomen, Petrus, commune sit pluribus hominibus, tamen res ipsa, scilicet Petrus, qui est hic homo, solū prædicatur de se ipso, & nō de alio. Et eadem ratione cōuenit hæc definitio indiuiduo ex denominatione, qualis est Hic homo, quia dico de hic homo solū potest prædicamentatio de se ipso, & nō de alio, quia ne alius nō est hic homo. Solū est dubiū, an cōueniat indiuiduo vago, quale est quidā homo. In qua re dicendū est, hæc definitionem non conuenire indiuiduo vago. Ratio est, quia hoc indiuiduum verè, & proprie prædicatur de pluribus in his prædicationibus. Petrus est quidā homo: Ioannes est quidam homo, in quibus non prædicatur vox, ut quidam existimant, sed res aliqua, ut probatum est disputatio. 3. de vniuersali. quæst. 2. legantur ibi dicta. Qualiter verò inter se cohæreant, quod indiuiduum vagum prædicetur de pluribus, & cum hoc non sit aliquid vniuersale, sed prorsus singulare, ibidem etiam explicatum est, scilicet quia indiuiduum vagum ut quidam homo, non significat

ficat plura, tanquam inferiora à quibus sit abstractū, quia quidā homo significat alī quem hominem vltimate cōtractum sed quia significat plura sub diuisione, scilicet hūc, vel illū hominē, qui singulares sunt.

Et si obiciās: ergo hęc definitio indiuidui diminuta est, si quidē nō conuenit omni indiuiduo. Respondetur negando consequentiam, quia Porphy. solū intendit definire hanc definitionem indiuiduū determinatū, in quo etiam cōuenit indiuiduum ex demonstratione, quia hoc etiam est determinatū, vt Hic homo. Quod verō hoc tantum fuerit intentū Porphy. colligitur ex exemplis ab ipso adductis: nam postquam definiuit indiuiduum, quod de vno solo prædicatur, posuit exemplum in Socrate, & hoc albo: hęc autem singularia determinata sunt.

Et si inquiras: Quare ergo non definiuit indiuiduum vagum, respondetur, idēd non definisse illud, quia ad lucta iā definitionem indiuidui determinati, facile erat colligere definitionem indiuidui vagi, neque enim opus est, omnia ita in particulari salūe tradidā Porphyrio, quod verō indiuiduum vagum non comprehendatur in hac definitione, docuit Caiet. hoc cap.

Sed, contra istas definitiones hactenus explicatis non-

nullā inferūt difficultatē. Primo, quia de singularibus nō est sciētia: ergo nec definitio. Probatur cōsequētia, quia definitio est mediū in demonstratiōne scientifica, vt dicemus in libris Posteriorū. Secūdo, quia ex Arist. c. de substantia, prima substantia, quæ est aliquid singulare, de nullo prædicatur: ergo hęc definitio Porphy. mala est. Tertio, quia omne, quod definitur, debet esse species: sed indiuiduū non est species: ergo nō potest definiri. Quarto, quia prædicatū debet esse forma subiecti, vt suprà diximus: sed nihil potest esse forma sui ipsi: ergo nihil potest prædicari de se ipso, atq; adeo neq; indiuiduū de se ipso. Quinto, quia indiuiduū generis, scilicet hoc genus, prædicat de plurib⁹, cū sit genus: ergo indiuiduū iā prædicatur de pluribus.

Tandē vltimo, quia in definitione indiuidui definitur indiuiduū in cōmuni, sed indiuiduū iā cōmuni prædicatur de pluribus, scilicet de hoc, & illo indiuiduo: ergo definitio Porphyrij exacta non est.

Sed respondetur ad primū, verū esse, quod de singularibus singulariter, & in particulari sumptis, per se non est sciētia, nec definitio, & ita hic nō definitur aliquod in diuiduū in particulari, sed in cōmuni consideratū, quā ratione est quid vniuersale, saltem denomina-

tiue, & accidentaliter.

Ad secundū quod quādo Arist. dixit, q̄ prima substantia, quæ est aliquid singulare, de nullo prædicatur, loquitur de prædicatione formali: indiuiduum verò prædicatur de se ipso, non prædicatione formali, sed naturali, & identica, vt in hac: Petrus est petrus.

Ad tertium, verū esse, quod omne, quod definitur, debet esse species saltem accidentaliter, & denominatiue, qualiter homo accidentaliter est species, & ita indiuiduū in cōmuni, quod hic definitur, est species respectu huius, & illius in diuidui accidentaliter, & denominatiue: essentialiter verò habet prædicari de vno tantum. Eteodem modo responderetur ad quartum, quod prædicatū debet esse forma subiecti in prædicatione formali, non verò in identica, quia ad hoc satis est, q̄ sit idē cū subiecto.

Ad quintum respondetur, quod in indiuiduo generis possumus loqui dupliciter, vno modo, prout denominatur à secunda intentione generis, & sic prædicatur de pluribus: alio modo, prout præcisse denominatur à secunda intentione in

diuidui, & sic tantū habet prædicari de vno scilicet de se ipso.

Ad vltimum, verū esse, quod in hac definitione definitur aliquid commune, scilicet in diuiduum in communi, prout cōprehendit particularia indiuidua, & ita verum est, quod hoc indiuiduū prædicatur de pluribus: atque adeò est vniuersale accidentaliter, & denominatiue: tamen quando in definitione dicitur: *Indiuiduum est quod de vno tantum prædicatur*, nō est sensus, quod indiuiduū in communi habet hoc, sed quod in suis singularibus indiuiduis habet hoc, sicut quando definitur homo in cōmuni quod sit animal aptū ad ridendū, nō est sensus, quod homo prout in cōmuni consideratus possit ridere, quia actiones sunt suppositorū, sed sensus est, quod homo in suis singularibus est animal aptū ad ridendū, non prout in communi consideratur, ita indiuiduū de vno tantū prædicatur, nō consideratum prout in communi, sed contra etiam in hoc, & illo singulari indiuiduo, qui modus definiēdi frequentissimusest. Et hæc de hoc capite.

CAPVT DE DIFERENTIA.

Intentum. Porphyrii in hoc capite est agere de differentia, quæ tertium prædicabile est. Duo agit. In prima parte adducit quinque diuisiones differentiarum; in secundâ parte adducit alias quidque definitiones eiusdem. Ad primam partem accedentes, prima diuisio differentiarum est. Differentia, alia communis, alia propria, alia propriissima: illa differunt differentia communis, quæ differunt accidenti communi, qualiter differt Petrus senex à seipso iuuenes per iuuentutem, quæ accidens commune est. Ea verò differunt differentia propria quæ differunt per propriam passionem, qualiter differt homo ab equo per risibile: ea verò differunt differentia propriissima, quæ differunt per differentiam essentialem specificam qualiter differt homo ab equo per rationale, & hæc, inquit, appellatur differentia cum addito, scilicet differentia specifica, seu propriissima.

Secunda diuisio est. Differentia alia est, quæ facit aliud & est illa, quæ facit diuersam speciem essentialiter, vt ratio-

nale: alia est, quæ facit alterum & est illa, quæ non facit speciem diuersam essentialiter, sed intra eandem essentiam solum facit diuersitatem accidentalem, vt ambulare, & quiescere.

Tertia diuisio. Differentia alia separabilis, & est illa, quæ separari potest à re, vt sedere, & moueri, & perinde est differentia accidentalis, quia sola accidentia possunt separari à re: alia in separabilis, quæ non potest separari à re, in qua est, vt cicatrix, per quam quis differt ab alio, & hæc differentia in separabilis comprehendit tam propriam, quam propriissimam, quia estæ differentiarum sunt inseparabiles.

Quarta diuisio est. Differentia inseparabilis, alia est inseparabilis per se, qualis est differentia essentialis, & propriissima, quia cum sit essentialis, per se est inseparabilis: alia vero est inseparabilis, per accidens, vt nasi curbitas, vel cicatrix, quia sine illis optime potest res esse; cum hoc tamē, sunt inseparabiles per accidens. Inter quas differentias, inquit Porphyrius, est discriminē: nam differentia inseparabilis per se, scilicet pro-

priissi-

*Prima di-
uisio differē
ex quinque
quas addu-
cit Porphy.*

præcisissima, causat diuersitatem essentialem, quia est differentia essentialis: at verò in separabilis per accidens solù causat diuersitatem accidentalem, vt cicatrix. Præterea, inquit, differunt nam differentia in separabilis per se, nempe præcisissima, nõ suscipit magis, & minus, vt rationale: at verò differentia in separabilis per accidens suscipit magis, & minus, vt cicatrix & nasi curuitas.

Quinta diuisio est. Differentia inseparabilis per se, alia est diuisiua generis, alia constitutiua speciei, quod non debet intelligi quòd sint diuersæ differentie constitutiue realiter, nõ eadē differentia, v.g. rationale, diuidit animal, & constituit speciem, nempe hominē, sed solù quòd sunt distincte formaliter, nõ differentia diuisiua vt sic, præcisè dicit ordinem ad genus, quod diuidit: at verò differentia constitutiua, dicit ordinē ad speciem, quā constituit, ita quod constituere, & diuidere, sunt veluti duo officia eiusdem differentie propriissime & hæc de prima parte capituli.

In secunda parte capituli adducit Porphy. quinque definitiones differentie. Prima est. Differentia est, quæ species excedit genus, qualiter homo excedit animal per rationale. Secunda. Differentia est, quæ prædicatur de pluribus, & de differentiis

specie in quales quid, vt sensitiuum. Tertia. Differentia est, quæ separata, quæ sub eodē genere posita sunt, vt rationale diuidit inter hominē & equum, qui sub animali sunt. Quarta. Differentia est, quæ differunt à se singula, vt rationale. Quinta differentia est, quæ cōducit ad essentiam, & est pars eius, vt rationale. Et hæc de secunda parte capituli.

Circa litteram capituli.

Circa litteram huius capituli non est cur immoremur in reddenda ratione, quare Porphyrius, agat de differentia priusquam de proprio, & accidenti, quoniam cum differentia saltem subalterna prædicetur de pluribus differentiis specie, sicut proprium, & accidens, qualiter sensibile, quæ est differentia subalterna, prædicatur de homine, & equo, & ulterius prædicatur essentialiter quod non habet proprium, & accidentis, ideo optime Porphy. prius agit de differentia quā de illis.

Et si inquiras, quare ergo Porphy. omisit diuisionē differentie in infimam, & subalternā. Respondetur, quia cōtinetur sub differentia propriissima, nam hæc est, quæ constituit speciem: unde sicut species est duplex, scilicet infima, & subalterna, vt explicauerat Porphy. capite de specie: ita differen-

Quinque
definitiones
differentie.

tia est duplex infima, & subalterna.

Secundo dubitari potest, vtrum differentia indiuidualis contineatur sub aliquo membro exallatis à Porphy. Respōdetur in primis, differentiam indiuidualem, esse verè, & propriè differentiam. Ratio est, quia duo indiuidua, vt Petrus & Paulus, verè & propriè differunt inter se: ergo per veram differentiam, & propriam sed non differunt, nisi per differentiam indiuidualem: ergo differentia indiuidualis est vera, & propria differentia.

Dico secundo reducendā esse hanc differentiam ad differentiam propriissimā, quia sicut differentia propriissima constituit essentialiter speciem, sic indiuidualis indiuiduum, Porphyrius tamen non fecit mentionem de illa, quia hic tantū agit de differentia, quæ potest denominari vniuersalis, & predicabilis de pluribus.

Circa id, quod dicit Porphy. quod differentia propriissima dicitur differentia cum addito, scilicet specifica, at verò communis, & propria dicuntur differentia absolute loquēdo, notandum est cum Caiet. hic id differentiam propriissimam non appellari talem cum addito eo quod non sit verè differentia: nam verè, & propriè est differentia, quia additum aliquādo minuit perfectionē, vt cum

homo pius appellatur homo cū addito, scilicet pius, qui in propriè est homo, aliquādo verò auget perfectionem, quāliter substantia appellatur ens cum addito, scilicet ens perfectior quā accidens, ita differentia propriissima appellatur talis cū addito, quia est perfectior omnibus aliis, cū sit differentia essentialis: alie verò appellantur differentia sine addito, quia in ratione differentia sunt minus perfectæ, quā ratione bruta, quæ sūt imperfectiores species animalis quā homo, solēt appellari animal sine addito, & propter suam imperfectionem vocantur nomine generis, quod est imperfectius speciebus.

Dubitari etiam potest circa id, quod dicit Porphy. quod Petrus senes differt à se ipso iuvene differentia comuni: quia Petrus senes differt à se ipso iuvene per materiam variatam sed materia est aliquid substantiale: ergo differt substantialiter, atque adeo maiori differentia quam comuni.

Secundo, quia ea differunt differentia comuni, quæ differunt accidentis separabili: sed senectus non est separabilis à Petro manente illo, quia transacta senectute desinit esse Petrus, quia moritur: ergo non differt differentia comuni à se ipso iuvene.

Respondetur ad primum quod

quod accidens duplex est, aliud prædicamentale, & est illud, quod pertinet ad aliquod ex nouem prædicamentis accidentium, ita ut sit quantitas vel relatio, vel qualitas. Aliud verò est accidens prædicabile & est illud omne, quod est extra essentia rei, & eius proprias passionis: qualiter hæc est prædicatio accidentalis, Vas est aureum, quauis aureum sit substantia, quia extra essentia vasis est, quod sit aureum, vel argenteum: sic ergo quauis Petrus senex differat à se ipso iuvene per materia successu temporis variata, quæ quidem materia aliquid substantiale est tamen adhuc differt accidentali ter, non accidenti prædicamentali, sed prædicabili, quia extra essentiam Petri est, quæ habeat materiam illam variatam, vel non.

Ad secundum respondetur imprimis, quod ut aliqua duo differant differentia communi, solum requiritur, quod differant accidenti communi, hoc tamen aliquando est separabile, ut dicemus capite de accidenti, ut sedere, aliquando verò in separabile, ut nasci curuitas, & ita differentia communis aliquando est separabilis, aliquando verò non.

Dico tamen secundo, senectutem non esse accidens inseparabile, nam separari potest etiam per naturam à petro

illo manente: nam senectus non est vltima ætas hominis, quia post illam sequitur ætas, quæ appellatur decrepita, & ita separatur senectus à Petro, illo manente, atque aded est accidens separabile. His ergo circa literam adnotatis, iam de ipsa disputemus, oportet, ubi etiam aliqua à Porphyrio adducta in hoc capite explicabimus.

Disputatio vnica. De differentia, quæ est tertium prædicabile.

Quæst. I. Qualis sit diuisio differentie in id commune propriam, & propriissimam.

Primo notandum est pro intelligentia huius quæstionis, quod diuisio multiplex est, alia est vniuoci in vniuocata, & est quando superius vniuocum diuiditur in inferiora, quæ in illo conueniunt vniuoce: & hæc est duplex, alia generis in species, ut qua diuiditur animal in hominem, & brutum, alia speciei in individua, ut qua diuiditur homo in petrum, & paulum.

Secunda diuisio est analogi in analogata, & est quando superius diuiditur in inferiora, quæ conueniunt in illo analogi

Diuisio multiplex.

cē, vt qua diuiditur ens in substantiam, & accidens: quid sit autem analogia postea dicetur.

Tertia diuisio est æquiuoci in æquiuocata, vt qua diuiditur homo in hominem viuum & p̄ctum, qui æquiuoce conueniunt in ratione hominis. Quarta diuisio est subiecti in accidentia, vt qua diuiditur homo in album & nigrum, respectu quorum accidentium, homo se habet vt subiectum, quod denominatur tale. Quinta diuisio est contra accidentis in subiecta, & est quando contra diuiditur accidens in subiecta, vt quando diuiditur album in hominem, & equū.

Hoc supposito quatuor posteriores diuisiones à Porphyrio adductæ nullā habent difficultatem: nam secunda diuisio differentia in eam, quæ facit aliud, qualis est essentialis, & in eam, quæ facit alteratum, qualis est accidentalis, certum est, esse analogi in analogata: nam differentia essentialis se extendit ad substantiam, quæ etiam differunt essentialiter: differentia verò accidentalis est accidens rei, sed substantia, & accidenti nihil datur commune vniuocum, sed analogū: ergo hæc diuisio est analogi in analogata.

Idem est de tertia diuisione differentia, in separabilem & in inseparabilem, quoniam differentia separabilis est acci-

dens, inseparabilis autem, etiam comprehendit differentiam essentialē: sed his nihil datur commune vniuocū, vt dictum est: ergo differentia non vniuoce de separabili, & inseparabili differentia dicitur.

Idem etiam est de quarta diuisione, in separabilem per se qualis est differentia propriissima seu essentialis, & in inseparabilem per accidens, qualis est differentia communis.

Quinta diuisio differentie est indiuisiuam generis, & constitutiuiam speciei, & dicendū est quod sit analogi in analogata: nam etiam in substantiis, & in accidentibus sunt differentia diuisiue, & constitutiue, quibus nihil datur commune vniuocum, sed analogum: nec intelligendum est membra diuidentia huius diuisionis esse opposita re, sed solum ratione: nam eadem differentia secundum rem, vt rationale, diuidit genus, & constituit speciem, ita quod diuidere, & constituere sint veluti duo munera ratione distincta in eadem differentia.

Solum ergo est dubium, qualis sit prima illa diuisio differentia in communem, propriam, & propriissimam. Pro cuius intelligentia notandū est, quod differentia, quæ est tertium prædicabile, est nomen concretum, sicut diximus de genere, nunc,

Qualis sit illa diuisio differentia in communem propriam & propriissimam.

nere, & specie, & ita significat pro formali secundam intentionem differentie, pro materiali vero dicit naturam ipsam differentialem, verbi gratia rationale.

Secundo notandum est, quod diuisum, & membra diuidentia huius diuisionis, possunt quatuor modis complicari. Primo ut tam diuisum, quam membra diuidentia sumantur secundum intentionem. Secundo, ita ut tam diuisum quam membra diuidentia sumantur prime intentionem pro natura, quæ denominantur differentie, & sic certum est hanc diuisionem esse analogi in analogata, quia differentia communis, & propria sunt accidens, differentia vero propria summa aliquando est substantia, sed substantia, & accidenti nihil datur commune vniuocum, sed analogum: ergo.

Tertio ita ut diuisum sumatur prime intentionem, membra vero diuidentia sumantur secundum intentionem, & sic est diuisio subiecti in accidentia, quia secundæ intentiones accidunt primis. Quarto ita, ut econtra sumantur diuisum secundum intentionem, & membra diuidentia prime intentionem, & sic econtra erit diuisio accidentis in subiectum: solum ergo est dubium, qualis sit hæc diuisio primo modo sumpta, ita ut tam diuisum, quam me-

bra diuidentia sumantur secundum intentionem, scilicet pro concreto, quod est differentia, inuoluens etiam secundam intentionem, & an hæc diuisio sit hoc modo accipienda.

Et ut ab hoc ultimo exordiamur, plures, & satis probabiliter existimant diuisionem hanc sumendam esse primè intentionem, & ita esse analogi in analogata, ducti ex eo quod Porphyrius semper ponit exemplum in naturis realibus, quæ sunt differentie: tum etiã, quia quatuor posteriores diuisiones sumuntur primè intentionem, & pro naturis differentialibus: ergo similiter prima illa diuisio. Tamen re probabili non est nobis recedendum à communi sententia, quæ asserit diuisionem esse intelligendam secundum intentionem. Ratio est, quia in hoc libro prædicabilium non tantum agitur de naturis realibus, sed de secundis intentionibus adiunctis primis: cum ergo illa diuisio sit præcipua ex allatis à Porphyrio, reuera intelligenda est secundum intentionem, & pro concretis rationis, quæ denominantur differentie: alia vero diuisiones differentie allata à Porphyrio sunt minus præcipue, & ita non opus est etiam sumantur secundum intentionem. Neque obstat quod Porphyrius ponat exemplum in naturis realibus, quia

per hoc non excludit, quod ista naturæ prout denominatur a secundis intentionibus, sint accipiendæ in hac diuisione.

Supposito ergo, quod hæc diuisio sit accipienda secundè intensionaliter, superest difficultas an sit generis in species, vel potius analogi in analogata. In quare prima sententia est assertentium esse analogi in analogata, quam tenet Albertus tract. 5. in Porphyriū capit. 1. Scot. quæstio. 23. hic. Et probatur. Primo, quia differentia per prius dicitur de differentia essentiali, quā de accidentali: ergo differentia in communi est quid analogum ad differentiam propriissimam, quæ est differentia essentialis, & ad differentiam communem, & propriam quæ sunt differentia accidentales. Probatur consequentia, quia analogum est illud, quod dicitur de vno per prius quam de alio.

Secundo, quia etiam illud est analogum, quod dicitur de vno simpliciter, & de alio secundum quid, & cum addito: sed differentia communis, & propria dicuntur simpliciter, & absolute differentia, at vero differentia propriissima dicitur differentia cum addito, scilicet specifica, ut Porphyrius dicit: ergo differentia in communi est quid ana-

logum, atque adeo non est genus ad has species.

Tertio, quia differentia communis, & propria sunt accidentia, differentia vero propriissima potest esse substantia: sed substantia, & accidens in nullo genere vniuoco conueniunt: ergo differentia in communi nō est genus ad hæc tria membra.

Quarto, quia genus non debet includi in differentiis contrahentibus illud, verbi gratia animal non est de conceptu rationalis per quod contrahitur ad hominem: sed differentia in communi clauditur in differentiis, per quas contrahitur ad has species, scilicet ad differentiam propriissimam, communem, & propriam: ergo non est genus ad illas. Probatur minor, quia illa differentia, per quam contrahitur differentia in communi ad differentiam, verbi gratia, propriissimam, est differentia: ergo claudit in suo conceptu differentiam in communi, atque adeo iam genus clauditur in differentiis contrahentibus.

Contraria tamen sententia nobis tenenda est, scilicet hanc diuisionem esse generis in species, quam tenent Doctores Louanienses in hoc capite, & est fere communis sententia. Et probatur hac vnica ratione: nā ratio formalis, & essentialis

*Respondetur
difficultati*

*Difficultas
de diuisione
eunde intensionaliter*

sentia differentiaæ absolutæ, vniuocè reperitur tam in differentia communi, & propria, quam propriissima, quia omnes vere sunt differentiaæ: & quanuis differentia propriissima sit perfectior alijs, nihil obstat, quia iam diximus genus posse perfectius reperiri in vna specie, quàm in alia ratione differentiaæ contrahētis, qualiter perfectius reperitur animal in homine quam in equo: ergo hæc diuisio est vniuoci in vni uocata, & ita cum non sit speciei in indiuidua, quia differentia communis propria, & propriissima, quæ sunt membra diuidentia, differunt plusquam numero, fit quod sit diuisio generis in species.

Quod ad-
uert.

Est tamen aduertendū pro-
recta huius diuisionis intelli-
gentia, quod in ea diuisione mē-
bra diuidentia non sunt oppo-
sita re, sed ratione: nam eadē res
secundū diuersas rationes for-
males potest esse differentia
cōmunis, propria, & propriissi-
ma: v.g. disgregatiūū visus res-
pectu hominis est differentia
communis, & accidentalis, &
respectu cigni est differentia
veluti propria, quia est propria
passio cigni esse album, atque
adeo esse disgregatiūū visus:
respectu vero albi, ut album
est, est differentia essentialis,
& propriissima.

Aduert.

Secundo aduertendum est,
quod differentia, v.g. rationa-

le potest considerari duobus
modis: vno modo, ut est ratio
differendi, qua ratione differt
homo ab equo per rationale,
alio modo, ut prædicatur de
pluribus essentialiter in quale
differentia ergo non consti-
tuit tertium prædicabile, ut
est ratio differendi, sed tantum
ut est id, quod prædicatur in
quale essentialiter, in quo plu-
res communiter decipiuntur,
existimantes differentiam,
ut est ratio differendi consti-
tuere tertium prædicabile,
quod mihi semper fuit incre-
dibile. Et ratio est euidens,
quoniam differre duo inter
se, est aliquid reale existens
à parte rei, & independens
ab omni intellectu, nam e-
tiam nullo intellectu consi-
derante, homo differt ab e-
quo per rationale: ergo nullo
intellectu considerante, ratio-
nale est differentia, & ratio
quare differat homo ab equo,
atque adeo ad hoc non est o-
pus aliqua secunda intentione,
cum sit aliquid reale ha-
bens esse à parte rei, sed ter-
tium prædicabile, ut sic di-
cit secundam intentionem, si-
cut quodlibet aliud prædica-
bile: ergo differentia, ut est ra-
tio quare duo differant, non
est tertium prædicabile, sed
prout denominatur à secunda
intentione vniuersalis & prædi-
cabilis essentialiter in quale,
ad quod opus est secunda intē-
tione,

tionis, cum esse aliquid prædicabile, & vniuersale sit aliquid rationis.

Secundo probatur, quia vniuersale in communi constituitur in esse vniuersale per esse in multis, ad quod consequitur falsio, scilicet prædicatio in multis talis vniuersale, quæ est differentia, quæ est species vniuersalis, debet constitui in esse talis vniuersalis per talem modum essendi in multis, & prædicandi de multis tali modo, scilicet essentialiter in quale, ergo per hoc constituitur in ratione tertij prædicabilis, & non per esse rationem differendi, ad quod non opus est secunda intentione.

3. aduert.

Tertio aduertendum est, differentiam communem, & propriam non pertinere ad tertium prædicabile, sed solum differentiam propriissimam, quæ est differentia essentialis, quod in primis colligi potest ex Porphyrio in hoc cap. qui postquam definiuit differentiam, quæ est inter prædicabile, dicens: *Differentia est, quæ prædicatur de pluribus, & differentibus specie in quale quid*, posuit exemplum in differentia propriissima, per quod indicare videtur, illam solam fuisse definitam ab illo.

Sed ratione probatur, quia vt diximus, differentia constituitur vt tertium prædicabile penes talem modum essendi

in multis, & prædicandi de multis: sed differentia propria quatenus prædicatur de multis in quale accidet aliter conuertibiliter, constituit quartum prædicabile: nam proprium hoc modo prædicatur, & differentia comunis, quatenus prædicatur de multis in quale accidentaliter non conuertibiliter constituit quintum prædicabile: nam accidens hoc modo prædicatur: ergo sola differentia propriissima constituit hoc tertium prædicabile, in quantum prædicatur de pluribus in quale essentialiter. Et hinc infero, quod diuisum in hac diuisione differentiarum in communem, propriam, & propriissimam, non est differentia, quæ est tertium prædicabile: hæc enim est sola differentia propriissima: sed potius est differentia in communi, prout comprehendit tam differentiam, quæ est tertium prædicabile, quam omnem aliam differentiam.

Sed obieciēs: Porphyrius definit differentiam, quæ est tertium prædicabile, hoc modo: *Differentia est, quæ prædicatur de pluribus, & de differentibus specie in quale quid*: sed hoc etiam conuenit differentiarum propriæ, & communis: nam etiam proprium, & accidens, vt dicemus possunt prædicari de pluribus differentibus specie in quale quid, ergo etiam differentia comunis

nis, & propria, pertinet ad tertium prædicabile. Respondetur, quod in illa definitione subintelligenda est partitio, Essentialiter, nam Porphyrius appositum exemplum indifferetia propriissima, quæ essentialiter prædicatur, & ita differentia communis, & propria non comprehenduntur in illa definitione, quia non prædicantur essentialiter, sed accidentaliter.

Quibus suppositis superest respondeamus ad argumenta superius adducta. Ad primum respondetur negando, quod differentia per prius dicatur de differentia essentiali, quam de alijs, quia quauis sit perfectior alijs ratione differentia contrahentis differentiam in communi ad illas, non sequitur, quod differentia in communi dicatur per prius de illa, nam etiam homo est quid perfectius equo, & tamen vniuoce conuertuntur in animal.

Ad secundum iam diximus supra, differentiam propriissimam non dici talem, cum ad dicto, quia sit differentia imperfecta, & secundum quid, quia potius illud additum auget perfectionem, quam illam minuat: & ita non probatur esse secundum quid differentiam.

Ad tertium, quod quauis substantia, & accidenti nihil reale possit dari vniuoce, tamen potest dari aliquid rationis

vniuoce, nam vniuoce conueniunt in hoc, quod est denominari genera, & species: & ita etiam vniuoce conueniunt in hoc quod est denominari differentiam.

Ad quartum respondetur negando diuisum includi in differentijs, per quas contrahitur: nam illa differentia, quæ constituit differentiam propriissimam & diuidit differentiam in communi, essentialiter habet constituere suam speciem, tamen denominari differentiam per secundam intentionem differentia, habet accidentaliter, & denominatiue: & ita non probatur, diuisum essentialiter includi in differentijs, per quas contrahitur, sicut rationale, quæ est differentia propriissima, essentialiter solum habet dare esse homini: tamen denominari differentiam, quæ est tertium prædicabile, accidentaliter habet, & denominatiue.

Sed instabis contra solutionem: Nam illa differentia, quæ constituit, v.g. differentiam propriissimam, est differentia essentialis, & propriissima, quia constituit speciem quandam differentia, sicut rationale constituit hominem: si ergo est differentia essentialis: ergo essentialiter est differentia, & non tantum accidentaliter, & denominatiue. Respondetur verum esse, quod sit differentia essentialis non tamen est differentia essentialiter

essentialiter: nam aliud est esse differentiam essentialem, aliud vero esse essentialiter differentiam, sicut rationale est differentia essentialis hominis: tamen denominari differentiam essentialem, habet accidentaliter, & denominatiue per secundam intentionem differentie illi superadditam: sicut etiam animal est predicatum essentialis hominis: tamen denominari predicatum essentialis, habet accidentaliter, & denominatiue per secundam intentionem illi superadditam.

Sed instabis adhuc contra hanc conclusionem: nam una differentia non potest constitui per aliam differentiam, alias diceretur processus in infinitum: nam illa constitueretur per aliam, & illa per aliam: & sic in infinitum: ergo non potest dari differentia, per quam constituatur differentia propriissima. Respondetur, quod differentia realis, qualis est, v.g. rationale, non potest constitui per aliam differentiam: quoniam istae differentiae sunt primo diuersae, & in nullo vniuoce conueniunt: at vero differentia, quae est ens rationis, est species vniuersalis, & conuenit in illo vniuoce cum alijs predicabilibus: & ita opus est, quod distinguatur ab alijs predicabilibus per suam differentiam, quoniam est quaedam species vniuersalis, atque adeo opus

est componi ex genere, & differentia.

Sed dubitabis vltimo in hac quaestione, an haec diuisio differentiae in communem, propriam & propriissimam, sit adaequate sufficiens. Ratio dubitandi est, quia homo differt a lapide per animal, animal autem neque est differentia communis, neque propria, neque propriissima, sed potius est genus: ergo datur aliqua differentia, quae non contineatur in illis membris diuisiuentibus.

Secundo, quia homo differt ab equo per animam rationalem. Anima autem rationalis non est differentia communis, neque propria, quia haec sunt accidentia: anima autem rationalis est substantia: neque etiam est differentia propriissima, quia differentia propriissima diuidit genus, qualem rationalem diuidit animal, anima autem rationalis non est differentia diuisionis animalis: ergo insuficiens est ille diuisio.

Communis tamen sententia est, hanc diuisionem esse sufficientem, & adaequatam, atque adeo tanquam vera nobis tenenda est, quia quidquid ab alio differt, vel differt per principium essentialis, & sic est differentialis, & propriissima: vel differt per propriam passionem, & sic est differentia propria: vel tandem per aliquod accidens commune, & sic est differentia communis: et

go illa diuissio adæquata est, & iustificans.

¶ Vnde ad rationē dubitandi respōdetur. Ad primā, verū est se hominē differre à lapide per animal: nego tñ, qd sint plures differentiæ: quia hæc reduci- tur ad differentiā propriissimā quodāmodo, in quantū est dif- ferentia essentialis. Et ratio est, quia animal respectu homi- nis, & lapidis, non habet ratio- nē generis, quia nō conueniūt in illo, & ita respectu illorum potius habet quandā rationē differentiæ propriissimā, quia quauis absolute animal non constituat hominē, tñ consti- tuit illū essentialiter diuersum à lapide, & ita quodāmodo est differentia propriissima.

Ad secundam, quod homo differt ab equo per animam ra- tionalem, tanquam per diffe- rentiam Physicam, quia ani- ma est pars Physica hominis, hic verò loquitur Porphyrius de differentia metaphysica, scilicet: quæ est differentia me- taphysica speciei, ratione tan- tum ab illa distincta, vt ratio- nale r. spectu hominis: anima autem est differentia Physica & distincta realiter à toto, quod componit.

Sed instabis: Nam quæ dif- ferunt differentia communi, qualiter differt homo ab equo per albedinem, etiam differūt Physice: nam albedo est quod- dam accidens Physicum: er-

go etiam loquitur Porphyrius de differentiis physica.

Respondetur, quod dif- ferentia communis potest cō- siderari duobus modis, vno modo in quantum est quod- dam accidens physicum, & sic non pertinet ad hæc di- uisionem: alio modo in quan- tum prædicatur de suo subie- cto, vt album de homine: & sic est differentia metaphysi- ca, & habet quandam ratio- nem partis metaphysicæ, in quantum prædicatur de suo toto, ad modum, quo animal, quod est pars metaphysica, prædicatur de homine. Et hæc de hac quæstione.

Quæst. II. Virum hæc dif- ferentia recte definita- riatur à Porphyrio

EX quinque definitioni- bus differentiæ à Porphy- rio adductis, secunda tan- tum, scilicet, qua differen- tia definitur, vt prædicabi- lis, quæ se habet in hunc mo- dum: *Differentia est, quæ de pluribus differentiis specie inqua- le quid prædicatur*, habet diffi- cultatem: aliæ vero quatuor definitiones significant alios effectus differentiæ, vt est, diuidere genus, constitue- re speciem, esse id, quo spe- cies abundat genus, & se- parare singula inter se, & cæ- tera.

tera, quæ in definitionibus explicantur: solum ergo est dubium de secunda definitione, qua definitur differentia, ut prædicabilis est, an conueniat omni differentiæ, quæ est tertiam prædicabile.

Erratio dubitandi est quia sicut species est duplex, infima, & subalterna, ita etiam differentia propriissima constituens speciem, quæ est secundum prædicabile: alia est infima, quam alij vocant ultimam & est, quæ constituit speciem infimam, verbi gratia rationale constituit hominem: alia vero est differentia subalterna, & est, quæ constituit speciem subalternam qualiter sensibile constituit animal, quod est species subalterna: sed differentia infima, ut rationale, non prædicatur de pluribus differentibus specie, sed tantum de differentibus numero: ut de Petro, & Paulo: ergo definitio adducta à Porphyrio non conuenit omni differentia, quæ est tertium prædicabile.

Primus mo-
dus dicen-
di Scoti.

In hac re explicanda pri-
mus modus dicendi est Scoti,
& Caiet. asserentium in hoc
capite, reuera in hac definitio-
ne etiam definitam fuisse dif-
ferentiam infimam, & conue-
nire illi h c definitionem per
non repugnantiam (vt loquitur
Caiet.) quia quavis diffe-
rentia infima, vt infima est, n 
possit prædicari de differenti

bus specie: tamen in quantum
differentia est absolute, non
repugnat illi, quia differentia
subalterna hoc habet.

Sed hic modus dicēdi me
rito rejicitur ab omnib⁹, quia
sequeretur eodem modo hāc
definitionem: Animal ratio-
nale cōuenire equo, quod est
ridiculum. Probs consequen-
tiam, quia equo, in quantum a-
nimal est, non repugnat esse
rationale: quia animali, vt sic,
non repugnat, vt patet de ho-
mine: ergo eodem modo hāc
definitio: Animal rationale,
conueniret equo: ergo in defi-
nitionibus non sufficit nō re-
pugnātia ratione generis, sed
debet conuenire definitio de
finito ratione sui.

Secundus modus dicendi 2. *Modus*
est, hanc definitionem etiam *dicendi.*
conuenire differentiæ infimæ,
ita vt illa particula, *De differenti-*
bus spec. c. non pertineat ad hanc
definitionem, sed quod hæc
definitio tantum contineatur
illis verbis, *Quæ prædicatur de*
pluribus in quale quid: quod etiã
conuenit differentiæ infimæ.

Sed hic modus dicendi est
contra tex. Proph. Ratio est,
quia illa particula. *In quale quid*
quæ proculdubio est de ratio
re differentie, ponitur à Por-
phyr. post illa verba, *Differenti*
bus specie? nam formalia verba
Porphyrij sunt: *Differentia est,*
quæ prædicatur de pluribus, &
de differentibus specie inæquale quid:
ergo

ergo etiam illa particula, *De differentiis specie*, ingreditur in hac definitione: atque adeo hæc expositio non quadrat textui.

Quid definiatur per hanc defn.

Quare dicendum est reuera per hanc definitionem Porphyrius tantum definisse differentiam subalternam, quia solum hæc prædicatur de differentiis specie in quale essentialiter, non vero differentia infima. Est communior sententia, quam tenet D. Thom. n. 2. libro de demonstrat. c. 14. Scot. quæst. 17. in Porphyrii. Albert. tract. 5. in Porphyrii. Louanienfis, & Vullabian. in hoc cap.

Et si inquiras: Quare ergo Porphyrius non definiuit differentiam infimam, quia etiam hæc pertinet ad tertium prædicabile, cum sit differentia propriissima: quidam enim respondet causam esse, quia non nouit Porphyrius differentias infimas per conceptus simplices: sed eas nominauit nominibus complexis, qualiter dixit differentiam hominis esse rationale mortale. Sed verè hæc ratio frivola est, quia bene potest, id, quod reuera est simplex nominari nominibus complexis, ut si quis Deum appellaret ens per essentiam: unde quanuis Porphyrius nominauerit ultimam differentiam hominis nominibus complexis, non sufficienter inde colligitur, ipsum existimasse, re-

uera esse differentias complexas, quia ut supra dixi, ideo appellat hominem rationalem mortalem, quia secutus errorem Stoicorum existimauit, corpora cœlestia esse rationalia: & cum incorruptibilia sunt, ut hominem ab illis distinguat, illum appellat rationalem mortalem. Quare facilius dici potest, ideo Porphyrius non definisse differentiam infimam, quia definita iam differentia subalterna per *Prædicari de differentiis specie in quale*, quid, facile erat colligi alia definitio differentie infimæ, *Per prædicari de differentiis numero in quale quid*, & ideo hanc definitionem omisit.

Sed statim non parua oritur difficultas: nam si differentia infima non comprehenditur in hac definitione: ergo habet diuersam definitionem à differentia subalterna, atque adeo habet diuersam essentiam, & speciem ab illa, nam quæ differunt definitione, differunt secundum essentiam, & secundum speciem: unde ulterius fieret esse duo prædicabilia differentiæ, atque adeo prædicabilia esse plura quam quinque.

Secundo, quia inter prædicabilia essentialia inquit, genus constituit diuersum prædicabile ab specie, quia genus prædicatur essentialiter inquit, quid de differentiis specie,

Difficultas
cū argumēto

species verò prædicatur essentialiter inquit de differentibus numero: sed similiter in hoc, quod est prædicari in quale essentialiter, differentia subalterna prædicatur de differentibus specie in quale essentialiter, & differentia infima prædicatur de differentibus numero in quale essentialiter: ergo similiter constituit duo prædicabilia, sicut genus, & species, atque adeò prædicabilia sunt plura, quàm quinque.

Et confirmatur, quia prædicabilia distinguuntur penes diuersum modum essendi in multis, & prædicandi de multis: sed diuersus modus est prædicari de multis differentibus numero, & de multis differentibus specie, vt patet in genere, & specie: ergo differentia infima, & subalterna constituunt diuersa prædicabilia: atque adeò plura quam quinque.

Tertio, quia magis differunt differentia infima, & subalterna, quam differentia infima inter se: sed duæ differentia infima differunt numero in ratione differentia: quia denominantur ab eadem, secunda intentione differentia secundum speciem, sicut duæ species denominantur ab eadem secunda intentione speciei: ergo differentia infima, & subalterna magis

debent differre, atque adeò distinguuntur specie.

Sed respondetur ad primum argumentum, negando, quòd differentia infima, & subalterna differant specie essentialiter, sed solum differunt accidentaliter secundum magis, & minus, penes hoc, quod est prædicari de differentibus numero, vel specie: quæ differentia solum est secundum magis, & minus, sicut genus supremum generalissimū, & genera intermedia, non differunt essentialiter, vt supra vidimus quāuis vnum sit vniuersalius alio.

Et ad probationem respondetur, quod ea differunt essentialiter, quæ differunt definitione essentiali: definitio vero differentia subalterna, quāuis non conueniat differentia infima, non ideo probatur differre specie ab illa: quia quāuis hæc definitio per se conueniat differentia subalterna, vt sic: tamen respectu differentia, quæ est tertium prædicabile, accidentalis definitio est, sicut quāuis homo albus, in quantum albus, essentialiter ab homine nigro differat, in quantum niger est, non tamen absolute, & in ratione hominis: ita similiter differentia in ratione tertij prædicabilis accidentale est prædicari de pluribus differentibus specie, vel numero, quia soli

est differentia secundum magis, & minus: inde definitio, quæ per se conuenit differentia, quæ est tertium prædicabile, est huiusmodi: *Differentia est quæ predicatur de pluribus in quale essentialiter*, in qua definitione tam differentia infima, quam subalterna conueniunt.

Et si dicas: Ergo sequitur, quod genus, & species non sint diuersa prædicabilia, quia non distinguuntur per modum essentialem essendi, & prædicandi de multis, sed per accidentalem, sicut differentia infima, & subalterna. Respondetur negando consequentiam quia genus, & species non distinguuntur tantum per modum accidentalem, scilicet per prædicari de pluribus differentibus numero, vel specie sed etiam per modum essentialem, scilicet in eo quod genus prædicatur incomplete, quia est pars, quæ componit speciem: species autem prædicatur complete, id est, tanquam totum positum ex genere, & differentia.

Ad secundum respondeatur, esse longe diuersam rationem de prædicari inquit, & in quale. Ratio est, quia cum vniuersale dicat esse vnum in multis, illa constituunt diuersa vniuersalia essentialia, quæ habent diuersum modum essentialem essendi in multis, & hoc reperitur in genere, &

specie: nam genus non est in speciebus, ut tota essentia illarum, sed tanquam pars essentia, quia species ultra genus addit differentiam specificam & ita genus prædicatur de speciebus incomplete: at vero species prædicatur de indiuiduis complete, quia dicit totam essentiam. Cuius ratio est, quia quauis indiuiduum ut indiuiduum est, dicat differentiam indiuidualem, quam non dicit species, verbi gratia homo tamen differentia indiuidualis solum est differentia materialis, & non pertinet ad essentiam: nam ut supra diximus, duo indiuidua eiusdem speciei non differunt formaliter, & essentialiter, & ita differentia indiuidualis non pertinet ad essentiam: tum etiam, quia ut supra vidimus, natura ex se neque dicit esse singularem, neque vniuersalem: ergo differentia indiuidualis non pertinet ad essentiam, & ita species prædicatur complete de indiuiduis: at vero differentia infima, & subalterna, utraque habet eundem modum prædicandi, scilicet incomplete, quia utraque differentia est pars essentia, & solum differunt secundum magis, & minus, quæ est solum accidentalis differentia.

Ad confirmationem respondet Masi⁹ sect. i. q. 8. & Tole. in hoc capite differentiam infimam

simam, & subalternam habere eundem modum prædicandi, quia differentia infima, verbi gratia, rationale, & potest ad speciem, quam constituit comparari, & de qua prædicatur, scilicet ad hominem, & similiter potest comparari ad individua speciei, de quibus prædicatur, & ita inquit, quod differentia infima non habet esse tertium prædicabile in ordine ad individua, de quibus prædicatur, sed in ordine ad speciem, quam constituit, & ita prædicatur de specie, sicut subalterna.

Sed hæc solutio falsa est, nam uniuersale dicitur esse unum in multis, sed species, quam constituit differentia, unica tantum est, v. g. rationale tantum constituit unicam speciem hominis: ergo differentia non habet esse uniuersale, & tertium prædicabile in ordine ad speciem, quam constituit, sed in ordine ad inferiora illius speciei, de quibus prædicatur in quale, vt prædicatur rationale de Petro, & Paulo.

Quare ad argumētum respondetur, quod prædicabilia distinguuntur penes diuersum modum essentialem prædicandi de multis, non tamen per diuersum modum accidentalem, qualis est prædicari de pluribus differentibus numero, vel specie, quia solum est differentia secundum magis, & minus,

vt probatum est.

Sed instabis, nam differentia infima prædicatur de indiuiduis speciei, quam constituit mediate, v. g. rationale prædicatur immediate de homine, & mediate de Petro, & Paulo: sed prædicationes mediatæ non pertinent ad prædicabilia, vt dictum est: ergo differentia infima non habet esse prædicabilem in ordine ad individua speciei, sed in ordine ad ipsam speciem, quam constituit, & de qua prædicatur immediate. Respondetur negando antecedens, cum potius differentia specifica prædicatur in mediate de indiuiduis speciei, & ita non mediate specie. Ratio est euidentis, quia nullum totum potest esse immediatum altera, nisi aliquid uniuersalius sit immediatum illi, sed species est quoddam totum immediatū ad individua: ergo idem est, quia aliquid speciei est immediatum in indiuiduis, sed hoc immediatum non est genus, quod est pars speciei, quia genus potius prædicatur mediate de indiuiduis speciei: ergo tale immediatū ad individua est differentia specifica, atque adeo prædicatur de indiuiduis speciei immediate.

Ad vltimum respondetur verū esse, quod magis differentia infima, & subalterna, quam dua infima, in di-

men non licet colligere, quod differentia infima, & subalterna differant essentialiter, quia illa maior diuersitas solum est accidentalis, & non essentialis, sicut magis differunt masculus, & femina, quam duæ feminae: inde tamen non probatur masculum, & feminam differre specie, quia illa maior diuersitas solum est accidentalis.

Ex dictis in hac questione, sequitur, quod differentia, quæ est tertium prædicabile, est species infima vniuersalis: ostendimus enim differentiam infimam, & subalternam non differre essentialiter, & ita idem proportionali modo, dicendum est de proprio infimo quale est risibile, & de subalterno, quale est sensitium, imo, & in accidenti, quod est quintum prædicabile, dicendum est etiam, non variare rationem essentialem prædicabilis, quod prædicetur de puribus differentibus numero, vt quando prædicatur album de Petro, & Paulo, vel de differentibus specie, vt quando prædicatur de homine, & equo.

Secundo aduertendum est circa definitionem hanc, quam hactenus explicuimus, quod differentia dicitur prædicari in quale, quia prædicatur tanquam aliquod contrahens, no tamen contrahit illa inferiora, de quibus, prædica-

tur, sed dicitur prædicari in quale, quia saltim contrahit prædicata superiora.

Circa illam definitionem quæ definitur differentia in hunc modum: *Differentia est quæ differunt à se singula*, posset aliquis obijcere, nam differentia differunt inter se, & non per alias differentias, alias daretur processus in infinitum, similiter duo genera generalissima etiam differunt inter se, & non per differentias, quia nullum habet genus commune, quod diuidant illæ differentia: ergo illa definitio non est exacta.

Respondetur, optime à Soto, quod differre stat dupliciter. Primo proprie, & sic illa differunt, quæ conueniunt in aliquo vniuoco, & non sunt omnino eadē, vt homo, & equus: alio modo aliqua differunt, quia sunt primo diuersa, & sic differunt duo genera generalissima, quæ in nullo vniuoco conueniunt. Porphyrius autem loquitur de differentia proprie sumpta, qualiter non differunt duo genera generalissima, sed sunt primo diuersa.

Similiter duæ differentia proprie non dicuntur differre, sed esse primo diuersæ, quia non differunt per alias differentias, sed se ipsis. Porphyrius autem semper loquitur de eo, quod est contrahens, & differre proprie.

Quaest. III. Vtrum differentia includunt in suo conceptu genus.

Qua ratione sit intelligenda quaestio.

Loquimur de genere, & differentia materialiter sumptis, ita ut sit sensus, verbi gratia, vtrum rationale includat animal in suo conceptu essentiali. Et suppono tanquam certum apud omnes genus non includere in suo conceptu differentias. Primo, quia animal ut sic abstrahit a rationali, & irrationali.

Secundo, quia sequeretur si animal includeret in suo conceptu rationale, quod equus esset rationalis, quia equus includit animal, quod in suo conceptu includit rationale.

Tertio, quia nihil potest includere in suo conceptu res contrarias: sed differentiae inter se sunt contrariae, id est repugnantes, & impossibiles, ut rationale, & irrationale, ut optime docuit Aristotel. 1. Met. cap. 12. & 1. Physicorum. capit. 6. ergo differentiae non sunt de conceptu intrinseco generis.

E. supponendum.

Ex his suppono secundo, quod differentiae non continentur actu in genere, sed solum in potentia, & non loquimur de differentia constitutivae ipsius generis, quia certum est illam actu contineri in genere, cum illud constituat, quia

liter animal actu includit sensibile, sed loquimur de differentijs divinis generis, quales sunt respectu animalis rationalis, & irrationalis. Et ratio huius est, quia animal ex se, neque est rationale, neque irrationale, ut diximus, sed quid contrahibile per differentias istas, atque adeo non continet illas actu.

Tertio suppono: genus non continere actu species, ut aliqui existimant. Ratio est, quia quavis genus actu sit contrarium a parte rei in speciebus, tamen non continet illas per modum inclusionis in suo intrinseco conceptu, ut rationes hactenus factae evidentiter convincunt: nam si animal in suo intrinseco conceptu includit hominem, omnia animalia essent homines, quia omnia participant rationem animalis, in qua est inclusa ratio hominis.

3. supponendum.

Præterea, quia si genus actu continet species ergo & actu contineret differentias, quia differentiae actu continentur in specie, quia sunt de ratione illi. Dicendum ergo est tamen species, quam differentias, solum contineri in potentia in genere, diversimodè, tamen, quia species continentur tanquam partes subiectivae inferiores, in quibus ipsum genus clauditur, differentias vero continet, tanquam id, per quod est contrahibile ad species, non tamen clauditur in conceptu.

ceptu illarum, vt iam dixi.

Solū ergo est dubium, vtrum differentia diuidentes genus contineant illud in suo intrinseco conceptu. Et ratio dubitandi est, quia rationale formaliter loquendo non est accidens, cum constituat hominem; qui est substantia: ergo est substantia formaliter; sed substantia est genus generalissimum prædicamenti substantiæ: ergo iam differentia essentialiter, & formaliter includunt genus. }

Secundò, quia vniuersale est genus ad quinque prædicabilia: ergo includitur in quinque prædicabilibus, sed alterum ex prædicabilibus est differentia, ergo differentia includit in suo conceptu genus.

Veruntamen cōmunis omnium sententia est: genus non includi in conceptu differentiarum contrahentium, ita enim docet Porphyrius expressè in hoc capite, & Aristol. 4. Topico. c. 2. & 3. Met. tex. 10. & lib. 11. c. 1. vbi ex eo probat ens non esse genus, quia includitur in essentia omnium differentiarum: idem docet S. Tho. 1. contra Gen. c. 17. & ibidem Ferra Denique est communis sententia. Et probatur primò ex ratione Aristol. loco citato: nam si genus includitur in conceptu differentiarum, sequitur quòd in omnibus definitionibus committatur nugatio,

id est repetitio eiusdem rei; nam in hac definitione: *Animal rationale*, animal bis poneretur, primò per se, secundò verò inclusum in differentijs.

Secundò, quia omnis pars est minor suo toto, sed differentia est pars speciei: ergo minus dicitur quàm species, sed species includit genus: ergo differentia non potest illud includere, aliàs tantum diceret, quantum species, quia dicit se ipsam, & genus.

Tertiò, quia differentia, vt differentias est, non est principium conueniendi, sed differendi; sed si differentia includeret in suo conceptu genus, esset principium conueniendi, quia in ratione generica omnes species conueniunt: ergo differentia non includit genus in suo conceptu.

Quartò, quia sequeretur, differentia non esse primò diuersas, nam conuenirent in ratione generica, quam includunt, tanquam in aliquo vniuerso, & ita non essent primò diuersæ: ynde vlteriùs fieret, quòd differrent per alias differentias, & illæ per alias, & sic in infinitum.

Ex quibus infero primò, quod genus non prædicatur primò, & per se de differentijs, quia non includitur in illis, & ita hæc est falsa prædicatio formaliter: *Rationale est animal*,

& reduplicatiue loquendo solum est vera identice: nā idē, quod est rationale, nempe homo, est animal.

*Discrimen
notandum.*

Infero secundo, maximū esse discrimen inter differentias diuinas generis, ex vna parte, & inter modos intrinsecos, per quos contrahitur ens ad sua inferiora, qualiter ens contrahitur ad substantiā per esse per se, & ad accidens per esse in alio. Ratio est, quia isti modi per quos contrahitur ens, claudūt ipsum ens in suo intrinseco conceptu: nam, cū sint aliquid, includunt ens, & ita esse per se dicit esse, & idē est de esse in alio, & ita merito non appellantur differentia, sed modi intrinseci, quia includunt in se diuisionem, differentia vero non claudunt in suo conceptu genus, quod contrahunt.

Vnde ad rationes dubitandi respondetur. Ad primam, quod rationale est substantia incompleta, quia est pars hominis, qui est substantia completa, & ita non claudit in suo conceptu genus generalissimum prædicamenti substantiæ, quia hoc non est quælibet substantia, sed substantia completa.

Ad secundum respondetur, Verum esse, quod differentia, quæ est tertium prædicabile claudit in suo cōceptu vniuersale, quia est species illius, &

non differentia diuina illius: hic verò loquimur de differentijs diuisionis, & ita illa differentia, per quam contrahitur vniuersale ad differentiam, quæ est tertium prædicabile, non est essentialiter vniuersalis, vt supra explicuimus, sed tantum accidentaliter, & denominatiue, in quantum per comparisonem ad sua inferiora denominatur vniuersalis, tamen ex se, & essentialiter solum habet constituere speciem, vt rationale solum accidentaliter, & denominatiue est vniuersale, & ita non probatur, quod genus includatur in cōceptu essentiali differentiarum contrahentium. Et hæc de hac quæst.

Quest. III. Vtrum differentia inferior formaliter includat differentias superiores.

Certū est differentias inferiores materialiter sūptas includere in suo conceptu differentias superiores, qualiter rationale materialiter est idē, q̄ homo, qui homo includit in suo conceptu sensitiuū, quod est differentia superior: loquimur ergo de differentia inferiori formaliter, prout distinguit formaliter ab specie, quā cōponit, an includat in suo cōceptu differentias superiores: v.g. vtrū rationale formaliter includat sensitiuū. Parte affirmati-

mati-

matiuā tenet in hoc c. Cant. & Sôci. 7. Met. q. 37. excellimat esse probabile. Et probari potest primo ex Arist. 7. Met. c. 12. vbi ait, qd differētia superior potest diuidi in inferiores per se & per accidēs, v.g. habēs pedes diuiditur per differētiās per accidēs quia diuiditur, in habēs pedes albos, & in habēs pedes nīgros, per se verò diuiditur in habēs pedes scissos, & nō scissos, sed diuissū debet includi in mēbris diuidētib⁹: ergo differētiā inferiores claudūt differētiās superiores in suo conceptu.

Præterea eodem locò citato ait, qd differentiā vltima, seu in fima est tota substantia rei, sed si nō clauderet in suo cōceptu differētiās superiores, nō esset tota substantia rei, quia differentiā superiores, etiam sunt de essentia rei, vt sensibile est de essentia hominis: ergo reuera includunt differentias superiores in suo conceptu.

Præterea eodē loco ait, hāc propositionē esse verā: Scissio pedū est peditas, sed scissio pedū est differentia inferior, & peditas est differentia superior, ergo differentia inferior formaliter includit superiores.

Secundo probatur, quia rationale formaliter, vel est sensibile, vel in sensibile: sed sensibile, & insensibile sunt differentiæ superiores: ergo differentia inferior formaliter includit su-

periores. Cōtraria tamē sentētia nobis tenēda est, scilicet differētiā inferiorē formaliter nō includere in suo conceptu differētiās superiores. Hāc sententiā tenet D. Th. i. cōt. Gēt. c. 17. & 1. p. q. 90. 11. 10. Scot. in 4. d. 11. q. 3. & 7. Met. q. 17. Capite in 1. d. 2. q. 2. Sot. c. degen. Villalpan. M. ius in hoc c. Denique est cōmunis sentētia: & probatur ex Arist. 6. Topi. c. 3. & 2. li. post. c. 14. vbi ait rē aliquā posse definiiri per genus supremū, adiectis tñ omnibus differētiis intermediis, vt si de finiamus homidē hoc modo: Homo est substantia corporea, sensitua, rationalis, sed si differentia inferior includeret formaliter superiores, hoc non liceret, quia cōmitteretur nugatio, nam eadem differentia superior bis poneretur, primo per se ipsam, secundo inclusa in differentia inferiori: ergo ex sententia Arist. differentia inferior formaliter non claudit differentias superiores.

Sed ratione probatur primo quia aliās sequeretur, hac definitionem: *Animal rationale, esse nugatoriam*, quia sensibile clauditur in animali, cum sit differentia essentialiter constitutiuā illius, ergo si includeretur etiā in rationali, quod est differentia inferior, iam bis poneretur: vnde illa definitio esset nugatoria.

Secundo quia differentia, vt dif.

vt differentia est, debet esse principium [differendi duo inter se, & non cōueniendi], nam per differentia, vt differentia est nullo modo possunt conuenire: sed si differentia inferior, v. g. rationale, formaliter includeret differentia superiorē scilicet sensibile, differentia iam esset formaliter principium cōueniendi, quia homo, & equus cōueniunt in ratione sensibilis: ergo differentia inferior formaliter non potest includere differentias superiores.

Tertio, quia si differentia inferiores includunt superiores, ergo in aliquo conueniunt, nempe in illa ratione superiori, & in aliquo differunt, nempe in ratione differentiali: ergo iam illa vltima ratio differentialis, non includit aliquod conceptum superiorem, in quo conueniant, atque adeo iam sunt concedendæ differentia inferiores, quæ formaliter non includant superiores.

Ex dictis sequitur primo, quod differentia superior, v. g. sensibile, nō prædicatur de inferioribus, vt de rationali, quia vt prædicatum dicatur de subiecto, debet esse in illo, differentia autē superior, vt probauimus non includitur in inferioribus.

Sequitur secundo, quod differentia sunt primo diuersæ. Ratio est, quia illa appellatur primo diuersa, quæ in nul-

lo vniuoco superiori conueniunt, qualiter prædicamenta inter se appellantur primo diuersa, quia quamuis conueniant in ratione entis, quæ est ratio analogica, tamen nō cōueniunt in aliqua ratione superiori vniuoca, alias hæc ratio vniuoca esset genus, & ita supra genus generalissimū cuiuslibet prædicamenti esset dari aliquod genus, quia ergo differentia conueniunt in genere, quia nō includunt illud in suo conceptu, vt diximus, neque in differentia aliqua superiori eiusdē prædicamenti, propter eandē rationem, ideo differentia sunt inter se primo diuersæ, nam quamuis conueniant in ratione differentia in communi, hæc tamen ratio non est vniuoca, sed analogica, nam differentia communis est quid analogum, vt diximus i. q. huius capituli. Tum etiam quia si differentia nō essent primo diuersæ: ergo differrēt per alias differentias, & illæ per alias, & sic in infinitum.

Sequitur tertio, ex dictis, quod differentia est ultimus conceptus rei irresolubilis, quia distinctio rerū sumitur ab vltima actualitate, quia idē est principium constitutiū, & distinctiū, v. g. rationale constituit hominē, & distinguit illud, a quocunque alio, sed vnū quod habet esse ab vltima actualitate, id est ab vltima perfectione

differentia
in primo
casu.

esset,

essentialiter ergo hoc ultimum irresolubile est differentia distinguens illud ab aliis.

Quarto sequitur ex dictis, quod differentia nullam habent compositionem Metaphysicā ex genere, & differentia, tum quia in nullo vni loco conueniunt, vt probatum est, tum etiā, quia non differunt per alias differentias, vt diximus, & ita sunt prorsus simplices Metaphysicæ, id est carent compositione Met. ex genere, & differentia, vnde est quod habet aliquā compositionem ex ratione superiori differentie, & ex ratione partiali talis differentie.

Addo tamen secūdo quod si loquamur de compositione Physica differentie, possunt habere illā: nam rationale Physicē sumptum dicit compositū ex corpore, & anima, considerādo hoc compositū, prout rationale est, homo vero dicit idem compositum considerādo etiā illud, vt animal est, & ita in differentiis potest reperiri compositio ex partibus Physicis, vt ex materia, & forma.

Ultimo ex dictis, sequitur aliquas esse differentias essentielles, quæ intendi possunt, & remitti, nam intentā albedine, vel intenso calore, non solum intenditur calor, quatenus qualitas est absolute, sed quatenus talis qualitas est, scilicet vt est calor: iam ergo etiam differentia essentialis caloris intendi-

tur, & remittitur, atque aded suscipit magis, & minus. Quando verò Porphy. in litera huius capituli dixit, differentiam essentialē non suscipere magis, & minus, intelligendum est in differentiis essentialibus substantialibus, nā substantia nō intenditur neq; remittitur, hoc enim est propriū accidentium non verò debet intelligi de differentiis essentialibus accidentiū, istæ enim intenduntur, & remittuntur sicut accidentia ipsa.

Et si obijcias: illud commune axioma, quod, *Essentia rerum consistunt in indivisibili*: Ergo differentia essentialis non suscipit magis, & minus. Respondetur quod essentia rerū dicuntur consistere in indivisibili, non quidem, quia prædicata essentialia illarum, aliquando non possint intendi, & remitti, sed quia non licet addere tali rei aliquod prædicatum nouum essentialē, neque etiam detrāhere aliquod illorum: nam si ab homine auferas animal, nō manet homo, si verò addas esse irrationale, non manet homo, & penes hoc dicuntur consistere in indivisibili.

Vnde ad argumenta contrariæ sententiæ respondetur. Ad primū, quod quando Arist. dicit habens pedes perse diuidi in habens pedes scisos, & habens pedes non scisos, non loquitur de his differentiis formaliter sumptis, sed materialiter.

ter, quatenus sūt res ipsæ, quæ habēt pedes, & ita nō probatur differentia inferiorē formaliter sūptā includere superiorē, & ita hæc propositio, Bipes est pedestre, est vera materialiter non formaliter.

Et eodē modorepōdetur ad secūdū locū, q̄ differentia infima, v.g. rationale, est tota essētia hominis sūpta materialiter qua ratione est idē q̄ homo, non verō sumpta formaliter.

Ad tertiū locū respōdetur, q̄ illa propositio, scisio pedū est peditas, est uera in sensu reali, & idētico, qualiter hæc est vera: Rationale est sensitiuum, nō tū est vera in sensu formali, sicut neq̄; in hoc sensu, hæc est vera. Rationale est sensitiuum:

Ad secūdū resp. q̄ rationale formaliter, neq̄; est sensibile, neq̄; in sensibile. Primo, quia sensibile, & in sensibile diuidūt substantias cōpletas, rationale autē formaliter sūptū, cū sit pars differentialis nō est substantia cōpleta: tñ etiā, quia vt supradictū, est cū re duplicatione potest dari mediū inter opposita qualiter homo ex se, neque est albus, neque niger.

Quæ V. Vnde sumatur genus differentia, tā in substantiis, quā in accidentibus.

Cum entia, vel sint substantia, vel accidens, & rursum

substantia, vel corporea, vel spiritualis, de omnibus his inquiri potest principū, vnde sumatur ratio generica, & ratio differentialis specifica, nam de principio indiuiduationis modo nō disputam⁹, de hoc enim erit propria disputatio i. Physf.

Hoc supposito prima sententia asserit, in substantiis materialibus genus sumi à materia, & differentia à forma: nā substantiæ immateriales, cū nō habeāt cōpositionem ex materia & forma, certū est, nō sumi in illis genus à materia, & differentia à forma sed aliūde. Hāc sententiā tenet Caiet. de ente, & essentia c. 6. Ferraz cōtra Gent. c. 95. Mali hic sect. 2. q. 5. quos, plures alij sequuntur. Fundamentū huius sententiæ est, quia genus dicit quendā gradū cōtrahibile per plures differentias, & differentia dicit entitatē quādā determinatē, & perficiētē genus, sicut & forma dicit entitatē determinatē, & perficiētē materiā, & materia dicit entitatem cōtrahibilem per pluras formas, ergo sumitur genus à materia, & differentia à forma.

Verum tamen si hæc sententia contendat genus sumi tantum à materia, & differentiam tantum à forma, semper mihi visa est falsa. Ratio est, quia equus non solum constituitur in ratione generica animalis præcille, quia habeat materiā, quia etiā lapis habet materiam

veritatem eiusdem speciei cum materia equi, ut dicemus in physica, sed etiam constituitur in ratione animalis, per suam formam quæ sicut, quatenus est talis forma, dat esse equi, sic quatenus est forma sensitiva, dat esse animalis, & quatenus est corporea tribuit esse corporis, & quatenus est forma substantialis, tribuit esse substantiæ: ergo gradus generici non solum sumuntur a materia, sed etiam a forma tribuente illos effectus formales, secundum diversos gradus eiusdem formæ.

Neque valet dicere, genus non sumi a materia adequate, sed radicaliter: nam contra hoc est, quod materia equi sola non est radix, quod equus sit animal, quia materia ex se est indifferens ad omnes formas, siue sensitivas, siue in sensitivas: ergo illa sola non est radix propria, unde sumatur genus.

Respondetur quæstio vi. Quare facilius decidi potest generaliter hæc quæstio in substantiis, quam in accidentibus, genus sumi a tota quidditate, siue entitate rei, prout perfectibilis est ulteriori perfectione formali, & essentiali, differentiâ vero sumi ab eadem entitate rei, prout iam est ultimatè perfectâ. ratio est facilis, quia homo quatenus animal dicit suam entitatē non tamen, prout ultimatè perfectâ per gradum rationalitatis: ergo ab hac entitate, ut sic sumitur ratio generica: similiter homo quatenus rationalis, dicit suam

entitatem, ut iam ultimatè per gradum rationalitatis: ergo ab hac entitate, ut sic, sumitur differentia, nempe rationale.

Hanc sententiam tenet Scotus ci. 10. Met. c. 25. Durand in. 2. d. 3. q. 2. & plures alii, verum est hoc differre inter substantiam & accidentia, quod accidentia dicunt entitatem habentem ordinem ad subiectum, cui in hærent, secus verò substantiæ quia sunt ens per se, nihilominus tamen in illa entitate accidentis, est distinguere aliquid prout ultimatè perfectum, vel prout perfectibile. ulteriori perfectione essentiali, & ita conclusio allata uniuersalis est.

Ad fundamentum contrariæ sententiæ respondetur. Aliud esse, quod genus quodammodo assimiletur materiæ, & differentia forme, aliud verò, quod genus sumatur a sola materia & differentiâ a sola forma: & ita ut argumentum bene probat, genus assimilaturs materiæ, & differentia forme, tamen non probat genus sumi a sola materia, & differentiam a sola forma.

Ex quibus infero quod non est necessarium, ut res aliqua habeat compositionem metaphysicam, ex genere, & differentia, quod habeat aliquam compositionem physicam. Primo, quia in eadem indiuisibili entitate, est distinguere rationem superiorem, & in-

& inferiori, etiam si nullam
demus realem composi-
tionem.

Secundo, quia in Angelis,
quamvis de facto reperiatur
compositio realis ex essentia,
& substantia, tamen conside-
rando precise essentiam illo-
rum, qua ratione nullam ha-
bent compositionem, sed est

quid simplex, adhuc est distin-
guere rationem genericâ An-
geli, & rationem differentia-
lem talis Angeli in tali essen-
tia, ergo non est necessaria cõ-
positio Physica, & realis, vt in-
telligamus in alibua re compo-
sitionem Metaphysicam ex ge-
nere, & differentia. Et hæc de
hoc capite.

CAPVT.

CAPVT DE PROPRIO:

Post quàm Porphyrius egit de prædicabilibus essentialibus accedit ad explicanda accidentalia, & prius de proprio, quàm de accidenti disputatione aggreditur, quia proprium dimanat ab essentia, accidentes verò ab extrinseco. Caput adeò breue est, vt nulla indigeat partitione. Adducit in eo Porphyrius quatuor acceptiones proprii. Proprium primo modo est, quod conuenit soli, & non omni, vt esse Grammaticum, vel Medicum, soli homini conuenit & non omni. Proprium secundo modo est, quod conuenit omni, & non soli, vt esse bipedem, conuenit omni homini, & non soli, conuenit enim aliis animalibus. Proprium tertio modo est, quod conuenit omni, & soli, & non semper vt canescere, omni, & soli homini conuenit, sed non semper sed in aliqua determinata ætate, vel in senectute. Proprium quarto modo est, quod conuenit omni, & soli, & semper, & conuersibiliter de specie prædicatur, vt risibile respectu hominis, quia solus homo, & omnis, & semper est risibilis, quia quam

uis non semper rideat, habet tamen aptitudinem ad ridendum semper. Concludit tamen Porphyrius dicendo, quod proprium quarto modo quod constituit quartum prædicabile, est verè & proprie proprium prædicabile. Et hæc de litera huius capituli.

Sed dicet aliquis quare Aristot. i. Topi. c. 4. tantum recenseat tres modos proprii, scilicet proprium simpliciter, & proprium quando, & ad aliquid. Porphyrius in presentia adduxit quatuor modos: nam, aut Aristot. ibi diminuit, aut Porphyrius in hoc capite superflue procedit. Respondetur nullam esse contradictionem, quia quod ibi Aristot. vocat proprium simpliciter, Porphyrius vocat proprium quarto modo, & quod Aristot. vocat proprium. Quando Porphyrius vocat proprium tertio modo, & quod Aristot. vocat proprium ad aliquid, id est proprium secundum quid, id est respectu quorundam; Porphyrius diuisit in duos priores modos proprii clarioris gratia: unde nulla est contradictio inter Aristot. & Porphyrius, sed potius coherent: necdum quod

Quatuor acceptiones proprii

proprium secundo modo, & primo, non sunt propria, nisi referantur ad alias species, ut esse Grammaticum est homini accidentale, tamen si referatur ad equum est proprium, & similiter esse bipedem est accidentale homini, tamen si referatur ad aliquam speciē nō habentē bipedem est proprium.

Circa literam huius capituli primo est notandum, quod ex allatis acceptionibus proprii, & ex ultima proprietate, proprii quarto modo optimē potest colligi definitio proprii quæ sic se habet: *Proprium est, quod co-*

Diffinitio venit omni, scilicet, & semper, & conuer-
proprij quod semper predicatur? Quod proprium
to modo.

definit Arist. 1. Topico. c. 4. dicendo: Proprium est quod non indicat quod quid est esse rei, scilicet, autem inest, & conuersum predicatur. Per primā particulā: Proprium est quod non indicat quod quid est esse rei, differt proprium à genere, differtentia, & definitione, quæ in dicant quidditatem rei: per secundam: Solum autem in est, differt ab accidenti, quod pluribus in est, per ultimam: Et conuersum predicatur, differt à proprio primo, & secundo, & tertio modo sumpto.

Sed notandum est obiter, quod Porphyrius logice loquendo non definit proprium quod constituit quartum prædicabile, tum quia facile erat eius definitionem ex allatis acceptionibus colligere. Tum

etiam, quia in capite de genere assignando definitionem generis, posuit hoc discrimen inter genus, & propriū, quod genus de pluribus speciebus, proprium autem de vnica specie, & de inferioribus sub illa contentis prædicatur.

Secundo notandum est, quod sicut differentia habet per se respicere speciem, & inferiora sub illa contenta, siue illa sint species, siue indiuidua: nā hoc similiter est accidentale, ita similiter proprium.

Ex quo primo colligitur, quod sicut differentia habet rationē vniuersalis ex vna specie, & ex eius inferioribus, ut possit habere plura, ad quæ formaliter terminetur: par ratione proprium habet rationē vniuersalis, ex vna specie, & ex eius inferioribus, ut possit habere plura, ad quæ formaliter terminetur.

Secundo colligitur, quod sicut est accidentale differentia esse subalternam, aut infimam, & ad idem prædicabile pertinent, ita est accidentale proprio esse subalternum, aut infimum, & ad idem prædicabile pertinent.

Tertio notandum est, quod in proprio sunt duo: alterum esse genericū, scilicet esse vniuersale, alterum esse specificū scilicet conuersum prædicari, vnde non mirum est, quod ex diuersis radicibus, & principis

cipliis dimanent: nam etiam genus, & differentia sumuntur ex diuersis principiis, & propriū habet, quod conuersim prædicatur ab specie, & ab inferioribus rationem vniuersalis: vnde eadem prædicatione, qua proprium prædicatur de specie, prædicatur etiā de indiuiduis: nam sicut statim accepit rationem vniuersalis, eadem prædicatione prædicatur de specie, & de indiuiduis, ita similiter proprium eadem prædicatione, prædicatur de specie, & de indiuiduis.

Ex quo sequitur deceptos fuisse Louanienses, negantes quartum prædicabile nam aiebant, quod si proprium comparatur ad speciem tunc iam non est vniuersale, si autem ad indiuidua, tunc iam non conuersim prædicatur. Decepti, inquam, sunt, quia sufficiens est, vt proprium conuersim prædicetur de specie, & habeat rationem vniuersalis ex inferioribus.

Et probatur hac ratione. Hæc est directa prædicatio: Petrus est resibilis, sed nō est generis, neque speciei, neque differentie, quia nō est essentialis, neque accidentis, quia dimanat ab essentiali: ergo est quartum prædicabile.

Sed si aliquis dicat resibile, quod est proprium quarto modo, est accidens: ergo quartum, & quintum prædicabile confunduntur. Antecedens pro-

bat: Non est substantia: ergo accidens; ergo quintum prædicabile. Respondetur, quod accidens potest dupliciter considerari; vno modo, prout distinguitur contra substantiam in ea diuisione, in qua diuiditur ens in esse per se, & esse in alio, & hac ratione, quia dantur per contradictoria, nullum potest dari medium inter substantiam, & accidens: & in hoc sensu risibile est accidens, quia quod non est substantia, est accidens. Alio modo sumitur accidens, vt est quintum prædicabile: & hac ratione datur medium inter substantiam, & accidens, quia accidens est, quod potest ab esse, & ad esse subiecto præter illius corruptionem: proprium verò quod dimanat ab essentiali rei, & ab illa nō potest separari.

Sed si dicas: Non solū quartum prædicabile, vt risibile, proprium subiectum postulat, in quo sit, scilicet hominem, sed etiam quintum prædicabile postulat subiectum propriū, vt calor postulat corpus, quia non potest esse in spiritu: ergo non differūt quartum, & quintum prædicabile. Respondetur, quod quartum prædicabile, non solum postulat subiectum inhesionis, sed etiam emanationis, id est, non postulat subiectum tantum, cui inhaereat, sed etiam à quo dimanet, quia ita dimanat, vt ab al-

tero dimanare non possit: at vero accidens quantum prædicabile, tantum postulat subiectum, cui inhaereat: non autem à quo dimanet, quia potest ab hoc, seu ab illo dimanare.

*Quæstio unica, in hoc capite
Vtrum propria passio realiter à subiecto dimoueri possit.*

Prima ratio dubitandi est: nam si propria passio distinguitur, & separatur à subiecto: ergo non distinguitur ab accidenti communi, sed consequens est falsum: ergo illud, ex quo sequitur.

Secunda ratio est. Verum, & bonum, sunt passionis entis; sed non possunt separari ab illo: ergo propria passio non potest separari: Minor probatur, nam eo ipso, quod remanet ens manet intelligibile: ergo est verum. Probo consequentiā, quia verum nihil aliud est, quam ens intelligibile. Et similiter eo ipso, quod remanet ens, manet appetibile: ergo bonum. Probo consequentiā, quia ens nihil aliud est, quam ens appetibile.

Tertia ratio dubitandi est. Appetitus materiæ, est passio materiæ, & diuisibilitas est passio quantitatis: sed hæc omnia non possunt separari à subiecto: ergo propria passio non potest

separari à subiecto.

Pro intelligentia huius quæstionis notandum est. Primo, quod nomine passionis in præsentia, non intelligimus passionem, quæ est de prædicamento passionis, condistinctam à prædicamento actionis: neque similiter intelligimus tertiam speciem qualitatis, quæ nuncupari solet passio, seu passibilis qualitas. Et ratio est, nam huiusmodi passionis sunt incertis, & determinatis prædicamentis, & non diuagantur per omnia: at vero passio, de qua hic loquimur, diuagatur per omnia prædicamenta, & omnia transcendit, ut patet in passionibus entis: nomine ergo passionis, intelligimus passionem fluentem ab essentia: nam hoc nomen *propria passio*, significat rem fluentem ab essentia: unde tota æquiuocatio tollitur addendo huic nomini *passioni*, hanc vocem, *propria*, ita quod vocetur *propria passio*.

Secundo notandum est, quod propria passio, potest sumi tripliciter: vno modo, ita quod ordinetur ad formam substantialem, ut appetitus materiæ ordinatur ad formam. Secundo potest sumi, prout ordinatur ad actum accidentalem, siue efficiendum, siue recipiendum. Efficiendum, sicut risibile ordinatur ad efficiendum risum. Recipiendum sicut diaphaneitas in aere ordinatur, ad recipiendum.

dum lumen. Tertio modo potest sumi, prout ordinatur ad modum rei, sicut bonum, & verum. De his ergo tribus passionibus procedit nostra quæstio: unde patet sensus quæstionis, vtrum scilicet propria passio, quæcunque ex his sit, realiter separatur à subiecto: nam quod per intellectum possit separari, non est dubium.

Fundamentum quæstionis.

Pro huius decisione quæstionis primum fundamentum sit. Duplex est potentia, alia ordinaria, siue naturalis, alia absoluta, siue supernaturalis. Ordinaria est, qua Deus mediis agentibus naturalibus secundum cursum naturæ producit effectus. Absoluta est, qua Deus super omnem cursum naturæ producit effectus. Sed certum est, quod nostra quæstio non procedit de prima potentia: nam hac ratione, vt bene probat prima ratio dubitandi, in hoc distinguuntur accidens commune, & propria passio, quod accidens commune potest separari à subiecto eodem manente; at verò propria passio, non potest ab illo separari absque eius mutatione, quia agens naturale non impedit, cum non habeat tantam vim, vt fluxus, quo passio dimanat ab essentia, impediat: sed quæstio est, vtrum de potentia Dei absoluta, propria passio realiter possit dimoueri à subiecto.

2. Fundam. Secundum fundamentum,

est huiusmodi. Propriæ passionis sunt in duplici differentia: aliæ sunt, quæ non realiter distinguuntur à subiecto, vt sunt illæ, quæ ordinantur ad formam substantialem, & illæ, quæ dicunt modum rei: quæ prima pars fundamenti ab omnibus cum Aristot. 4 Metaphysic. recipitur dicente, *Passiones entis non realiter distinguuntur ab ente.* Quod à nobis probatur hac ratione.

Vt passionis entis realiter distinguerentur ab ente, deberent illi superaddere aliquid oppositum distinctum realiter ab ente; sed nullum positium potest superaddi enti, cum omnia positiua in se includat: ergo passionis entis non distinguuntur realiter ab illo: imò in conceptu earum debet includi ipsum ens: aliàs enim sequeretur quod essent nihil, nā extra ens solum est nihil; sed huiusmodi passionis in tantum per intellectum distinguuntur ab illo, in quantum illud modificant, & quod ens dicebat implicite, passionis dicunt explicite: nam ens rationem bonitatis dicit implicite: bonum autem, quod eius passio est, dicit bonitatem clare, & explicite.

Secunda pars huius fundamenti est, quod passionis, quæ ordinantur ad aliquem actum accidentalem, siue efficiendum, siue recipiendum, realiter distinguuntur à subiecto, vt sunt

rifibilitas, intellectus, & voluntas, quæ sunt passionēs animæ, in quantum ordinatur ad actū accidentalem volendi, & intelligendi: quæ secunda pars fundamenti ab omnibus etiam recipitur cum sancto Thom. 1. p. q. 77. ubi docet, quod in Angelis intellectus, & voluntas, realiter distinguuntur à substantia immateriali.

Quod etiam probatur tribus rationibus. Prima est. Subiectū ab omnibus est substantia, propria autem passio, quæ ordinatur ad actum accidentalem, est qualitas; sed qualitas, & substantia realiter distinguuntur secundum omnes, quia sunt diuersa prædicamenta: ergo passio, quæ ordinatur ad actum accidentalem, distinguitur realiter à subiecto.

Secundo probatur. Actus, & potentia ex Aristot. sunt in eodē genere, quæ propositio, licet non sit ita intelligēda, ut actus, & potentia sint in eodē prædicamento: nam hac ratione esset falsa; nam potentia est in prædicamento qualitatis, & actus in prædicamento actionis: tamen debet intelligi hac ratione, quod si actus sit substantialis, potentia similiter sit substantialis, vtrumque in prædicamento substantiæ collocatur: & si actus sit accidentalis, potentia similiter sit accidentalis, licet sint in diuersis prædicamentis accidentis. Tunc sic: pro-

pria passio, quæ ordinatur ad actum accidentalem, est accidens; sed omne accidens realiter distinguitur à subiecto, scilicet substantia: ergo passio, quæ ordinatur ad aliquem actum accidentalem, realiter distinguitur à subiecto.

Tertio probatur. In creatis esse, & operari realiter distinguuntur; sed subiectū secundum omnes ordinatur ad esse, & potentia, secundum omnes ad operari ordinatur: ergo manifeste sequitur, quod passio, quæ ordinatur ad aliquem actum accidentalem, realiter distinguitur à subiecto.

His prænotatis, statuitur conclusio hæc. Passiones, quæ realiter distinguuntur à subiectis miraculose, & de potētia Dei supernaturali, possunt separari à suis subiectis. Quæ conclusio hac ratione probatur. Duo entia absoluta, quæ distinguuntur realiter, ita se habent, quod intellectus possit intelligere vnū realiter sine alio, sed subiectū, & passio sunt duo entia absolute: ergo potest intellectus realiter vnū sine alio intelligere; sed id, quod intellectus potest intelligere, potest Deus de sua potētia absoluta efficere: ergo passio quæ realiter distinguitur à subiecto, miraculose, & de potentia supernaturali, potest separari ab illo realiter: vnde in Sacramento Eucharistiæ quantitas, quæ est passio substantiæ corporeæ, reperitur sine substantia

stantia panis, & realiter separatur ab illa substantia panis, ita quod tantum remaneat quantitas panis, & essentia, scilicet, de substantia corporis Christi, sine substantia panis.

Triplex discriminē reperitur inter propriā passionem, & accidens cōmune. Primum est, quod ut bene aduertit Sotus, propria passio separata à subiecto, cum ab illo fluat, remanet radicale fundamentū productionis ipsius passionis, ut postquam Deus abstulerit illud impedimentum, iterum de nouo fluat ipsa passio, ut licet Deus separet risibilitatem ab homine, remanet in illo fundamentum radicale, ut postquā Deus illud impedimentum auferat, statim de nouo fluat passio: at verò accidens commune, cum non fluat ab essentia, nō remanet radicale fundamentum, ut possit, postquam ablatum fuerit impedimentum, de nouo fluere.

Ex hoc sequitur secundum discriminē, & est, quod licet essentia possit intelligi sine passione, non tamen potest intelligi cū eius oppositio, ut quantitas rationale possit intelligi, absque risibilitate, non tamen potest intelligi cum risibilitate: at vero accidens cōmune potest separari à subiecto, ut possit non solū intelligi subiectū sine illo, verum etiam cū eius opposito, ut coruus nō solum

potest intelligi sine nigredine imo potius intelligi potest cū albedine.

Tertiū discriminē est, quod propria passio non potest naturaliter separari à suo subiecto: at verò accidens commune potest naturaliter separari à subiecto; sed nō omne accidens potest separari, sed tantum illud, quod est differentia cōmunis: nam huiusmodi accidens commune est separabile per se: at verò accidens, quod est differentia propria, non separatur à subiecto naturaliter: sed tamē hoc est, discriminē inter passionem, & differentiam propriam, quod differentia propria per accidens est inseparabilis: at verò propria passio est inseparabilis per se.

Pro intelligentia secundæ conclusionis notandū est, quod dupliciter potest propria passio separari à subiecto. Primo, ita quod maneat subiectum in rerum natura, absque passione sicut manet albedo sine similitudine. Secundo modo, ita quod maneat passio separata à subiecto; sicut manet quantitas, quæ est passio substantiæ per se existens absque substantia, ut vidimus in Sacramento Eucharistiæ, ubi manet quantitas panis sine substantia panis; sed tamen nō omnes passionēs, etiā si distinguantur realiter, hoc modo separantur à subiectis; nam saltem intellectus, & volū

tas, quæ sunt passi ones anime, non possunt existere per se absque ipsa anima. Et ratio est, nã cum istæ passi ones ex natura sua ordinentur ad exercendas operationes vitales, & hæ non possint exerceri separatæ ab ipsa anima, hinc est, quod non possint existere sine illa.

Secunda conclusio est: Ille passi ones, quæ non distinguuntur realiter à subiecto, nullo modo possunt separari à subiecto: imò aliquæ sunt passi ones quæ nec primo, nec secundo modo possunt separari ab illis. Prima pars huius conclusionis probatur: nã si huiusmodi passi ones separantur à subiectis, ita quod passi ones existant, absq; subiectis: ergo cū subiectum sit sine passione, & passio sine subiecto, distinguuntur realiter. Patet consequentia: Nul lum est aliud certius signū distinctionis realis, quam vnum ab alio, & aliud ab ipso ad inuicem separari. Vnde idē possumus dicere de huiusmodi passi onibus, ac diximus de fundamento relationis: nam sicut diximus, quod bene potest stare quod fundamentum sit absq; relatione, non autem relatio sine fundamento: pariter dicimus, quod bene potest stare, quod subiectum sit absque passione, non autē è contra, quod passio possit existere absque subiecto.

Secunda pars huius conclu-

sionis, probatur in hunc modum. Nam licet ille passi ones, non possint separari isto secundo modo, possunt tamen separari illo primo modo, sicut diuisibilitas in ordine ad locum: & nihilominus quãtitas potest existere sine diuisibilitate, vt patet in Sacramento Eucharistiæ, vbi manet quantitas corporis Christi, omnino indiuisibiliter in ordine ad locum.

Hoc supposito, probatur, nã sunt aliquæ passi ones, quæ nec primo, nec secundo modo possunt separari à subiectis, vt sūt passi ones entis, quæ non possunt separari ab ente, quia illud in suo cõceptu includit, neq; ens potest separari ab huiusmodi passi onibus, quia eo ipso, quod manet ens, manet intelligibile, & appetibile, & per consequens verum, & bonum.

Quibus suppositis respondetur ad secundam rationem dubitandi (nam prima iam manet soluta) quod tantū probat hanc secundam partem secundæ conclusionis, scilicet, quod passi ones entis non possint à subiecto, scilicet ente, separari neque primo, neque secundo modo. Ad tertiã respondetur, quod illa tantum probatur prima pars secundæ conclusionis, scilicet, quod appetitus materiæ, licet non possit separari à materia, tamen materia potest esse sine appetitu: imò hoc etiã videtur in intelligibile, quod
possit

possit esse materia sine appetitu ad formam; quia per se ordinatur ad illam.

Sed est quoddam argumentum. Duo relata, quâvis distinguantur realiter, sicut Pater, & Filius, tamen nō potest intelligi, quod remaneat Pater in esse Patris sine Filio: ergo pari ratione non poterit intelligi, quod quavis subiectū, & propria passio distinguantur realiter, quod possit passio dimoueri à subiecto. Ad hoc respondetur disparem esse rationem: nam relata consistunt in essentiali habitudine vnius ad aliud atque ita vnam, non potest intelligi, quod maneat sine altero: nam si auferatur terminus relationis, desinit esse relatio: at verò cum subiectum, & propria passio sint quædam entia absoluta, quæ non consistunt

in hac essentiali habitudine, poterit separari propria passio à subiecto.

In calce notandum est, quod exacta definitio proprii hæc dari potest: *Proprium est, quod prædicatur de pluribus in quale per se secundo*, quæ definitio exacta est. Per illam particulam, *In quale*, differt à genere, & specie, quæ prædicantur in quid. Per illam, *Per se secundo*, differt à differentia, quæ prædicatur in quale per se primo: per vltimam, scilicet, *Per se*, differt ab accidenti, quod per acciden prædicatur.

Secundo notandū est, quod diuisio proprii in hac acceptance, est generis in species, si primo intentionaliter sumatur, sicut diximus de diuisione differentie in communem, propriam, & propriam simplicem.

CAPUT DE ACCIDENTI.

NTENTVM

Porphyrj, in hoc cap. est agere de accidenti, quod est quintū prædicabile, duo agit. Primò adducit vnicam definitionem, & diuisionem accidentis. Secūdo adducit alias duas definitiones eiusdem. Inquit ergo Porphyrius, quòd accidēs illud est, quod adest, & abest præter subiecti corruptionem: & hoc duplex est: aliud separabile, vt dormire, aliud inseparabile vt nigredo à coruo. Dein de definit accidens duplici definitione desumpta ex Aristot.

1. Topic. cap. 4. Prima est: *Accidens est, quod contingit eidem inesse, vel non inesse.* Secunda: *Accidens est, quod neque est genus, neque species, neque differentia, neque propriū semper tamen inest subiecto.*

Circa literam.

Circa literam huius capitis notandum est, Porphyriū, hic agere, tā de accidenti prædicabili, quam prædicamentali, quia omne illud, quod est extra essentiam rei, & non est eius proprietas, appellatur accidens, siue sit accidens reale,

vt album, siue sit accidens rationis, vt denominari genus, vel species.

Secundo notandū est, quod accidēs potest cōsiderari duobus modis. Primo, prout tantum dicit naturam realem accidentalem, quod vocari potest accidens reale, vt est albedo secundum se. Secundo, prout dicit istam naturam vniuersalem, tamen communem pluribus subiectis, & de illis prædicabilem, qua ratione etiam inuoluit secundam intentionem vniuersalis, & prædicabilis, sicut alia prædicabilia: & hoc vocari potest accidēs intentionale, & de vtroq; sigillatim sequenti disputatione agendum est.

Disputatio vnica. De ratione accidentis, tam realis, quam intentionalis.

Quæst. 1. Quid sit accidēs reale, & an bene definiatur à Porphyrio.

Notandum est, quod accidens, v. g. album, potest compa-

*I. D. finitio
accidentis.*

Duplex definitio.

comparari ad duo. Primo ad inferiora essentialiter sub illo contenta, qualiter comparatur album in communi ad hoc & aliud album. Secundo potest comparari ad subiecta, quibus inest albedo, & quæ accidentaliter denominantur alba, ut ad hominum, & equum.

Certum ergo tenendum est accideus non habere rationem quin prædicabilis in ordine ad inferiora essentialiter sub illo contenta, ut album, ad hoc & illud album, sed potius in ordine ad subiecta, de quibus accidentaliter prædicatur, ut album respectu hominis, & equi. Ratio est, quia album accidentaliter non prædicatur de suis inferioribus, scilicet de hoc, & illo albo, sed potius essentialiter: nam sicut hæc est essentialis prædicatio. Hic homo est homo, ita hæc. Hoc album est album, quia est prædicatio secundi prædicabilis; ergo accidens non habet esse quintum prædicabile in ordine ad sua inferiora essentialiter sub illo contenta, sed potius in ordine ad subiecta, quia de his prædicatur accidens, ut album de homine, & equo.

Et hinc infero, quod accidentia in abstracto non possunt habere rationem quinti prædicabilis. Ratio est, quia accidentia in abstracto v. g. albedo, non prædicantur de suis subiectis,

quibus accidentaliter in sunt: hæc enim est falsa prædicatio: Homo est albedo: & ita sola accidentia in concreto pertinent ad quintum prædicabile, ut album, quod prædicatur de subiecto, quod denominatur album.

Et si obiicias: nam vniuersale habet esse tale in ordine ad ea, de quibus abstrahitur, ut homo est vniuersalis respectu Petri, & Pauli, quia abstrahitur ab illis, sed accidens, v. g. album in communi abstrahitur à suis inferioribus: nempe ab hoc, & illo albo; ergo in ordine ad illa est vniuersale, & quintum prædicabile.

Respondetur, quod album in communi, & potest abstrahi à suis inferioribus, scilicet ab hoc, & illo albo; & sic constituit secundum prædicabile, quia prædicatur essentialiter de differentibus numero. Secundo potest abstrahi à subiectis, quæ etiam sunt inferiora saltem accidentaliter contenta sub illo incommuni, ut quæ abstrahitur album ab homine, & equo & per hanc secundam abstractionem constituitur accidens quintum prædicabile, non vero per primam, quia respectu inferiorum non est accidens, sed prædicatum essentialiale.

Sed obiicies secundo: Nam si accidens est quintum prædicabile in ordine ad subiecta, se-

quitur, quod accidens quintū prædicabile sit analogum. Et probatur, quia rebus diuersorum prædicamentorum nihil datur commune vniuocum, sed analogum, sed accidēs prædicatur de subiectis diuersorum prædicamentorum, nam prædicatur de substantia, & quantitate in his prædicationibus: Substantia est alba: quātitas est alba: ergo in ordine ad subiecta, quibus accidenta liter conuenit, non potest accidens constituere quintum prædicabile, quia prædicabile debet esse aliquid vniuocū. Respondetur, quod rebus diuersorum prædicamentorum nihil datur commune vniuocū essentiale, quia iam esset aliquid genus superius generalissimis diuersorum prædicamentorum, tamen bene potest dari aliquid commune vniuocum accidentale, nam album vniuoce conuenit tam substantiæ, quam quantitati.

Sed instabis contra solutionem, quia ex Aristot. capit. de substantia prædicati vniuoce aliquid de alio, est prædicari nomine, & ratione: sed nomē, album, non est nomen substantiæ, vel quantitas: ergo non prædicatur de substantia, & quantitate.

Respondetur, quod quando Aristot. dicit, quod prædicari vniuoce, est prædicari nomine, & ratione, non est sensus,

quod nomen prædicati sit nomen subiecti illius, alias animal non prædicaretur vniuoce de homine, & equo, quia nomē animal, nō est nō homo, vel equus. Sed sensus est, quod tam nomen, quam ratio significata per nomen, conuenit homini, & equo, & quia tam nomen album, quam ratio significata per illud conuenit substantiæ, & quantitati, quia vere, & proprie denominantur alba, ideo prædicatur album de substantia, & quantitate vniuoce.

Ex dictis sequitur, quod accidens aliquando prædicatur de pluribus differentibus genere, vt album de substantia, & quantitate, aliquando de differentibus specie, vt de homini, & equo: aliquando vero de differentibus numero, vt idem album prædicatur de Petro, & Paulo: & ita accidens in communi debet de finiri per prædicari de pluribus, vt abstrahitur à pluribus differentibus numero, specie, vel genere: vnde accidens potest definiri hoc modo: *Accidēs est, quod prædicatur de pluribus in quale accidentaliter, non conuertibiliter.* In qua definitione in primis ponitur illa particula, *in quale*, quia prædicari in quale (vt sape dixi) est prædicari vt aliquid contrahens, & determinans ad tale esse: & quia, v. g. album contrahit, & determinat

nat hominem ad tale esse, albi scilicet, ideo prædicatur in quale, sed quia hoc esse, ad quod esset determinat accidens subiectum, accidentale est, vt esse album, vel nigrum ideo adducta est in definitione illa particula: *Accidentaliter*. Ponitur autem illa particula: *Non conuertibiliter*, quia accidens non conuertitur cum specie, de qua prædicatur, vt cum homine: nam neque valet. Est homo, ergo est album: neque è contra: in quo diff. rà proprio nã hoc saltē conuertitur cū specie, cuius est proprium, vt risibile cum homine.

Difficultas
quæst.

Quibus suppositis, difficultas huius quæstionis solum in eo consistit, vt explicemus definitiones accidentis à Porphyrio adductas. Et quidem prima definitio se habet in hunc modum: *Accidens est, quod abest, & adest præter subiecti corruptionem*. Circa quam conueniunt omnes, quod adesse, & abesse subiecto, non debent sumi actualiter, quia actualiter adesse & abesse subiecto, nimis accidentale est accidenti definitio autem debet explicare naturam, aut proprietatem aliquam rei: debet ergo sumi pro potentia, ita vt definitio efficiat hunc sensum: *Accidens est, quod potest abesse, & adesse, absque subiecti corruptione*.

Sed statim oritur difficultas an istæ particulae, *Adesse, & ab*

esse, sumantur prime intentionaliter, ita vt idem sit abesse, & adesse, quod realiter, & Physice seperari, vel non separari à subiecto: an vero sumantur secunde intentionaliter, ita vt idem sit abesse, & adesse, quod affirmari, & negari de subiecto, salua illius essentia, ita vt definiatur hic accidens sumptum secunde intentionaliter, pro concreto inuolvente secundam intentionem accidentis quinti prædicabilis, & naturæ accidentalem.

In qua re prima sententia affirmat hic definiri accidens sumptum prime intentionaliter, ita vt ille particulae, *Abesse, & adesse*, sumantur prime intentionaliter pro reali præsentia, & separatione à subiecto, salua illius essentia. Quam sententiam tenet Card. Tolet. in hoc capite. Et primo videtur habere fundamentum in Porphyrio, qui postquam definiuit accidens, statim illud diuisit in separabile, & in inseparabile, sed hic diuiditur accidens reale: ergo idem definitum erat antea. Probo consequentiam, quia idem, quod definitum erat, postea diuiditur.

Secundo, quia prædicationes negatiue non pertinet ad prædicabilia, vt supra dixi disput. 2. de Vniuers. quæst. vltim. ergo illa particula, *Abesse*, non potest sumi secunde intentionaliter,

naliter, prout idem est, quod negari: debet ergo sumi realiter, & prime intentionali-ter.

Tertio, quia sequeretur hanc definitionem etiam conuenire proprio, quod est quantum predicabile. Ratio est, quia saltem de potentia absoluta potest Deus separare ab homine risibilitatem, & tunc erit vera hæc propositio: Homo non est risibilis, quia caret risibilitate, à qua denominatur risibilis, quia caret risibilitate, à qua denominatur risibilis: ergo iam risibile potest affirmari, & negari de homine: atque adeo esset quantum prædicabile.

Contraria tamen sententia communis est inter expositores, nempe definitionem hanc sumendam esse secundo intentionaliter, ita ut illæ particule *adesse, & abesse*, idem significet quod affirmari, & negari, salua essentia subiecti. Sic explicat Masius, & Caietanus in hoc capite: & est fere communis sententia.

Vnde dicendum est consequenter ad supra dicta, quod hic definitur accidens, prout est quoddam concretum inuoluens naturam accidentalem, & secundam intentionem quinti prædicabilis: neque tantum definitur hic accidens prædicabile, ut quidam existimant, sed omne accidens, siue prædicabile, siue prædicamentale, quia

de omnibus hic saluatur, quod possint affirmari, & negari, salua essentia subiecti. Tum etiam, quia alias diminute processisset Porphyrius non definiens quantum prædicabile. Tum etiam, quia accidens prædicamentale, ut denominatum à secunda intentione quinti prædicabilis, iam est prædicabile, quanuis natura ipsa, quæ denominatur prædicabilis, secundum se considerata, pertineat ad prædicamenta accidentium, propter quod appellatur accidens prædicamentabile.

Hæc sententia hoc modo intellecta probari potest. Primo quia in reliquis capitibus præcedentibus semper definit Porphyrius prædicabilia sumpta secunde intentionaliter, scilicet prout etiam inuoluunt secundas intentiones: ergo similiter hæc definitio debet intelligi secunde intentionaliter, atque adeo illæ particule, *adesse, & abesse*, idem significat, quod affirmari, & negari.

Secundo, quia etiam accidentia rationis pertinent ad quantum prædicabile, ut denominari aliquid genus, vel species quia ratione saepe diximus has propositiones: homo est species, animal est genus pertinere ad quantum prædicabile; pertinere ad quantum prædicabile, sed accidentia rationis non possunt realiter inharere vel dimoueri à subiecto aliquo,

Qua ratione
ne definitur
tur accidens.

quo, quia non habent subiectum inhaesionis: ergo illae particulae, *Abesse, & adesse*, non debent significare realem inhaesionem.

Tertio, quia sequeretur accidentia in abstracto posse denominari quantum predicabile, v. g. albedo, quia de illa verificatur, quod realiter potest inhaerere, & dimoueri à subiecto, in quo est, sed accidentia in abstracto non pertinent ad quantum predicabile: vt antea dicebam: ergo illae particulae non debent sumi prime intentionaliter.

Est tamē aduertendū, quod illae particulae, *Adesse, & abesse*, non debent intelligi simul, quia impossibile est, idem simul abesse, & ad esse, sed debent intelligi successiue, id est, potest adesse modo, modo vero abesse: & ita non sunt opposita.

Et si dicas: Quando aliquid conuenit alicui per se, eius oppositum, neque per se, neque per accidens potest competere: sed accidenti per se conuenit posse adesse subiecto: ergo eius oppositum, scilicet abesse nullo modo illi competit. Respondetur, quod posse ab esse subiecto, non est oppositū huius, quod est posse adesse, quia vt dixi, non debent intelligi illa duo simul, sed successiue, ita vt accidens modo possit ad esse, postea vero possit abesse,

atque adeo non sunt opposita. Praefertim, quod vt docuit Aristot., i. de coelo, cap. 12. potentia ad actus contrarios nō sunt contrarij, quia eadem potentia visua potest efficere visionem albi, & visionem nigri qui sunt actus contrarij, cum tamen ipsa non sit contraria sibi ipsi.

Vnde ad argumenta contrariae sententiae respondetur. Ad primum, quod quauis idem accidens, quod prius à Porphyrio definitum erat, postea diuidatur in separabile, & in separabile: tamen nō opus est, quod sub eadem ratione definiatur, & diuidatur, & ita definitur accidens, prout inuoluit etiam secundam intentionem: diuiditur autem tantum sumptum prime intentionaliter.

Ad secundum respondetur, verum esse, propositiones negatiuas non pertinere ad predicabilia: tamen in praesentia negari debet sumi negatiue, pro eo, quod est negari de subiecto, sed contrariae, pro eo, quod est affirmare oppositum illius qualitatis, ita vt definitio efficiat hunc sensum. Accidens est, quod ita affirmatur de subiecto, vt etiam illius oppositum possit de eodem subiecto affirmari, salua eius essentia: qua ratione tam albu, quam nigrum, possunt de homine, salua eius essentia affirmari, & ita non probatur, pro

positiones negatiuas pertine-
re ad prædicabilia.

Ad tertium respondere quis
posset, quod passio solum de
potentia absoluta posset sepa-
rari à subiecto, accidens vero
etiam de potentia naturali se-
parari potest. Hæc tamen so-
lutio falsa est: nam multa sunt
accidentia, quæ naturaliter nõ
possunt separari à subiecto, vt
albedo à cygno. Quare respõ-
detur, quod quauis propria
passio possit de potentia abso-
luta separari à subiecto, & ita
de illo negari, tamen non po-
test affirmari contraria quali-
tas de subiecto, v. g. quauis
posset risibilitas separari ab ho-
mine: tamen propria passio
equi illi contraria non potest
affirmari de subiecto: illa ta-
men particula, *Abeffe*, quod
idem est quod negari, debet
sumi contrariè, vt dicebamus,
quando non verificatur de pro-
pria passione, verificatur autè
de accidenti, quia res potest in-
telligi cum opposito illius, sal-
ua essentia, vt diximus.

Ex dictis infero, qualiter
non repugnet diuisio illa ac-
cidentis in separabile, & in se-
parabile cum definitione acci-
dentis, scilicet quòd potest ad
esse, & abesse. Ratio est, quia
illæ particule, *Adesse*, & *abesse*,
non sumuntur pro reali sepa-
ratione, sed pro eo, quod est af-
firmari, & negari de subiecto,
cum quo non repugnat acci-

dens aliquod secundum rem
esse inseparabile à subiecto,
quauis per intellectum, sal-
ua essentia rei negari possit de
illo.

Et si inquiras, qualis sit hæc
diuisio accidentis in separabi-
le, & in inseparabile? Respon-
detur esse diuisionem analo-
gi in analogata. Ratio est, quia
hic diuiditur accidens reale
in commune, vt diximus: acci-
dens autem in commune est
quid analogum, ad nouè præ-
dicamenta accidentium, cum
diuersa prædicamenta nõ pos-
sint habere aliquid vniuocum
sed analogum, vt sæpe dixi-
mus.

Circa illam definitionem, *Quid adur-
tendum.*
qua definitur accidens hoc mo-
do à Porphyrio: *Accidens est,*
quod neque est genus, neque species,
neque differentia, neque proprium,
semper tamen inest subiecto: No-
tandum est, in hac definitione
etiam definiri accidens, pro
vt inuoluit secundam intentio-
nem, quia id, quod in subie-
cto inest, non debet intelligi
de reali inhesionè, sed de af-
firmari, ita vt sit sensus. *Semper*
autem aptum est prædicari de sub-
iecto.

Sed contra definitionem if-
tam hoc modo explicatam ob-
ijci solet: Nam res commo-
dius explicatur per affirmati-
onem, quam per negationem:
male ergo definitur accidens à
Porphyrio: *Quod neque sit genus,*
neque

neque species, &c. Respondetur tamen, quod hic non explicatur res per solam negationem, sed etiam per affirmationem, quia tandem dicitur: *Semper autem in subiecto inest.*

Sed dubitabis ultimo in hac quæstione, an istæ propositiones: Homo est mortuus: Homo moritur: Homo est existens pertineant ad hoc quintum prædicabile. Et ratio dubij est, quia illa prædicata non possunt adesse, & abesse præter subiecti corruptionem, qualiter mortuum non potest advenire homini præter eius corruptionem, & existens non potest abesse ab illo, quin corrumpatur.

Respondetur, aliis omisssis solutionibus, quod res aliqua potest considerari secundum esse possibile, tamen apta ad existendum, vel non existendum: & potest etiam considerari secundum esse accidentale existentie, quod habet de facto à parte rei.

Dico ergo, quod absolute loquendo, illæ propositiones sunt accidentales, & quinti prædicabilis, quia prædicata in illis propositionibus habent vim, ut subiectum, nempe homo, accipiatur secundum esse possibile, & ita quia homini hoc modo considerato accidentale est, quod existat à parte rei, & quod moriatur, vel non moriatur, salva essentia

hominis, prout supponit in tali propositione, scilicet secundum esse possibile, ideo illæ propositiones, absolute loquendo, sunt accidentales: si vero subiectum illarum propositionum, scilicet homo, sumatur, prout dicit actualem existentiam: tum in primis illa propositio: Homo est existens non est accidentalis, sed potius essentialis, quia non est accidentale homini actualiter existenti, ut sic, quod existat, sed potius essentialiter: illa vero propositio: Homo moritur, accidentalis est, nam verbum illud: Moritur, non significat hominem non esse, sed esse nimis propinquum corruptioni, quod potest adesse, & abesse, præter subiecti corruptionem, quia multi sunt, qui quantumvis nimis sint propinquus corruptioni, reuiuiscunt: illa vero propositio: Homo est mortuus, est falsa, si homo dicat actualem existentiam, quia repugnat hominem existentem esse mortuum: absolute tamen loquendo, vera est, & contingens, ut supra diximus, quia subiectum illud, Homo supponit alio modo.

Quæst. II. Quæ sit essentia, & natura accidentis realis.

EGimus hætenus de natura accidentis, prout est quintum prædicabile, agendum restat de ipsa natura reali accidentali, & loquimur de accidenti, prout distinguitur contra substantiam, nempe quod pertineat ad aliquod ex nouem prædicamentis accidentium.

Pro cuius intelligentia notandum est, quod cum accidens sit illud ens, quod alteri accidit, proculdubio accidens, ut sic, dicitur alteri inesse tamen alteri inesse, stat dupliciter. Primo inhæsiue, & extrinsece existere in re, quam habet pro subiecto, in quo accidens existit, qualiter albedo dicitur inhærere parieti, quia est aliquid extrinsece in illo existens, ranquam in subiecto. Alio modo potest esse accidens in alio adhæsiue, non quia illi intrinsece inhæreat, sed quia illi adhæret: tamen est intime existens in re ipsa, qualiter vestis dicitur accidens hominis, non quia illi inhæreat intime: sed quia adhæret illi: & res istæ quæ aliis adherent, non sunt accidentia, absolute loquendo: nam vestis potius est substantia quædam, quædam, quamvis respectui huius subiecti di-

cantur accidentia, quia illi contingenter accidunt: loquimur ergo de accidentibus, quæ inhærent, quæ appellantur accidentia prædicamentalia, quia pertinent ad aliquod ex nouem prædicamentis accidentium.

Secundo notandum est, quod inhærentia duplex est: alia actualis, & est illa actualis existentia in subiecto, quam de facto habet: quæ inhærentia an distinguatur ex natura rei ab entitate ipsius accidentis, non est huius loci examinare. Alia verò est inhærentia aptitudinalis, & est potentia quædam, quam habet accidens, ut possit inhærere in subiecto.

Hoc suppositio conueniunt omnes, quod inhærentia actualis non sit de essentia accidentis, sed potius est aliquid accidentale illi. Ratio est, quia in Sacramento altaris manet eadem quantitas, quæ antea erat in pane, sine subiecto, cui inhæreat actu: ergo de essentia illius non est actu inhærere, siquidem remanet eadem quantitas sine subiecto, cui actu inhæreret.

Sed obiciès contra hoc, quod reuera non paruum habet difficultatem: nam inter accidentia quædam sunt, quæ vocantur accidentia modalia, de quorum distinctione ab aliis idè in Physic. qualiter sessio est modus sedentis, & figura est modus quantitatis, se dista acciden-

2. Notand.

Quid nota

cidentia non possunt intelligi, neque esse de potentia absoluta sine subiecto, quia sessio non potest concipi, quin sit in aliquo sedente: ergo saltem in his accidentibus modalibus inhaerentia actualis non est de essentia accidentis. Respondetur, quod adhuc in his accidentibus modalibus inhaerentia actualis non est de illorum essentia. Ratio est, quia quamvis de potentia absoluta non possint ista accidentia esse à parte rei, vel concipi existentia à parte rei, quin sint in aliquo subiecto: tamen si eorum essentia consideretur secundum esse possibile, non petit quod actu inhaereat, quia actu inhaerere non convenit rebus possibilibus, sed actualibus: & ita iam essentia horum accidentium, saltem sub esse possibili, consideratur sine actuali inhaerentia, quamvis à parte rei sine illa dari non possint: in quo differunt ab aliis accidentibus, qui non sunt modi, proprie loquendo, sed res; nam ista possunt dari à parte rei sine actuali inhaerentia de potentia absoluta, ut diximus de quantitate.

Solum ergo est controuersia apud auctores, utrum saltem inhaerentia aptitudinalis sit de essentia accidentis. Prima sententia negat, quam tenet Sonzin. 7. Metaph. q. 1. & Scot. d. 12. q. 1. Cuius senten-

tia fundamentum est. Primo, quia illud est de essentia rei, sine quo res non potest intelligi: sed siue inhaerentia aptitudinali potest intelligi accedens: ergo illa non est de essentia accidentis. Probatur minor, quia Mathematicus, quia agit de quantitate, considerat illam abstrahendo ab omni subiecto: neque enim considerat utrum circulus sit in materia lignea, vel ferrea: ergo inhaerentia aptitudinalis non est de essentia accidentis.

Secundo, quia potentia ad inhaerendum est accidentalis accidenti: ergo non est de eius essentia. Probatur antecedens, quia illa potentia est accidentalis, quæ ordinatur ad actum accidentalem, qualiter potentia ad ridendum est accedens de predicamento qualitatis, quia ordinatur ad actum accidentalem, scilicet ad actum ridendi: sed inhaerentia actu accidentale est accidenti: ergo potentia ad inhaerendum, quæ est inhaerentia aptitudinalis, non est de essentia accidentis.

Tercio: Num in demonstratione, qua demonstratur passio de subiecto, ante conclusionem habemus concentum de passione, sed non concipitur, ut inhaerens subiecto, quia id est, quod demonstratur, nempe quod inest tali subiecto: ergo potest concipi passio, non concepta inhaerentia, atque

adeò inhaerentia non est de essentia accidentis.

His tamen non obstanti-
communis sententia à nobis
amplectenda est, quæ asserit,
inhaerentiam aptitudinalem
esse de essentia accidentis: eā
enim tenet D. Thomas de ente,
& essentia, cag. 7. & ibidem
Caietan. quos fere omnes alij
authores sequuntur.

Et ratione probatur, quia
esse per se, est de ratione substantiæ: nam substantia est ens
per se: ergo in esse in alio, est
de essentia accidentis. Probo
consequentiam: nam sicut ens
contrahitur ad substantiā per
esse per se, ita contrahitur ad
accidens per esse in alio: ergo
esse in alio est de essentia accidentis,
sed non esse in alio actualiter,
vt probatum est: ergo inhaerentia
aptitudinalis est de essentia accidentis.

Secundo, quia quando accidentia
definiuntur, definitione essentiali
definiuntur in ordine ad subiectum,
ergo inhaerentia aptitudinalis,
quam dicunt in ordine ad subiectum,
est de illorum essentia.

Est tamen notandum, quod
non ideo negandum est, relationem
ad subiectum esse de essentia
accidentis: nam sicut accidens
non potest concipi, quin concipiatur
vt aptum ad inhaerendū in subiecto:
ita nec potest intelligi sine ordine
ad subiectum, & ita tam ordo ad

subiectum, quam inhaerentia
aptitudinalis, sunt de essentia
accidentis: neque sunt idē forma
liter ordo ad subiectum, &
inhaerentia aptitudinalis, vt
plures falso fingunt, quoniam
illa relatio concipitur quasi
fundata in ipsa entitate accidentis,
quæ est inhaerentia aptitudinalis,
& ita non sunt idē formaliter.

Sed obijcies: Sed de essentia
accidentis in cōmuni est relatio
ad subiectum, sequitur,
quod omnia accidentia sint relatiua,
quia omnia participant rationem
accidentis, & ita omnia accidentia
pertinere ad prædicamentum
relationis. Respōdetur, quod illa
relatio accidentis ad subiectum
est relatio secundum dici, non vero
secundum esse, & ita solum probatur,
omnia accidentia esse relatiua
secundum dici, non tamē
secundum esse, qualia sunt, quæ
ponuntur in prædicamento
relationis. Quæ verò sit differentia
inter hæc relatiua, dicemus
ibidem.

Hinc infero, quod inhaerentia
aptitudinalis in cōmuni
solum est relatiua secundum dici,
& ita non est relatiua secundum
esse, sed potius abstrahit ab
absoluto, & respectiuo, quia
quædam accidentia sunt absoluta,
vt quātitas: quædam relatiua,
vt paternitas, & ita sicut
accidens in cōmuni est quid
abstrahens, ab absoluto,
& ref-

& respectiuo, & quid analogum ad omnia prædicamenta accidentium; ita etiam in hærentia aptitudinalis.

Vnde ad argumenta contrariæ sententiæ respondetur. Ad primum, quod mathematicus considerat quantitatem, abstrahendo ab hoc, & illo subiecto in particulari, non tamen sine subiecto aliquo in communi, quia mathematicus saltem nõ abstrahit à materia intelligibili.

Ad secundum respondetur, quod non quæcunque potentia ordinata ad actum accidentalem, etiam est accidentalis: nam potentia, quam habet substantia ad recipiendum primũ accedens, vel causandam primam passionem, etiam ordinatur ad aliquod, quod est accidens, cum hoc tamen talis potentia non potest esse accedens, quia primũ ante accedens nõ est

dare accidens aliquod; & ita quauis potentia ad in hærendum ordinetur ad aliquod accidentale, non ideo probatur esse potentiam accidentalem. Vnde vero sit cognoscendum quando potentia aliqua est accedens, vel quando est ipsa rei essentia, dicam capite de qualitate.

Ad tertium, quod quando demonstramus passionem aliquam de subiecto, in præmissis cognoscitur, non vt in hærens in hoc determinato subiecto: nam hoc est, quod demonstratur, scilicet quod inest huic subiecto: tamẽ cognoscitur in præmissis, vt in hærens in aliquo subiecto, abstrahendo ab hoc vel illo: postea vero in cõclusionẽ inferitur in esse huic speciali subiecto. Et hæc de hoc capite.

(.2.)

Finis Prædicabilium.

EXPOSITIO IN LIBRUM ANTE PRAEDICAMENTORUM.

*I*C Liber tria tantū capita continet, quorū substantiā summarim referemus. In primo ergo cap. agit Arist. de equiuocis, vniuocis, & denominatiuis, dicēs equiuoca illa esse, quorū solū nō ē scōmune, ratio vero substantiē, id est ratio significata, maxime diuersa. Vniuoca vero esse illa, quorū nomen est cōmune, & ratio per nomen significata est eadem respectu inferiorum, denominatiua vero sunt illa, quae habent appellationem secundum nomen, solo casu differentia ab alio, qualiter dicitur Grammaticus, à Grammatica, à quo nomine solo casu differt.

In secūdo vero cap. agit Aristot. de cōplexis, & incōplexis, & inquit, quaedā esse incēplexa, vt homo, quaedā vero cōplexa, vt haec dictio. Homo currit, quod eo fine docet Arist. vt explicet inter res quas dā esse cōplexas, vt significatū huius dictionis cōplexa. Homo currit, quas dā vero incōplexas, vt res significata per hoc nomē, homo quia significat vnicā tantū rem. ex quibus haec, inquit, incōplexa, quaedā sunt, quae de subiecto aliquo dicuntur, non tñ sunt in subiecto (intellige inhesionis) qualiter animal dicitur de homine. non tamen est in homine inhesionis, cū non sit accidens, quāuis sit in illo per modū inclusionis, quia includitur in essētia hominis: Alia sunt, quae sunt in subiecto, non tamē dicuntur de subiecto, vt hoc albū est in subiecto, nō tamē dicitur de subiecto, quod intelligendū est de subiecto

subiecto vniuersali, nam hoc album non prædicatur de subiecto vniuersali, sed singulari, scilicet de hoc corpore in hac prædicatione: Hoc corpus est hoc albū. Alia vero sunt quæ de subiecto dicuntur, & in subiecto sunt, qualiter inquit scientia in subiecto est, nempe in anima inbæsue, & de subiecto dicitur, de subiecto scilicet prædicationis, vt de Grāmatica; nam scientia de Grammatica prædicatur in hac prædicatione: Grāmatica est scientia: Alia vero, inquit, sunt, quæ dicuntur de subiecto, nec in subiecto sunt, vt quidam homo, nā quidam homo, cum sit substantia, nō habet subiectum inbæsionis, neq; de subiecto aliquo dicitur (intellige communi) nam quidam homo bene prædicatur de subiecto singulari, vt de Petro, & Paulo, vt supra explicatum est.

In tertio capite duas adducit regulas obseruandas. Prima est quando aliquid prædicatur de subiecto aliquo, etiā prædicatur de contentis sub illo, vt si animal prædicatur de homine, etiā prædicatur de homine, etiā prædicatur de Petro, & Paulo, qui cōtinētur sub homine in cōmuni.

Secunda regula est, quod diuersorum generū non subalternatorum sunt diuersæ differentiæ, cuius sensus est, idest, generum diuersi prædicamenti, diuersæ sunt differentiæ diuidentes talia genera, qualiter inquit, per diuersas differentiæ diuiditur animal, & scientia, quia animal, & scientia sunt diuersi prædicamenti: at vero generū subalternatorum possunt esse eadem differentiæ diuisiue, v.g. quia animal est genus subalternatum respectu corporis, quia in eodem prædicamento substantiæ cōtinetur sub illo, ideo differentiæ, quæ diuiduntur animal, scilicet rationale, & irrationale, etiā diuidunt corpus.

Circa hunc libram disputari solet de analogia uominū & rerum, & ita duo à nobis in hoc libro disputanda sunt. Primo de analogia in communi: secundo vero de analogia entis, quæ est specialis ratio analogiæ.

Disputatio I. De analogia in communi.

Quæst. I. Quid sit vniuocum, æquiocum, & analogum.

Quid nota
dum.

PRO huius intelligentia notandum est, quod cum nomina significant res, illud nomen dicitur, v. g. vniuocum quod significat rem vniuocam communem pluribus, & similiter dicitur nomen analogum aut æquiocum, quod significat rem, analogice, vel æquiuoce communem pluribus. Vnde vt facile discerni possit, & nomen sit æquiocum, vniuocum, vel analogum, prius de re ipsa vniuoca, æquioca, vel analogica disputandum est.

Et hinc vterius fit, quod ratio vniuoci, æquioci, vel analogi, solum reperitur in vocibus tãquam in signo, ita quod non ob aliud dicatur nomen aliquod, v. g. vniuocum, nisi quia significat rem aliquam vniuoce communem, ad eundem modum, quo vrina appellatur sana, quia est signum sanitatis, quæ est in animali; sed quia analogum, vel utiquoddã mediũ est inter vniuocum, & æquiocum, ideo prius videntũ est, quid sit vniuocum, & æquiocum, vt inde constare possit, quid sit analogum.

Vniuocũ vero definitur ab

Arist. 1. c. huius lib. in hũc modũ: *Vniuoca sunt, quorum nomẽ est cõmune, ratio vero substantia significata per nomen eadem: vbi nomine substantia nõ intelligit substantiam de prædicamẽto substantia, nam etiã in accidentibus reperiri potest vera vniuocatio, qualiter albedo, quid vniuocum est ad hanc, & illã albedinem, sed intelligit essentiam, & quidditatem; essentia enim, & quidditas appellatur eius substantia, quia per se illi conuenit, & nõ accidentaliter & ita definitio facit hunc sensum: Vniuoca sunt, quorum nomen est cõmune, ratio vero seu quidditas per nomen significata eadẽ est, qualiter animal, quid vniuocũ est ad hominem, & equũ, quia nõ solũ nomen animal, sed ratio, & essentia significata per illud, eadẽ est in homine, & equo, non quidem secundum rem, quia diuersa realiter ratio animalis reperitur in homine ab ea, quæ est in equo, sicut entitas ipsius hominis diuersa est ab entitate equi, sed eadem secundum genus.*

Secundo aduertendum est, æquioca talia dici, quia in ratione significata per nomen æquiuoce conueniunt, quauis in alia ratione per aliud nomen significata possint vniuoce conuenire, qualiter duo homines, quãuis vniuoce conueniant in ratione hominis, significata per hoc nomen homo
tamen

tamen in nomine Petri æquinoce conueniunt, quia non cōueniunt in ratione significata per nomen quia nomen Petrus significat hunc hominem singularem, in quo non conuenit aliis, quia habet diuersam indiuiduationem, & singularitatem ab alio.

Definitio analogi.

Analogia vero sic communiter definiri solēt: *Analogia sunt, quorum nomen est commune, ratio vero significata, neque est omnino eadem, neque omnino diuersa*, quia simpliciter non est eadem, tamen secundum quandam proportionem, & habitudinē eadem est, & ita *Analogia*, nomen Græcum est, quod proportionem, & habitudinem vnius ad aliud significat, qualiter ens est analogum, ad substantiam, & accidens, quia dicitur de accidenti habitudine, & proportionem ad substantiam, quia accidens definitur, quod sit entis ens, id est, ens habens habitudinem ad substantiam, quæ est ens simpliciter: eodem modo sanum est quid analogum respectu vrinæ, & sanitatis, quia dicitur de vrina cum quadam habitudine, & proportionem ad sanitatem animalis, scilicet in quantum dicitur vrina sana, ex eo quod significat sanitatem existentem in animali: inferiora autem cōtenta sub tali analogo appellantur analogata.

Est tamen aduertendum

aliqua dici analogata, scilicet, quia vnum analogatum habet proportionem, & habitudinē ad aliud, qualiter substantia, & accidens dicuntur analogata respectu entis quia accidens dicitur ens in ordine ad substantiam, aliquando vero aliqua dicuntur analogata, quia dicuntur habitudinem ad aliud, quod non continetur inter ipsa analogata, qualiter ens dicitur analogice de nouem prædicamentis accidentium, quia dicitur de illis secundum quādam proportionem, & habitudinem, quam habent ad substantiam, cuius dicuntur accidentia: tandem vero aliqua dicuntur analogata, propter similitudinem, quam habet vnum cum alio, qualiter non solum homines, sed prata dicuntur ridere, quia prata virentia ad similitudinem hominum lætitiam quandam præ se ferunt.

Et si obijcias; nā eadē ratione sequitur, quod homo dicatur analogice de homine viuo, & picto, quia dicitur de picto secundū quandā similitudinē, & proportionē ad hominē viuū. Respondetur, quod homo pictus nullam habet similitudinem cū homine viuo, in ratione essentiali hominis significata per hoc nomen, *Homo*, neque enim homo pictus absolute dici potest animal rationale, quæ est ratio significata per hoc nomen, *Homo*: solum ha-

bet quandam exteriorem similitudinem cum homine uiuo in figura, non uero in ratione significata per hoc nomen, *Homine*, at uero analogica conueniunt in ratione essentiali significata per nomen analogum, secum quandam analogiam, & habitudinem vnus ad aliud, ut in exemplis adductis constat.

Et si obicias secundo: nam eadem ratione, duo similia dicerentur analogice talia, quia vnum dicitur tale per proportionem, & habitudinem ad aliud, consequens autem est falsum, quia simile quid vniuocum est ad hoc, & illud simile. Respondetur, negando consequentiam, quia aliud est relatio, aliud uero analogia, & ita alia sunt relatiua, alia uero analogica, nam quauis dux albedines, in quantum similes sunt, relatiue dicat vna habitudinem ad aliam tanquam ad terminum, tamen fundamenta harum relationum non dicuntur talia per proportionem, & habitudinem vnus ad aliud: nam vna albedo non habet esse talis per attributionem ad aliam; at uero in analogis preter relationem conuenientiam, quam dicunt fundamenta ipsa, dicuntur per proportionem vnus ad aliud, hoc enim significat nomen, analogia, ut diximus: qua ratione sanum dicitur de vrina, & animali analogice, quia preter re-

lationem signi ad signatum, habet quasdam qualitates, quae dicuntur sanae per attributionem ad sanitatem animalis, quam indicant; & idem facile inueniri potest in quouis analogo.

Ex dictis hactenus patet, qualiter distinguantur vniuoca, equiuoca, & analogica, si proprie de illis loquamur: nam improprie loquendo, aliquando confunduntur, equiuoca, & analogica, qualiter Porphyrius capitulum de specie ait, quod omnia entia equiuoce conueniunt in ratione entis, ubi equiuocam improprie sumit, prout idem est, quod analogum, tamen quod vniuoca, equiuoca, & analogica proprie sumpta distinguantur, ex dictis patet, ut docuit Aristoteles 4. Metaph. cap. 2. ubi dicit ens dici de inferioribus, non vniuoce, neque equiuoce, sed ad vnum per quamdam unitatem, & proportionem, quae est analogia.

Quest. II. Quotuplex sit analogum, & qualiter distinguantur inter se.

Veniamus iam ad singulas analogiae partes explicandas. Pro cuius intelligentia notandum est, quod cum analogum consistat in quadam unitate secundum quid, & proportionem vnus analogi ad aliud, ex diuersa unitate, & habitudine analogatorum diuersae species analogiae sunt desumendae, sunt

Qua ratione distinguantur vniuoca, equiuoca, & analogica.

*Due species
analogiæ.*

sunt autem duæ species analogiæ, vt colligi potest (ex Aristotel. primo Ethicorum, capit. 6. alia enim sunt analogia attributionis, seu proportionis: alia verò proportionalitatis, de quibus sigillatim dicendum est; semper tamen loquimur de his, quæ proprie dicuntur analogia: nã minus proprie, alia sunt, quæ dicuntur aualoga inæqualitatis, qualiter omnia genera quantumvis, vniuoca sint appellantur improprie analogia inæqualitatis, in quantum ratione differentiarum contrahentium, inæqualiter participatur genus ab speciebus: qua ratione, vt sæpe dixi, animal nobiliori modo reperitur in homine, quam in equo; hæc tamen improprie appellatur analogia, potius enim sunt vniuoca, vt dictum est.

*Analogia
attributionis.*

Prima ergo species analogiæ est analogia attributionis, seu proportionis, qua ratione illa dicuntur analogia attributionis: *Quorum nomen est commune, ratio vero significata eadem est solum secundum proportionem quandam, qua ratione sanū dicitur analogia attributionis, seu proportionis de animali, vrina, & Medicina, quia hæc omnia dicunt quandam proportionem inter se in sanitate, vrina tanquam signū illius, Medicina tanquam consequentia, animal verò tanquam subiectū, in quo formaliter residet sanitas.*

Analogia proportionalitatis sunt illa: *Quorum nomen est commune, ratio vero significata eadem secundum proportionalitatem, id est, secundum proportionem inter proportiones, qua ratione principium dicitur analogia proportionalitatis de corde, & fundamento domus; nam sicut cor se habet ad animal, cuius est principium, ita fundamentum domus ad ipsam, cuius etiam est principium: vt visus dicitur analogice, analogia proportionalitatis, de visu corporeo, & intellectualli, nam sicut se habet visus corporeus ad visibilia corporea: ita intellectus ad intelligibilia, & ita hæc analogia est proportio inter proportiones.*

Pro cuius intelligentia notandum est, quod hæc nomina proportio, & proportionalitas, desumpta sunt ab Arithmetici; nam proportio est habitudo vnius numeri ad alium, siue equalem, siue inæqualem, vt habitudo, quæ est inter ternarium, & quaternarium, vel inter binariū & quaternarium: proportionalitas vero est proportio inter duas proportiones, v. g. sicut quatuor se habet ad duo, sic sex ad tria, & vtrubiq; est duplex proportio, nam sicut quatuor includit bis duo, ita sex bis tria, & hinc sequitur, quod analogia proportionalitatis, necessariò requirit quatuor terminos; cuius ratio est, quia est proportio inter duas proportiones; sed

quælibet proportio, requirit duos terminos; nam proportio necessariò est inter duos: ergo analogia proportionalitatis requirit quatuor terminos.

Vtraque ergo ista analogia iam definita, nonnulla circa singulas species aduertenda sunt.

2. Notand.

Circa analogiam verò attributionis, seu proportionis, notandum est, quod illa sunt induplici differentia; alia enim sunt, quæ significantur cū habitudine, & proportionem, non inter se, sed ad aliquod aliud, non cōprehensum sub nomine analogo, qualiter omnia accidentia conueniunt analogice analogia proportionis in accideñi cōmuni; quia prout hoc nomine significantur, dicunt quandā habitudinem ad substantiā, non cōprehensam sub nomine analogo accidentis, accidentia enim appellantur talia, in ordine ad substantiam, cui accidunt; alia verò significantur cum habitudine, & proportionem inter se ipsa, nō verò ad aliquod aliud non cōprehensum, sub nomine analogo, vt diximus de homine sano respectu animalis, medicinæ, & vrinæ.

Sed rursus hæc secunda analogia attributionis qua duplex est secundū quadruplex genus causæ, in ordine ad quam analogiam possunt habere aliquā proportionem, & habitudinem: alia enim dicunt proportionem in ordine ad vnum finem, quali-

ter sanum dicitur de animali, vrina, & medicina, quia hæc omnia tendunt ad sanitatem, veluti ad finem: alia dicunt proportionem in ordine ad vnam causam efficientem, qualiter medicamentum est analogum, respectu Medici, & instrumentorum medicorum, quia hæc dicuntur talia, in quantum efficienter causant sanitatem: alia verò dicunt habitudinem, & proportionem in ordine ad vnum subiectum, quod est causa materialis, qualiter omnia accidentia conueniunt analogice, in accideñi in communi, secundum quod omnia important habitudinem ad subiectum vnicum, scilicet ad substantiā, in qua omnia subiectantur. Tandem alia dicunt habitudinem, & proportionem causæ formalis, qualiter dextrū dicitur analogice de animali, & de columna, in quātum columna denominatur dextra, extrinseca denominatione à dexteritate animalis, tanquam à forma extrinseca.

Est tamen aduertendum, nō nullas esse condiciones requisitas ad analogiam attributionis, seu proportionis. Prima est, quòd tale analogum definiatur in ordine ad aliud, ad quod dicitur habitudinem, & proportionem. Ratio est, quia cum huius modi analogia, ex natura sua dicant proportionem, & habitudinem, vt rectè eorum naturaper definitionem explicetur

Quid maius
me notand.

Teretur, debent eum huiusmodi habitudine definiri: tamen hæc regula non est eodem modo in omnibus analogis attributionis intelligenda; nam illa, quæ dicunt ordinem, & proportionem, ad aliquid aliud non comprehensum sub nomine analogo, vt dicebam antea de accidentibus respectu substantiæ, debent definiri in ordine ad aliud, & ita omnia accidentia definiuntur per subiectum, quod est substantia: illa verò, quæ dicunt habitudinem, & proportionem ad aliquid analogum contentum sub nomine analogo, vt vrina, & medicina in ordine, ad animal, sub hoc nomine sano, debent definiri in ordine ad tale analogatum principalis, & ita si definias medicinam, optime dices: est causativa sanitatis animalis, & vrina est significatiua eiusdem sanitatis.

Secunda conditio est, quod analogum per prius dicatur de vno analogato, quam de alio, qualiter sanum prius dicitur de animali, quam de vrina, & Medicina: hæc tamen regula intelligenda est de analogis attributionis, quæ dicuntur cum habitudine inter se, non vero de illis, quæ dicuntur cum habitudine ad aliquid aliud: nam accidens non dicitur per prius de vno accidenti, quam de alio; nullum enim est accidens, ad quod reliqua omnia referantur,

vt suo loco dicetur; cum hoc tamen omnia accidentia analogice conueniunt in accidenti, in communi analogia attributionis penes ordinem ad substantiam.

Tertia cōditio est, quod analogata attributionis dicant habitudinem ad vnū numero terminum, quod in vtraque analogia attributionis iam explicata verum habet, nam analogia illa, quæ dicunt habitudinem inter se, hoc habent, qualiter vrina, & Medicina in ratione sani dicunt habitudinem ad idem animal, in quantum illius sanitatem causant vel significant: analogia verò, quæ dicunt habitudinem, ad idem animal, in quantum illius sanitatem causant, vel significant: analogia verò, quæ dicunt habitudinem ad aliquid aliud, non cōprehensum sub nomine analogo, etiā hoc habent, qualiter omnia accidentia dicunt ordinem ad eandem substantiam, in quantum eandem numero substantiam possunt aspicere.

Quartam conditionem afferunt Sorus, Cardin. Toletus, & Masius hoc loco, quod scilicet ratio significata per nomen analogum, solum reperiatur intrinsece in principali analogato, in aliis verò solum per extrinsecā denominationem.

Hæc tamen conditio, quam plures communiter admittunt, falsa est: nam quauis hoc aliquando cōtingat, vt videre est

in sano, quod intrinsece rātum reperitur in animali: in vrina verò, & Medicina, tantum per extrinsecam denominationem à sanitate animalis, quam causat, & significat: non est tamen necessarium, vt in vtraque specie analogia attributionis facile discerni potest: nam si loquamur de analogis habentibus attributionem inter se, constat, quod ens est analogum ad substantiā & accidens, quæ inter se habet habitudinem, & proportionem: cum tamen ratio entis intrinsece reperiatur, tam in substantia, quam in accidenti. Si verò loquamur de analogis, quæ dicunt attributionem ad aliud, non cōprehensum sub nomine analogo, vt accidentia ad substantiā, etiam patet conditionem esse falsam, quia omnia accidentia intrinsece participāt rationem accidentis, in qua conueniunt analogice.

Circa analogia proportionalitatis aduertendum est, quod illa sunt in duplici differentia, alia sunt propria, quando proprie conueniunt in ratione significata per nomen analogum, qualiter principium dicitur de corde, & fundamento domus proprie: nam sicut cor proprie est principium animalis, ita fundamentum proprie, est principium domus: nam sicut cor se habet ad animal, ita fundamentum ad domum.

Alia verò sunt analogia pro-

portionalitatis, quorum alterū conuenit improprie in ratione analogā, & per metaphorā, qualiter ridere dicitur de homine, & de prato: nam sicut se habet homo ad risum, ita pratum ad hilaritatem, quam præ se ferre videtur mediantibus floribus, cum hoc tamen pratum per metaphoram dicitur ridere: & de his est verum illud axioma: *Analogum per se sumptum supponit pro se meliori significato*, quia cum de altero dicatur per metaphoram absolute, solū supponit pro eo, de quo proprie dicitur, qualiter ridere absolute supponit pro risu hominis. Habet etiam verum illud axioma in analogis attributionis, quando alterum analogatum est improprie tale, qualiter sanum non supponit absolute pro vrina; & medicina, sed pro animali sano.

Ex dictis infero, qualiter sit intelligenda conditio illa, quæ communiter afferri solet ad analogia proportionalitatis, scilicet quod, *Ratio significata per nomē analogum formaliter reperiatur in vtroque analogato*: patet enim, quod non debet reperiri formaliter proprie, sed sufficit improprie, vt ridere in prato, reperitur in illo formaliter, quia pratum formaliter habet quandam floriditatem, quæ metaphorice dicitur risus.

Quæst. 111. Vtrum analogia attributionis necessario reperiatur coniuncta cum analogia proportionalitatis.

EX dictis patet, analogiam attributionis diuersam esse ab analogia proportionalitatis: dubitatur tamen, an necessario reperiatur coniuncta vna analogia ex his cum alia, ita vt necessarium sit, eandem rem vtramq; simul habere analogiam, quantum sub diuersa ratione formali, tamen sub eodem nomine, ita quod idem nomen secundum diuersam rationem, necessario vtramque habeat analogiam.

Ratio dubitandi est, quia inter analoga proportionalitatis, necessario vnum est perfectius alio, cum sint diuersæ speciei: ergo quod imperfectius est, dicitur per attributionem ad illud, quod est perfectius; sed quæ hoc modo dicuntur, sunt analogia attributionis: ergo analogia attributionis necessario reperitur coniuncta cum analogia proportionalitatis.

Secundo, quia proportionalitas, est proportio proportionis: ergo necessario includit proportionem, atque aded analogia proportionalitatis necessario reperitur, cum analogia attributionis coniuncta.

Histamen non obstantibus, vera, & communis sententia est,

analogiam proportionalitatis, posse dari sine alia, & etiam posse dari vtramque simul. Quam tenet Caiet. libello de nominum analogia. Et ratione probatur. Primo, quod possit dari vna analogia sine alia: nam Aristotel. 2. Ethic. c. 7. postquam dixit, bonum analogice dici de omnibus bonis, sub dubio relinquit, an dicatur analogia proportionis, vel proportionalitatis: si autem vtraque analogia esset necessario coniuncta, non esset locus dubitandi: ergo signum est, posse illas separari inter se.

Sed ratione probatur, quia in primis datur analogia proportionalitatis sine analogia attributionis: nam ens dicitur analogice de homine, & equo, & non analogia attributionis, sed proportionalitatis; quia homo non dicitur ens per attributionem ad equum, neque equus per attributionem ad hominem: tum etiam, quia hic quodammodo intercedit proportio proportionis: nam sicut se habet homo ad suum existere, ita equus ad suum: & ita conueniunt in ente analogia proportionalitatis: ergo datur hæc analogia sine analogia attributionis. Ex quo patet, quod sola proportio nalitas est sufficiens ad analogiam, è contra tamen analogia attributionis, semper habet sibi adiunctam aliquam proportionalitatem: nam de illis est verum dicere, quod sicut se habet vnum

vnum extremum ad suum esse, ita aliud ad suum, & ita semper reperitur aliqua proportio proportionum, & ita sunt quatuor termini saltem ratione distincti scilicet duo extrema, & essentie illorum extremorum; & ita patet secunda pars conclusionis, scilicet vtramq; analogiam posse reperiri simul. Quod etiã probatur, nam sanum dicitur de pommo sano, & animali, analogia attributionis: nã dicitur de pommo per attributionem ad animal, in quo causat sanitatem, eo quod est alimentum salutiferum: & etiã dicitur de illis analogia proportionalitatis, si attendamus quandam proportionem proportionis, quæ consistit in hoc, quod sicut se habet animal ad suas partes sanas, ita pomum ad suas partes, quas etiã habet sanas, id est, non corruptas putredine: ergo vtraque analogia potest reperiri simul.

Vnde ad rationes dubitandi responderetur, quod ex eo quod vnum sit perfectius alio, non recte colligitur, quod imperfectius dicatur tale per attributionem ad perfectius; aliàs equus, cum sit imperfectior species animalis, quã homo, diceretur animal per attributionem ad hominem, & ita animal esset analogum ad hominem, & equum; & ita quauis in analogis proportionalitatis semper vnũ sit perfectius alio, non sequitur, quod quod vnum dicatur per attributio-

tionem ad aliud, quauis aliquãdo hoc contingat, scilicet, quando vnum analogum est improprie tale, qualiter ridere dicitur de prato per attributionem ad hominem, cum hoc tamen ride re est analogum analogia proportionalitatis ad hominem, & pratum, vt dictum est.

Ad secundum responderetur, quod non quælibet proportio constituit analogiam attributionis, sed proportio, quæ est per attributionem, & habitudinem vnus ad aliud: hæc autem attributio vnus ad aliud, non semper reperitur in analogis proportionalitatis, vt explicatum est quauis semper reperitur proportio proportionum, id est, comparatio inter duas proportionis, quod scilicet sicuti se habet hoc ad illud, ita istud ad aliud: hæc autem comparatio nõ semper est attributio.

Quest. III. Vtrum analogum dicat vnum conceptum communem analogatis, qui ab illis præscindi possit.

HAC in re fere communis sententia asserit, analogũ non significare aliquẽ conceptum communem analogatis, qui ab illis præscindi possit, sed significare ipsa analogata, vt proportionantur in ana-

logo ipso. Tenet Capreol. in
1. distinct. 2. quæst. 1. Soncin. 4.

1. Sententi. Metaphysic. quæst. 12. Ferrara
1. contra Gent. cap. 34. Pereira
2. Physic. cap. 2. Cuius senten-
tiæ fundamentum est. Primo,
quia aliàs sequeretur, nullam
esse differentiam inter analogā,
& vniuocā: nam vniuocum sig-
nificat quendam conceptum
abstractum ab inferioribus vni-
uocatis, in quo talia inferiora
sunt: ergo si analogū dicit etiā
conceptum abstractum, & com-
munem proculdubio esset vni-
uocum.

Secundo, quia analogia (vt
dicebamus) est proportio inter
res aliquas: ergo analogum in
suo conceptu formali debet sig-
nificare inferiora analogata se-
cundum quod proportionantur
in illo: ergo non dicit aliquem
conceptum distinctum, & præ-
cisum ab analogatis.

Affert.

Hanc tamen sententiam, etsi
fere communem, ego semper
falsam existimaui; & ita dicen-
dum est, analogum significare
conceptum, quendam commu-
nem analogatis, qui ab illis ab-
strahi possit. Tenet Iauellus,
4. Metaphysic. quæstion. 1. &
colligi potest, ex Aristototel.
4. Metaphysic. text. 7. vbi di-
cit, ens esse commune decem
prædicamentis, & Sanct. Tho-
mas 1. par. quæst. 5. artic. 3. ad
1. ait decem prædicamenta con-
trahere ens ad determinatū ge-
nus entis: ergo ens ex se abstra-

hit à decem prædicamentis, cū
tamen sit analogum, posteaque
per modos intrinsecos contra-
hitur, & determinatur ad tale
genus entis.

Etratione probatur. Primo,
quia potest aliquis concipere
analogum in cōmuni non con-
cipiendo analogata inferiora:
ergo significat conceptum præ-
cisum, & abstractum ab illis.
Probatur antecedens, quia in
ente, quod est analogū ad sub-
stantiam, & accidens, sæpe con-
tingit, quod quis de realiqua
conciat, quod reuera sit ens,
ignoret tamen, quod sit substā-
tia, vel accidens: ergo concipit
rationem aliquam præcisam ab
inferioribus.

Secundo, quia si ens, quod est
analogum ad substantiam, & ac-
cidens, dicit in suo cōceptu sub-
stantiam, & accidens, quæ sunt
analogata, sequitur, quod acci-
dens sit substātia, quia includit
ens, quod ens in suo conceptu
includit substantiam: dicendū
ergo est, analogum significare
quendam conceptū præcisum
ab inferioribus. c

Neque valet communis so-
lutio, quod substantia, & ac-
cidens possunt considerari duo-
bus modis. Primo secundū suas
essentias particulares, quæ ratio-
ne substantia dicit esse ens per
se, accidens verò ens in alio.
Alio verò modo possunt cōside-
rari substantia, & accidens, non
secundum suas rationes particu-
lares,

lares, sed secundum quod proportionantur in ente, & ita continentur actu in conceptu ipsius entis. Hæc tamen solutio verba tantum continet, & est friuola, quia in substantia duplex conceptus reperitur. Primo reperitur conceptus vniuersalis entis: secundo reperitur conceptus talis entis, scilicet entis per se: ergo ens in cōmuni, quod est analogum, vel continet substantiam solum secundum gradus entis in communi, & hoc non est continere substantiam, quia substantia non dicit quodlibet ens, sed ens per se, sicut homo, quatenus animal, non est homo vel continet substantiam secundum suam peculiarem rationē substantiæ, & tunc currit ratio facta, scilicet, quod accidens esset substantia, quia accidens includit ens, quod ens actu in suo conceptu includit substantiam.

Tertio probatur conclusio, quia omne diuisum debet abstrahi à membris diuidentibus, alias confunderentur diuisum, & membra diuidentia, si membra diuidentia sunt de essentiali cōceptu diuisi; sed analogum superius diuiditur in analogata inferiora, vt ens in substantiam, & accidens: ergo dicit conceptum ab illis abstractum, & præcisum.

Ex quo infero, non solum dari talem conceptum præcisum ab analogatis per abstractionē

præcisuiam, quæ est simplex apprehensio vnius sine alio, sed etiam per abstractionem negatiuiam, quæ pertinet ad secundam operationem intellectus, vt tractatu de Vniuersalibus dicebā. Ratio est, quia non solum per simplicem apprehensionem, sed etiam per iudiciū verè cognoscit intellectus, quod ens, v.g. in se, neque dicit substantiam, neque accidens, sed aliquam rationem illis communem.

Vnde ad argumenta contrariæ sententiæ respondetur. Ad primum, quod quamuis tam vniuocum, quàm analogum, dicat conceptum aliquem præcisum ab inferioribus, adhuc tamen est maxima differentia inter vniuoca, & analogia; nam inferiora nō conueniunt in rationi superiori vniuocaper attributionem vnius ad aliud, aut per proportionelitem: neque enim homo dicitur animal per attributionem ad equum: at vero inferiora analogata conueniunt in illa ratione analogata in communi per quandam attributionem vnius ad aliud, aut per quandam proportionalitatem; & ita argumentum satis friuolum est.

Ad secundum verum esse, quod analogia est proportio inter duo, nego tamen, quod nomen analogum debeat significare inferiora analogata secundum quod proportionantur in illo; sed debet significare rationem

nem aliquam communem præcisiſſam, in qua inferiora analogata habeant proportionem, non tamen debet ſignificare ipſa analogata, quæ proportionatur in tali ratione ſuperiori.

Posſet tamen in hac diſputatione inquiri, an de analogis poſſit haberi ſcientia? Et reſpondetur affirmatiuè. Ratio eſt, quia analogata habent veram entitatem ſcibilem, licet vnā ſecundum quandam proportionem, ergo ſcibilia ſunt, ſicut & definibilia.

Secundo, quia Metaphyſica vera, & nobiliſſima ſcientia eſt, cum hoc tamen diſputat de ente in comuni, quod eſt analogum: imò addo etiā, de æquiuocis ſcientiam haberi poſſe, nam de illis aliquas paſſiones ſcientificè demonſtrari poſſunt vt quod æquiuocationem pariunt. Addo tamē, non eſſe vtdum in argumentationibus terminis æquiuocis, ne res potius obſcuretur, quā demonſtretur? Et hæc de hoc capite, & diſputatione de analogia in comuni.

Diſputatio. II. De analogia entis, & accidentis.

Explicata iam natura analogie in comuni, veniamus iam ad analogiam entis, & accidentis explicandā: quod ſuppoſita doctrina generali iā

tradita, breuiter, & minus diſficile ex pediemus.

Quæſtio Prima. Qualiter dicatur ens de ſubſtantia & accidenti, Deo, & creaturis.

Ens ſumitur duobus modis.

IN hac re communis eſt illa diſtinctio, quod ens poſſit ſumitur duobus modis, ſcilicet participialiter, & nominaliter: tunc ſumitur participialiter, quando eſt participium huius verbi, *ſum, eſ, fui*, & ſignificat eſſentiam præciſe; nominaliter vero ſumitur, quando ſignificat eſſentiam, non quamcūque, ſed exiſtente: quæ ratione illud ſolum appellatur ens, quod actu exiſtit, & eſt productum: aliud enim non eſt, niſi tantum poſſibile: nos vero ſumimus in præſentia nomen, Ens, prout ſignificat entitatē aliquam diſtinctam contra nihil, ſiue actu ſit extra cauſas iā producta, ſiue non: itaque ſumimus entitatem abſtrahendo ab exiſtentia.

In hac re in primis ſuppoſitio, ens in comuni dici æquiuocè de ente reali, & rationis, vt ſupra dixi, diſputatione. 2. de vniuerſalibus, & ita ſolum eſt quæſtio, qualiter dicatur ens reale de ſubſtantia, & accidenti, Deo, & creaturis.

Quid ſupponatur.

Suppono ſecundo, ens eſſentialiter includi in differentiis

2. Supp.

tijs vltimis omnium rerum, q̃
quauis sub controuersia esse
velit Scotus in. 1. dist. 3. quæst.
3. & alij, quos refert Fonseca. 4.
cap. 2. aded tamen euident est,
vt dubitandum minime sit: nã
in primis Aristoteles id expref-
se docet lib. 11. Metaph. cap. 1.
vbi ex eo probat ens non esse
genus, quia includitur in essen-
tia omnium differentiarum: &
ratio est, quia differentia, vt ra-
tionale, formaliter loquendo,
non sunt nihil, quia nihil non
potest constituere aliquid rea-
le posituum, qualis est homo:
ergo est aliquid: ergo ens: atq;
aded ens essentialiter includi-
tur in differentijs, per quas cõ-
trahitur.

Et si obijcias ex hoc sequi,
quod omnes definitiones sint
negatoriae, nam, verbi gratia,
in hac definitione, *Animal ratio-
nale*, idem ens disponderetur:
primo, inclusum in animali, de-
inde vero inclusum in rationa-
li. Respondetur negando con-
sequentiam, quia non est idem
ens formaliter, quod clauditur
in animali, & in rationali: nam
sicut animal, & rationale for-
maliter distinguuntur, ita ha-
bent entitates formaliter diuer-
sas: & ita non probatur, quod
idem ens formaliter ponatur
bis in definitione.

Et si obijcias secũdũ, ex hoc
sequi differentias non esse pri-
mo diuersas, siquidẽ iam cõue-
niunt in aliquo, nẽpe in ente,

quod essentialiter includunt.
Respondetur, negando conse-
quentia, quia differentia non
cõueniunt in ente vniuoce, sed
analogice, eo q̃ differentia sũt
ens, cum quadam attributione
ad res, quarum sunt differentia,
& ita, quia in nullo vniuoco
conueniunt, dicuntur primo
diuersa.

Hoc supposito, prima senten-
tia hac in re asserit, ens dici æ-
quiuoce de substantia, & acci-
denti, Deo, & creaturis, quam
tenet Aureolus in. 1. d. 2. q. 1.
Cuius sententia fundamentum
esse potest, nã ex Arist. 7. Met.
in principio, accidens non est
ens, sed entis ens: ergo equi-
uoce cõuenit in ratione entis cũ
substantia.

Secunda sententia asserit, ens
esse vniuocũ ad sua inferiora,
scilicet ad substantia, & accides.
Deum, & creaturas: quã tenet
Scotus in. 1. d. 3. q. 3. quem sui
discipuli sequuntur, vt refert
Fonseca. 4. Met. c. 2. Et funda-
mentum esse potest, quia potetia
sumunt suam speciem ex obie-
ctis, vt dicitur. 2. de anima. c. 4.
sed intellectus est potetia vni-
uoca ad omnes potentias intel-
lectivas in particulari: ergo ob-
iectũ a quo sumit speciem, de-
bet esse vniuocũ, sed obiectũ
intellectus est ens in cõmuni:
prout comprehendit omnia en-
tia, scilicet substantiam, & acci-
dens, Deum & creaturas, ergo
est vniuocum ad hæc omnia.

Secun

Secundo, quia ex Arist. 4. Met. c. 1. in quolibet genere debet dari aliquod primū, quod sit causa vniuoca ceterorum, vt in genere calidorū datur ignis, qui est causa calidorum: ergo in genere entis debet dari aliquod primum quod sit causa vniuoca ceterorum entium: ergo hæc omnia vniuoce conueniunt in ratione entis in communi.

7. sentent.

Tertia sententia à nobis tenenda est, ens esse analogū ad sua inferiora, scilicet ad substantiam, & accidens, Deū, & creaturas, quam expresse tenet S. Tho. 1. p. c. 3. 4. & 5. in. 1. d. 8. q. 4. art. 1. & 1. contra Gent. c. 25. & ibidem Ferra. Caie. de ente, & essentia cap. 2. deniq; est communis sententia Thomistarum.

Vnde dico primo in hac questione: ens nō dicitur equiuoce de suis inferioribus, scilicet de substantia, & accidenti, Deo, & creaturis. Ita docuit expresse Arist. 4. Met. c. 2. dicens quod ens non dicitur de suis inferioribus æquiuoce, neque vniuoce, sed ad vnū: id est per quandam entitatem, & proportionem, quæ est analogia.

Affert. 1.

Et ratione probatur, quia æquiuoca sunt, quorum solum nomen est commune, ratio vero significata per tale nomen est prorsus diuersa: sed inferioris entis, non solum conueniunt in nomine entis, sed etiam in

re significata per tale nomen, quia omnia entia realia vere, & propriè sunt ens, & in illo non sunt omnino diuersa, sed potius habent quandam proportionem, qua ratione accidens dicitur quandam attributionem, & proportionem ad substantiam, cuius accedit, & creaturæ dicuntur ens per attributionem quandam ad Deum, quia sunt ens per participationem: ergo ens non est æquiuocum ad sua inferiora.

Et ex his dico secundo, ens neque esse vniuocum ad sua inferiora, sed potius analogum, quod Aristotel. loco citato expresse docet, & ratio facta euidenter conuincit, quia vniuoca sunt, quorum nomen est commune, ratio vero significata per tale nomen est omnino eadem: sed ratio entis in suis inferioribus, solum est eadem secundum quandam proportionem, & attributionem vnius ad aliud, vt diximus, quæ est vnitas secundum quid, & analogia: ergo ens non est vniuocum ad sua inferiora, sed potius analogum.

Affert. 2.

Secundo, quia si ens esset vniuocum ad sua inferiora: ergo esset genus, quia genus est illud, quod vniuoce participatur, ab speciebus, & per consequens iam daretur vniuocum genus superius ad omnia genera generalissima.

Tertio, quia genus uniuocum, non debet includi in differentijs, per quas contrahitur ut probauimus capite de differentia: sed ens includitur essentialiter in omnibus differentijs. ut probatum est: ergo non est uniuocum, sed potius analogum.

Dico tertio: ens dicitur de substantia, & accidenti, Deo, & creaturis analogia proportionis. Probatur, quia illud est analogum proportionis, quod de vno dicitur per attributionem ad aliud, sed accidens appellatur ens per attributionem ad substantiam, respectu cuius appellatur accidens, quia illi accidit, & ita ab Arist. appellatur accidens entis ens. Similiter creaturæ dicuntur ens per attributionem ad Deum, quia sunt ens per participationem: ergo ens dicitur de substantia, & accidenti Deo, & creaturis, analogia attributionis. Adde etiam dici per quandam analogiam analogia proportionaliter, quia in his etiam possumus distinguere, veluti proportionem inter proportiones, hoc modo, quod sicut substantia se habet ad suum existere per se: ita veluti proportionabiliter, se habet accidens ad suum existere in alio, & sicut Deus se habet ad suam essentialitatem non participatam, ita proportionabiliter creatura ad suam essentialitatem participatam.

Ex dictis infero, quod ens non solum est analogum respectu substantiæ, & accidentis, quæ sunt inferiora immediate sub illo contenta, sed etiam respectu inferiorum, quæ sub illomediate continentur, ut respectu duarum substantiarum, v.g. respectu hominis, & equi, vel respectu duorum accidentium, ita, quod ens respectu quorumcunque inferiorum sit analogum, quidquid male sentiat Fosca. 4. Met Ratio est, quia quæcunque creatura est ens per participationem: ergo quælibet in ratione entis habet attributionem ad Deum, quod est ens per essentialitatem. Similiter, quæcunque accidentia talia dicuntur, quia accidunt substantiæ: ergo per attributionem ad substantiam appellantur ens, quia sunt entis ens: ergo ens respectu quorumcunque inferiorum est analogum. Tum etiam, quia essentialissime clauditur in ultimis differentijs omnium rerum, quod non posset habere, si esset genus uniuocum ad sua inferiora.

Sed posset hoc loco dubitari, utrum ens, quod est analogum ad substantiam, & accidens, & alia inferiora, significet aliquem conceptum abstractum, & præcissum à substantia, & accidenti, & alijs inferioribus.

In qua re communis sententia asserit ens, non significare aliquem

quæ conceptū præcissum à substantia, & accidenti, sed immediate significare ipsam substantiā, & accidens, prout proportionantur in esse, quod tū mihi semper falsum vitum est, ut disputatione præcedenti, quæstio. vltima ostendi: tum specialiter de ente, tum etiam in communi de omni analogo, q̄ significet conceptū abstractū, & præcissum ab analogatis, ut ibi, tū ex Arist. & S. Tho. tū ex ratione probavi. Legantur ibi dicta.

Illatio.

Et ex hoc infero, q̄ conceptus entis secūdū se abstrahit ab absoluto, & relatiuo, nā abstrahit à particularibus entibus, inter quæ alia sunt relatiua, alia vero absoluta: ergo ens in communi abstrahit ab absoluto, & relatiuo.

Sed si dicas, illud est absolutū, q̄ non dicit ordinē ad aliud sed ens in cōmuni nō dicit ordinē ad aliud, aliās esset relatiuum: ergo conceptus entis nō est relatiuus. Respondetur, ad rationē entis absoluti nō satis esse, q̄ negatiue non dicat ordinē ad aliud, sed requiritur, q̄ dicat entitātē independentem ab alio, tanquam à termino, & quia ens in cōmuni abstrahit ab entitate dependenti, vel nō dependenti, ideo abstrahit ab absoluto, & relatiuo.

Illatio. 2.

Infero secūdū, ex dictis ens non eodē modo cōtrahi ad sua inferiora, quo contrahitur ge-

nus ad species: nā genus cōtrahitur ad species per differentias quæ non claudunt in suo conceptu genus ipsum, quod contrahūt, ut late ostēsum est cap. de differentia: at vero ea, quib⁹ contrahitur ens ad sua inferiora, quæ appellātur modi intrinseci, includunt ens in suo conceptu, verbi gratia, esse per se est quidam modus, qui contrahit ens ad esse substantiæ, & esse in alio. Est alter modus contrahens ipsum ens, ad esse accidentis: ergo vterq; iste modus contrahēs ens, includit ipsum ens, quia tā esse per se, quā esse in alio dicit esse, & ita dicit ens, & ita isti modi intrinseci cōmuniter, non appellātur differentię, quia differentia dicit aliquid, q̄ est extra rationē diuisi, isti autē modi non sunt extra rationem entis.

Super est respondeamus ad rationes, quibus vtuntur contrarię sententię. Ad fundamentum primę sententię respondetur, quod accidens appellatur ab Arist. non ens, sed ens ens non quidē, quia accidens non sit vere, & propriē ens, sed quia est ens in alio, & ita appellatur entis ens nō vero ens simpliciter, qualis est substantia quę est ens per se, & ita non probatur ens in communi esse equiuocum.

Ad rationes secundę sententię respondetur. Ad primā, verum esse intellectu esse poten-

tiam vniuocam ad omnes potentias intellectivas, nego tamen, quod eius obiectum debeat esse aliquid vniuocum, quia potentia non sumunt immediate suam speciem ex obiectis, sed ex peculiari ordine, quem dicunt ad obiecta, & ita quanuis obiectum sit analogum potentia tamen est vna secundum speciem, quia ordo potentia ad tale obiectum est vnus secundum speciem, quia ratione potentia visiva est vnica potentia secundum speciem, cum hoc tamē eius obiectum adæquatum, scilicet color in communi, est vnum secundum genus ad diuersos colores in specie.

Ad secundum respondetur, quod ibi Aristoteles intendit esse dandam vnicam primam causam, quæ sit causa reliquorum entium, quam vniuocam appellat minus proprie sumpto vniuoco pro analogo, vel æquiuoco, quia cum analogamedia sint inter vniuoca, & æquiuoca, minus proprie aliquando appellantur vniuoca, aliquando æquiuoca, qualiter colores medij, vt viride, in comparatione nigri dicitur album, in com-

paratione vero al-

bi appellatur

nigrum,

(.3.)

Quæst. II. Virum accidens sit analogum ad nouem prædicamenta accidentium.

HAc in re prima sententia I. Sententia asserit, accidens esse aliquid vniuocum ad nouem prædicamenta accidentium, quam tenet Hervetus quodlibet. 2. quæstio. 7. Sotus q. 4. ante prædicamentorum 2. & fundamentum esse potest, quia illud est vniuocum, quod equaliter reperitur in omnibus inferioribus: sed ratio accidentis ita intrinsece reperitur in qualitate sicut in quantitate, vel relatione, quia hæc omnia ex sua essentiali ratione sunt accidens: ergo accidens in communi quid vniuocum est ad nouem prædicamenta accidentium.

Verumtamen hæc quæstio *Respondetur* facile resolui potest ex supradictis, & ita dicendum est, accidens non esse vniuocum, sed potius analogum ad nouem prædicamenta accidentium. Quæ sententia tenet Caiet. de ente, & essentia c. 7. Ferrara. 1. contra Gent. c. 32. Sonci. 4. Meta. q. 2. Fonseca. 4. Met. q. 2. c. 2. & ex eo probant, quia omnia accidentia inhaerent substantia media, quantitate, ergo omnia appellantur per attributionem ad quantitatem, adque adeo accidens

Ens in communi, est analogū attributionis ad nouem prædicamenta accidentium.

Verunitatem hæc ratio satis friuola est. Primò, quia accidentia spiritualia, vt intellectus, & voluntas, nō inherēt substantiæ media quantitate, quia cū sint spiritualia, nō pendent ex quantitate, quæ quid corporeū est, ergo ex hoc non probatur, qd accidens in communi, prout etiam comprehendit accidentia spiritualia, sit analogum.

Secundò adhuc inter accidentia corporea, non omnia inhærent substantiæ media quantitate, nam saltem de relatione dicemus suo loco posse immediate fundari in substantia: ergo non omnia accidentia corporea dicuntur talia per attributionem ad quantitatem.

Quare propria ratio conclusionis est, quia quanuis omnia accidentia nō dicantur talia per attributionem vnius accidentis ad aliud, tamen omnia dicuntur accidentia per attributionem, ad substantiā, cui accidunt, & ita accidēs sæpe appellatur ab Arist. entis ens: ergo accidens in communi est analogum attributionis ad omnia accidentia: nam vt vidimus disputatione præcedenti, quædam sunt analogæ attributionis, nō quia vnum analogatum dicat attributionem ad aliud analogatū, sed quia omnia analogata dicuntur talia per attributionem ad

aliquid aliud non contentum sub nomine analogo, vt in præsentia omnia accidentia dicuntur talia per attributionem ad substantiā, cui accidunt, quæ substantia non continetur sub hoc nomine analogo accidēs.

Secundò, quia si accidens esset vniucum ad nouem prædicamenta accidentiū, esset genus & ita iam daretur aliquod genus superius supra nouem genera generalissima accidentiū.

Tertiò, quia nullum genus vniucum debet includi indifferentijs, per quas contrahitur, sed accidens includitur in modis intrinsicis, per quos contrahitur: & ratio est, quia illud per quod constituitur accidēs est ens, & nō substantia, quia accidens nō pōt constitui in suo esse per substantiā, ergo accidēs est, atq; adeò accidens includitur in modis, per quos contrahitur ad determinata prædicamenta accidentium, ergo accidens non est aliquid vniucum, sed potius analogum ad nouē prædicamenta accidentium.

Vnde ad fundamenta contrariæ sententiæ respondetur, quod quanuis ratio accidentis reperiatur equaliter in omnibus accidentibus, adhuc tamē est analogum, quia omnia accidentia dicuntur talia per attributionem ad substantiam, cui accidunt, quanuis vnum accidens non dicat attributionem ad aliud accidens.

Quæst. III. Vtrum ens sufficienter diuidatur in decem prædicamenta.

DE hac re variè senserunt antiqui Philosophi: nam Plato in Sophista vnicum tantum prædicamentum entis assignauit vt refert Arist. 3. Met. c. 3. alij vero, vt Xenocrates, & Andronicus, duo tantum prædicamenta distinguebant: alterum substantiæ, alterum vero accidentis. Pythagorici vero viginti prædicamenta constituunt, decem bonorum decem vero malorum, vt refert Arist. 1. Met. c. 5. Stoici vero tantum quatuor prædicamenta admitterebant.

Verutamen, vt in tanta opinionum varietate veram explicemus sententiam, inuestigandum prius est, vnde nam prædicamenta distinguenda sint. In qua re non placet eorum sententia, qui asserunt prædicamenta accidentium distinguenda esse ex diuerso modo, quo illa prædicantur de substantia. Ratio est, quia accidentia omnia non habent modum essentialiter diuersum prædicandi de substantia, alias essent noue prædicabilia accidentium, cum prædicabilia distinguantur ex diuerso modo prædicandi de multis, & essendi in multis, vt supra visum est.

Quare dicendum est, prædicamenta accidentium distinguen-

da esse ex diuerso modo realiter afficiendi substantiam, in quantum diuersum esse accidens tale, & diuersam denominationem accidentalem illi tribuunt, vt esse qualem, quantam, & relatum, &c. Ratio est, quia accidens ex natura sua est ens in alio: ergo ex diuerso modo essendi in alio nempe in substantia distinguenda sunt diuersa prædicamenta accidentium.

Hoc igitur fundamento, placet nobis sententia Arist. asserentis prædicamenta esse decem, quem Peripatetici omnes sequuntur: Cuius sententiæ fundamentum est, quia præter substantiam, quæ vnicum prædicamentum constituit, tantum imaginari possunt nouem denominationes accidentales in genere, quas accidentia, substantiæ possunt tribuere: ergo tantum sunt decem prædicamenta, vnum substantiæ, & nouem accidentium. Minor scilicet, quod tantum sint nouem denominationes, aut nouem modi, quibus accidentia possunt afficere substantiam, non potest hoc loco clare demonstrari: pendet enim ex cognitione cuiuslibet prædicamenti, & ita probationem consulto premitto, constabit autem ex dicendis, in quolibet prædicamento. Er hæc dicta sufficiant.

Varia placita philosophorum.

EXPOSITIO IN LIBRVM PRAEDI- camentorum.

PROOEMIUM.

ANTEQVAM huius li-
bri explicationem aggredia-
mur placuit breuiter explica-
re qualiter ille ad Logicā per-
tineat; neque enim de hac re
omnes eodem modo sentiunt:
nam Antonius Mirandula-
nus in sua Logica librum hūc
nequaquam ad Logicam per-
tinere existimat; ea ductus ra-
tione, quod nequaquam ad
Logicum pertinet tradere mo-
dum definiendi, diuidēdi, & componēdi, vt supra in proe-
mio Logicae demonstrauius: non tamen pertinet ad Logi-
cum omnia definire, hoc enim pendet ex cognitione omniū
rerum, quae nisi ab homine omnium scientiarum genere in-
structo haberi non potest: ergo liber hic, in quo de vniuscuiusque
rei natura disputatur, nequaquam ad Logicum per-
tinet.

Verum tamen vera & communis omnium interpretati-
sententia est, librum istum ad Logicam pertinere, imo &

ipse Arist. id significat, qui in Logica, & in libris Physicæ
supponit doctrinam hanc Prædicamentorum ab ipso tra-
ditam, ut videre est in. 1. lib. Poster. cap. 18. & 1. Topic.
cap. 7. 1. Elench. c. 3. & 3. Physic. cap. 1. & 2. de anima,

Et ratione probatur, quia obiectum Logicæ est triplex
operatio intellectus, prout est instrumentum sciendi, ut su-
pra visum est: sed in prima operatione intellectus sæpe ap-
prehendimus res reuera diuersas, tanquam vnam, & ean-
dem concipientes, & e contra: sed hic defectus corrigitur
per diuisionem omnium Prædicamentorum entis: ergo di-
uisio, & disputatio de prædicamentis ad Logicum perti-
net, qui docet dirigere operationes intellectus. Neque ra-
tio Mirandulani alicuius est momenti, quia quanuis ad
Logicum non pertineat definire res omnes, tamẽ ad ipsum
attinet docere omnes alias scientias modum defi-
niendi, ad quod maxime deseruit distribu-
tio entis in decem prædicamenta.

ut res sic distributæ facile
possint definiri.

(.?.)

CAPVT DE DECIM

Prædicamentis generatim.

Vanuis in communi expositorum diuisione liber hic à capite de substantia exordium sumat, cum illi sit prima omnium prædicamentorum, placuit tamen librum hunc in hoc capite exordiri, quia in eo Aristot. disputare incipit de prædicamentis, & ita intentum eius in hoc capite est, breuem, & generalem omnium prædicamentorum diuisionem adducere. Caput hoc duas continet partes, in quarum prima Aristotel. generalem entis diuisionem in decem prædicamenta adducit, in secunda uero parte unum ex dictis infert.

Ad primam ergo accedentes partem, postquam Arist. in 2. cap. Ante prædicamentorum explicauerat, quæ sint cõplexæ, quæ uero incomplexæ, inquit, quod ea, quæ incomplexæ sunt, ad decem prædicamenta reuocari possunt: nã aut sunt substantia, aut quantitas, aut qualitas, aut relatio, aut ubi, aut quando, aut situs, aut habitus, seu habere, aut actio, aut passio, quæ decem prædicamenta deinde exemplis demonstrat: nam substantia, in-

quit, est, ut homo, vel equus: quantitas, ut bicubitum, aut tricubitum: qualitas, ut album relatio, ut duplum, vel dimidium: ubi, ut in foro: quando, ut heri: situs, ut iacere, vel sedere: habitus, ut calceatum esse, vel armatum esse: agere, ut secare: pati, ut secari.

Ex quibus infert Aristot. quod singula ex his per se sumpta non habent affirmationem neque negationem: nam si quæ proferat hanc uocem, substantia, vel quantitas, nec uerum, nec falsum dicit. Tunc autem est negatio, vel affirmatio, quando unum ex his, cum alio componimus, vel diminuiamus, ut cum dicimus: Substantia non est quantitas. Et hæc de litera huius cap.

Circa literam.

Cum in hoc cap. Aristot. de decem prædicamentis generatim disputet, non erit alienum ab hoc loco de prædicamento generatim disputare scilicet de illius natura, & de requisitis ad illud, ut deinde ad singula prædicamenta tractanda perueniamus.

(C)

Dispositio

Disputatio vnica De natura Prædicamenti, & de requisitis ad illud.

Quæstio prima. Quid sit Prædicamentum seu Categoria.

Quid, categoria.

Categoria idè Græce significat, quod Latine prædicamentum, id est, collectio prædicatorum, quæ inter se habent subordinationem, & ita communiter dici solet, quod prædicamentum est prædicabilium coordinatio, id est, naturalium, quæ denominantur vniuersales, & prædicabiles: quæ ratione Porphyrii in capite de specie dicit, in vno quoque prædicamento reperiri genus generalissimum, genera intermedia, & species infimas, tandem indiuidua.

Afferio. I.

Et ita dicendum est primò in hac quæstione, prædicamentum esse nomen concretum, quod duo dicit, alterum de materiali, scilicet ipsa prædicata superiora, & inferiora, qualia sunt in prædicamento substantiæ hæc prædicata, Substantia, Corpus, Viuens, Animal, Homo: de formali vero dicit ordinem horum prædicatorum inter se: quæ relatio nõ est realis sed rationis: cuius ratio est, quia relatio realis debet esse inter extrema realiter diuersa:

sed prædicata superiora, & inferiora distinguuntur ex natura rei, vt ostensum est disput. i. de vniuers. q. 4. ergo talis ordo prædicatorum non est relatio realis, sed rationis.

Ex quo infero primo, quod prædicamentum formaliter nõ est aliquid reale existens à parte rei, vt optimè docuit S. Th. opus. 48. & Scot. q. 2. Antepædicamentorum, & plures alij. Ratio est, quia formaliter importat aliquid rationis: ergo non datur à parte rei.

Infero secundo, quod prædicamentum non importat aliquid, quod sit physice vnum, solum ordine. Ratio est, quia in prædicamento ponuntur indiuidua, genera, & species: sed hæc non faciunt aliquid vnum sed vnitatem Physicam, sed vnũ ordine per subordinationem, quæ habent inter se: ergo prædicamentum non est vnum quid Physicum, sed vnum ordine, quod optime notauit Porphyrius. cap. de specie exemplo familiaris: nam sicut in eadem familia sunt proau, au, & parentes & filij, ex quibus omnibus integratur vnica familia, habens non vnitatem Physicam, sed ordinem, ita prædicata omnia superiora, & inferiora, quæ in prædicamento collocantur, faciunt vnum ordine, sicut etiã exercitus solum appellatur vnus per ordinem, quem milites inter se obseruant. Ex quibus

bus etiam patet, qualiter, quauis prædicamentum cõtineat plura prædicata, & plura indiuidua, sit aliquid vnum, quia hæc omnia, quæ aliàs pluras sunt, faciunt vnum.

Dico secundo, in hoc libro prædicamentorum per se non considerari illem ordinem rationis, quem importat prædicamentum, sed naturas ipsas reales, quæ talem ordinem obferuant. Hæc conclusio, aperte sequitur ex doctrina à nobis tradita in præmio Logicæ, vbi ostendimus, ens rationis per se non esse obiectum materiale, aut formale Logicæ: ergo cum hic liber prædicamentorum ad Logicum pertineat, non disputat per se de aliquo ente rationis. Sed peculiariter potest hoc probari, quia sub illa ratione disputat Aristot. vbi gratia, de relatione, vel qualitate, aut quantitate, sub qua illa definit, & diuidit, eiusque proprietates assignat: sed non tradit proprietates rationis, sed reales, vt quod substantiæ, vel quantitati nihil sit contrarium, quod suscipiat magis, & minus vel non suscipiat, & similia: similiter quando diuidit, & definit prædicamenta, naturas tantum reales definit, & diuidit, vt constabit ex dicendis in quolibet prædicamento: ergo per se tantum agit Aristoteles de naturis realibus, non vero de relatione rationis.

Questio. II Ex quibus partibus componatur prædicamentum.

Sub hoc generali titulo plura in particulari inquiri possunt, quæ singulatim discutienda sunt, & in primis supponendum est, falsam esse eorum sententiam, qui asserunt in prædicamento non poni res, sed solas voces. Cuius ratio est, quia Aristoteles nõ agit hic de hac voce. Quantitas, dum illam diuidit in continuam, & discretã & dum eius proprietates assignat. Idemque facile inueniri potest in quouis alio prædicamento non ergo de vocibus, sed de rebus hic agitur. Secundo certum est quod complexa non ponuntur in prædicamenta: nam primò id expresse docet Aristotel. in hoc cap. vbi diuidit ens in complexum in decem prædicamenta: ergo sola entia incomplexa ponuntur in prædicamento.

Secundo, quia complexa potius sunt plura, quam vnum: ergo sub nulla determinata specie collocari possunt. Et hinc infero tertio certum esse, quod ea, quæ sunt vnum per accidens non ponuntur in prædicamento, vt cumulus lapidum. Appello autem vnum per accidens cuius partes non habent inter se aliquam realem vnionem, quia talia non sunt vnum sed

3. Certum.

sed plura, atque aded tanquam complexa reijciuntur ab Aristotel. à prædicamento.

4. suppo.

Quarto supponendum est, differentias non poni directe in prædicamento, sed reductiue, quia cum prædicamentum dicat collectionem pluriū sub vno generalissimo, illa solum ponuntur per se in prædicamento, quæ sunt inferiora directe contenta sub tali genere, sed differentie directe non continentur sub genere, aliàs includerent illud in suo conceptu, & genus prædicaretur de illis: cuius contrarium ostendimus capit. de differentia: ergo differentia non ponitur directe in prædicamento. Quod verò ponatur reductiue, patet, quia differentie sunt partes componentes speciem, qualiter rationale est pars metaphysica hominis, vt supra ostendimus: sed species ponitur directe in prædicamento: ergo differentia ponitur reductiue, tanquam pars speciei.

Et si obijcias: Nam etiam genus componit speciem: ergo etiam genus ponitur reductiue in prædicamento. Respondetur negando consequentiam, quia genus non ponitur in prædicamento, vt actu componit speciem, quæ ratione est pars illius, sed vt est totū potentiale, cōtinens sub se plures species, quæ ratione nō est pars, sed totum.

Et si inqt: Nam etiam differentia potest considerari vt totum potentiale respectu illorum, de quibus prædicatur: ergo similiter poterit poni directe in prædicamento. Respondetur negando consequentiam, quia, vt dixi, differentia nullo modo potest esse inferior directe ad genus generalissimū, sub quo debent contineri omnia, quæ directe ponuntur in recta linea prædicamentali, quæ secus est de genere, nam genere inter media cōtinentur sub genere supremo.

Quinto supponendū est, nō solū collocari in prædicamento entia actualia, scilicet quæ actu existūt à parte rei, sed etiā entia cōsiderata secūdū esse possibile, abstrahēdo ab existētia. Cuius ratio primo sum potest ex igne, ad quem ordinatur distinctio, & diuisio prædicamentorum, scilicet vt intellectus facilius apprehendat res cum ordine, quem inter se habent: sed apprehensio intellectus ita veritatur circa res existentes, sicut circa res non existentes: ergo res non solum ponuntur in prædicamento secūdum existētiā actualem, quā habent, sed secundum suas essentias, siue existant, siue non.

Secundō, quia prædicamentum est coordinatio naturarū, quæ se habent sicut superius, & inferius: sed ad talem coordinationem impertinenter se habet

5. suppl.

habet existentia: nam essentia hominis in cōmuni ita est vniuersalis ad plures homines, siue existant actu, siue non: ergo res non ponuntur in prædicamento tantum secundum existentiam, sed secundum suam propriam essentiam, abstrahendo ab existentia.

Dubium quæstio.

His suppositis, primò dubitari potest in hac quæstione, vtrum infinitum ponatur in prædicamento. Partem affirmatiuam tenet Ocan. in. 1. d. 8. & Galen. eadem dist. quæstio. 3. Marsil. quæst. 1. Et fundamentum esse potest, quia si daretur aliquod corpus infinitum, proculdubio illud esset in prædicamento quantitatis, quia vere, & proprie esset quantum, & cōtineretur sub quantitate in cōmuni: ergo infinitum potest poni in prædicamento.

Verumtamen in hac re distinctione opus est, nam infinitum duplex est: aliud est secundum essentiam, quod appellatur infinitum simpliciter, & est illud, quod continet omnes perfectiones omnium rerum, & habet entitatem in omni genere perfectionis perfectam: aliud vero est infinitum secundum quid, scilicet quod absolute in sua essentia finitum est, tamen secundum aliquid infinitum, qualiter si per possibile, vel impossibile Deus produxisset hominem ab æterno, ille secundum suam essentiam es-

set aliquid finitum, cum sit eiusdem speciei cum alijs hominibus, tamen secundum durationem diceretur infinitus, quia ab æterno durasset, & eodem etiam modo si daretur corpus, vel linea aliqua infinita, quauis illa linea secundum suam essentiam esset aliquid finitum, eo quod non differret specie ab illis lineis: tamen secundum quid esset infinita, scilicet secundum suam extensionem in tali, vel tali quantitate, quod accidentale est quantitati.

Vnde dicendum est in hac difficultate, infinitum simpliciter, & secundum essentiam non poni in prædicamento bene tamen infinitum secundum quid. Tenet D. Tho. 1. part. quæstione. 3. articulo. 5. Quam etiam ferè omnes scholastici sequuntur in. 5. distin. 8. Soncin. 5. Metaphis. quæstione. 5. Fonseca eodem lib. cap. 8. quæstio. 1. Sotus, Card. Tollet. & Marsil. cap. de substantia.

Et probatur ratione, quia infinitum simpliciter illud est, quod cōtinet omne genus perfectionis: ergo tale infinitum sub nullo certo genere continetur, atque adeò non habet determinatum prædicamentum: rat vero infinitum secundum quid simpliciter, & absolute est finitum secundum essentiam, & ita in determinatio prædi-

prædicamento collocari potest, qualiter linea infinita esset in prædicamento quantitatis, & calor infinitè intensus in prædicamento qualitatis. In finitum secundum substantiā, cum sit infinitum simpliciter, non potest poni in prædicamento: imo addo talem infinitum neque reductiue poni posse in prædicamento, ut optime vidit sanctus Thomas loco allegato. Cuius ratio est, quia reductiue ea ponuntur in prædicamento, quæ sunt entia imperfecta, & partes eius, quod directe ponitur, qualiter punctum ponitur reductiue in specie lineæ, quia componit lineā & anima rationalis in specie hominis, quia componit illum sed infinitum simpliciter non est aliquid imperfectum, imo continet infinitam perfectionem: ergo neque reductiue poni potest in prædicamento. Ex quo patet, quod ens, quod diuiditur in decem prædicamenta, est ens finitum, & limitatum.

Dubio. 2.

Hinc secundo dubitari potest in hac questione, utrū prædicamentum componatur ex rebus completis, & perfectis, an vero etiam incompleta possint poni directe in illo: nam reductiue certum est poni in prædicamento, tanquam partes entis completi, quod directe ponitur in illo.

*Respondetur
ad id.*

In quare dicendum est, præ-

dicamentum perfectum, prout Aristoteles loquitur de illo, non componi, nisi ex entibus completis: incompleta vero solum poni reductiue. Ratio est, quia entia imperfecta natura sua ordinantur ad ens perfectū vel tanquam partes componētes illud, vel alio modo: ergo solum ponuntur in prædicamento reductiue, scilicet in specie illius entis completi, quod componunt, & ad quod ordinantur.

Tertio dubitari potest, utrū *3. Dubio* concreta ponantur in prædicamento, an vero abstracta, id est utrum prædicamentum componatur ex rebus sumptis in concreto, vel potius in abstracto: & conueniunt omnes in prædicamento substantiæ, directe non poni abstracta, sed concreta, ita quod in prædicamento substantiæ non ponatur directe humanitas, sed homo.

Ratio est, quia abstracta substantialia sunt entia incompleta: ergo non ponuntur directe in prædicamento. Probatur antecedens, quia ut dicemus in Physica, concreta substantialia addunt supra abstracta, substantiam, verbi gratia, homo addit supra humanitatem substantiam, quia homo dicitur humanitatem, non quomodocunque, sed subsistentem, id est, per se existentem, quod non dicit humanitas: nam humanitas, ut sic, non significatur, ut

forma per se existens in communica-
bilis alteri supposito, ut constat in humanitate Christi, quæ erat in alieno supposito: at vero concreta substantialia, ut homo, significantur, ut substantia, & in communicabilia alteri supposito: ergo abstracta substantialia non dicunt substantiam, sed substantia, est ultimus terminus, & ultimum complementum naturæ substantialis: ergo abstracta substantialia significantur secundum quod carent tali complemento substantiali, atque adeo significantur, ut entia incompleta: ergo non possunt poni in prædicamento substantia: directe, quod secus est de concretis substantialibus: nam hæc concreta, ut homo, includunt substantiam, id est perfectam existentiam, nam homo significatur, ut per se existens, & non in alio supposito, atque ita, quia includunt ultimum complementum substantiale naturæ, scilicet substantiam, sunt entia completa, & perfecta, & ita directe ponuntur in prædicamento.

Sed obiicies prædicamentum est predicabile coordinatio, sed in predicabilibus etiam ponuntur directe naturæ incompleta: ut diximus capit. de specie: ergo etiam in prædicamento ponuntur naturæ incompleta: directe, qualia sunt abstracta substantialia. Respon-

detur, quod prædicamentum est predicabile coordinatio, non quorūcūq; predicabile, sed predicabile, quæ sunt naturæ completa: quia Arist. loquitur hic de prædicamento completo, & ita solum in eo ponuntur naturæ completa, at vero in predicabilibus ponuntur directe naturæ incompleta, quia ibi præcipue intenditur ratio vniuersalis, & quia naturæ incompleta vere, & proprie sunt vniuersales respectu suorum inferiorum, ut reponuntur ibi ostensum est, ideo directe in prædicamento ponuntur in predicabilibus, at vero in prædicamenti ponuntur res secundum suas entitates actuales, quas habent, & ita, quæ habent entitatem incompletam solum ponuntur in prædicamento reductiue qualia sunt abstracta substantialia.

Solum ergo est dubium apud autores, utrum abstracta accidentalia ponantur in prædicamento accidentis, vel potius concreta accidentalia.

In quare prima sententia asserit. Prædicamentum accidentis solum esse constituenda ex abstractis, non vero ex concretis: ita tenet Scotus capit. de quantitate quest. 1. Villalp. q. 4. Fons. 5. Met. cap. 7. quest. 5. Caiet. de ente, & essentia cap. 4. Huius sententiæ fundamentum est, quia concreta accidentalia non sunt vnum per se: ergo non ponuntur in prædicamento.

mento. Patet consequentia, quæ lex omnium sententia in prædicamento solum ponuntur, quæ sunt vnum per se, nã vnum per accidens nõ est vere vnum, sed plura. Quod vero concreta accidentalialia sint vnum per accidens, ex eo probant, quia talia concreta, v.g. album significant res diuersorum prædicamentorum, nã significant albedinẽ, quæ est qualitas, & corpus de prædicamento substantia: sed ex rebus diuersorum prædicamentorum non fit vnum per se, sed per accidens: ergo talia concreta sunt vnum per accidens, atq; adeo non ponuntur in prædicamento. Secundo, quia si concreta accidentalialia ponuntur in prædicamento, sequitur quod substantia ponatur in prædicamento qualitatũ, quod est absurdũ. Probatur sequelia, quia album, quod est concretum accidentale, dicit albedinem, & corpus de prædicamento substantia: ergo si hoc concretum album ponitur in prædicamento qualitatũ, sequitur quod substantia ponatur in prædicamento qualitatũ.

Tercio argumentantur, ex Arist. qui in hoc lib. ante prædicamentorũ sepe vititur nominibus abstractis, vt hoc nomine, quantitas, qualitas, & relatio, & 3. lib. Topic. ait, iustũ non esse in genere, sed iustitiã, ergo abstracta accidentalialia po-

nuntur in prædicamento, non vero concreta.

Contraria tamen sententia nobis tenenda est, scilicet concreta accidentalialia directe poni in prædicamento, non vero abstracta. Quam sententiam, tenet Augustinus Niphus 8. Metaph. disput. 7. Albertus tract. 3. predic. Tolet. quæst. 2. post prædicamentorum. Pro cuius sententiæ explicatione reuocandum est in memoriã, quod suprà ostendimus cap. de genere quæst. 3. concreta accidentalialia essentialiter, & directe significare tam formam, quam subiectum eius, ita quod album v.g. essentialiter non dicit solum albedinem, sed etiã corpus, quannis unum de formalibus, alterum vero de materialibus, tamen vtrumque essentialiter, sicut homo essentialiter non solum dicit formam, scilicet animal rationale, sed etiã corpus, quod est materia, quæ doctrina, tum ex Aristoteli etiam ex rationibus satis est à nobis probata loco allegato. Legantur, quæ ibi diximus.

Secundo reuocandum est in memoriã, quod etiã eodẽ loco ostendimus huiusmodi concreta accidentalialia esse vnum per se, nõ substantiale, sed accidentale, quod etiam eodẽ loco probatum est ex Aristoteli & communi ratione.

Quibus factis fundamētis dico primo in hac quæstio-

nè: Concreta accidentalia ponuntur directe in prædicamento non vero abstracta. Fauet imprimis huic sententiæ Arist. hoc cap. ubi explicat prædicamenta per concreta, ut quantitatem per bicubitum, & tricubitum; qualitatem per albu & r. Topic. cap. 7. etiâ illa enumerat in concreto, ut quantum & quale, &c. & similia repetit 5. Met. cap. 7.

Et ratione probatur imprimis, quod concreta accidentalia ponantur directe in prædicamento, quia prædicamentum integratur ex entibus cõpletis, quæ sint vnũ per se, sed concreta accidentalia, ut albu, sunt entia cõpleta ut patet, & sunt vnũ per se, ut loco allegato ostensum est: ergo ponuntur directe in prædicamento. Quod vero abstracta accidentalia non ponantur directe in prædicamento probatur, quia abstractũ accidentiale, ut albedo est ens in cõpletũ, ergo nõ ponitur directe in prædicamento. Antecedens probatur, quia illud est ens incõpletũ, quod natura sua est pars, & ordinatur ad cõponendũ aliquod totũ, quia ratione dicimus materiam primam esse ens substantiale incompletũ, quia est pars natura sua ordinata ad cõponendũ totum. Phisicum substantiale, sed eodem modo albedo natura sua est quoddam ens accidentale, quod natura sua ordinatur ad com-

ponendum aliquod totum accidentale, nempe albu: ergo eodem modo est ens accidentale incompletum.

Respondet fortasse aliquis esse diuersam rationem, nam materia prima non supponit aliquod totum perfectũ iam constitutum, sed potius ordinatur ad componendum ipsum totum substantiale: at vero albedo supponit ipsum tantũ substantiale iam constitutũ, quia illi aduenit.

Sed certe hæc solutio solũ probat albedinẽ esse aliquid accidentale, quia aduenit entĩ iam in actu perfecto constituto: at vero materiam primam esse aliquid substantiale incõpletum, quia ordinatur ad cõponendum ipsum totum substantiale, tamen non probat, quod albedo non sit aliquid accidentale incõpletum, quia ordinatur ad componendum, vnum totum accidentale, nempe albu.

Sed obijcies: etiã substantia completa cõponit ipsum albu, nam albu componitur v. g. ex homine, & albedine: ergo etiã probaretur substantiam completam esse ens incompletum. Responderur, negando consequentiã, quia substantia, v. g. homo ex sua natura, non petit componere album, quia naturaliter multi homines sunt, qui non sunt albi, & ita, quia natura sua non

petit esse partem huius totius accidentalis, quod est album, non est substantia ens incompletum: at vero forma accidentalis, ut albedo, ex natura sua petit componere album, quia est forma natura sua ordinata ad componendum illud, & ita natura sua est pars, & ens in completum.

Secundo probatur conclusio quia abstracta substantialia, ut humanitas, natura sua sunt entia incompleta, atque adeo non ponuntur in predicamento: ergo multo melius abstracta accidentalia, ut albedo, erunt entia incompleta, & ita directe non debent poni in predicamento. Probo consequentiam, quia ideo abstracta substantialia sunt entia incompleta, quia natura sua, ordinantur ad componendum totum substantiale, subsistens: qualiter humanitas componit hominem: sed eodem modo abstracta accidentalia, ut albedo natura sua ordinantur ad componendum totum accidentale, ut probatum est: ergo etiam sunt entia incompleta, & directe non ponuntur in predicamento.

Vnde dico secundo in hac questione abstracta, siue accidentalia, siue substantialia solum poni reductiue in predicamento in specie illius totius quod componunt, ad eundem modum, quo punctum ponitur reductiue in specie lineae, quia

componit lineam. Ratio sequitur ex dictis, quia poni reductiue est poni, ut pars eius, quod directe ponitur: sed abstracta sunt partes illius totius, quod componunt: ergo ponuntur reductiue. Neque hac in re placet doctrina Malij c. 6. ante predicamentorum sect. 2. q. 4. quae plures sequuntur, asserentis, quod si predicamenta considerentur quatenus pertinent ad Metaphysicum, tunc in eis collocantur concreta accidentalia, siue ro considerentur quatenus pertinent ad Logicum non collocantur in eis concreta accidentalia, sed solum abstracta. Haec, inquam, sententia non placet, nam quauis verum asserat predicamenta diuersimode pertinere ad Logicum, & ad Metaphysicum, nam ad Metaphysicum pertinent in ratione entis, qua ratione Arist. multa differit de predicamentis in Metaphysico, ad Logicum vero pertinent, in quantum deseruiunt simplici apprehensioni, ut scilicet intellectus rem quamlibet in suo genere concipiat, & etiam prout deseruiunt ad definiendum: nam cum definitio constet genere, & differentia, cognoscere prius oportet, in quo genere, & predicamento res contineatur, ut postea possit facile definiri. Quauis ergo in hoc verum dicat, displicet tamen in eo, quod asserit abstracta accidentalia directe poni in

in prædicamento, prout prædicamentum consideratur à Logico, quia apud Logicum solum ponuntur in prædicamento entia completa, ut omnes si ne controuersia admittunt, sed abstracta accidentalia non sunt entia completa, ut ostensum est, ergo neque hoc modo ponuntur indirecte in prædicamento, sed reductiue.

Vnde ad argumenta in contrarium adducta respondetur. Ad primum negando, quod concreta accidentalia non sunt unum per se: & ad probationem, quod quauis ex rebus diuersorum prædicamentorum, non possit fieri unum per se substantiale, quia hoc componitur ex utraque parte substantiali, scilicet ex materia, & forma substantiali, tamen sit unum per se accidentale, quia album, v. g. est aliquid vere unum, ut supra explicatum est, denominatum à forma accidentali.

Ad secundum non esse inconueniens, eandem rem diuersi modo consideratam pertinere ad diuersa prædicamenta, sicut eadē entitas, quatenus actio pertinet ad prædicamentum actionis, at verò quatenus passio ad prædicamentum passionis, cum tamen actio, & passio sint eadē entitas. Similiter, ergo substantia secundum se præcisse considerata, & secluso omni accidenti, pertinet ad prædicamentum substantia, at vero, ut

consideratur simul cum albedine, & facit album, pertinet ad prædicamentum qualitatis.

Ad tertium, quod Arist. aliquando videtur in prædicamentis nominibus abstractis, nota men, quia existimet abstracta directe poni in prædicamento, sed quia per abstracta, explicatur concreta, quia abstracta: v. g. albedo significat formam, à qua concretum denominatur tale, & ita ut melius explicet concreta, aliquando videtur nominibus significantibus abstractum.

Ad alium locum respondetur Arist. in eo loco tantum asseruisse iustum non esse in genere virtutis, sed iustitiam, ut legenti patebit, quod verum est: nam iustus non est virtus, sed iustitia ipsa, & ita iustus non est in genere virtutis, sed iustitia. Vtrum autem abstracta ponuntur directe in prædicamento, vel non, eo loco non tractat Aristoteles.

Vltimo dubitari potest, utrum entia rationis ponantur in prædicamento. Inquire certum esse debet, quod ens rationis non ponitur in aliquo ex decem prædicamentis assignatis ab Arist. quia illa sunt prædicamenta entis realis, & ita idem Arist. p. Metaph. cap. 7. excludit ens rationis à decem prædicamentis: solum ergo est dubium utrum præter prædicamenta realia, sit constituendum unum præ-

Vltimum dubium.

dicamentum entis rationis, cuius generalissimum sit ens rationis in communi.

*Respondetur
dubio.*

In qua re dicendum nobis est, nulla ratione posse constitui vnicum prædicamentum entis rationis, cuius generalissimum sit ens rationis in communi. Hæc conclusio aperte sequitur ex doctrina à nobis suprâ tradita disput. 2. de vniuersa, quæst. 1. quia vt ibi probatum est, ens rationis in communi, non est aliquid vniuocum, sed analogum ad negationem, priuationem, & relationem, quæ sunt inferiora sub illo contenta; sed genus generalissimum debet esse aliquid vniuocum; ergo non potest constitui vnicum tantum prædicamentum, cuius generalissimum sit ens rationis in communi, quare entia rationis in duo prædicamenta distribui possunt: alterum in quo continentur negationes, & priuationes, cuius generalissimum sit carentia in communi, prout comprehendit negationem, & priuationem, hæc enim duo vniuoce conueniunt in ratione carentiæ in communi; alterum vero, in quo constituentur relationes rationis. Quæ vero sit natura horum entium rationis, satis discussisse disputauimus loco citato, & ita nobis satis esset impertinens disputare de prædicamento entis rationis.

Quæst. III. Vtrum prædicamenta habeant esse diuersa ex natura rei.

HAC in re plures existimant Sententia plurimum.
omnia prædicamenta esse inter se diuersa ex natura rei, & nullo operante intellectu. Ita tenet Niphus 5. Meta. disp. 52. cap. 4. Durand. in 1. d. 2. quæst. 2. Valefi. 1. Phis. q. 3. Paulus Venetus in sua Meta. cap. 31. & fundamentum esse potest, quia prædicamenta differunt genere, ac per consequens differunt specie, & numero, sed quæ differunt numero distinguuntur realiter, vt Petrus, & Paulus: ergo prædicamenta omnia realiter distinguuntur.

Secundo, quia à parte rei prædicamenta habent diuersas definitiones, quia alia est definitio substantiæ, alia relationis; ergo habent à parte rei diuersas essentias: ergo distinguuntur ex natura rei.

Verum tamen hac in re dico primo, substantiam distinguere ex natura rei ab omnibus accidentibus. In hac conclusione conueniunt authores citati, cum asserant omnia prædicamenta esse diuersa ex natura rei. Tenet etiam S. Thom. in 1. d. 8. q. 4. Sonz. 5. Met. q. 13. & plures alij. Et ratione probatur, quia ea, quorum vnū potest esse sine alio, distinguuntur realiter, sed substantia potest reperiri sine quolibet acciden-
ti,

ti, saltem per diuinam potentiam, quia cū accidentia sint extra essentia rei, possunt abesse, & adesse, salua essentia rei: ergo substantia distinguitur ex natura rei ab omnibus accidentibus. Maiorem autē, scilicet, quod ea, quorum vnū potest esse sine alio, distinguatur ex natura rei, latē demonstrabimus infra cap. de relatione, dum probemus relationem ex natura rei differre à fundamento, & breuiter nunc probatur: quia separatio arguit aliquam distinctionem inter eorum, quæ separantur: ergo separatio realis proculdubio arguit distinctionem realem.

Secundò probatur conclusio, quia idem non potest realiter dependere à se ipso alias idem posset esse causa sui ipsius, sed omnia accidentia realiter dependent à substantia, & ab illa causantur in genere causæ materialis, quia substantia est subiectum sustentans accidentia: ergo substantia ex natura rei distinguitur ab omnibus accidentibus.

Respondebit fortasse aliquis idem secundum vnā rationem formalem, posse dependere à se ipso secundum aliam rationem formalem, & ita solum probari substantiam formaliter dependere ab accidentibus. non vero ex natura rei: Sed hoc facile impugnari potest, quia si idem secundū di-

uersam rationem posset dependere à se ipso idem secundum rem posset esse causa sui ipsius quod est ridiculum.

Secundo, quia de pēdētia realis, necessario debet esse ab alio realiter diuerso, nam inter idē, & se ipsum solū potest esse de pēdētia rationis, sicut solū est distinctio rationis: sed accidentia habent re idē de pēdētia à substantia: ergo distinguuntur ab illa ex natura rei.

Est tamen aduertendum, *Quid aduē* quod inter accidentia, quædā distinguuntur ab illa, sicut res à re, vt quantitas, quædam distinguuntur ab illa, vt modus rei à re, qualiter relatio, quæ fundatur in substantia, solum distinguitur ab illa, vt modus, quia relatio est modus fundamenti, quo totaliter se habet in ordine ad aliud extremū, ad quod refertur: vnde verò dignoscendum sit, quæ accidentia sint modalia, quæ vero sint re condistincta contra modum, dicemus in Physica late.

Dico secundò in hac questione, non omnia predicamenta accidentium distingui inter se ex natura rei, sed aliqua distinguuntur tantum ratione. Est sententia Arist. 3. Physic. text. 28. vbi docet actionem, & passionem tantum ratione distinguuntur, cum tamen constituent duo predicamenta: tenet etiam S. Thom. 1. p. q. 18. art. 3. Iauellus 5. M. r. q. 9. Ferr. 3. Physic. q. 5.

Tolet. q. vnica predicamentorum, & plures alij.

Et ratione probatur, quia eadem entitas actionis, v. g. calefactionis considerata, vt prouenit ab agēti, est actio, considerata vero, vt reperitur in passio, est passio: ergo predicamentū actionis, & passionis dicunt eā dē entitatē secundū rem, atq; adeo non distinguuntur realiter, sed tantum ratione.

Secundū, quia in eadem entitate secundū rem, distinguimus per rationē plura predicata, quæ considerata secundū ordinem prioris, & posterioris, constituunt vnum predicamentum: ergo similiter in eadem re poterunt distinguī per intellectum plures rationes formales pertinentes ad diuersum predicamentum: ergo non opus est omnia predicamenta accidentium realiter distinguī.

Et si inquiras vnde cognosci possit, quando distinguuntur realiter, quando vero nō. Respondetur à posteriori optime colligi ex hoc, quod quādo ratio vnius predicamenti potest reperiri à parte rei sine ratione alterius, illa duo predicamēta distinguī realiter, quia (vt probabimus) quauis separatio realis vnius ab alio attingit distinctionē realem, & ita quantitas distinguitur realiter ab albedine, quæ est qualitas, quia potest dari à parte rei,

quin sit alba, actio verō non distinguitur realiter à passione, quia nō potest dari à parte rei actio sine passione.

Vnde ad argumēta cōtrariæ sententiæ respondetur. Ad primū, quod non quæcunq; quæ distinguuntur numero, distinguuntur realiter, quia quæ distinguuntur specie, etiā distinguuntur numero, eo quod maior distinctio bene infert minorem, & ita quæ distinguuntur specie, etiā distinguuntur numero, cū hoc tamen aliquādo distinguuntur specie, imo & genere solū per intellectū, vt dixi de actione, & passione: ergo non quæcunq; quæ distinguuntur numero, distinguuntur etiā realiter, sed hoc alium depectēdū est. & ita quauis predicamēta distinguantur genere specie, & numero, nō probatur quod distinguantur realiter, quia ad totū hoc fatise est distinctio rationis. Ad secundū, quod nō omnia predicamēta habēt definitiones, quæ à parte rei sint diuersæ, nisi solū fundamētaliter, in quātū in eadē entitate est fundamētū à parte rei, vt intellectus cōcipiat diuersas definitiones: hæc tñ definitiones necessario nō sunt diuersæ actu à parte rei, sed solū per intellectum, qui dum definit, potest præscindere vnā relationē formalem ab alia. Et hæc dicta sufficiant de predicamento in communi.

CAPVT DE SVBSTANTIA.

PERGIT Aristotel. ad singula prædicamenta explicanda, & in hoc capit. duo agit: in prima parte explicat, quid sit prima, & secunda substantia, & qualiter se habeant inter se: in secunda verò parte adducit proprietates substantiæ. Ad primam accedentes hoc modo definit Aristot. primam substantiam, dicens: *Sustantia, quæ proprie in primis, principaliter, & maxime dicitur, est, quæ neque de subiecto aliquo dicitur, neque in subiecto aliquo est, ut Petrus*: & ita prima substantia idem est, quod substantia singularis. In quibus verbis non continentur plures definitiones, sed ille particula: *Quæ proprie, in primis, & principaliter, & maxime dicitur*, ponitur ad maiorem explicationem eius, quod definitur. Ponitur autem illa particula, *Proprie*, ad differentiam substantiæ improprie dictæ, quæ est illa, quæ sumitur pro quidditate, & essentia, quæ non est determinati prædicamenti, sed per omnia diuagatur, quia in omnibus reperitur sua essentia. Illa vero particula, *In primis, & Principaliter*, ponitur ad differentiam secundarum substantiarum, quæ sunt substantiæ

vniuersales, ut homo: nam istæ secundæ substantiæ substant accidentibus ratione primarum: nam ideò homo est albus, quia Petrus est albus. Illa verò particula: *Et maxime dicitur*, ponitur ad differentiam secundarum substantiarum: nam secundæ substantiæ, cum subsistent accidentibus ratione primarum, prima substantia maxime dicitur substantia. Differt etiã prima substantia à secunda per illam particulam, *Nec de subiecto aliquo dicitur*, quod intelligendum est de subiecto prædicationis: nã secundæ substantiæ, ut homo, prædicatur de primis, ut de Petro, & Paulo: at verò primæ substantiæ de nullo prædicantur, quod intelligendum est in prædicatione formali, ut supra explicuimus: nam prædicatione identica etiam prima substantia prædicatur de se ipsa, ut in hac propositione: Petrus est Petrus: per illam verò particula, *Neque in subiecto est*, quod intelligendum est de subiecto inbætionis, differt prima substantia ab accidentibus: nam hæc habent subiectum inbætionis.

Explicat deinde, quid sit secunda substantia, dicens, quod secundæ substantiæ sunt generis

Definitio
prima sub-
stantiæ.

Quid sit se-
cunda sub-
stantia

ra, & species, quæ sunt in primis substantiis, ut animal, & homo, qui sunt in Petro, & Paulo; & ita inquit, quod destructis primis substantiis, impossibile est aliquid aliorum remanere: nam secundæ substantiæ, & accidentia sunt in primis substantiis. Inter secundas autem substantias, species, inquit, sunt magis substantiæ, quàm genera. Primo, quia illud est magis tale, quod magis accedit ad maxime tale; sed species magis accedunt ad primas substantias, quæ sunt maxime substantiæ, quam genera, quæ sunt vniuersaliora: ergo species sunt magis substantiæ, quam genera.

Secundo, quia illud est magis substantia, quæ pluribus substantat; sed species pluribus substantat, quam genera, quia substantat etiâ ipsis generibus: ergo sunt magis substantiæ.

Tertio, quia species magis explicant, quid sint primæ substantiæ, quam genera: nam si quis interrogaret, quid est Petrus? melius responderet: Est homo quam, Est animal: ergo species magis sunt substantiæ, quam genera, loquitur autem Arist. de genere, & specie, quæ significant naturas substantiales, non vero accidentales: inter species vero infimas, inquit Arist. una non est magis substantia, quam alia. Hæc in prima parte capituli.

In secunda parte cap. adducit

sex proprietates substantiæ. Prima est: Proprium est substantiæ, non esse in subiecto, intellige inhesionis: nam secundæ substantiæ sunt in primis, tanquam in subiecto prædicationis, quia in illis includuntur. Quæ proprietatem etiam dicit convenire differentiis substantialibus, & partibus substantiæ, nam: nulla pars substantialis, potest esse in alio inhesionis cum sit substantia, quantum sit in alio tanquam in toto, qualiter caput est in homine.

Secunda proprietas substantiæ est, vniuoce prædicari: quæ non convenit primæ substantiæ cum hæc de nullo prædicetur, sed secundis substantiis; & ita, inquit, accidentia non prædicantur vniuoce de substantia, quod intelligendum est in prædicatione vniuoce essentiali: nam accidentia bene prædicantur vniuoce accidentaliter, ut dixi in capite de accidenti, non vero prædicantur vniuoce essentialiter, qualiter prædicantur secundæ substantiæ.

Tertia proprietas substantiæ est, significare hoc aliquid, id est; rem certam, & determinatam quæ proprietas potius, inquit, convenit primis substantiis, quàm secundis: nam homo non significat rem certam in singulari; & ita secundæ substantiæ, inquit, significant quale quid, id est, significant essentialiam primæ substantiæ,

Sex proprietates substantiæ.

tiæ, vt exponit D. Thom. 7. Metaph. capit. 13. nam essentia rei quodammodo appellatur eius qualitas essentialis.

Aduertit tamen Aristot. diuersimode secūdas substantias significare quale quid, ac accidentia; nam secūdæ substantiæ significant qualitatem quandā essentialē, & substantiālē de predicamento substantiæ: accidentia verò, vt album, solā qualitatem significant, idest, accidentalem qualitatem significant pro formali: nam adæquate etiā significant directē subiectum, vt supra dixi.

Quarta proprietas substantiæ est, quod substantiæ nihil est contrariū: & reddit rationem, quia contraria sunt, quæ ab eodem subiecto mutuo se expellunt; sed substantia non habet subiectum, quod est ens per se, imò ipsa est subiectum accidentium: ergo substantiæ nihil est contrarium: quæ proprietas, inquit Aristotel. etiam conuenit quantitati.

Quinta proprietas est, nō suscipere magis, & minus, idest, nō intēdi, aut remitti, qualiter vnus homo non est magis homo substantialiter, quam alius.

Sexta proprietas est, quod sit susceptiua contrariorū per mutationē sui, idest, accidentium contrariorum, qualiter idē homo modò est calidus, modò est frigidus: dixi autem, per mutationē sui, nam per mutationem

in alio factam, inquit, etiam oratio suscipit contraria, qualiter hæc propositio, Petrus sedet, est vera, illo sedente, illo vero ambulante est falsa. Et hæc de litera huius capitis.

Circa literam.

Circa hoc caput in primis facilis est ratio, quare Arist. prius egerit de substantia, quam de aliis predicamentis accidentiū. Primo, quia substantia est fundamentum accidentiū, nam accidentia inherent substantiæ, & ita prius agendum erat de substantia. Secūdo, quia substantia est perfectior omnibus accidentibus, cum sit ens per se: accidēs verò ens in alio. Tertio, quia vt docuit Aristot. 7. Metaph. c. 4. substantia est prior natuta, tēpore, definitione, & cognitione accidentibus: natura quidem, quia substantia est causa accidentiū, quæ sunt in illa, causa autē est prior suo effectu ordine nature: tempore quia datur aliqua substantia sine accidentibus, non tamē accidens sine substantia: definitione verò, quia accidentia definiuntur per subiectum, vt supra vidimus in cap. de genere: subiectum autem accidentium est substantia: ergo substantia est prior definitione, & cognitione accidentibus.

Sed cōtra hanc rationem duo obijci possunt. Primo, quia substantia

stantia non est prior tempore accidentibus, nam in eo instanti, in quo generatur substantia, v. g. homo, habet qualitatem, colorem, & alia etiam accidentia: ergo substantia non est prior accidentibus.

Secundo, quia neque est prior cognitione accidentibus, nam ex Aristot. 1. de anim. cap. 1. accidentia multum conducunt ad cognitionem substantiæ, qualiter per albedinem, figuram, & alia accidentia deuenimus in cognitionem substantiæ cygni: ergo substantia non est prior cognitione accidentibus, sed e contra.

Sed respondetur ad primū, relictis expositionibus, quas longum esset recensere, quod substantia non est prior tempore omnibus accidentibus, sed illis, quæ adueniunt illi, iam productæ ex aliqua mutatione facta, transacta iam generatione, vt quod ambulet, vel sedeat, & similia. Sic exponit Auerr. 7. Met. tex. 4.

Ad secundum respondetur, quod cognitione confusa, & à posteriori accidentia sunt priora cognitione, quam substantia, tamen à priori, & cognitione distincta, substantia est prior cognitione accidentibus: nam cum accidentia definiantur per substantiam, tanquā per subiectum, vt distincte cognoscimus accidentia, opus est prius cognoscere substantiam.

Deinde obijci potest contra id, quod dicit Aristot. quod de structis primis substantiis impossibile est aliquid remanere: nam contra est, quod corrupto Petro manet anima rationalis, & materia prima, quia hæc sunt incorruptibilia. Respondetur, sensum Aristot. esse, quod corruptis substantiis nihil manet eorum, quæ subiectantur in illis, nam corrupto subiecto pereunt accidentia, quæ subiectantur in illo: videlicet Petro corrupto, nihil prædicatorum superiorum, scilicet, esse hominem, vel animal remanent: at verò partes substantiales, vt materia prima, & anima rationalis non sunt in Petro, vt in subiecto, sed sicut partes in toto; & ita non mirū est, quod maneat, illo corrupto.

Secundo, dubitari potest circa id, quod docet Arist. quod primæ substantiæ sunt subiecta secundarum, ipsæ vero primæ substantiæ non sunt in alio, sicut in subiecto: nam contra est. Primo, quia accidens est illud, quod est in alio: ergo si secundæ substantiæ sunt in alio, vt in primis, sequitur, quod secundæ substantiæ sint accidentia, atque adeo non substantiæ.

Secundo, quia etiam primæ substantiæ, scilicet substantiæ singulares, sunt in alio, tanquā in subiecto, qualiter forma substantialis est in materia prima, tanquam in subiecto.

Sed

Sed respondetur ad primum, quod primæ substantiæ dicuntur subiecta secundarum, non quidem inhæſionis, vt argumētū probat, quia habere tale subiectum est proprium accidentium, sed subiectum prædicationis: quare secundæ substantiæ prædicantur de primis, vt homo de Petro, & Paulo.

Ad secundum, quod forma non est in materia prima, tanquam in subiecto inhæſionis, sed tanquam in subiecto informationis, quia forma absq; eo, quod inhæreat materiæ primæ, informat illam, & dat illi esse, vt latius declarabitur 1. libro Phylis.

Disputatio vnica. De natura, & proprietatibus substantiæ.

HIS circaliteram adnotatis, iam de re ipsa disputandum restat, vbi obiter plura quæ circa textum explicatio ne iddigent, adnotabimus.

Quæstio Prima. Quid sit natura, & essentia substantiæ.

PRO intelligentia notandū est, quod substantia multis modis accipitur, duobus tamen præcipue: nam primo substantia accipitur pro essentia

rei, qua ratione Aristot. cap. 12. Ante prædicamentorum dixit vniuoca esse, quorū nomen est cōmune: ratio verò substantiæ omnino eadem, id est, ratio essentialis omnino eadem, vt ibi exposuimus: & certum est, substantiam hoc modo acceptam non esse generalissimum huius prædicamenti, quin potius diuagatur per omnia prædicamenta, quia in quolibet prædicamento reperitur sua essentia.

Secundo ergo, & propriissime sumitur substantia pro illo ente, quod ex sua natura per se existit, vt distinguitur ab accidenti, quod est in alio: & ita substantia dicta est à subsistendo, siue per se existendo, quod idē est: vel, vt alij volunt, à substando accidentibus, quia substantia quasi sub accidentibus stat, id est, per se existit nulli alij inhærens.

Sed rursus hæc substantia duplex est: alia est totalis, & completa, scilicet quæ componitur ex materia, & forma, quæ sunt substantiæ incompletæ, alia verò est incōpleta, & est illa, quæ componit hanc substantiam cōpletam, qualiter materia, & forma substantialis dicuntur substantiæ incompletæ.

Secundo certum est, quod ^{2. Nota.} substantia in communi, prout comprehendit substantiam cōpletam, & incompletam, non sit generalissimum huius prædicamenti. Ratio est. Primo, quia

quia (vt supra vidimus) in prædicamento, tantum ponuntur entia completa. Secundo, quia illa substantia non est aliquid vniucum, sed analogum. Ratio est, quia genus vniucum, nõ clauditur in differentiis, per quas contrahitur: substantia autem in communi, prout cõprehendit completam; & incompletam, clauditur in differentiis substantialibus: nam rationale est substantia, saltem incompleta; ergo substantia comprehendens completam, & incompletam, non est genus generalissimum huius prædicamenti; & ita sola substantia completa est genus, generalissimum huius prædicamenti, & non quæcunque, sed finiva: nam substantia infinita, qualis est solus Deus, non ponitur in prædicamento, vt vidimus; substantiæ vero in complete, vt materia, & forma, tantum reductiue, ponuntur in hoc prædicamento, in quantum sunt partes componentes substantiam completam; & ita ponuntur reductiue in specie illius totius, quod componunt.

Dubium notandum.

I. Senten.

Solum ergo restat dubium, quæ sit essentia substantiæ, quæ est generalissimum huius prædicamenti. Prima sententia affirmat non esse essentiam substantiæ, esse per se, sed subsistere accidentibus: quam tenet hoc cap. Boetius, non quidem subsistere

actu accidentibus, nam fortasse posset dari de potentia Dei absoluta, substantia aliqua carens omni accidenti, sed posse subsistere accidentibus.

Et probari potest hæc sententia. Primo, quia essentia vnius rei, non potest de potentia absoluta, alteri diuersæ speciei cõmunicari, qualiter esse animal rationale, nullo modo potest cõmunicari equo; sed esse per se communicatur accidentibus per miraculũ, vt patet in Sacramento Eucharistiæ, vbi quantitas existit per se, absque omni subiecto, vt fides docet: ergo esse per se non est de essentia substantiæ.

Secundo, quia humanitas est substantia: hæc autem potest esse in alio, vt patet de humanitate Christi, quæ erat in Verbo Diuino, & ab illo sustentabatur: ergo esse per se non est de essentia substantiæ.

Tertio, quia esse per se dicit negationem essendi in alio: nõ idẽ est esse per se, quod nõ esse in alio; sed nõ esse in alio, nõ potest esse essentia substantiæ, quia res positiua, qualis est substantia, nõ potest constitui per aliquid negatiuũ: ergo esse per se, nõ est de essentia substantiæ.

Cõmunis tamen, & vera sententia est, a nobis tenenda, essentiam substantiæ esse, esse per se. Tenet D. Thom. opusculo. 42. de natura generis. c. 10. & sæpe alibi

Quid sit essentia substantiæ.

alibi D. Damascen. in sua Diale-
ctic. cap. 23. Denique hoc tēpo-
re est cōmunis sentētia. Vnde
dico primo: Substare accidenti-
bus, nō est de essentia substantię
sed proprietās eius: & non lo-
quor de substare actu, sed po-
tentia. Hanc conclusionem do-
cuit Aristot. expresse in hoc ca-
pite, dum dicit: *Proprium esse sub-*
stantię esse susceptivum contrariorum
accidentium: nam idem est pro-
fus posse substare accidētibus,
& posse suscipere accidētia. Et
ratio est, quia substare acciden-
tibus, cōvenit substātiā, ex eo
quod est per se; nam substare
re aliud, supponit ipsum substā-
tans per se esse; & ita hęc cau-
salis est vera: Idēd substantia
substāt accidentibus, quia per
se existit: ergo substare acciden-
tibus potius est proprietās sub-
stantię, quā eius essentia.

Affert. 2.

Dico secundo: Essentia sub-
stantię est esse ens per se. Pro-
batur, quia ens contrahitur ad
substantiam per esse per se, &
ad accidens per esse in alio: er-
go esse per se est modus consti-
tutivus substantię: ergo est de
essentia illius. Est tamen aduer-
tendum, vt optime docuit S.
Thomas. 3. p. q. 77. art. 1. ad 2.
quod de essentia substantię nō
est actu existere per se. Primo;
quia actu existere, solum est
de essentia Dei, in quo semper
existere est de sua essentia. Tū
etiam, quia essentia ex se ab-
trahit ab existentia: ergo actu

existere per se non est de essen-
tia substantię, sed posse ex sua
natura existere per se aptitudi-
naliter.

Vnde ad argumenta contra-
riā sentētiā respondetur. Ad
primum verum esse, essentiam
vnius rei, non posse cōmunicā-
ri alteri, etiā de potētia Dei ab-
soluta, quia vna essentia essen-
tialiter excludit aliam, vt essen-
tia hominis excludit essentiam
equi, & ita essentia substantię,
nullo modo potest communi-
cari accidenti. Ratio est, quia
essentia substantię, non est exi-
stere per se, vt cunque, sed con-
naturaliter, id est, esse ens ex pro-
pria natura petens per se existē-
tiam; at vero modus ille exi-
stendi per se, quem accidentia
habent per miraculum in Sacra-
mento Eucharistiā, non est cō-
naturalis illis; sed prāter natu-
ralis, & miraculosus, & ex sua
natura non petunt illam per se
existentiam, qualiter illam pe-
tit substantia.

Sed obiices: De potētia ab-
soluta esse per se potest cōmu-
nicari accidenti, quamvis non
connaturaliter: ergo similiter
poterit de potētia absoluta cō-
municari substātiā esse in alio
inhāsiue, quamvis non connat-
uraliter, nam æqua est ratio
vtrobique. Respondetur, ne-
gando paritatem rationis: nam
de ratione substātiā est, quod
sit primum subiectum om-
nium, quæ deinde illi adue-
niunt,

ueniunt, & ita si daremus vnā substantiam esse inhæsiue in alio, iam esset aliud primū subiectum, & ita ipsa non esset primum subiectum, quod est contra suam essentiam, essentia autem, non possunt immutari à Deo.

Ad secundum respondeatur, quod esse in alio stat dupliciter: nam aliud est esse in alio inhæsiue, qualiter albedo est in pariete: & hoc esse in alio constituit accidens, aliud vero est esse in alio tanquam in toto, aut tanquam in supposito, qualiter anima rationalis, quantum sit substantia, est in homine tanquam in toto, quod componit, & hoc esse in alio, non repugnat substantia, & ita humanitas, quæ substantia est, erat in Verbo Diuino, in Christo, tanquam in supposito, non vero in hæsiue, ut suo loco dicitur.

Ad tertium, Sonci. 5. Metaph. 14. existimat, quod esse per se formaliter, & primario dicit negationem, non essendi in alio. Cuius fundamentum est; nam sicut se habet in Deo esse à se, ita se habet in creaturis substantialibus esse per se, sed esse à se in Deo dicit negationem, quia idem est quod non esse ab alio: ergo similiter in creaturis substantialibus esse per se dicit negationem primo, & per se, scilicet non esse in alio.

Dicendum tamen nobis est, cum communi omnium sententia,

quod esse per se primario, non dicit negationem, sed quandam entitatem positiuam habentem illum modum perfecti tatis, quamuis secundo dicat illam negationem, & per illam explicetur; sicut incorporeum primario, non dicit negationem corporis, sed entitatem quandam spiritualem, quæ explicatur per negationem corporis, quam secundo dicit incorporeum. Quæ sententia colligi potest ex Arist. in hoc cap. ubi ait, proprium esse substantia, non esse in alio: ergo negatio non essendi in alio, potius est proprietas consequens ad essentiam substantia, quam sit ipsa essentia substantia.

Secundo, quia substantia est aliqua entitas realis positua: ergo debet constitui per aliquid reale posituum; sed constituitur per esse per se: ergo esse per se non dicit primario negationem. Neque ratio, quam affert Sonci. aliquid conuincit; nam quamuis concedamus, quod esse à se in Deo dicat negationem, quod tamen non est adeo certum, & non est huius loci disputare; tamen est diuersa ratio de esse per se in substantia; nam in Deo intelligimus aliquid posituum prius ratione, in quo fundetur illa negatio non essendi ab alio, scilicet existere per suam essentiam: nam quamuis in Deo omnia sint vnum; tamen ad nostrum modum intelligendi, hæc causa-

Quid dicat
esse per se
primario.

causalis est vera: quia Deus ex sua essentia existit, non habet esse ab alio: at vero esse per se in substantia, est prima ratio constitutiva illius, & ita debet esse aliquid positivum, quia constituit rem positivam: neque est dari aliquod prius, in quo fundetur illa negatio.

Quæst. II. Quæ sint proprietates substantiæ.

Proprietates substantiæ.

Post essentiam proprietates sequuntur, & ita postquam actum est de essentia, sequitur, quod agamus de proprietatibus. Sex proprietates substantiæ adduxit Arist. in textu, quæ sigillatim, & seorsum à nobis explicandæ sunt.

Prima proprietas substantiæ est non esse in subiecto, quæ proprietas intelligenda est de non esse in alio tanquam in subiecto in hætionis, nam hic modus essendi in alio, solum convenit accidentibus: at vero esse in alio tanquam in subiecto informationis, etiam potest convenire substantiæ saltem partiali, qualiter forma substantialis est in materia prima informando illam: non tamen illi in hæret sicut accidentia in hærent subiecto.

Secunda proprietas substantiæ est uniuoce prædicari, quæ proprietas, ut dicebā in explanatione textus, potius convenit secundis substantiis, quam

primis: nam primæ substantiæ, ut Arist. docuit, de nullo prædicantur prædicatione formali, sed identica tantum, ut Petrus prædicatur de se ipso.

Sed tunc dubitari potest, nam etiam accidentia prædicantur uniuoce, nam ratio albi uniuoce convenit Petro, & Paulo. Respondetur, tantum Arist. intelligendum esse de prædicatione uniuoca essentiali, qualiter secundæ substantiæ, ut homo, & animal prædicantur de primis uniuoce essentialiter; accidentia autem, quanvis prædicentur essentialiter uniuoce de suis inferioribus, ut albedo de hac, & illa albedine, tamen non prædicantur uniuoce essentialiter de primis substantiis, sed solum accidentaliter, & ita hæc proprietas hoc modo intellecta solum convenit secundis substantiis.

Tertia proprietas est significare hoc aliquid contra quam obijci potest, nam significare hoc aliquid, est significare rem singularem, nam hoc denotat illa particula, *Hoc aliquid*, sed etiam accidentia singularia, ut hæc albedo, significant rem singularem: ergo hoc non est proprium solius substantiæ.

Respondetur Aristol. per hoc aliquid non intelligere quamlibet rem singularem, sed rem singularem per se existentem: nam cum, ut ipse docuit.

7. Met. accidētia sint entis ens non significant rem singularem per se existentem, qualiter primæ substantiæ illam significant & ita cum secundæ substantiæ sint vniuersales, non conuenit illis hæc proprietas, scilicet significare: *Hoc aliquid*, quia non significant rem singularem, & ita statim dixit Arist. quod secundæ substantiæ potius videtur significare quale quid, vbi non loquitur proprie de quale quid, aliàs cum secundæ substantiæ sint genera, & species, prædicarentur in quale quid, sed loquitur de quale quid largo modo sumpto, prout idem significat, quod essentialiter, quasi diceret secundam substantiam essentialiter prædicari de primis.

Quarta proprietas est non habere contrarium, cuius rationem reddit Arist. quia proprie contraria sunt, quæ ab eodem subiecto mutuo se expellunt, vt calor, & frigus, sed substantia non est in subiecto, quia est ens per se: ergo proprie non habet contrarium.

Sed obijci potest contra hæc proprietatem, quod elementa sunt substantia, vt aqua & ignis: sed hæc elementa sunt contraria, ergo substantiæ aliquid est contrarium. Respondetur, quod elementa, vt aqua, & ignis non contrariantur ratione sui, sed ratione auctoritatis, quas habent scilicet aqua habet frigiditatem,

ignis vero habet calorem, & ita non probatur, quod substantiæ ratione sui aliquid sit contrarium, sed ratione accidentium, quæ sunt in illa.

Sed instabis, nam forma substantialis, & priuatio illius formæ opponuntur ratione sui: ergo iam substantiæ, etiam ratione sui aliquid est contrarium. Respondetur, quod forma & priuatio formæ non sunt contraria, sed opponuntur priuatiue: nam contraria debent esse positiua extrema, vt album, & nigrum, & ita forma & priuatio formæ solum opponuntur priuatiue, quia priuatio non est extremum positiuum.

Quinta proprietas substantiæ est, non suscipere magis, & minus. Pro cuius intelligentia aduertendum est, quod suscipere magis & minus, est proprium rei habentis partes, & ita sicut habere partes stat dupliciter, ita & suscipere magis, & minus: nam alia sunt, quæ habent partes integrantes vt quantitas componitur ex suis partibus, & fortasse substantia hoc modo suscipit magis, & minus, quia satis probabile est, substantiam ex se, & seclusa omnia quantitate, habere partes integrantes secundum quas quodammodo possit dici maior, vel minor, de quo suo loco dicemus: alia vero sunt, quæ habent partes secundum

dum intensiōem, quæ appellan-
tuntur partes graduales, quæ ra-
tione calor habet plures gra-
dus, secundum quos suscipit
magis, vel minus intensus, &
hoc modo nempe secundum
intensiōem, negat Aristotel.
substantiam suscipere magis,
& minus, ut indicat eius ratio,
scilicet quia vnus homo nō est
magis homo, quā alius intensiue
at vero extēsiue bene pōt esse.

Sed contra obijci potest,
nam ex Arist. primæ substan-
tiæ sunt magis substantiæ quā
secundæ: iam ergo substantia
suscipit magis, & minus. Res-
pondetur, primam substantiam
appellari magis substantiam in
ratione substādi, quia ut in lite-
ra explicuimus primæ substan-
tiæ pluribus substantiam quam se-
cundæ, nam substantiam accidenti-
bus, & ipsis secundis substan-
tijs: tamen res ipsa, quæ substat
nō est vna magis substantia,
quam alia, quia vnus homo nō
est magis homo, quam alius.

Vltima proprietas substan-
tiæ est, quod eadē numero ma-
nens sit susceptiua accidentiū
contrariorum Cuius ratio est,
quia sustentare accidentia pro-
priū est rei per se existentis,
sed sola substantia est per se: er-
go sola illa sustentat acciden-
tia, & ita quauis quantitas e-
tiam recipiat accidentia con-
traria, ut albedinem, & nigredi-
nem, tamen non sustentat il-
la, ut quod, quia nō existit per

se, sed ut quo, quia aliqua acci-
dentia inherent substantiæ me-
diante illa, & ita sola substan-
tia est, quæ ut quod substat
accidentia.

Et si obijcias: nam quanti-
tas per se existit in Sacramen-
to altaris, & ibi per se existens
sustentat accidentia: ergo hoc
nō est propriū substantiæ. Res-
pondetur, quod ibi quantitas per miracu-
lū substat accidentia, ut quæ: at
vero naturaliter, & ex sua natu-
ra, nō substat ea: nā hoc mo-
do sustentare accidentia est pro-
priū substantiæ, quod nulli al-
teri cōuenire potest, atque adeo
est proprietas quarto modo.

Et si inquiras, vtrū alię proprie-
tates sint proprietates quarto
modo. Res. quartā proprietatē
scilicet non habere contrariū,
non esse proprietatē substantiæ
quarto modo: nā inter acciden-
tia, aliqua sunt non habētia cō-
trariū, ut lumen & intellectus,
qui qualitas quædam est. Simi-
liter quinta proprietas, scilicet
non suscipere magis, & minus
per intensiōem etiā cōuenit
accidentibus: nam quantitas,
v.g. non suscipit intensiōem,
aut remissionē. Aliæ vero pro-
prietates eodē modo quo a no-
bis explicatæ sunt, sunt pro-
prietates quarto modo, ut dis-
currēt per singulas patebit.

*Quæst. III. Qualis sit diui-
sio substantiæ in primā
& secundam.*

HAftenus egimus de substantia in communi, explicantes naturam, & proprietates eius: nunc vero in particulari de prima, & secunda substantia agendum restat. In presenti ergo questione. Prima sententia affirmat hanc diuisionem esse subiecti in accidentia, ut si dicam: Corpus aliud album, aliud nigrum. Sic tenet Canter. in hoc c. Cuius sententiae fundamentum est, quia secundae substantiae, cum sint substantiae vniuersales, inuoluunt secundam intentionem vniuersalis: sed substantiae accidentale est denominari à secunda intentione: ergo haec diuisio est subiecti in accidentia. Secundò, quia substantia in communi accidentale est esse primam, vel secundam: ergo haec diuisio substantiae in primam, & secundam est subiecti in accidentia.

Vera sententia. Vera tamen sententia à nobis tenenda est, hanc diuisionem esse analogi in analogata: Sic tenet D. Tho. de potentia q. 9. art. 2. ad. 6. Alber. Sot. Caiet. Masius, Tolet. in hoc cap. Pro cuius sententiae explicatione aduertendum est, quod in substantia possunt duo considerari. Primò esse ens per se. Secundò subsistere accidentibus. Secundò aduertendum est, quod quauis diuisum in hac diuisione sit substantia completa in communi, non tamen diuiditur substantia completa in

communi, prout est generalissimum huius praedicamenti, scilicet prout est ens per se completum, & quid vniuersum ad sua inferiora, sed potius diuiditur talis substantia in ratione substandi, quod à parte colligitur ex Arist. nam postquam diuisit substantiam in primam, & secundam, dicit primam esse principaliter, & maxime substantiam: ergo illam rationem substantiae diuidit, quae principaliter conuenit primae substantiae, secundario autem secundae: sed essentia generalissimi, absolute loquendo, equaliter debet participari ab inferioribus ergo cum substantia prima absolute dicatur ab illo magis substantia, non diuidit substantiam completam in communi, prout est generalissimum, & aliquid vniuersum, sed in ratione substandi accidentibus.

Et si obiecias: nam Arist. dicit secundas substantias vni uoce praedicari de primis: ergo considerat secundas substantias, non in ratione substandi, sed in quantum est superior ad primam substantiam, & illam continet in confusio. Respondetur negando consequentiam, nam utrumque verificatur de secunda substantia, & quod sit vniuersalior quam prima, & quod in ratione substandi sit minus principalis, quam prima, tamen in presenti diuisione praecipue considerat illam.

Arist.

Aristotel. in ratione substādi.

Quo iacto fundamento, sit conclusio in hac quæstione: Hæc diuisio substantiæ in primam, & secundam, est analogi in analogata, quam tenent auctores supra citati. Et ratione probatur, quia illud est analogum, quod conuenit vni prius quam alteri, & vni per attributionem ad aliud: sed substantia in ratione substādi, qualiter hic diuiditur, conuenit prius primæ substantiæ, vt docet Arist. nam illam appellat maximè, & principaliter substantiā, quæ conuenit secundis substantijs per attributionem ad primas, quia vt ipse Arist. docet secundæ substantiæ substantia accidentibus ratione primarum: ergo substantia in communi, prout hic diuiditur, est quid analogum ad primam, & secundam substantiam, atque adeò hæc diuisio est analogi in analogata. Ex quo infero, quòd diuisum in hac diuisione non inuoluit aliquam secundam intentionem, sed tantum dicit naturam realem sustentantem accidentia. Ratio est, quia hic diuiditur substantia prout substantiat accidentibus, sed hoc quid reale est, neq; inuoluit aliquid rationis: ergo diuisum in hac diuisione nihil rationis inuoluit.

Sed contra diuisionem hoc modo intellectā obijci potest: nam diuisum, non debet esse

inferius ad membra diuidentia: sed substantia in communi continetur sub secunda substantia: ergo hæc diuisio nulla est. Quod contineatur probō, quia secunda substantia est substantia quælibet vniuersalis: sed substantia, quæ est diuisum in hac diuisione, est substantia quædam vniuersalis: ergo continetur sub secunda substantia, atque adeò diuisio magna est.

Respondetur, quòd diuisum essentialiter debet esse aliud quid superius membris diuidentibus, tamen accidentaliter, & denominatiue potest contineri sub aliquo membro diuidenti, verbi gratia, vniuersale in communi, diuiditur in quinque prædicabilia, scilicet in genus, speciem, &c. cum hoc tamen tale vniuersale accidentaliter denominatur genus, quia est genus ad quinque prædicabilia. Sic similiter substantia in communi essentialiter abstrahit à prima, & secunda substantia, tamen accidentaliter denominatur secunda substantia, in quantum est substantia vniuersalis.

Superest respondeamus ad fundamenta contrariæ sententiæ. Ad primum respondetur, quòd hic Arist. non sumit secundam substantiam prout inuoluit secundam intentionem vniuersalem, sed in ratione substādi, quod quid reale

est, quanuis huiusmodi substantia possit denominari à secunda intentione vniuersalis, vt ipse Aristot. docuit, tamen hæc duæ considerationes maxime diuersæ sunt.

Ad secundum respondetur, quod vt aliqua diuisio sit subiecti in accidentia, non satis est quod membra diuidentia, non sint de essentia diuisi in communi considerati: nam etiam non est de essentia animalis esse hominem, vel equum, cum hæc tamen diuisio, qua diuiditur animal in hominem, & equum, non est subiecti in accidentia: vltius ergo requiritur, quod membra diuidentia sint accidentalia, diuisio etiam considerata in suis inferioribus, verbi gratia, diuisio, qua diuiditur corpus in album, & nigrum, est diuisio subiecti in accidentia, quia non solum respectu corporis in communi est accidentale, quod sit album, & nigrum, sed etiam cuilibet corpori inferiori, vt homini, & equo, accidentale est esse album, vel nigrum: at verò quanuis substantiæ in communi quodammodo accidentale sit esse primam, aut secundam; tamen suis inferioribus, scilicet substantiæ primæ, & secundæ, non est accidentale, sed sunt ipsæ primæ, & secundæ substantiæ: & ita hæc diuisio non est subiecti in accidentia.

Quæst. III. An prima, & secunda substantia bene definiantur ab Arist.

Prima substantiæ hoc modo definiuntur ab Arist. Prima substantia est, quæ neque in subiecto aliquo est, nec de subiecto aliquo dicitur. Secunda verò substantia, licet ex professo, non definiatur ab Arist. tamē ex textu definitio colligitur. Secunda substantia sunt genera, & species, quæ sunt in primis: quæ duæ definitiones sigillatim examinandæ sunt.

Circa definitionē primæ substantiæ aduertendum est, quod hæc nomina, *Individuum, persona, prima substantia, seu suppositum*, se habent sicut superius, & inferius: nam individuum, seu singulare, quod idē est, non solum reperitur in substantijs, sed etiam in accidentibus; nā non solum substantias appellamus singulares, sed etiam accidentia ipsa: suppositum vero, seu prima substantia, quod idem est, significat non quamlibet rem singularem, sed rem singularem substantialem: & quia prima substantia subsistat accidentibus, ideo appellatur etiam suppositum, quia ponitur sub accidentibus: persona vero significat non quamlibet substantiam singularem, sed substantiam rationalem, vt Petrum: nam bruta non appellamus personas.

Quo supposito, ferè communis

nis sententia asserit, quod definitum in definitione substantiæ primæ est secunda intentio, quæ denominat primam substantiam singularem, & indiuiduum, ad eummodum, quo supra cap. de specie dicebamus, indiuiduum denominari tale, à quadam secunda intentione indiuidui. Cuius sententiæ fundamentum esse potest, quia hæc definitio datur per terminos secundæ intentionis, scilicet per prædicari, quia dicitur? quæ nec de subiecto aliquo dicitur.

*Respondetur
quæstioni.*

Dicendum tamen nobis est cum Caietan. in hoc capit. hic non definiri aliquam secundam intentionem, sed aliquid reale, scilicet primam substantiam: nam vt optime notauit Caietan. prima substantia non est nomen secundæ intentionis, vt nomen hoc genus, sed potius nomen primæ intentionis, quia significat id, quod substat accidentibus, quod quid reale est: non ergo hic definitur aliqua secunda intentio.

Secundo, quia ante illa verba, *Quæ neque in subiecto est, neque de subiecto aliquo dicitur*, dixerat Arist. primam substantiam esse maximè, & principaliter substantiam: sic enim ait, *Substantia, quæ proprie principaliter, & maxime dicitur, est, quæ nec in subiecto aliquo est, neque de subiecto aliquo dicitur*:

ergo illam substantiam definit cui conuenit esse maximè, & principaliter substantiam: sed esse maxime, & principaliter substantiam, non conuenit secundæ intentioni, sed substantiæ singulari reali, quia hæc est, quæ primo, & maxime substat accidentibus: ergo non definitur hic aliqua secunda intentio, sed substantia realis, quæ est prima substantia.

Tertiò, quia in prædicamentis disputat Aristot. de naturis realibus, quæ ponuntur in prædicamèto, vt de substantia, quantitate, &c. ergo non est dicendum, quod definit aliquam secundam intentionem rationis.

Est tamen aduertendum, quod hæc prima substantia non est aliquid analogum, quia prima substantia non significat aliquem conceptum, abstractum tantum à differentiis indiuidualibus, quibus nihil datur commune vniuocum, sed analogum, vt supra visum est, sed significat aliquid commune rebus ipsis, quæ constituuntur per differentias indiuiduales substantiales: quæ appellantur primæ substantiæ, quæ vniuoce conueniunt in hoc, quod est primo substat.

Sed contra hanc definitionem sic explicatam aliqua obijci possunt. Primò, quia vel hic definitur aliquid singulare, vel aliquid commune: non aliquid singulare, quia de singularibus

sicuti non est scientia, ita neque definitio, cum definitio sit instrumentum scientificum, si autem definitur aliquid commune: ergo predicatur de pluribus, quia omne vniuersale de pluribus predicatur: male ergo dicitur, cum dicitur in definitione, quod prima substantia non predicatur de subiecto aliquo.

Et confirmatur, quia Aristoteles posuit exemplum, dicens, *Quidam homo*: sed quidam homo predicatur de pluribus in his predicationibus: Petrus est quidam homo: Paulus est quidam homo: ergo non bene dicitur, quod prima substantia de nullo predicatur.

Secundo, quia hæc definitio datur per meras negationes, scilicet quæ neque in subiecto aliquo est, neque de subiecto aliquo dicitur: negationes autem non explicant, quid res sit, sed quid non sit: ergo non bene definitur per negationes.

Tertio, quoniam partes substantiæ, ut caput, neque sunt in subiecto, neque dicuntur de subiecto, quia non sunt in homine, tanquam in subiecto, sed tantumquam in toto, ut supradiximus & tamen partes substantiæ non sunt primæ substantiæ: sed partes eius: ergo definitio conuenit alijs à definito. Plura alia argumenta contra hanc definitionem obijci possent, quæ iam sunt à nobis absoluta, dum agemus de definitione indiui-

duali supra cap. de specie: legatur ibi dicta.

Vnde ad primum respondetur, quod hic definitur prima substantia in communi, prout comprehendit omnes primas substantias in singulari, quæ ratione saltem accidentalis est, & denominatiue est vniuersalis, & species, & ita verum est, quod predicatur de pluribus primis substantijs in singulari consideratis in his predicationibus: Petrus est prima substantia: Paulus est prima substantia: tamen quando Aristoteles ait primam substantiam de nullo predicari, sensus est, quod illa contracta in singularibus de nullo predicatur quæ ratione explicuimus supra definitionem indiuidui, & explicabamus hoc exemplo: nam quādo definitur homo in communi, quod sit animal aptum ad ridendum, non est sensus, quod homo, prout in communi, possit ridere, quia actiones sunt suppositorum ex Aristotele. sed sensus est hominem contractum in singularibus esse animal aptum ad ridendum.

Ad confirmationem respondetur quæst. 1. huius cap. quod Aristoteles per particulam, *Quidam homo*, nou intelligit indiuiduum, vagum proprie sumptum, sed quidam homo, prout idem significat, quod Petrus, aut Paulus determinate: sic etiam explicat Malus hic quæstione. 2. sectio. 2.

Ad secundum respondet optimè Amonius, quem plures sequuntur, quod negatio non solum explicat, quid res non sit sed aliquando per negationes explicatur aliqua excellentia rei, ita quod illæ negationes æquipollean vni affirmationi explicanti rei excellentiâ: quâ ratione dicimus, Deum neque esse corporeum, neque Angelum, per quod explicamus esse supra omnia entia creata: & Aristotel. etiam definit materiâ primam per negationes, dicēs, quod neque est quid, nec quantum, neque aliquid aliorum generum. Ita similiter Aristotel. definit primam substantiâ per negationes non essendi in subiecto, neque prædicandi de subiecto, ad explicandum esse id, quod omnibus promò substat, ita vt illæ duæ negationes æquipollean huic affirmationi.

Ad tertium, quod partes substantiæ, quanuis non sint in subiecto, saltè materia prima, nec dicantur de subiecto, non comprehenduntur in hac definitione, quia non sunt substantiæ completæ: & ita non sunt primæ substantiæ, sed partes eius: Aristotel. autem loquitur de substantia prima completa, nam dicit illam esse propriam, & principaliter substantiam.

Tandem respondetur ad fundamentum eorum, qui afferunt hic definiri secundam intentionem, quod hæc definitio non

datur per terminos secundæ intentionis affirmatiue, sicut genus, & alia prædicabilia definiuntur affirmatiue per prædicari, qui est terminus secundæ intentionis, sed potius datur per negationem termini secundæ intentionis per non prædicari de aliquo: & ita non probatur definiri secundam intentionem, quia non affirmatur hic de prima substantia aliquis terminus secundæ intentionis, sed potius negatur.

Circa definitionem autem secundæ substantiæ etiam plures existimant in eo definiri secundam intentionem generis, vel speciei: & fundamentum est, quia talis definitio datur per terminos secundæ intentionis, & affirmatiue, quia sic dicitur: Secundæ substantiæ sunt genera, & species, quæ sunt in primis substantijs: sed genus, & species sunt termini secundæ intentionis: ergo hic definitur aliqua secundæ intentio.

Dicendum tamen est, neque hæc definitio definiri aliquam secundam intentionem, sed tantum ipsam naturam realem, quæ est secunda substantia, ita quod quanuis vniuersalitas illa, à qua secunda substantia denominatur vniuersalis, sit aliquid rationis: tamen natura realis vniuersalis, quæ appellatur secunda substantia, aliquid reale est, & hoc est, quod definitur. Ratio est, quia

*Afferunt
tandem*

Aristot. dicit secundas substantias esse in primis, id est, essentialiter includi in primis, ut animal, & homo sunt de conceptu Petri: dicit etiam, secundas substantias subsistere accidentibus, quavis secundo, & ratione primarum, sed includi in conceptu essentiali primæ substantiæ, & subsistere accidentibus, quid reale est: ergo definit naturam realem, non verò secundam intentionem.

Quare ad fundamentum contrariæ sententiæ facile responderetur, quod ibi genera, & species non sumuntur formaliter sed materialiter pro naturis de nominatis, ita ut sit sensus: Secundæ substantiæ sunt naturæ genericæ, & specificæ, quæ includuntur in primis: & ita genera, & species, quæ sunt naturæ accidentales, ut albedo: & color, non dicuntur secundæ substantiæ, quia non sunt de conceptu essentiali primæ substantiæ, verbi gratia, Petri, & Pauli, & ita secundæ substantiæ debent esse prædicata substantialia.

Quest. V. Quæ sint illa, quæ ponuntur in hoc prædicamento.

HAec questio per dubia aliqua breuiter, & facile absoluenda est. In primis tamē supponendū est, substantiā incompletā, ut materiam,

& formā non poni directe in prædicamento, sed reduciue tantum in specie illius totius, quod componunt, quia entia incompleta (ut supra vidimus) non ponuntur directe in prædicamento: & eadem est ratio de differentiis substantialibus, & abstractis substantialibus, ut cap. præcedenti ostensum est. Et certum est in hac questione, solas substantias completas directe poni in prædicamento, & non quasunque, sed finitas nam Deus, qui est substantia infinita, nō ponitur in hoc prædicamento, ut etiam ibi ostendimus. Solum ergo est dubiū, utrum omnis substantia finita, & cōpleta ponatur in hoc prædicamento.

Primo dubitatur de Angelis, qui sunt substantiæ spirituales, an ponantur in prædicamento: nam partem negatiuam sequuntur omnes expositores veteres Arist. Auerr. 1. de cælo tex. 49. Simplic. Boetius in hoc cap. Et probant suam sententiā ex Arist. 10. Met. cap. vlti. ubi dicit, quod corruptibile, & in corruptibile differunt genere, sed in hoc prædicamento ponuntur substantiæ corruptibiles, ut homo, & equus: ergo substantiæ in corruptibiles, quales sunt Angeli, nō possunt poni in eodem prædicamento, & genere. Et 9. Met. tex. 17 ait, quod incorruptibilia nō habēt potestiam, sed omne, quod ponitur in

in prædicamento, debet habere potentiam: nam si est genus dicit potentiam ad differentias, si vero est species, aut indiuiduum, componitur ex genere, & differentia: ergo cum genus dicat potentiam, omnia, quæ ponuntur in prædicamento debent dicere potentiam: ergo Angeli non ponuntur in prædicamento.

Quæratio-
ne Angeli
ponuntur in
prædicamēto
102

Verum tamen communis sententia est iam ab authoribus recepta, Angelos directe poni in prædicamento. Hoc tenet D. Th. 1. p. q. 50. art. 2. ad. 1. Gregor. in. 1. d. 8. q. 3. & in hoc ca. Sotus, Tolet. & Masius. Et ratio est, quia substantiæ spirituales vt Angeli, vere, & proprie sunt substantiæ, & sunt entia completa: ergo directe ponuntur in prædicamento hoc: neque est cur ab illo reiiciatur cum perfecte participant rationem substantiæ in comuni.

Vnde ad loca ex Arist. adducta facile respondetur. Ad primum, quod Arist. quando dicit, corruptibile differre genere, non loquitur de genere logico, ita vt differant prædicamento, sed aperte loquitur de genere Physico, quod ipse ibi appellat materiam, quia genus logicum assimilatur materiæ, vt supra diximus, quasi diceret quod corruptibile, & incorruptibile differunt in materia, nõ quidem, quia incorruptibile non possit habere materiam,

quia corpora cœlestia incorruptibilia sunt, & tamen componuntur ex materia, & forma sed quia materia rei incorruptibilis est diuersæ rationis à materia rei corruptibilis, vt suo loco dicetur.

Ad secundũ respondetur, quod quãdo Art. dixit incorruptibilia nõ hēt potētiā loquitur de potētiā contradictionis, id est de potētiā ad esse & nõ esse, & verũ est incorruptibilia nõ habere hanc potētiā, quia cū incorruptibilia sint, nõ habēt potentiam ad non essendum.

Secũdo dubitari pōt de Christo Dño, utrũ ponatur in hoc prædicamēto. In qua re dicēdũ est cū S. Tho. 1. p. q. 2. art. 5. quod quāuis Christus, in quātũ Deus non ponatur in prædicamēto (quia Deus nõ ponitur in hoc prædicamēto: tñ Christus, in quātũ homo, directe ponitur in hoc prædicamēto. Ratio est quia Christus in ratione hominis vniuoce conuenit, nobiscū assũpsit. n. Verbũ humanitẽ nostrę speciei: sed alij homines ponũtur in hoc prædicamēto: ergo Christus, in quātũ homo.

Tertio dubitari pōt de corporibus cœlestibus, an ponantur in prædicamēto isto. Partē negatiuā tenet Auer. 10. Met. capit. vltim. & fundamentum esse potest, quia Arist. in hoc cap. enumerans proprietates substantiæ, ait, proprium esse substantiæ, quod sit substantia
cepta

ceptiua contrariorum, sed corpora cœlestia non possunt recipere cōtrarias qualitates, quia incorruptibilia sunt, vt latius dicemus i. lib. de cœlo: ergo corpora cœlestia non ponūtur in hoc p̄dicamento, siquidē non participant p̄sionē substantię ponibilis in hoc p̄dicamento.

Contraria tamen sententia communis est inter expositores, scilicet corpora cœlestia directe poni in hoc p̄dicamento: ratio enim id manifeste ostendit, quia corpora cœlestia vere, & proprie sunt substantia, & sunt entia finita, & cōpleta: nihil ergo illis deficit, vt

directe ponantur in hoc p̄dicamento.

Neque argumentum Auerr. aliquid conuincit, quia quantū corpus cœlestia non possint recipere illa accidentia cōtraria, quę sunt qualitates corruptiue, vt calorem, & frigus, quia causant corruptionē: alia tamen accidentia contraria recipiūt: nam pars cœli, quę modo dō est p̄sens in Oriēti, postea est p̄sens in Occidenti, & ita recipit p̄sentias contrarias. Similiter inter partes orbis cœlestis quędam sunt densiores, quędam rationes: & ita recipiunt accidentia cōtraria. Et hęc de hoc capite.

CAPVT DE QVANTITATE.

AB Hoc capite agit Aristoteles de p̄dicamenti accidentium, intentumque Aristot. in hoc cap. est agere de quantitate: duo agit in hoc capite: in prima parte adducit duas diuisiones quantitatis: in secunda adducit tres proprietates illius. Ad primam accedens, prima diuisiō est. Quantum aliud continuum, aliud discretum: quantum conti-

*Prima diuisiō
de quantitate
i.*

num, inquit Aristoteles est illud, cuius partes copulantur termino communi: qua ratione partes lineę copulantur p̄ctis, quę puncta, cum sint inter duas illas partes, quas continent, appellantur terminus cōmunis illarū partiū: & eadem ratione partes superficiei cōtinuātur lineis, & partes corporis solidi cōtinuantur superficiebus inter medijs. Quantum vero discretū, inquit Ari. illud est,

est, cuius partes non copulantur termino communi, cuius sunt duæ species, numerus scilicet, & oratio: nam partes numeri, quæ sunt unitates, non terminantur aliquo termino communi, qualiter tres lapides, qui numerum ternarium efficiunt, nullo termino copulantur: & eadem ratione oratio est quantitas discreta, quia eius partes, scilicet syllabæ, inquit Arist. nullo termino communi copulantur. Quod autem oratio sit quantitas, probatur, quia oratio mensuratur syllaba longa & breui, sed longum, & breue sunt passionem quantitatis: ergo oratio est quantitas.

Adducit deinde species quantitatis continuæ, dicens, quod sunt quinque, scilicet linea, superficies, corpus, tempus, & locus. Linea est quantitas diuisibilis solum secundum longitudinem, superficies solum secundum latitudinem, & longitudinem, corpus vero secundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem.

Quod vero hæc omnia sint quanta continua, probatur, quia partes linearum copulantur aliquo termino communi, scilicet puncto, & partes superficiei copulantur linearibus, partes vero corporis copulantur superficieribus, & partes temporis, quæ sunt, præsens, præteritum, & futurum copulantur instanti, nā inflans, quod est finis tempo-

ris præteriti est principium temporis præsentis, & quod est finis temporis præsentis, est principium temporis futuri.

Quod vero etiam locus sit quantitas continua probatur, quia locus debet correspondere locato: sed tantum partes corporis locati copulantur termino communi: ergo, & partes loci: ergo locus est quantum continuum.

Secunda diuisio quantitatis est. Quantum aliud constat partibus habentibus positionem in continuo, aliud vero constat partibus non habentibus positionem in continuo. Pro cuius intelligentia aduertendum est, quod partes habere positionem in continuo, nihil aliud est, quam quod partes habeant inter se dispositionem, & situm, quare ratione manus est in brachio, & habet certum ordinem situs, & ita numerus, oratio, & tempus non habent positionem in continuo: nam partes numeri non habent certum ordinem in loco, oratio verò, & tempus cum sint durationes per se non habent certas dispositiones in ordine ad situm, nam tempus, & quæuis alia duratio non sumitur in ordine ad situm. Aliæ vero quatuor species quantitatis, scilicet linea, superficies, corpus, & locus constant partibus habentibus positionem in continuo: nam partes illorum habent certam comensurationem, & dispositionem.

positionem in ordine ad seū. Concludit autem Aristoteles, primam partem dicens, quod istæ species ab ipso connumeratæ sunt quænta per se, reliquæ vero quanta per accidens, quæ liter motus, & oratio appellatur longa, aut brevis, quia mensuratur tempore longo, aut breui.

Proprietates quantitatæ

In secunda vero parte capituli adducit tres proprietates quantitatæ. Prima proprietas est, quod quantitati nihil sit contrarium. Sed obijcit sibi Aristot. nam magnum, & paruum, multum, & paucum sunt quantitates, & tamen sunt inter se contraria, ergo. Respondet, quod ista non sunt quantitates, sed relatiuæ, atque adeo non sunt propriè contraria, nam magnum dicitur tale in ordine ad paruum, & ecòtra, & ita potius sunt relatiuæ, & idem dicendum est de loco sursum, & deorsum quauis Aristot. hanc obiectio nem posuerit, & nihil respondit: nam etiam sursum, & deorsum quodammodo sunt relatiuæ, cum sursum tale dicatur, respectu deorsum.

Secunda proprietas quantitatæ est non suscipere magis, & minus, quod intelligendum est secundum intensiōem, quæ ratione vnus bicubitus non est magis bicubitus, quam alter: secundum extensiōem autem certum est quantitatē suscipere re magis, & minus, quæ ratio.

ne vnum corp⁹ est maius alio. Tertia proprietas quantitatæ est, quod per eam dicamur æquales, vel inæquales, quæ ratione vnus homo est maior alio ratione quantitatæ.

Circa litteram.

Circa litteram huius capituli in primis dubitant expofitores. Vtrum merito Aristot. agat de quantitate post substantiam. In qua re communis sententia est merito Arist. egisse de quantitate post substantiam, ad quod probandum plures rationes afferunt, quarum præcipuæ sunt istæ. Prima est Amonij, nam quantitas maximam habet similitudinē cum substantia, nam sicut substantia substat accidentibus, sic etiam quantitas substat pluribus accidentibus, saltem, vt quo, quia est ratio, quare multa accidentia inhæreant substantiæ, imo in Sacramento altaris, & per miraculum substat illis, vt quod, sicut substantia. Præterea, sicut substantia non habet contrarium, ita nec quantitas, & sicut substantia non suscipit magis, & minus secundum intensiōem, ita quantitas, non suscipit magis, & minus, vt explicatum est in littera huius capituli. Præterea, nam sicut substantia eadem numero manens recipit accidentia contraria, ita, & quantitas, saltem, vt quo: nam

nam quantitas modo est alba, modo nigra: propter hanc ergo similitudinem, quam habet cum substantia, egit Arist. de quantitate post substantiam.

Secunda ratio, quam assert Boetius, nam quantitas immiediatus afficit substantiam, quã fere omnia alia accidentia: in-hærent enim substantiæ media quantitate, ut albedo, figura, & similia.

Sed contra hanc rationem obijciunt aliqui: quã plura sunt accidentia, quã in-hærent substantiæ, & non media quantitate, qualiter accidentia spiritalia, ut intellectus, & voluntas in-hærent in anima, & nulla media quantitate, quia cum spiritalia sint, sunt independentia ab omni quantitate. Præterea, nam adhuc in accidentibus corporalibus, relatio potest in-hære substantiæ, nulla media quantitate. Et probatur sic, quia prius ratione, quã intelligamus aliquam substantiam habere quantitatem, est verum dicere de illa, quod est eadem, vel diuersa ab alia substantia: ergo habet relationem diuersitatis, vel identitatis: ergo relatio aliqua potest fundari in substantia nulla media quantitate. Respondetur verum esse, ut argumentum probat aliqua accidentia in-hære in substantia nulla media quantitate, tamen satis est, quod ab

solute, & à toto genere fere omnia accidentia corporea in-hæreant substantiæ mediante illa, ut post substantiam agatur prius de quantitate, quam de alijs accidentibus.

Hoc supposito, ut in hoc capite clara methodo procedamus, tria à nobis disputanda sunt: Primo, de quantitate in communi explicantes eius essentiam & proprietates. Secundo, de speciebus quantitatis continet. Tandem tertio, de speciebus quantitatis discretæ.

Disputatio Prima. De natura, & proprietatibus quantitatis.

Quæst. I. Quæ sit essentia quantitatis.

Pro cuius intelligentia notandum est, quod quantitas duplex est: alia appellatur quantitas perfectionis, quæ attenditur secundum perfectionem cuiuscumque rei, & ita cuiuslibet rei perfectio dicitur quantitas illius rei in quo sensu August. 6 de Trinitate, c. 8. ait: *In his, quæ non mole magna sunt, idem est manus quæ et perfectius.* Alia est quantitas molis, quam alij appellant didimensionam, & hæc quantitas est sensibilis, & tangibilis.

Certum ergo est in hac questione *Quid certum*
ne,

ne, quod quantitas perfectio-
nis non est generalissimum hu-
ius prædicamenti, eo quod di-
uagatur per omnia prædicamē-
tōnā cū in quolibet prædicamē-
ta reperitur sua perfectio es-
sentialis, ita etiā reperitur quā-
titas perfectionis, & ita sola
quantitas molis est generalis-
simum huius prædicamenti:
huiusmodi autem quātitas sic
definitur ab Arist. 5. scilicet:

*Quantum est diuisibile in ea, quæ in
sunt, quorum n. virumque, vnum quod-
que aptum est esse, id est, quantum
est diuisibile in partes, quas in
se habet, quarum partium quæ
libet est apta, vt post diuisionē
sit vnum totum: per illam par-
ticulam: Diuisibile, differt quā-
tum à puncto, nam punctum
est quædam entitas prorsus in-
diuisibilis, continuans, vel ter-
minans partes, quantitatis. Per
illam vero particulam: In ea, quæ
in sunt, excluduntur mixta, vt
ait S. Thom. loco citato, quia
mixta dicuntur, diuidi in ele-
menta, quæ nō sunt in illis for-
maliter, sed solum eminenter,
vt suo loco dicetur: at vero quā-
tum est diuisibile in partes,
quas actu, & formaliter habet
in se. Per illam vero particulā:
Quorum virumque vnum quodque
aptum est esse, excluditur compo-
situm substantiale, nam quan-
uis sit diuisibile in suas par-
tes essentielles, nempe in ma-
teriam, & formam, non ta-
men, quælibet pars ex his,*

est apta, vt sit ens completum;
& perfectum, quod tamen ha-
bent partes quantitatis post di-
uisionem.

2. Aduert

Secundo aduertendum
est, quod in quantitate mul-
ta considerari possunt, de qui-
bus potest dubitari, an sint es-
sentialia quantitatis: nam pri-
mò in quantitate reperitur ex-
tensio partium, seu habere
partem extra partem. Secun-
dò reperitur, esse diuisibilem
in illas. Tertio esse infini-
tam, vel infinitam quantita-
tem. Quarto esse æqualem,
vel inæqualem cum altera.

Quinto, esse mensurabilem ab
alia quantitate, vel esse men-
suratiuam alterius quantitatis.

Certum est esse finitam,
vel infinitam, æqualem, vel
inæqualem non esse essentialiam
quantitatis. Primò, nam Ari-
stoteles. 1. Physicorum, text.
15. dicit finitum, vel infini-
tum sunt passionēs quantita-
tis, vt de æquali, vel inæqua-
li docet in hoc capite, esse
passiones quantitatis. Et ra-
tio est, quia quantitatem ali-
quam esse finitam, vel infini-
tam æqualem, vel inæqua-
lem supponit habere partes
secundum quas dicatur fini-
ta, vel infinita, æqualis,
vel inæqualis alteri: ergo
necrum horū est essentia quā-
titatis. Patet consequentia, nā
esse rei est illud, quo primo cō-
stituitur res.

Quo

Quo supposito authores in varias sententias sunt distracti, quibusdam asserentibus, essentiam quantitatis esse, quod sit mensura. Quæ tamen sententia falsa est: nam esse mensuram aut mensurabile supponit quantitatem, quæ mēsurare, aut mensurari posset: ergo supponit essentiam quantitatis. Secundo, quia ratio mensuræ, aut mensurabilis, dicit relationem pertinentem ad prædicamentum relationis: ergo nō est essentia quantitatis, quia quantitas accidens absolutum est.

*Aliquorum
sentent.*

Quare alij asserant, quod diuisibilitas in partes, sit essentia quantitatis, nō vero habere partes. Quam sententiam tenet Capreolus in 2, dist. 3. Iauel. 5. Metaph. quest. 20. Sonci. quest. 27. Scotus in prædic. q. 17. Et probari potest, quia illud est essentia rei, quod explicatur per eius definitionem: sed Aristot. loco allegato definit quantū per diuisibilitatem dicens. Quantum est diuisibile, &c. ergo diuisibilitas est essentia quantitatis.

Secundo probatur, quod habere partes, non possit esse essentia quantitatis, quoniam habere partes etiam conuenit substantiæ corporæ, nam hæc cōponitur ex materia, & forma, tanquam ex partibus; imò & qualitas etiam habet partes, nā est diuisibilis in suos gradus, qua ratione dicimus calorem, habere quatuor, vel sex gradus.

Veratamen, & cōmunis sententia est nobis tenenda, essentia quantitatis esse habere partes, extra partes, seu quod idē

*Essentia
quantitatis
quæ.*

est habere extensionem. Sic tenet Sotus, Toletus, & Maius, in hoc cap. Fonseca. 5. Metaphysic. cap. 13. & plures alij, neque ab hac sententia discedunt, qui existimant, quod diuisibilitas pro radice, sit essentia quantitatis: nam sicut risibile potest sumi dupliciter. Primo radicaliter, & pro radice, à qua oritur potentia ridendi, & sic est essentia hominis: secundo pro potentia proxima ad ridendum, & sic est passio hominis: ita similiter si diuisibilitas sumatur pro potentia, quasi proxima ad diuisionem, est passio quantitatis: si verò sumatur radicaliter idē est, quod extensio, seu habere partes extra partes, quæ est essentia quantitatis.

Et probari potest imprimis hæc sententia ex Aristotel. in hoc capite; ubi ex eo probat aliquod quantum esse continuum, vel discretum, quia habet partes copulatas, aut non copulatas termino communi, sentit ergo essentiam quantitatis, in communi esse habere partes.

Et ratione probatur, quia illud est essentia alicuius rei, per quod primo talis res constituitur, & quod primo intelligitur in illa re; sed primum, quod

R intelli-

intelligimus in quantitate, & ad quod omnes aliæ passiones ordinatur, est quod habeat extensionem, & partes extra partes: ergo hæc est essentia quantitatis.

Quid aduer-

etur. Est tamen aduertendum, quod extensio partium duplex est, alia est in ordine ad locum, & est, quod vna pars habeat diuersum locum, & situm ab alia, alia verò est extensio partium in ordine ad se, & est quod vna pars sit distincta ab alia, essentia ergo quantitatis non est quod habeat extensionem partium in ordine ad locum, ita quod vna pars, habeat diuersum locum, & situm ab alia. Ratio est, quia Christus in Sacramento altaris, habet veram quantitatem, non tamen habet extensionem in ordine ad locum: nam in qualibet minima parte Hostiæ reperitur totus Christus, & tota illius quantitas modo supernaturali, & ita non habet vnā partem extra aliam in ordine ad locum. Sola ergo extensio partium in ordine ad se, est essentia quantitatis, id est, quod in se habeat partes distinctas, & quæ naturalia sua (nisi per miraculum impediatur) petant diuersum locum: extensio verò partium in ordine ad locum, solū est propria passio quantitatis, quæ per miraculum ab illa auferri potest, vt de facto fit in Sacramento altaris.

Circa illud, quod dicimus, scilicet Christum in Sacramento altaris, non habere extensionem partium in ordine ad locum, sed in ordine ad se, notandum est, quod cum extensio partium in ordine ad se, sit de essentia quantitatis, nullum datur quantum, quod non habeat talem extensionem, sed Christus in Sacramento altaris habet veram quantitatem: ergo debet habere talem extensionem. Vnde circa primum dico, quod extensio partium in ordine ad se, nihil aliud est, quam quod vna pars sit distincta ab alia, qualiter in homine, cum componatur ex pluribus partibus partialibus, nempe ex manibus, pedibus, & capite, diuersa pars, est pars capitis à parte pedis, & ab aliis partibus, ex quibus integratur totum corpus: cum autem totum corpus Christi, sit in Sacramento altaris, debet habere omnes istas partes, ex quibus suum corpus, quantum ad humanitatem, integratur: sed omnes istæ partes sunt inter se diuersæ saltem partialiter, vt dictum est: ergo Christus in Sacramento altaris habet veram quantitatem, & veram extensionem partium in ordine ad se.

Sed contra dicta, sic obici posset: Sequitur, ergo quod si Christus in Eucharistia habet extensionem in ordine ad se,

se, quod etiam habeat extensionem in ordine ad locum, sed hanc non habet; ergo neque extensionem in ordine ad se. Maior probatur, quia diuersæ partes, quæ est extensio in ordine ad se, diuersa loca occupant, quod est extensio partium, in ordine ad locum. Minor verò probatur, nam vt Fides docet, pars capitis, non est in diuerso loco, ac pars pedis, neque cæteræ alie partes, quia totus Christus reperitur in qualibet minima parte Hostiæ, nam totus est in toto, & totus in qualibet parte: ergo cum vna pars non sit in diuerso loco, ac alie partes, sed vbi est vna, sunt, & alie omnes, sequitur, quod non habeat extensionem in ordine ad locum, neque in ordine ad se.

Respondetur, quod naturaliter verum est, quod si est extensio in ordine ad se, debeat esse extensio in ordine ad locum, nam, vt argumentum probat, diuersæ partes, diuersa loca petunt; at tamen supernaturaliter, bene potest dari extensio in ordine ad se sine extensione in ordine ad locum, vt in Sacramento altaris de facto datur; nam omnes partes corporis Christi penetrantur in vno, & eodem loco. Et hinc patet secundum, quod inquirebat nostra dubitatio: & non mirum est, quod detur extensio in ordine

ad se, sine extensione partium in ordine ad locum, cum extensio in ordine ad locum, sit passio consequens essentiam quantitatis: passio autem bene potest de potentia Dei absoluta separari à subiecto.

Dico secundo in hac quæstione, quod Arist. considerat quantitatem, in hoc capite secundum suam essentiam, non verò in ratione mensuræ, vt quidam volunt. Ratio est, quia, vt dicebā supra de prædicamento in communi, Logicus, & Metaphysicus disputant de prædicamentis, diuersimode tamen: nā Metaphysicus agit de prædicamentis præcisse in ratione entis, considerans eorum entitates secundum se, Logicus verò agit de prædicamentis, in quantum deseruiunt ad primam partem intellectus, scilicet ad dirigendam apprehensionem intellectus, vt quamlibet rem in proprio genere cōcipiat, sed ad recte apprehendam quantitatem principaliter iuuat cognitio essentia illius: ergo agit Logicus de essentia quantitatis, tamen prout deseruit ad apprehensionem.

Secundo, quia Arist. probat aliquid esse quantum continuū, vel enim, quia habet partes copulatas, aut non copulatas termino cōiuncti: ergo considerat hoc, quod est habere partes, quæ est essentia quantitatis, & non tantum rationem mensuræ. Neque ob-

stat, quod Arist. probauerit orationem esse quantitatem, quia mensuratur syllaba longa, & breui, quia hæc probatio est à posteriori, & per passionem, sicut si quis probauerit hominem esse rationalem, quia est admiratiuus, tamen à priori etiam considerat eius essentiam, vt probatum est.

Et si inquiras, si ergo Arist. agit de quantitate, secundum suam essentiam, quare non definit illam. Respondetur cum Toletio causam esse, quia quamuis agat de essentia quantitatis, non tamen ita ex professo, sed secundum coordinationem specierum eius, enumerans species, quæ in hoc prædicamento ponuntur.

Vnde ad argumenta contrarię sententię respondetur, quod definitio debet explicare essentiam, aut propriū aliquod rei, & ita Aristot. definitibi quantitatem descriptiue explicando eius passionem, scilicet diuisibilitatem, & ita nō probatur, quod diuisibilitas sit essentia quantitatis.

Ad secundum, quod compositum substantiale componitur ex materia, & forma: tanquam ex partibus essentialibus substantialibus, essentia verò quantitatis est habere partes quantitatis integrantes. Similiter qualitas habet partes graduales, & secundum intentionem; non autem verò habet partes quanti-

tatiuas, & ita hic modus habendi partes quantitatiuas, solum conuenit quantitati.

Quest. II. Vtrum substantia habeat partes, seclusa omni quantitate.

Questio hæc multū iuuat ad recte intelligendam essentiam quantitatis, vt ex dicendis patebit. Suppono autem in hac questione, vt apud omnes certum, substantiam ex se, & seclusa omni quantitate, habere partes essentielles, quæ appellantur materia, & forma, quia cum istæ partes sint essentielles, non pendunt à quantitate, quæ accedens est. Solum ergo est dubiū, vtrum substantia ex se, & seclusa omni quantitate, habeat partes integrantes, ita vt substantia capitis, sit pars substantialis diuersa à substantia pedis, & loquimur de substantia corporea: nam certum est, substantias spirituales nullas habere partes.

In qua re prima sententia affirmat, substantiam seclusa quantitate, nullas habere partes integrantes, ex quibus sit composita, sed omnē extensionē, & diuisibilitatē in partes, habere rationē quantitatis. Sic tenet Scotus 1. Metaph. q. 22. & plures alij Thomistæ, quorū fundamentum esse potest. Primo, quia esse quantum, est esse &us formalis quantitatis, sicut album est esse-

Quid supponit

2. Sententi

effectus formalis albedinis; ergo sicut esse album non potest provenire nisi ab albedine, ita neque esse quantum, nisi à quâtitate: sed habere partes integrantes, in quas aliquid sit diuisibile, idem est, quod esse quantum: ergo substantia ex se, & seclusa quantitate, nullas habet partes integrantes, nisi tantum ratione quantitatis.

Secundo, quia si substantia ex se habet partes integrantes, in quas sit diuisibilis, seclusa quâtitate: ergo ratione illarum partium substantia esset in loco circumscriptiue, & similiter haberet in illis partibus figuram aliquam: consequens autem est falsum, quia esse in loco, & habere figuram, conuenit substantiæ ratione quâtitatis: ergo substantia ex se, & seclusa quantitate, non componitur ex partibus integrantes.

Resp. quæst. Contraria sententia nobis tenenda est, scilicet, substantiam ex se, & seclusa quantitate habere partes integrantes, in quas sit diuisibilis. Sic tenet Paulus Venetus, in sua Metaph. cap. 12. Scot. 5. Metaph. q. 9. Anton. Andr. q. 10. Fonsc. 5. Metaph. c. 13. Nec displicet Sot. in hoc cap. q. 1. & 2. Tenent autem plures alij, quos refert Capreol. in 2. q. 28.

Et ratione probatur, quia quando ab aqua detrahimus aliquam partem, simul cum parte quâtitatis, quam detrahimus,

diuidimus etiam partem substantiæ: aliàs illa quantitas detracta esset sine substantia, atque aded sine subiecto, quod per naturam impossibile est: si ergo auferimus simul cum quantitate particulas aquæ: ergo in aqua, quæ erat ante diuisionem erant partes substantiales integrantes, in quas sit diuisibilis: ergo substantia ex se ipsa habet partes.

Respondent authores contrarij, ex hoc solû probari quod substantia habet partes ratione quantitatis, non verò ratione sui. Sed hæc solutio friuola est, nam pars substantialis aquæ, quæ detracta est, fingamus Deum ab illa auferre quantitatem, tunc illa pars substantialis aquæ, ablata quantitate realiter distinguitur ab aqua, cui antea erat vnita, sed eandem entitatē, habet modò, ac antea, quando erat illi vnita, solum differt in hoc, quod modò est separata, antea verò non: ergo etiam antea illa pars erat ratione suæ entitatis distincta ab alijs partibus aquæ; ergo substantia intrinsece, & ratione sui habet partes diuersas, in quas sit diuisibilis.

Secundo, quia reuera negari non potest, quin substantia capit, salte parialiter sit diuersa à substantia pedis; sed hæc distinctio partium non prouenit à quantitate: ergo substantia ratione sui habet partes diuersas. Quod talis distinctio non

proueniat formaliter à quantitate; probò sic, quia quælibet res distinguitur ab alia per suâ intrinsicam entitatem; sed illæ partes non habent suam entitatem à quantitate, quia substantia est prior quantitate: ergo ne quæ illæ partes habent inter se distinctionem à quantitate, sed ratione sui substantia habet partes diuersas, in quas sit diuisibilis.

Tertio argumentor sic: Fingamus Deum de sua potentia absoluta, auferre totam quantitatem ab homine: tunc sic; Illa substantia occuparet totum spatium, quod occupabat antea cū quantitate, ita quod substantia capitis, esset in diuerso spatio à substantia pedis: ergo istæ partes sunt diuersæ inter se substantialiter, siquidem essent in diuersis partibus spatij: ergo signum est, substantiam ex se habere diuersas partes integrantes.

Respondent authores contrarij, quod in tali casu substantia, quæ antea habebat partes extensas ratione quantitatis, tota conflueret in vnum punctum, & ita non esset in spatio diuisibili: sed contra hanc solutionem est argumentum; quia substantia, quæ antea erat extensa, si confluit in vnum punctum ablata quantitate: ergo per aliam mutationem de nouo in illa factam, quæ actio, cum fiat mediante concurso Dei, bene potest Deus

illam actionem impedire: ergo tunc ablata quantitate, non maneret substantia redacta ad vnum punctum; sed in toto spatio diuisibili, in quo erat antea cum quantitate: ergo substantia ex se ipsa habet partes, per quas sit in illo spatio diuisibili in tali casu.

Quarto pro hac sententia facit, quia nisi in substantia secundum se intelligamus diuersas partes, quibus correspondeant diuersæ partes quantitatis, non potest satis intelligi, quare ratione sit capax ad recipiendas diuersas partes quantitatis: nam idem Angelus est incapax quantitatis, quia eius substantia est prorsus indiuisibilis: si ergo substantia corporea, ex se nullas habet partes: ergo non potest suscipere diuersas partes quantitatis.

Ex quibus infero, quod non solum substantia completa, sed etiam materia, & forma, ex se habent diuersas partes integrantes, in quas sint diuisibiles: rationes enim hactenus factæ etiam conuincunt de his: nam quando diuidimus aquam, etiam detrahimus partem materię, & partem formę: ergo etiam istæ habent suas partes integrantes, in quas sit diuisibilis, excipio tamen animam rationalem, quia cum hæc spiritualis sit, nullas habet partes in quas sit diuisibilis, sed est tota in toto, & tota in qualibet parte.

Dubitabis. te. Et si inquires, an sicut concedimus, substantiam ex se habere plures partes integrantes, ita etiam concedendum sit, habere extensionem propriam sine quantitate. Respondetur, quod si nomine extensionis, intelligatur pluralitas partium, concedendum esse, idest, habet plures partes, in quas sit diuisibilis: si tamen loquamur de extensione quantitativa, & sensibili, hanc non habet, quia substantia ex se, seclusa quantitate, neque est sensibilis, nec quanta quantitate molis.

Inquiris. Sed inquires ulterius: Si ergo tam substantia, quam quantitas habent partes integrantes, in quo distinguitur substantia à quantitate? Respondetur distinguere in hoc, quod quantitas habet partes, se ipsis sensibiles, & tangibiles: quod tamen non habet substantia, quia hæc non est sensibilis, nisi median- tibus accidentibus. Tum etiã, quia partes substantiæ natura sua, sunt penetrabiles cū quantitate: at vero partes quantitatis non sunt natura sua penetrabiles enim aliis partibus quantitatis, nisi per miraculum.

Dubitabis. Sed dubitabis tertio, an istæ partes substantiales distinguantur realiter inter se. Respondetur, quod distinguuntur realiter partialiter, sicut partes quantitatis, quia sunt entia partialia. Et ratio est, quia istæ partes

ita inter se se habent, quia una potest realiter separari ab alia: ergo distinguuntur realiter.

Ex quibus facile est soluere argumenta contrariæ sententiæ. Ad primum respondetur verum esse, quod esse quantum est effectus formalis quantitatis, & ita non potest provenire, nisi à quantitate, nego tamen, quod substantia ex se sit quanta, quia ut aliquid sit quantum; non satis est habere partes substantiales, sed debet habere partes quantitativas, & tangibiles, quod tamen non habet substantia, quanuis habeat partes substantiales integrantes.

Ad secundum respondetur, quod esse in loco stat dupliciter, scilicet circumscriptiue, & definitiue. Illud est in lo circumscriptiue, quod circūscribitur à corpore locante: & quia aliquid circumscribi ab alio locante, provenit ratione quantitatis, ideo substantia sine quantitate non esset in loco circumscriptiue, esset tamē in loco definitiue, quod est realiter esse præsens in tali spatio, ita ut nō sit in alio, non tamen circumscribatur ab aliquo corpore ambiēte, qua ratione Angeli sunt in loco, quanuis nullam habeant quantitatem.

Ad aliud de figura respōdetur, quod substantia, seclusa quantitate, non haberet figuram, quia figura natura sua est modus

quantitatis: & ita definiri solet: *Figura est ultimus terminus quantitatis*: & hinc fit, quod figura necessario requirat partes quantitativas, habentes molem, quod non habent partes substantiæ, & ita neque habent figuram.

Quest. III. Quæ sint passionēs quantitatis.

HActenus explicuimus, qualiter habere partes, sit essentia quantitatis, nunc verò agendum est de eius passionibus: & quidem Arist. in præfenti capite tres adducit passionēs eius, scilicet prima, quod quantitati nihil sit contrarium. Secunda, quod non suscipiat magis, & minus, quod dicebamus in litera, intelligendū esse secundum intensionem: nam secundum extensionem, bene potest vna quantitas esse maior alia. Tertio, quod sit æqualis, vel inæqualis alteri.

Contra quam obiici potest, nā æqualia, vel inæqualia sunt relatiua: ergo non sunt passio quantitatis, quæ aliquid absolutum est. Respondent aliqui, quod æquale, vel inæquale, sumpta formaliter, prout relata sunt, non sunt passionēs quantitatis, sed pro fundamentis, scilicet prout dicunt quantitates se excedentes, vel non excedentes. Melius tamen respondetur, nullum esse inconueniens,

buod relatio sit passio alicuius absoluti, sicut risibilitas, quauis sit qualitas, est passio substantiæ; ita relatio, quauis sit diuersi prædicamenti à quantitate, potest esse passio illius, quæ etiā ratione relatio creaturæ ad creatorem, est passio cuiuslibet creaturæ, cuiuscunque prædicamenti sit.

Præter has autē passionēs plures alias assignare possumus, nā esse finitū, vel infinitū, etiam sunt passionēs quātitatis, vt sæpe docet Arist. 1. & 3. Phys. Præterea est propriū quātitatis extensio in ordine ad locū, id est, quod eius partes repleāt diuersas partes loci, & habeāt distantia inter se. Verū est, per miraculū hanc passionē impediri posse, vt supra dicebamus de Christo Domino, qui in Sacramēto altaris nullā habet extensionē in ordine ad locum. Nec mirū est, quod passio de potentia absoluta potest auferri à subiecto, in quo est, vt risibilitas ab homine; vt sæpe dictum est.

Tertio etiā est propria passio quantitatis diuisibilitas in partes quantitativas, & extensas; nā ex eo quod aliquid habeat partes, statim consequitur, vt passio, quod sit diuisibile in illas partes: hæc tamen passio diuersimode competit quantitati continuæ, & discretæ, quia quantum continuum, vt corpus, est diuisibile in infinitum, quia habet partes infinitas, vt

fuo

*Passiones
quantitatis*

suo loco dicetur: ut vero quantum discretum, ut numerus non est diuisibilis in infinitum, quia ternarius tantum est diuisibilis in tres unitates, quia tantum habet illas.

Et si dicas: Nam passio equaliter debet participari ab omnibus, ut risibile aequaliter participatur à Petro, & Paulo. Respondetur, quod ratione differentie contraheris bene potest passio inaequaliter participari, ita quantum continuum ratione differentie, per quam constituitur, habet diuisibilitatem in infinitas partes: fecus vero quantum discretum.

Sed contra obiici potest, nam coelum est quantum: coelum autem diuidi non potest, quia est incorruptibile. Respondetur, quod quauis quantitas coeli non sit diuisibilis ratione subiecti, in quo est, quia substantia coeli, in qua est, est incorruptibilis, tamen est diuisibilis ex se, & ratione sui: nam si talis quantitas daretur separata à coelo, optime diuidi posset in suas partes.

*Aliud diffi-
cultas.*

Maiorem ergo habet difficultatem, utrum mensura sit passio quantitatis: & non loquimur de mensura poderis, qualis est libra, quia istae mensurae non mensurant per se quantitatem, sed grauitatem, & pondus rei; grauitas autem non est quantitas, sed qualitas

corporis grauis: loquimur ergo de mensura quantitativa. Haec autem duplex est: alia est mensura actiua, alia passiua: mensura actiua est illud quantum quo mensuramus aliam rem, qua ratione vna est mensura panni, ipsa vero quantitas mensurata, est mensura passiua.

Sed rursus tam mensura actiua, quam passiua duplex est: alia actualis, & est quando actualiter mensurat, vel actualiter mensuratur: & certum est, hanc mensuram actualem non esse passionem quantitatis, quia actualiter mensurari, vel mensurare, nimis accidentale est quantitati, nec semper illi conuenit: passio autem semper debet conuenire rei: alio ergo modo sumitur mensura actiua, vel passiva, prout dicunt potentiam ad mensurandum actiue, vel ut mensuretur passiue: & de hac mensura sumpta pro aptitudine quaerimus, an sit passio quantitatis?

Secundo notandum est, quod *Quae requiruntur ad mensuram* ad mensuram actiuam tres conditiones requiruntur secundum *mensuram actiuam.* Arist. 10. Met. text. 2. Prima est quod sit certa. Cuius ratio est, quia per mensuram certificamur de re mensurata: sed per incertum non possumus certificare de certo: ergo mensura debet esse certa, & determinata.

Secunda conditio est, quod

R. 5 fit

fit indiuisibilis, & minima, nō quidem absolute, nā vlna, quā mensuramus pannum, absolute loquēdo diuisibilis est, sed debet esse indiuisibilis ex hominum impositione, & vt tāta, qualiter si ab vlna aliquid detrahās, vel addas, nō manet vlna, sed alia mensura.

Tertia cōditio est, quod sit homogenea, id est, quod sit eiusdē rationis cū mensurato, ita vt si mensuratum fuerit longum, etiam mensura sit lōga, & si mensuratum fuerit planū etiam mensura sit plana. Cuius ratio est, quia longum nō potest metiri nisi longum.

Sed contra has cōditiones obici potest. Primo, nā vnitas est mensura numeri, quia omnes numeri mesurantur secundum quod habent plures, aut pauciores unitates; sed vnitas non est eiusdē rationis cū numero, quia vnitas nō est numerus: ergo mensura nō debet esse homogenea. Secūdo, quia motus cœli est mensura motuū horū inferiorū: ille autē ē motus nō est minimus, sed maximus, quia per transit maximum spatium: ergo non est de ratione mensuræ, quod sit minima.

Respondetur ad primū, quod vnitas non est mensura numeri quomodocunq; sed multiplicata, quia multiplicādo aliquā unitatem, bismetimur alium binarium, vt vnitas mul-

tiplicata numerus est.

Et si instes: Ergo iam idem mensurat se ipsum, quia vnitas multiplicata est ipse numerus mensuratus: respondetur negando consequentiā, quia sicut vnum quantum continuū nō metitur se ipso, sed per aliud quantum continuū, qualiter pannum metitur per vlnam, ita idem numerus nō mensurat se ipsum, sed mensuratur per alium numerū, qualiter vnus quaternarius mensuratur per alium quaternarium, siue per duos binarios.

Ad secundum respondetur, quod quauis motus cœli sit maximus secundum spatium, quia per transit maximū spatiū tamen secundū tēpus minimus est, quia per transit illud maximum spatium breui tempore, & ratione huius tēporis mensurat motus horum inferiorum.

Quibus suppositis conueniūt omnes in hac quæstione, quod mēsurā tam actiua, quā passiua non sit passio quantitatis in cōmuni, prout comprehendit quantitātē finitā, vel infinitam. Ratio est, quia si daretur aliqua linea infinita, illa in primis esset inmēsurabilis, quia infinitum non potest mensurari: ergo mensura passiuā nō est passio quantitatis in cōmuni, neque talis linea posset habere rationem mensuræ actiue. Ratio est, quia

conueniūt
omnes

mensura, ut dicebamus, debet esse certa, cum per eam certificemur de quantitate alterius, infinitum autem maxime incertum est, neque per illud possumus certificari de quantitate alterius rei: ergo neque mensura actiua est passio quantitatis in communi.

2. *Certum.*

Secundo certum est, quod mensura passiuæ sit passio quantitatis finitæ: & non loquimur de mensura actuali, ut supra dicebam, sed prout dicit potentiam, qua ratione idem est quod mensurabilitas passiuæ. Cuius ratio est, quia mensurabilitas secundum extensionem conuenit omni, & soli quantitati finitæ, nam quauis etiam alia res sint mensurabiles, qua ratione mensuramus gravitatem alicuius ponderis per libras: tamen illa non est mensurabilitas secundum extensionem quantitatiuam, sed secundum pondus, & ita mensurabilitas secundum extensionem non est propria passio quantitatis finitæ quomodo; quia conuenit omni, soli, & semper. Solum ergo est dubium, utrum mensura actiua sit passio quantitatis finitæ.

In qua re prima sententia aliquorum affirmat, quod mensura actiua non sit passio quantitatis adhuc finitæ, sic tenet Masius in hoc capit. & plures eum consequentes. Et probant suam sententiam, quia passio

debet conuenire uniuoce omnibus, quibus conuenit essentia, sed esse mensuram, prius conuenit numero, quam quantitati continuæ: ergo non est passio illius. Minorem probant ex Arist. 10. Met. capit. 2. ubi ait, quod tandem omnia mensurantur unitate, quæ est pars numeri, quia verbi gratia, mensurando ylnas, mensuramus pannum: ergo ratio mensuræ conuenit quantitati continuæ ratione discretæ, quia numerando mensuram, metimur rem.

Secundo, quia esse mensuram, etiam conuenit unitati, unitas enim est mensura numeri, ut dicebamus antea, sed unitas non est quantitas; sed principium quantitatis, quia est principium numeri: ergo mensura actiua non est passio quantitatis finitæ.

Nobis tamen dicendum est mensuram actiuam esse passionem quantitatis finitæ. Cuius ratio est, quia esse mensuram secundum extensionem conuenit omni quantitati finitæ, & soli, & in hoc uniuoce conueniunt omnes quantitates, nam omnes esse possunt instrumenta ad mensurandam extensionem alterius rei: non ergo est cur negemus mensuram actiuam esse passionem quantitatis finitæ. Neque Aristot. loco allegato dixit rationem mensuræ prius conuenire, quantitati

Quid sit mensura actiua

tati discrete quam continuam, sed solum ait, omne quantum mensurari vno, id est mensurari vna mensura singulari, quæ repetita mensurat aliud, quæ ratione per vnam repetitam mensuramus pannum.

Ad secundum respondetur quoddam vnitas est mensura numeri non quomodocunque, sed multiplicata, vt antea dictum est, & vnitas multiplicata quantitas est, quia est numerus.

Quest. III. Vtrum quantitas distinguatur à re quanta.

Sensus questionis est vtrum quantitas distinguatur à substantia: nam substantia est res quanta, & tota difficultas procedit de quantitate continua, nam cum quantitas discreta componatur ex pluribus quantis continuis, qualiter numerus componitur ex lineis, vel ex corporibus, si quantitas continua distinguatur realiter à substantia, etiam quantitas discreta debet distinguere a liter ab illa.

Quid certum Conueniunt ergo omnes quantitatem, & substantiam ad minus distinguere formaliter, quia cum sint diuersi generis, & prædicamenti, necessarium est, quod ad minus distinguantur formaliter, solum ergo est du-

bium an distinguantur realiter.

In qua re fere omnes nominales existimant non distinguere realiter à substantia, quorum fundamentum est, quia cum substantia secundum se ipsam habeat partes integrantes, nullam realem distinctionem admittunt inter substantiam, & quantitatem. Sed quia hoc fundamentum iam à nobis solum est, dicendum est breuiter quantitatem realiter distinguere à substantia. Est sententia S. Thom. 3. p. q. 77. art. 2. & in 4. d. 12. quem fere omnes sequuntur. Et ratio est, nā quantitas potest realiter separari à substantia, vt patet in Sacramento Eucharistie, vbi quantitas panis reperitur sine substantia panis: ergo distinguitur realiter à substantia. Probo consequentiam, quia nihil potest realiter separari à se ipso, & propter eandem rationem dicendum est, partes quantitatis distinguere inter se realiter partialiter saltem; quia vna pars potest realiter separari ab alia.

Neque hac in re placet modus loquendi aliquorum dicentium, quod partes quantitatis quando actu illam componunt, sunt actu partes, non tamē sunt actu entia: Hoc inquam, ridiculum est, quia si partes non sunt actu entia: ergo nihil, ergo totum, quod ex illis resultat,

rat, nihil erit, quia componitur ex nihilo, nam totum proculdubio habet esse à suis partibus.

*Respondetur
dubio.*

Quare dicendum est, quod partes quantitatis, dum actu illam componunt, sunt actus entia, saltem partialia, quia actu illam componunt, postea vero per diuisionem fiunt entia totalia, quia post diuisionem qualibet pars manet separata ab aliis, & ita est quoddam totum id, quod antea erat pars.

Quæst. V. Quales sint diuisiones quantitatis ad ductæ ab Aristot. in hoc capite.

*Diuisiones
quantit.*

Aristot. in hoc capite expresse duas refert diuisiones. Prima est: Quantum aliud continuum, aliud discretum. Secunda, Quantum aliud est constans partibus habentibus positionem in continuo, aliud verò est constans partibus, non habentibus positionem in continuo: tamen implicite aliam tertiam affert diuisionem. Quanti, in quantum per se, & per accidens, cum dixit species ab ipso connumeratas esse quanta per se, reliqua vero esse quanta per accidens, quæ diuisiones sigillatim examinandæ sunt.

Et primo conueniunt omnes quod hæc diuisio. Quanti, in

quantum per se, & per accidens sit analogi in analogata, quia quod per accidens tale, dicitur per attributionem ad id, quod est tale per se: ergo quantum per accidens dicitur tale per attributionem ad quantum per se, qua ratione dixit Aristot. quod ideo appellamus orationem breuem, vel longam, quia mensuratur tempore longo, aut breui: ergo hæc diuisio est analogi in analogata.

Secundò conueniunt omnes, quod diuisio illa quanti in quantum constans partibus habentibus positionem in continuo, & constans partibus non habentibus positionem, sit diuisio subiecti in accidentia, quia positio dicitur extensio partium in ordine ad locum, & situm, ut constat ex Aristot. in hoc capite ubi talē positionem explicat per ordinem ad situm, extensio autem in ordine ad locum non est de essentia quantitatis, ut supravisum est, & ita hæc diuisio est subiecti in accidentia.

Sed obijcies, nam ex hoc sequitur, quod locus non habeat positionem in continuo, quod est contra Aristot. Consequentiam probo, quia locus non est in loco. Secundo, nam etiam punctum habet positionem in continuo, & tamen punctum non est quantum. Sed respondetur ad primum,

num, quod locus saltem secū dum partes quodammodo est in loco, nam vna pars eius cōtinetur inter alias duas, & secundum hoc dicitur habere positionem in continuo.

Ad secundum, quod punctum sicut est indiuisibile, ita nō occupat situm diuisibilem, sed correspondet illi quoddā indiuisibile spatij, & ita quia non occupat situm diuisibilē, ideo proprie non habet positionem in continuo.

Aduert. Vbi aduertendum est, quid duæ conditiones requirūtur, vt quantum aliquod habeat positionem in continuo, vt ex textu huius capituli facile colligi potest. Primo, quod sit quantum continuum, nā partes quanti discreti, vt partes numeri, non dicunt certū aliquem ordinem ad situm, nam vnitates componentes ternarium non dicunt certum aliquem ordinem ad situm.

Secundo, quod sit quantum permanens, & non successiuū: appellatur vero quantum permanēs illud, quod habet omnes partes simul in tempore, qua ratione linea est quantum permanens, quia omnes eius partes sunt in quolibet tempore. Quantum vero successiuum est, quod non habet partes simul, sed vna succedit alteri, vt tempus, cuius vna pars nō est simul cū alia, sed successiue fluunt. Debet igitur quantum

aliquod esse permanēs, vt habeat positionē in continuo, nā partes tēporis per se nō dicunt certū ordinem ad sitū, neque per se occupant situm, sed ratione corporis, in quo est, scilicet ratione subiecti.

Solum ergo est dubium qualis sit illa diuisio quanti in continuum, & discretum, an scilicet sit generis in species. Et ratio dubitandi est, quia nulla species potest componere aliam, qualiter homo non componit equum: sed quantum discretum, vt numerus componitur ex quantis cōtinuis, nā ternarius componitur ex tribus corporibus, vel ex tribus lineis: ergo hæc diuisio nō est generis in species.

Secundo, quia quantum per prius dicitur de continuo, quā de discreto, quia discretū componitur ex quantis cōtinuis: ergo non est diuisio generis in species, quia genus non dicitur prius de vna specie, quā de alia.

Communis tamen sententia nobis tenenda est, hanc diuisionem esse generis in species, & ratio est facilis, quia illud est genus, quod prædicatur de pluribus differentibus specie essentialiter, & vniuoce in quid; sed quantum essentialiter prædicatur de continuo, & de discreto, quæ differunt specie, & vniuoce, quia in hoc quod est habere partes extra partes

*Quod tenē-
dam est.*

partes, quæ esse essentia quantitatis, vniuoce conueniunt.

Vnde ad rationes dubitandi respondetur: ad primam, quod quanuis vna species formaliter sumpta, & vt totum quoddam est, non possit componere aliam, tamen materialiter bene potest aliam componere id est potest esse pars materialis alterius, qualiter quaternarius componitur ex duobus binarijs, cum tamen binarius fit etiam species numeri, sic ergo quantum continuum, materialiter componit quantum discretum, quia ex pluribus quantis continuis fit numerus.

Ad secundam respondetur negando, quod ratio quantitatis per prius reperiatur in quanto continuo, quam in discreto: nam quanuis quantum discretum componatur ex quantis continuis, tamen habere partes absolute, vniuoce, & essentialiter conuenit vtrique, quia habere esse à suis partibus vniuersale est cuilibet composito, quantumuis sit vniuocum, qualiter homo habet esse à suis partibus, requiritur ergo ad rationem analogiæ, quod ratio analogæ reperiatur per prius in altero toto.

Vltimo dubitari solet in hac disputatione, vtrum in hoc predicamento, ponantur abstracta, an vero concreta: de qua re iam diximus disputan-

tes de predicamento in communi, in nullo predicamento directe poni abstracta, sed concreta tantum. Legantur ibi dicta.

Est tamen aduertendum peculiare esse in hoc predicamento, quod concreta predicantur de abstractis essentialiter, nam quantitas dicitur quanta, quod tamen in alijs predicamentis non contingit, nam in predicamento qualitatis albedo non appellatur alba. Cuius ratio est, quia esse quantum est habere partes quantitativas, & quia quantitas secundum se habet partes, ideo essentialiter dicitur quanta.

Sed statim obijci potest, nam si in hoc predicamento ponuntur concreta directe, & quantitas essentialiter est quanta: ergo quantitas directe ponitur in predicamento, atque aded etiam abstracta ponuntur directe in hoc predicamento. Respondetur, quod in predicamento non ponuntur directe quæcunque concreta, sed illa tantum, quæ sunt entia completa, quantitas autem in abstracto, quantumuis denominetur quanta tamen semper est aliquid incompletum, quia vt loco citato ostendimus omnia abstracta sunt entia incompleta. Solum ergo ponuntur in hoc predicamento illa concreta, quæ resultant ex quantitate, & subiecto, hæc enim sunt

sunt entia completa. De qua videantur supra dicta. Et hæc de hac quaestione, & disputatione.

Disputat. II. De speciebus quantitaris continuæ.

EGimus hæcenus de quantitate in communi, nunc vero de eius speciebus disputandum restat, sed quia quantum discretum, ut numerus componitur ex quantis continuis, ut à partibus ad totum procedamus, prius agendum est de speciebus quantitatis continuæ.

Quæst. I. Vtrum linea superficies, & corpus sint species quantitatis continuæ.

PRO cuius intelligentia advertendum est, quod corpus sumitur tribus modis. Primò, pro substantia corporea completa, quæ componitur ex materia, & forma, & hac ratione corpus directe pertinet ad prædicamentum substantiæ, & est prædicamentum quoddam, quod ponitur directe in recta linea prædicamenti substantiæ.

2. Notand. Secundo sumitur corpus pro quadâ parte viventis, quæ si-

mul cum forma componit totum substantiale perfectum, quæ ratione dicimus, quod homo componitur ex corpore, & anima, & hoc modo corpus pertinet reductivè ad prædicamentum substantiæ, quia est pars substantialis componens substantiam completam.

Tertio, & ad nostrum propositum sumitur corpus pro quodam accidenti, quod natura sua habet extensionem, & partes extra partes, & est divisibile secundum trinum dimensionem, scilicet secundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem, & hoc corpus, quia quantum est, & extensum, pertinet ad hoc prædicamentum.

Secundo notandum est, quod corpus aliquod continuum, ut lignum ex duobus constat, nèpe ex partibus, & continuativis. Partes sunt, vel duæ medietates, vel duo, aut tres palmi, quædam vero entia, quæ uniunt, & continuant has partes inter se, appellantur continuativa partium.

Tertio notandum est, quod cum in corpore quolibet reperiatur longitudo, latitudo, & profunditas, in corpore reperiuntur lineæ, & superficies, hæc tamen differunt inter se: nam partes lineæ copulantur punctis, quæ punctas sunt, quædam entitates incomplete omnino indivisibiles: partes vero

ro superficiei copulantur lineis, & tandē partes ipsius corporis copulantur superficiei, quæ cōtinuatiua quādā sunt, & an distinguatur à cōtinuo ipso nō est huius loci disputare, sed de hoc dicem⁹ in Physica.

Quarto notādū est, quod linea, & superficies possunt duobus modis cōsiderari: vno modo secundū proprias extensiones, quas habent, linea quidē secundū longitudinē, superficies vero secundū latitudinē, & longitudinē: alio modo possunt cōsiderari, vt sunt cōtinuatiua, & sic appellari solēt indiuisibilia, non quidē, quia linea, & superficies absolute nō sint diuisibiles, quia cū habeant partes necessario sunt diuisibiles in illas, sed dicuntur indiuisibiles, vt cōtinuatiua sunt, quia linea, vt cōtinuat partes superficiei, est indiuisibilis secundū latitudinē, quia cōtinuat partes ipsius latitudinis; & superficies, vt cōtinuatiua partū corporis, est indiuisibilis secundum profunditatem, quia cōtinuat partes profundas: ita quod ratione illius indiuisibilitatis appellantur cōtinuatiua indiuisibilia non vero, quia absolute indiuisibilia sunt.

Ex dictis ergo sumitur ratio dubitandi in hac quæstione, quia in hoc prædicamento sicut in quolibet alio solū ponū

tur entia completa: sed linea, & superficies nō sunt entia cōpleta, quia natura sua ordinatur ad integrandū corpus, cuius rei argumētū est, quia, saltem de potentia naturali, nō potest dari linea, aut superficies separata à corpore: ergo totū esse illarum ordinatur ad componendum corpus: ergo non sunt quantitates complete, atque adeo non ponuntur directe in prædicamento.

Secundo, quia vna species nō potest cōponere aliam, sed linea, & superficies ingrediuntur in compositionem corporis, vt ostensum est: ergo non sunt species quantitates.

Vera tamen, & communis sententia ab omnibus recepra est, quod linea superficies, & corpus sint vere species quantitatis cōtinuæ, & inter se essentialiter diuersæ, quā in hoc capite communiter expositores tenent, quia ratio euidenter ostendit, quod essentia quantitatis in cōmuni est extensio, seu habere partes extra partes: ergo illæ sunt diuersæ species quātitatis, quæ diuersam participat rationem formalem extensionis, sed linea, superficies, & corpus participat diuersam rationē extensionis: nam linea est tantum diuisibilis secundum longitudinem; superficies tantum secundum longitudinem, & latitudinē: corpus vero secundum

*Respondetur
in quæst.*

longitudinem, latitudinem, & profunditatem: ergo sunt diuerse species quantitatis. Quod vero sint quantitates cōtinuæ probauit Arist. in hoc capite, quia quantum cōtinuum est, cuius partes copulantur aliquo termino cōmuni, sed partes lineæ copulantur punctis, & partes superficiiei copulantur lineis, & partes corporis copulantur superficiebus, vt explicatum est: ergo sunt species quantitatis cōtinuæ.

Ex dictis sequitur falsam esse sententiam asserentiū, corpus essentialiter tantum dicere profunditatem, accidentaliter longitudinem, & latitudinem, & eodem modo superficiem essentialiter tantum dicere latitudinem, accidentaliter vero longitudinem. Hoc inquam, falsum est, quia in intelligibile est, esse aliquod corpus, quod nullam habeat longitudinem, vel magnam, vel parua, & quod non habeat aliquam latitudinem: ergo etiam hæc duo sunt de essentia corporis. Similiter in intelligibile est, aliquam esse superficiem, quæ non habeat aliquam longitudinem: ergo etiam de essentia superficiiei est longitudo. Verum est, quod superficies, v.g. addit ultra longitudinem, latitudinem: ita quod vltimate constituatur per latitudinem, tamen vtrunque est de essentia illius, sicut quāvis

uis homo ultra rationem animalis addat rationale, tamen etiam animal est de essentia hominis, & idem dicendum est de profunditate respectu corporis.

Potest tamen dubitari, an hæc longitudo, quam essentia liter includit superficies, vel corpus sit alia diuersa à longitudine lineæ. Et respondetur, quod non: nam sicut quaternarius essentialiter componitur ex duobus binariis; ita superficies essentialiter includit longitudinem ipsius lineæ, & idē est de latitudine superficiiei respectu corporis. Vtrum vero vnum continuatiuum, v.g. vnum punctum sit immediate post aliud, & in quo subiecto sint ista continuatiua, & quid sint dicemus in Physica vbi propriam habet sedem.

Sequitur secundo ex dictis, quod istæ species connumeratæ sint species infimæ, nam quod corpus aliquod, vel linea, sit recta, aut circularis, nō variat essentialiter speciem quantitatis, sed potius est differentia accidentalis ratione figuræ.

Vnde ad rationes dubitandi respondetur, quod linea potest cōsiderari duobus modis Vno modo, vt continuatiua est partium superficiiei: & hoc modo est quid incompletum, quia potius consideratur, vt componit aliud totum,

rum, quam vt quoddam totum; tamen si consideretur secundum se præcisse, qua ratione est diuisibilis secundum longitudinem, hoc modo est quantitas completa, quia participat integram essentiã quantitatis, nempe habere extensionem, & habere partes, ideo hoc modo est quantitas completa.

Ad secundum respondetur, quod iam diximus vnam speciem materialiter posse aliam componere, qualiter quaternarius componitur ex duobus binariis, sic etiam linea, & superficies, materialiter sumptæ, & vt partes sunt, quodammodo, component corpus.

Quæst. II. Vtrum locus sit species quantitatis diuersa à superficie.

DE loco disputat ex professo Aristotel. 4. libro Physicorum, vbi longiorem de hac re disputationem habebimus, & ita nunc ea tantum attingemus, quæ præsentis sunt instituti.

Primo ergo aduertendum est quod locus definitur ab Aristotel. loco citato in hunc modum: *Locus est vltima superficies corporis continentis immobilis primo*, vbi ponitur illa particula: *Immobilis primo*, ad significandum, quod primario, &

perse conuenit loco esse fixum, & immobilem: nam eo ipso, quod aliquis mutat distantiam spatij, non manet idem locus, ac antea erat.

Pro cuius intelligentia aduertendum est secundo, quod in corpore ambiente, sunt due superficies extremæ; alia est secundum quam continet locatum, & appellatur superficies concava, alia est secundum quam continetur ab alio corpore, & appellatur superficies conuexa; illa ergo superficies concava, quæ ambit locatum appellatur locus, & ita locus est in corpore locante inhæsiue, quia est vltima superficies corporis locantis.

Tertio notandum est, quod ad locum potissimè tres conditiones requiruntur. Prima est, quod distinguatur realiter à locato, quia si locus, & locatum essent idem realiter, idem esset locus sui ipsius. Secunda, quod locus sit æqualis locato, nam si locus excedit locatum, iam in parte loci, quæ superest, erit aliud locatum, & ita locus ille erit æqualis vtri quæ locato simul sumpto. Tertia est, quod sit immobilis, vt probatum est.

Hoc supposito duo à nobis *Duo examina* examinanda sunt. Primo vtrum locus sit species quantitatis continuæ. Secundo, an sit diuersa species à superficie. Cū circa primum plures asserunt

S 2 locum

locum non esse speciem quantitatis continuæ, neque pertinere ad hoc prædicamentum, sed ad prædicamentum ubi, vel ad prædicamentum relationis. Sic tenet Scotus in prædicamentis, quæst. 21. & 22. Anton. Andr. 5. Met. 9. 10.

Et probari potest hæc sententia. Primò, quia locus dicit formaliter continentiam, & ambire locatum, sed continentia dicit relationem ad corpus contentum: ergo locus formaliter pertinet ad prædicamentum relationis.

Secundo, quia locus idem videtur esse, quod ubi, ergo locus pertinet ad prædicamentum ubi.

Tertio probatur, quod locus non sit quantitas continua, quia si ponamus virgā, cuius medietas sit in aqua, medietas vero altera in aere, tunc illa virga, cū sit unū locatū, tantū habet unum locum, sed ille locus non est continuus: ergo locus non est quantū continuū. Quod vero ille locus non sit continuus, probatur, quia locus est vltima superficies corporis continentis, sed ibi sunt due superficies ambiētes illā virgā, altera aeris, altera aquæ, quia supponimus habere medietatem in aere: ergo ille locus non est continuus, sicut neque superficies ambiētes continuæ sunt, sed potius contiguae: ergo locus non est quantitas continua.

Contrariā tamē sententiā sequuntur fere omnes expositores Arist. nēpe quod locus sit quantitas continua, quia expresse enumerat Arist. inter species quantitatis continuæ locum.

Et ratione probatur, quia locus est vltima superficies corporis cōtinētis, sed superficies est quantitas continua, ut probatum est: ergo etiam superficies locans, quæ est locus.

Secundo probatur, quia cui cōuenit passio debet conuenire essentialiter sed loco conuenit passio quantitatis, scilicet esse mesurā, quia locus est mensura locati: ergo locus est species quantitatis.

Vnde ad argumēta cōtrariæ sententiæ resp. quod locus potest sumi dupliciter. Primò, prout formaliter dicit cōtinētiā, quæ est relatio continentis ad cōtētū, & hoc modo locus non pertinet ad hoc prædicamentū, sed ad prædicamentū relationis: alio modo sumitur locus quasi materialiter, pro illa superficie ambiēte, in qua fundatur relatio cōtinētiæ, & hoc modo locus est de prædicamento quantitatis, quia superficies ambiens, quanta est, & diuisibilis.

Ad secūdū resp. locū maxime differre ab ubi, nā locus est vltima superficies corporis ambiētis, & ita locus est subiectiue in corpore locante: ubi vero est subiectiue in corpore loca-

locato, quia est quidam modus, quo ipsum locatum replet locum, qui modus idem est, quod præsentia localis, ut dicemus in Physica, & hoc ubi, seu hæc præsentia localis est terminus primarius, & per se motus localis, non vero locus, ut suo loco dicitur.

Ad tertium resp. Sor. & Tolet. locum illum esse unum, & continuum, quia quavis superficies aquæ, & aeris ambientes virgam, in ratione superficiæ sint duæ superficies, & discontinuæ, tamē, inquiunt in ratione loci efficiunt unum locum continuum. Nec mirum est, inquiunt, quia ea, quæ sunt plura in uno genere possunt esse unum in alio, qualiter tres lineæ, quæ sunt plura quanta continua, efficiunt unum quantum discretum.

Hæc tamen solutio omnino falsa est, quia locus, adhuc, ut locus est, est subiective in corpore locante; sed corpora locantia illam virgam sunt duo & discontinua, nempe aer, & aqua; ergo & locus discontinuus est. Probo consequentiam, quia discontinuitas subiecti, sufficiens est ad discontinuanda accidentia, quæ ratione si diuidamus aliquod corpus album, etiam albedo diuiditur, & discontinuatur, alias eodem modo dicere possemus, quod illa albedo, quæ est in corporibus diuisis est

continua in esse albedinis sicut ipsi asserunt illum locum esse continuum, in ratione loci quod tamen ridiculum est.

Secundo, quia locus, & superficies, sunt idem realiter: ergo multiplicato uno realiter debet multiplicari aliud; ergo si sunt duæ superficies diuer realiter, debent esse duo loca realiter diuersa, ergo non est unus locus continuus.

Quare verius, & facilius respondetur, quod illic non est unus locus, sed duplex, quorum quilibet in se continuus est, ita quod superficies aquæ ambiens medietatem virgæ, sit unus locus in se continuus, & altera superficies aeris sit alter locus in se continuus, nec mirum est unum locatum habere duo loca partialia, illa tamen non efficiunt unum locum quia non sunt continua.

Maiorem ergo habet difficultatem secunda pars questionis, scilicet an locus sit diuersa species à superficie. In qua re, prima sententia affirmat locum esse speciem quantitatis essentialiter diuersam à superficie. Sic tenent in hoc cap. Sor. & Tolet. quorum fundamētum est, quia Arist. in hoc cap. enumerat quinque species quantitatis continuæ, scilicet, lineam, superficiem, corpus, tempus, & locum: sed aliæ species inter se essentialiter distinguuntur: ergo & locus.

Difficultas.

1. Sentent.

Contrariā tamen sententiā tenent grauiſſimi authores, & nobis tenenda eſt, ſcilicet locum non eſſe ſpeciem quantitatis eſſentialiter diuerſam à ſuperficie, ſed ſolum accideſſentialiter penes hoc, quod ſit ſuperficies ambiens, vel nō ambiens, quod non cauſat diuerſam extensionem, ſed ſolū addit relationem continentia, quæ non eſt huius prædicamēti. Hanc ſententiā tenet expreſſe 9. Thom. 5. Met. lectio. 15. Auerroes eodem lib. text. 18. Sonz. eodem lib. queſtion. 40. Scotus q. 23. præd. Greg. in 2. d. 6. q. 1. art. 2. Vall. contr. 27. Et in primis aliquantulum fauet Ariſt. qui poſtquam 4. lib. Phyiſic. determinat, locum eſſe vltimam ſuperficiem corporis continētis, poſtea 5. lib. Met. c. 13. non enumerauit locū inter ſpecies quantitatis, qua ſi ſentiat non eſſe ſpeciem diuerſam eſſentialiter à ſuperficie, & ita in hoc capite numerauit locum inter ſpecies quantitatis, quia nondum probauerat, an eſſet aliquid diſtinctū à ſuperficie, poſtea enim præſtitit 4. Phyiſic.

Sed ratione probatur, quia eſſentia quantitatis, eſt extenſio, ut ſuprà vidimus: ergo illæ ſpecies diſtinguuntur eſſentialiter, quæ dicunt extensionem eſſentialiter diuerſam: ſed locus non habet extensionem eſſentialiter diuerſam à ſu-

perficie: ergo non diſtinguitur eſſentialiter ab illa. Quod non dicat diuerſam extensionem patet, quia locus, cum ſit ſuperficies vltima corporis continentis, eſt diuiſibilis ſecundum longitudinem, & latitudinem, ſed etiam ſuperficies ſecundum ſe ſumptam habet eandem diuiſibilitatem, & extensionem: ergo non diſtinguitur realiter à ſuperficie.

Secundò, quia locus vltra ſuperficiem ſolum addit continentiam in ordine ad locatū, ſed continentia non eſt noua extenſio, ſed relatio ad locatum: ergo locus in genere quantitatis non diſtinguitur eſſentialiter ab ipſa ſuperficie.

Reſpondēt authores contrarij, quod locus vltra ſuperficiem non ſolum addit relationem continentia ad locatum, ſed addit fundamentum illius relationis, per quod diſtinguitur à ſuperficie.

Sed certè hæc ſolutio verba tantum continet, quia de illo fundamento rurius argumentari poſſumus: nam certe ſolum dicit extensionem diuiſibilem ſecundum longitudinem, & latitudinem, ſed hanc eādem dicit ſuperficies: ergo locus, & ſuperficies non diſtinguuntur eſſentialiter.

Tertiò, quia ſi ſuperficies locans conſtituit nouam ſpeciem diuerſam à ſuperficie absolute, penes hoc, quod dicat ordinem

dinem ad locatum, sequitur quod etiam in linea possumus distinguere alias duas superficies: primam, in quantum absolute est diuisibilis secundum longitudinem, secundam, in quantum dicit ordinem ad locatum: nam in superficie ambiente, lineæ contentæ in illa superficie, etiam ambiunt locatum: ergo etiam erunt aliæ duæ species in linea, & ita erunt plures species quantitaris præter connumeratas ab Aristot.

Responderi posset lineam prout continentem, non constituit nonam speciem quantitatis directe ponibilem in prædicamento, quia linea solum potest continere locatum secundum unicam dimensionem secundum quam tantum est diuisibilis, & ita quia adæquate non ambit locatum, sicut locus, non constituit hoc modo speciem completam ponibilem directe in hoc prædicamento.

Sed hæc solutio nullius est momenti, quia quantumvis linea solum sit diuisibilis secundum unam dimensionem, scilicet secundum longitudinem nihilominus est quantum completum directe ponibile in hoc prædicamento, ut etiam auctores contrarij fatentur: ergo etiam ex eo solum, quod contineat locatum secundum unam dimensionem, non erit species incompleta: erunt ex-

go plures species quantitaris.

Dicendum ergo est locum nullam habere extensionem, aut quantitatem diuersam à superficie, sed solum addere relationem continentis ad locatum, quæ potius est de prædicamento relationis, & ita in genere, quantitatis essentialiter non differre à superficie, sed solum accidentaliter penes hoc, quod sit superficies continens, aut non continens.

Neque fundamentum contrariæ sententiæ alicuius momenti est, quia licet Aristot. in hoc capite enumerauerit locum inter species quantitas, non tamen dixit essentialiter differre a superficie: enumerauit uero illum, quia nondum probauerat contra antiquos Philosophos, an esset aliquid distinctum a superficie ambiente, vel non, id enim probat 4. Physicorum.

Neque ualeat dicere. Aliæ species distinguuntur essentialiter inter se, ergo, & locus. Respondetur enim esse diuersam rationem, quia aliæ species dicunt extensionem, & diuisibilitatem, essentialiter diuersam, ut dictum est.

locus uero minus habet extensionem, & diuisibilitatem.

*Quaest. III. Vtrum tēpus,
& motus sint species
quantitatis continuæ.*

Questio hæc primo de tēpore disputanda est. Secundò de motu. Circa primum, videtur, quod tempus non sit quantitatis species. Primum, quia Arist. 5. Met. capit. 13. dicit tempus esse quantum per accidens: sed in hoc prædicamento solum ponuntur quanta per se: ergo tēpus nō est species quantitatis.

Secundò, quia partes tēporis ut ait Arist. in hoc prædicamento, sunt præsens, præteritum, & futurum; sed præteritum, & futurum nihil sunt, quia non sunt: ergo & tempus ipsum nihil est. Probo consequentiam, quia totum habet esse à suis partibus.

Tertio, quia tempus definitur hoc modo ab Arist. 4. Physic. *Tempus est numerus motus secundum prius, & posterius*: Sed numerus est quantitas discreta: ergo & tempus, atq; adeo nō est quantitas continua.

Sed pro intelligentia huius difficultatis aduertendū est, quod tēpus definitur hoc modo ab Arist. *Tempus est numerus motus secundum prius, & posterius*: id est mensura mensurans partes priores, & posteriores ipsius motus; de qua definitione plura dicemus suo loco.

Nunc vero quod ad nōs attribueretur dicendum est tempus esse speciem quantitatis continuæ. Ita docuit Aristot. in hoc capite enumerās tempus inter species quantitatis continuæ.

Etratione probatur, quia essentia quantitatis est habere extensionem, seu habere partes extra partes, sed tempus habet extensionem propriam, & partes extra partes secundū durationem, quæ ratione hora est diuisibilis in partes, quarum una est extra aliā, nam secundus quartus est post primū, & sic de aliis: ergo tempus est quantitas. Quod vero sit quantitas cōtinua probauit in hoc cap. Arist. quia partes temporis, scilicet præsens, præteritū, & futurum, copulantur instantibus: nam instans, quod est finis temporis præsentis est initium temporis futuri. Qualiter vero tempus sit præsens, & quæ ratione sit ens reale, non est huius loci disputare vsq; ad 4. lib. Physic.

Nūc solū aduertendū est tēp^o esse quātū successiuū, quia nō habet omnes partes simul existentes, sicut linea, & corpus, cuius omnes partes sunt in quolibet instanti, sed pot^o cum consistat influxu, modo habet vnā partē post aliam sicut motus ipse, quæ mensurat, quid successiuū est, nā modo habet vnā partē post aliā.

Sed

Sed obijciēs: Tempus habet partes priores, & posteriores per ordinem ad partes priores, & posteriores motus: ergo non habet propriam diuisibilitatē, & extensionem, sed solum ratione motus.

Respondetur, quod aliud est habere extēsiōē ab alio, aliud verò in ordine ad aliud extensionem habere, sicut quantitas habet propriam extensionem, tamen dicit ordinē ad substantiam, tanquam ad subiectū: sic similiter tempus propriam habet extensionem, tamen habet illam cum quodam ordine ad motum: nam cum sit mensura motus partes temporis correspondent partibus motus.

Vnde ad rationes dubitandī respondetur, quod quando Aristot. vocat tempus quantū per accidens, non sumit ibi, *Per acci-*
dens proprie, vt distinguitur cōtra per se, quia reuera tempus per se est quantum: sed sumitur ibi per accidens, id est, cum dependentia à motu, & ita, quia tempus habet extensionem dependentē à motu, in quo est, & quem mensurat, propriam tamen, vt dixi, idēd improprie appellatur ab Aristot. quantū per accidens, at verò in hoc capite proprie vtitur illa particula: *Per accidens* quando dicit, quædam esse quanta per accidens, id est, per aliud, qualiter, inquit, appellamus orationem longam, vel breuem, quia mensuratur

tempore longo, & breui.

Ad secundam, quod de ratione quantitatis permanentis est, quod habeat omnes partes simul existentes in quouis instanti, at videre est in linea, tamen de ratione quantitatis successiuæ, cum consistat in fluxu, & successione, nō est quod habeat omnes partes simul existētes, sed modo vnā, postea aliā & ita quamuis præteritum, & futurum, quæ sunt partes temporis, non existant, nihil impedit, quo minus tempus sit quantū, quia futurum aliquando erit, & præteritum aliquando fuit: tempus verò præsens actū est, quomodo autem tēpus sit præsens, dicemus suo loco, scilicet 4. Physic.

Ad tertiā respondetur, quod numerus est triplex, alius enim est numerus numerans, & est ipse intellectus numerans partes aliquas: alius est numerus numeratus, & sunt ipsæ partes numeratæ: alius est numerus numerabilis, & sunt vnitates discretæ, quæ per discretionem, quam habent dicuntur numerabiles, qualis est numerus huius prædicamenti. Respondetur, ergo quod quando Aristot. appellat tempus numerum, nō loquitur de numero numerabili, qui est quantitas discreta, sed loquitur de numero numerato non quidem, quia tempus sit idem realiter cum motu, cuius partes numerantur ab intelle-

ctu, fortasse enim probabile esset tempus realiter distingui à motu, de quo suo loco dicemus: sed quia partes temporis numerantur ab intellectu, ideo appellatur numerus numeratus, respectu intellectus numerantis, tamen respectu motus est tempus numerus numerans, quia quanuis non sit intellectus numerans, tamen est mensura actiua, mensurans partes motus, & ita respectu motus est numerus numerans, quæ omnia amplius suo loco patebunt.

2. Diffic.

Secunda difficultas, in hac quaestione examinanda erat de motu, an sit species quantitatis, pro cuius intelligentia aduertendum est, quod motus nihil aliud est, quam via ab vno termino ad alium, qua ratione motus localis, est via ab vno loco ad aliū, vt frigefactio est via à calore ad frigus, de quo latius 3. Physicorum.

2. Nota.

Secundo notandum est, quod in hoc motu potest imaginari, quadruplex extensio. Prima est ratione subiecti, in quo est: nā omne accidens corporeum est diuisibile, & extensum per accidens ratione subiecti, in quo est; qualiter albedo est extensa per totum corpus.

Secundo, etiā motus est extensus per accidens ratione spatij, qua ratione motus localis, habet extensionem ratione spatij, quia fit per spatium diuisibile. Tercio habet motus exten-

sionem ratione termini, quā ratione calefactio fit successiue, quia calor, qui per eam acquiritur, extensionem habet secundum quā paulatim acquiri potest: & certum est has tres extensiones conuenire, per accidens motui ratione spatij, subiecti, & termini, atq; adeo secundū has extensiones non pertinet motus ad hoc prædicamentum. Quarto ergo motus habet extensionem propriam, quia aliqui sunt motus, qui ex sua propria essentia sunt successiui, vt motus localis, & ita habent propriam extensionem, & successionem.

Et quod hoc ita sit dicendum, probatur, quia vbi sunt propria continuatiua, necessarium est, quod habeant proprias partes, quæ per illa continuatiua copulantur, sed motus habet propria continuatiua distincta ab aliis, quæ communiter appellantur mutata esse, ite quod sicut partes temporis copulantur instantibus, ita partes motus copulantur mutatis esse: ergo motus habet proprias partes, & ita propriam extensionem.

Et si obiicias: Nam motus in aantum habet extensionem, in quantum terminatur ad iterminum diuisibile: nā si calor, qui acquiritur per calefactionem, non esset diuisibilis, calefactio quæ ad illum terminum terminatur, non posset esse diuisibilis, quia terminus indiuisibilis, indiui-

indivisiibili actione acquiritur: ergo nunquam habet propriam extensionem motus, sed tantum ratione termini. Respondetur, aliud esse, habere extensionem ab alio, aliud vero in ordine ad aliud, ut antea dicebam de tempore: sic ergo quavis motus habeat propriam extensionem, nihilominus habet illam ordinatam ad terminum, quia motus natura sua respicit terminum tamen non habet illam à termino, quia sicut habet propria continuatione distincta ab aliis, ita habet propriam extensionem, & proprias partes illius continuatas.

Et si inuestes: Nam Aristot. in hoc capite appellat motum, quantum per accidens, qualiter inquit, appellamus actionem breuem, vel longam, quia mensuratur tempore longo, vel breui. Respondetur, quod hic Aristot. non considerat motum secundum propriam extensionem, quam habet, sed secundum extensionem, quam accipit à tempore: qua ratione nos mensuramus motum per tempus, & secundum hanc extensionem appellant motum, quantum per accidens, quia mensuratur tempore longo, & breui.

Resp. diffi-
cultatis.

Quo iusto fundamento dicendum est in hac difficultate, quod quavis motus habeat propriam extensionem, tamen non ponitur directe in hoc prædicamento. Sic tenet fere omnis inter-

pretum sententia. Et ratio est, quia in prædicamento directe, tantum ponuntur entia completa, sed motus est ens incompletum, quia natura sua est via, & acquisitio alterius: ergo non ponitur directe in hoc prædicamento.

Et si obiicias: Nam etiam est via ad terminum actio: sed nihilominus actio directe, ponitur in prædicamento actionis: ergo & motus debet directe poni, in hoc prædicamento.

Respondent aliqui communiter, quod actio, ut actio, non est via, quia via necessario est inter duos terminos, à quo, & ad quem: actio autem sub nomine actionis, tantum dicit ordinem ad agens, non vero ad terminum: motus autem tantum dicit ordinem ad terminum, in quantum motus est, quia ut sic, est via ad terminum; & ita actio, ut actio est, non est aliquid incompletum.

Verumtamen hæc solutio, in intelligibilis est, quia actio, ut actio, essentialiter est productio: ergo essentialiter est via ad terminum, ita ut non solum respiciat agens, sed terminum productum: ergo actio, ut actio, est aliquid incompletum.

Secundo, quia actio est abstractum, eo quod est forma quædam accidentalis, sicut albedo; sed omnia abstracta sunt entia incompleta, ut probatum est

est supra disputatione de prædicamento in cōmuni: ergo actio vt actio, est aliquid incompletum. Quare in nostra sententia facilius respōdetur, quod actio est aliquid incompletum; & ita directe non ponitur in prædicamento, quia abstracta directe non ponuntur in prædicamento, sed concreta, vt ibi probatum est.

Sed dubitabit aliquis, an saltem reductiue ponatur motus in prædicamento hoc. Respondetur, quod si motus consideretur, secundum propriam extensionem, quam habet, ponitur in hoc prædicamento reductiue in specie téporis, eo quod est quātum successiuum, sicut tempus, & continuum: si verò præcisse consideretur, vt est via ad terminum, ponitur reductiue in prædicamēto termini, ita quod si terminus fuerit qualitas, ponetur reductiue in prædicamento qualitatis; & sic de aliis prædicamentis.

Disputatio III. De speciebus quantitatis discretæ.

POST quantitatem continuam agendum, restat de quantitate discretæ, scilicet de numero, & oratione, de quibus suo ordine, disputandum est.

Quæstio I. Vtrum numerus sit species quantitatis discretæ.

PRIMA sententia affirmat, numerum nō esse aliquid vnū, nec veram speciem quantis. Sic tenent Albertus 8. Metaphys. cap. 8. Marfil. in 1. dist. 27. art. 1. Gregor. dist. 24. quæst. 2. art. 2. & fere omnes Nominales: & probabile nimis reputat Fonseca 4 Met. c. 8. q. 4.

Et probari potest hæc sententia, quia numerus componitur ex vnitatibus; sed vnitates nihil sunt, quia vnitas consistit in carentia diuisionis, vt diximus disputatione prima de Vniuersalibus: ergo totus ipse numerus ex illis conflatus nihil erit.

Secundo, quia illud est vere vnum, quod habet veram vniōnem inter partes: nam vnum resultat ex vniōne partiū; sed partes numeri, nullam habent inter se vniōnem realem, quin potius sunt discretæ, & diuisæ: ergo numerus ex illis conflatus, non est aliquid vere vnum; atque adeo non est species quantitatis.

Neque valet dicere, quod partes numeri, quæ sunt vnitates, saltem habent inter se vnitatem ordinis, in quantum hæc est prima, illa vltima. Nam contra hoc est, quia inter vnitates numeri, quod hæc sit prima, illa vltima, pendet ex intellectu nume-

1. Sententia

numerante hanc, vel illam in priori, aut posteriori loco: ergo iam numerus haberet esse, & ultimum complementum ab intellectu, atque adeò non erit ens reale.

Tertio, quia Arist. 4. Physic. ait, quod si nõ esset intellectus numerans, non esset numerus: ergo numerus habet suum esse, & suum complementum ab intellectu: ergo est ens rationis.

Quarto, quia numerus ternarius componitur, v.g. ex tribus lineis, aut ex tribus corporibus, quæ sunt quantitates cõplete, & entia in actu; sed ex pluribus entibus in actu, nõ fit vnũ per se, sed per accidens: ergo numerus est vnũ per accidens, atque adeò non ponitur in hoc prædicamento.

Quidam tamen. Veruntamen vt res hæc exacte intelligatur, & plura, quæ in hac re diffuse nimis tractari solent, breuiter comprehendamus aduertendum est, quod numerus est triplex: alius est numerus numerans, & est ipse intellectus, vel id, quod aliud numerat, quod satis improprie appellatur numerus: alius est numerus numeratus, & sunt res ipsæ numeratæ ab intellectu, & ita hic numerus diuagatur per omne prædicamentum; quia res cuiuslibet prædicamenti numerari possunt ab intellectu: alius est numerus numerabilis, & sũt ipsæ unitates discretæ, & diuisæ ac proinde aptæ, vt numeretur

ab intellectu, & hic est numerus huius prædicamẽti, de quo nunc agitur.

Secundo notandum est, quod ^{2. Notand.} numerus est duplex: alius est prædicamentalis, & est ille, qui componitur ex quantitatibus continuis huius prædicamenti: & appellatur prædicamentalis, quia tantum hic numerus ponitur in hoc prædicamẽto. Alius est numerus transcendentalis, & est ille, qui componitur ex rebus, cuiusunque alterius prædicamenti à quãtitate. Et similiter vnitas est duplex: alia prædicamentalis, quales sunt quantitates continuæ componentes numerum huius prædicamenti: alia est vnitas transcendentalis, quæ transcendit per omnia entia, cuiusunque prædicamenti sit: nam quodlibet ens appellatur vnũ transcendentaliter: & hæc vnitas transcendentalis componit numerum transcendentalem.

^{3. Notand.} Tertio notandum est, quod ad numerum prædicamentale, de quo nunc agimus, aliquæ cõditiones requiruntur. Prima est quod cõponatur ex unitatibus huius prædicamenti, & ita numerus trium substantiarum, vel qualitatum, aut relationum, nõ est numerus huius prædicamenti. Secunda cõditio est, quod illæ unitates, quæ sunt unitates componentes numerum prædicamentalem sint inter se discretæ, & diuisæ. Cuius ratio est, quia

quia cum numerus sit quantitas discreta, debet constare partibus discretis, & diuisis; & ita numerus partium, quæ sunt in continuo, quanuis illæ partes sint quantitates, nõ efficiunt numerum prædicamentalem, quia illæ partes sunt continuæ, & non diuisæ. Tertia conditio est, quod istæ quantitates componentes numerum, sint quantitates permanentes. Et ratio est, quia numerus est quantitas permanens, in quo distinguitur ab oratione: nõ illa est quid successiuum, vt postea dicemus; & ita multitudo temporum, aut motuum, non est numerus prædicamentalis, quia tempus, & motus sunt quantitates successiuæ.

Sed circa primam conditionem dubitabit aliquis, quare numerus prædicamentalis necessario requirat componi, ex vinitatibus huius prædicamenti, ita vt numerus trium substantiarum, vel trium qualitatum, non possit esse numerus huius prædicamenti. Respondetur, ratione esse, quia essentia quantitatis, vt supra vidimus, nõ est quomocumq; habere partes: nam etiam substantia habet partes integrantes, vt probatum est, sed est habere partes extra partes, id est, quarum vna petat naturam suam distantiam, & extensionem extra aliam, & hoc solum possunt habere partes quantitativæ: nam quæ non

habent quantitatem; vt duæ substantiæ, vel tres qualitates, ex natura rei sunt penetrabilia, quæ ratione albedo, & dulcedo, quæ sunt qualitates, penetrantur in lacte: solus ergo numerus partium quantitativarum, est numerus huius prædicamenti.

Sed dubitabis secundo, an saltem numerus trium substantiarum sit ponendus in prædicamento substantiæ, & numerus trium qualitatum in prædicamento qualitatis: & sic de aliis.

Ratio dubitandi est, quia numerus prædicamentalis, ponitur in eodẽ prædicamento quantitatis, in quo ponuntur eius partes, nempe quantitates continuæ: ex quibus componitur: ergo etiã numerus substantiarum debet esse alia species ponibilis in prædicamento substantiæ: & sic de aliis. Respondetur tamen, illud numerum non poni in determinato prædicamento, sed transcendere per omnia prædicamenta. Ratio est, quia dualitas, siue sit in substantiis, siue in qualitatibus, non variat essentiam dualitatis, sicut albedo in homine, & in equo, nõ distinguitur specie, ita quod illa dualitas, siue ternitas, siue sit substantiis, siue in qualitatibus, nõ variat essentiam numeri, & ita est quid transcendens per omnia prædicamenta: at verò numerus huius prædicamenti, dicit partialẽ rationem pertinentem ad hoc

Hoc prædicamentum, esse scilicet quantitatem discretam, per quã distinguitur à quantis continuis, ex quibus componitur, & ita habet peculiare prædicamentum, quod non habet numerus transcendentalis.

Quid sit numerus.

His suppositis, sit conclusio in hac quæstione: Numerus est quantitas discreta directe ponibilis in hoc prædicamento: quã tenet expresse Arist. in hoc cap. dum enumerat numerum inter species quãtitatis discretę, quę communiter expositores sequuntur. Et ratio est, quia essentia quantitatis est habere extensionem, seu partes extra partes; sed numerus habet partes extra partes, nempe unitates, quę sunt quãtitates continuę, quarum vna est extra aliã, vt patet in tribus lineis, aut tribus corporibus, quę efficiunt numerũ ternariũ: ergo numerus quantitas est. Quod verò sit quantitas discreta, probat in hoc cap. Aristot. quia quantum discretum est, cuius partes non copulantur termino cõmuni, sed partes numeri, quę sunt unitates, v. g. tres lineę, aut tria corpora, nõ copulantur aliquo termino cõmuni, sed potius sunt discontinuę: nam si sunt vnum corpus, non efficiunt numerum: ergo numerus est quantitas discreta.

Definitio numeri.

Ex dictis potest colligi definitio numeri, quę est in hunc modũ. Numerus est quantitas discre-

ta integrata, ex pluribus quantis continuis permanentibus, per quam vltimam particulã differt ab oratione: hæc enim integratur ex pluribus quantis continuis successiuis; & ita est quantum successiuum.

Sed contra conclusionem obijci potest: nam diuisibilitas est passio quãtitatis; sed numerus nõ est diuisibilis: ergo non est quãtitas. Quod nõ sit diuisibilis, probatur, quia numerus est iam diuisus in suas unitates: ergo non est diuisibilis. Respondeatur, numerũ esse diuisibile, & habere potentiã ad diuisionem, non quidem potentiã separatam ab actu, vt argumentum probat, sed inclusam in ipso actu, sicut ens actu existens etiam est possibile, possibilitate tamen reducta ad actum, & non separata, ab actu existendi.

Superest respondeamus ad argumenta in contrariũ adducta, vbi dubitationes aliquas incidentes explicabimus: & quidem primũ argumentum eam petit difficultatem, vtrũ vnitas prædicamentalis dicat aliquid positium supra ipsum quantũ cõtinuum, quod denominatur vnum.

In quare certum esse debet, Quid certũ quod vnitas transcendentalis, nõ consistat in aliquo positio sed potius negatiua: quia (vt vidimus supra disputatione prima de Vniuersalibus) vnitas transcen-

transcendentalis nihil aliud est quam carētia diuisionis: solum ergo est dubiū, quid addat unitas prædicamentalis, supra ipsum quantum, quod est vnum.

In qua re prima sententia est, unitatem prædicamentale addere supra quantitatem continuam, aliquod accidens posituum, scilicet esse principium numeri prædicamentalis. Sic tenet Capreolus, in 1. dist. 24. quæst. vltima, Iauellus 4. Metaphys. quæst. 3.

*Dicendum
nobis,*

Nobis tamen dicendum est, unitatem prædicamentalem dicere aliquid posituum, non tamen superadditum essentia ipsius quantitatis continuæ, sed esse ipsam essentiam quantitatis continuæ, ita quod lineam aliquam esse vnam, nihil aliud sit, quam esse continuam, quod est de sua essentia. Quæ sententia placet Soto in hoc cap. quæst. 2. & Durando in 1. distinct. 24. Et probatur primo, ex Aristot. 6. Physic. ubi ait, vnum prædicamentale continuum esse, ubi istam unitatem tribuere videtur continuitati.

Et ratione probatur, quia præcisse per continuationem partes, quanti continui sunt unitate: ergo efficiunt vnum: ergo talis unitas, nihil est superadditum continuationi ipsius quanti continui, quæ est sua essentia.

Secundo, quia quod quantum continuum sit principium; & pars numeri, nihil reale addit su-

pra illud, nisi forte relationem principij ad principatum, quæ non pertinet ad genus quantitatis, sed supponit illam iam esse vnam: ergo talis unitas prædicamentalis, non est aliquid distinctum ab ipsa continuatio-
ne, quæ est essentia quanti continui.

Sed obijcies: Unitas transcendentalis, addit aliquid saltem negatum supra ipsum ens, quod denominat vnum: ergo unitas prædicamentalis debet addere aliquid supra ipsum quantum, quod denominat vnum.

Secundo, quia unitas transcendentalis includitur in unitate prædicamentali, quia transcendit omnia, sed unitas transcendentalis dicit negationem: ergo etiam unitas prædicamentalis debet dicere negationem.

Respondetur ad primum, esse diuersam rationem, quia unitas transcendentalis, cum sit passio entis, supponit ipsum ens, & ita addit aliquid saltem negatum supra illud: at vero unitas prædicamentalis, non supponit ipsum quantum continuū, sed est ipsa continuitas ipsius quantitatis.

Ad secundum, quod unitas transcendentalis transcendit omnia, non quidem, quia sit inclusa in essentia cuiuslibet rei, quia cum sit negatio, non potest includi in essentia rei positivæ, sed appellatur transcendentalis, quia reperitur in omnibus
rebus,

rebus, saltem, ut passio consequens essentiam; & ita non probatur, quod includatur in essentia unitatis prædicamentalis, sed quod sit passio consequens ad illam; & ita quantum continuum consequenter dicit carentiam diuisionis: tamen primario dicit aliquid reale.

Ex dictis ergo patet solutio illius primi argumenti: respondetur enim, quod quauis unitas transcendentalis dicat aliquid negatiuum, tamen unitas prædicamentalis, dicit aliquid reale positium; & ita numerus prædicamentalis consuetus, ex talibus unitatibus, est aliquid reale positium.

Difficultas. Secundum argumentum eam perit difficultatē, qualiter unitates numeri, quæ inter se discretae sunt, & diuisæ, possint efficere vnum numerum, qui reuera sit vnum per se, & non aggregatum per accidens, ut acuerus lapidum, quod non parum habet difficultatem.

1. Sentent. In qua prima sententia affirmat, unitates, quæ sunt in numero, efficere vnum per se, quia se habent sicut materia, & forma, ita quod in numero vltima unitas sit veluti forma numeri, aliæ vero unitates se habeant ut materia, quæ determinatur ad esse, talis numeri per vltimam unitatem, veluti per formam aliquam; & quia ex materia, & forma fit vnum per se; ideo asserunt, nume-

rum esse vnum per se.

Quod verò vltima unitas sit forma numeri probant, quia illud est forma rei, quod tribuit illi determinatam speciem, quæ ratione albedo est forma albi, quia ponit album in determinata specie, sed vltima unitas tribuit numero determinatam speciem, quia si duabus unitatibus adueniat alia tertia, per illam vltimatē, fit species numeri ternarij: ergo vltima unitas est forma numeri. Quam sententiam tenet Capreolus, in 1. distinct. 24. quæst. 1. Iauellus 4. Metaphys. quæst. 10. Maius hic sectio. 1. quæst. 1. & plures alij.

Sed hæc sententia falsa est, quia hic numerus ternarius debet habere formam determinatam à parte rei, sicut ipse numerus est ens reale existens à parte rei; sed à parte rei, nulla est unitas determinata vltima: ergo vltima unitas non est forma numeri. Probatur minor inter tres unitates omnino æque perfectas, quales possunt creari à Deo, non est maior ratio quare vna sit potius vltima, quam alia, nam quælibet potest numerari ab intellectu vltimo loco, præsertim, quod hoc iam dicit dependentiā ab intellectu, numerus autem est ens reale independens ab intellectu: ergo vltima unitas non est forma numeri.

Et si dicas à parte rei in ternario

nario est tertia vnitas, sed tertia est vltima: ergo à parte rei est aliqua vltima vnitas. Respōdetur, quod à parte rei actu nulla est vltima, neque tertia, quia hoc iam dicit enumerationem intellectus, sed solum est aliqua vltima in potentia, quia potest numerari ab intellectu vltimo loco.

Secund probatur, quia vltimum, vt vltimum, dicit relationem ad primum: ergo vltima, vt vltima, est quid relatiuum: ergo non potest cōstituere numerum, qui est quantitas absoluta.

Et si respondeas, quod forma numeri non est vltima, vt vltima relatiue, sed pro fundamento illius relationis vltimitatis. Contra est, quod quælibet vnitas, potest esse fundamentum illius relationis vltimitatis, quia quælibet potest numerari vltima: ergo iam quælibet vnitas esset forma numeri, quod est ridiculum.

Vnde ad argumentum contrariæ sententiæ respondetur, quod per vltimam vnitatem præcisse sumptam non constituitur numerus in suo esse, sed quia simul cum illa aduenit ipsa forma numeri, quæ est talis, vel talis discretio, quæ in ternario dici potest ternitas, in quaternario quaternitas, & sic de aliis.

Hac ergo relicta sententia dicendum nobis est, numerum

esse vnum per se, quia quauis vnitates numeri non habeant inter se aliquam Physicam vñionem, tamen omnes simul se habent tanquam materia respectu formæ numeri, quæ est discretio: nam illa discretio, est veluti quædam forma, quæ est in ipsis vñitatibus diuisis, quæ, vt dixi, in ternario dicitur ternitas, in quaternario quaternitas, & sic de aliis: vnde quia in numero est veluti quædam compositio ex materia, & forma, idè est vnum per se: neque inquirenda est in numero, tanta vñio Physica, qualis reperitur in quanto continuo, iam enim non esset quantum discretum, sed continuum.

Secundo, etiam habet numerus compositionem ex genere, & differentia, nam in numero est ratio generica quantitatis, & etiam ratio differentialis talis quantitatis: inter has ergo compositiones, quas habet numerus, vere est vnum per se.

Et per hæc patet solutio ad secundum argumentum supra adductum. Respondetur enim quod quauis inter vñitates numeri, non sit aliqua Physica vñio, tamen ipsæ habent inter se quandam discretionem, quæ est forma numeri, & idè efficiunt cum illa vnum per se.

Ad tertium respondetur, quod quando Arist. ait, quod si non esset intellectus numerans, nō esset numerus, intelligendum est,

est, quantum ad ordinem prioris & posterioris, quia hic ordo ponitur ab intellectu in numero, tamen numerus, quantum ad suam essentiam, aliquid reale est independens ab intellectu.

Ad quartum respondetur, quod quavis quantitatis continua, ex quibus componitur numerus, sint entia in actu, & perfecta in genere quanti continui, tamen in genere quanti discreti quælibet est ens incompletum, & parziale componens simul cum aliis vnum quantum discretum.

Quæstio II. Vtrum numerus sit species infima, vel potius subalterna.

[Scur.]

Prima sententia affirmat numerum esse speciem infimam ita quod omnes numeri differant sola differentia indiuiduali: cuius fundamentum est. Primo, quia ternarius, v. g. & quaternarius, solum differunt secundum magis, & minus, per hoc quod vnus habet plures unitates, quàm alius, sed magis, & minus, non variant speciem, vt videre est in quantitate continua, nam ex eo, quod vna linea habeat plures partes, quàm alia, non differt specie ab illa: ergo neque vnus numerus, differt specie ab alio.

Secundo, quia numeri possunt multiplicari in infinitum;

ergo si inter se differunt specie, posset dari inspiciebns processus in infinitum. Quam sententiam tenet August. Nyphus in suo Dilucidario, & plures alij, & est res satis probabilis.

Quæ species sit numerus

Nihilominus oppositam sententiam tuentur communiter expostores, scilicet numerum in communi non esse speciem infimam, sed subalternam, ita vt sub numero in communi contineantur plures species numeri, scilicet ternarius, quaternarius, &c. Sic tenet Sotus, & Maius, & alij fere omnes expostores in hoc capite, & non nihil tauet Aristot. i. Metaph. vbi ait, quod bis tria non sunt sex, quod si intelligatur materialiter, est falsum; nam in duobus ternariis includuntur sex unitates, quæ faciunt numerum senarium: ergo loquitur formaliter, quasi dicat, duos ternarios specie differre à numero senario: ergo numeri inter se specie differunt. Et ratione probatur, quia sicut se habet in figura triangulus, & quadrangulus, ita se habent in numero ternarius, & quaternarius, sed quadrangulus, & triangulus differunt specie, nam de illis Mathematici demonstrant diuersas passionem: ergo similiter differunt ternarius, & quaternarius, in ratione numeri.

Secundo, quia illa, quæ differunt forma. Differunt etiam specie; sed numerus

ternarius, & quaternarius differunt forma: ergo etiam differunt specie. Maior pater; nam idem album, & dulce differunt specie, quia habent diuersas formas, albedinem scilicet, & dulcedinem. Minor verò probatur nam diuersa forma est ternitas, quæ dat esse ternario, & quaternitas, quæ dat esse quaternario: ergo numerus ternarius, & quaternarius differunt forma, atque a deo specie: ergo numerus in communi est species subalterna, non verò infima.

Vnde ad argumenta contrariæ sententiæ respondetur. Ad primum negando, quod ternarius, & quaternarius, tantum differant per magis, & minus sicut magnum, & paruum, sed etiam differunt per diuersas formas, quæ est ternitas, vel quaternitas, & ita est diuersa ratio de quantitate cõtinua: nam quod lineæ aliquid addatur, non variat essentiam lineæ, quæ est longitudo, quia semper manet longitudo: at verò in numeris per additionem nouæ unitatis, aduenit etiam noua forma, scilicet ternitas, vel quaternitas.

Ex quo infero, quod ternarius linearum, & ternarius corporum non differunt specie, quia quamuis differant ex parte materiæ, quæ sunt unitates, tamen forma, nempe ternitas eiusdem speciei est utrobique.

Ad secundum verum esse, quod in speciebus numeri po-

test progredi in infinitum in potentia, id est, possunt dari plures, & plures, tamen nunquam dabitur numerus in infinitum in actu, & hoc nullum est inconueniens, quia certum est, quod qualibet data specie, potest Deus aliam perfectiorem facere, nunquam tamen potest dari vltima infinite perfecta, sed qualibet data, potest dari alia, & alia perfectior: sic in numeris. Et hæc de hac quæstione.

Quæst. II. Vtrum oratio sit species quantitatis discrete.

HÆC Quæstio suppositis, quæ de numero dicta sunt facilem habet solutionem est enim oratio maxime similis numero, quia est numerus temporum.

Pro cuius intelligentia notandum est, quod oratio multis modis sumitur: nam apud Theologos sumitur oratio, pro quadam eleuatione mentis ad Deum, quæ est actus quidam intellectus. Secundo, sumitur apud Rhetores, pro instrumento quodam, apto ad suadendum, vel dissuadendum, laudandum, vel vituperandum. Tercio sumitur apud Summulistas pro pluribus dictionibus congrue, se habentibus. Tandem quarto sumitur

tur ab Arist. in hoc capite, pro qualibet dictione significativa, siue non significativa, quæ ratio ne hæc dictio, Dominus, appellatur oratio.

2. Notab.

Secundo notandum est, quod in hac oratione, Dominus, vel in quavis alia, multa possunt considerari: nam primò reperitur aer verberatus ex prolatione, quæ fit mediâte percussione lingue cum palato, qui aer cum sit substantia, pertinet ad prædicamentum substantiæ. Secundo reperitur sonus quidam factus mediante tali verberatione aeris, qui sonus cum sit qualitas pertinet ad prædicamentum qualitatis. Tertio reperiuntur ipsæ prolationes, seu verberationes aeris, quæ sunt verberationes ipsius lingue. Quarto reperiuntur, quædam durationes seu tempora, quæ sunt subiective in illis motibus, & illos mensurât, nam ut ostendemus in Physica, in quolibet motu est sua intrinseca duratio, & proprium tempus, quo mensuratur, & quia hæc tempora consumpta in his prolationibus parua sunt, idè ista tempora morulæ appellari solent, ex quibus morulis, ut dicemus, componitur oratio, quæ est quantitas discreta huius prædicamenti.

1. Sentent.

His suppositis prima sententia affirmat orationem non esse speciem quantitatis. Ita tenent Doctores Louanienses, in hoc capite, & fundamentum

esse potest, in Aristot. 5. Metaphysic. cap. 13. ubi enumerans species quantitatis, non meminit orationis: ergo non est species quantitatis. Possent etiam hic accommodari aliqua argumenta, quæ in simili de numero iam sunt à nobis facta, & soluta.

Quare vera, & communis sententia, hac in re nobis tenenda est, orationem esse speciem quantitatis discretæ, eam enim expresse tenet hoc cap. Aristot. enumerans orationem inter species quantitatis discretæ: eandem tenet S. Thomas. opuscul. 8. cap. 2. & in hoc cap. communiter expositores, ut Scot. Tolet. & Masi.

Quid sit oratio.

Et ratione probatur, quia essentia quantitatis est habere extensionem, & partes extra partes, sed oratio, quæ est multitudo temporum, ut dicemus, habet partes extra partes, quæ sunt ipsa tempora, & morulæ, ex quibus componitur, sicut numerus compositus ex quantis continuis permanentibus: ergo est species quantitatis. Quod verò sit quantitas discreta probatur, quia eius partes non copulantur termino communi, ut statim dicam.

Dubium.

Sed dubitabit aliquis an oratio componatur ex ipsis prolationibus, seu motibus, vel potius ex morulis consumptis in talibus prolationibus, ita ut in præsentia appelletur, oratio multi-

multitudo morularum, sibi succedentium, vel potius multitudo prolationum, quæ sunt quidam motus inter se diuisi, & discreti.

Respond. orationē nō cōponi ex motibus, qui sunt prolaciones ipsæ, sed potius ex morulis, quæ consumuntur in illis prolacionibus. Ratio est, quia numerus prædicamentalis solū componitur ex quantis continuis permanentibus, quæ sunt quantitates huius prædicamenti, vt supra visum est: ergo etiā oratio, quæ est quantitas discreta successiua, solū debet cōponi, ex quantis cōtinuis successiuis huius prædicamenti, sed motus non ponitur directe in hoc prædicamēto: ergo oratio non cōponitur ex motibus, seu prolacionibus, sed ex morulis, quæ sunt quædam tēpora successiua: vnde quando Arist. in hoc cap. appellat syllabas partes orationis, non est intelligendus de syllaba sumpta pro prolacione, sed pro morula, quæ in illa consumitur.

Est tamen aduertendū, quod ad orationē, quæ species quantitatis discretæ est, aliquæ conditiones requiruntur, vt supra dicebam in simili de numero. Prima conditio est, quod componatur ex quantis continuis huius prædicamēti, quia, vt probatum est supra, de essentia quantitatis est, quod habeat partes extra partes, quarum vna petat

esse extra aliam, sola autē quantitas, quia dicit extensionē, habet hoc: ergo oratio debet cōponi ex quantis cōtinuis huius prædicamēti, & ita multitudo instantium non facit orationē, sicut neque multitudo punctorum facit numerū prædicamentalem, quia instans, & punctum non sunt quantitates, cum sint prorsus indiuisibilia, sed potius sunt continuatiua partium quantitatis.

Secundā conditio est, quod istæ quantitates continuæ, ex quibus oratio componitur sint successiue. Ratio est, quia oratio est quid successiuum: ergo debet constare partibus successiuis; in quo distinguitur à numero: nam numerus componitur ex quantis permanentibus, vt ex tribus lineis, vel ex tribus corporibus, & ita numerus est quantitas permanens, oratio autem successiua.

Tertiā conditio est, quod istæ quantitates successiue, quæ cōponunt orationem sint inter se discretæ, & diuisæ. Ratio est, quia oratio est quantitas discreta, alias non differret a tempore, quia tempus est quantū continuum successiuum; sed quantitas discreta debet habere partes discretas, non copulatas termino aliquo communi: ergo talibus partibus debet constare oratio, & ita tres, vel quatuor dies continui, non faciunt orationem, sed vnicum tēpus continuum.

*Quid aduer
tit.*

tinuum, quia unus dies habet
continuitatem cum alio, nam
in illas illud, quod est finis unius
dici, est initium diei sequentis
sola ergo multitudo temporū
discretorum facit orationē, qua
lia sunt, quæ consumuntur in mo
tibus discontinuis, quales sunt
morulæ consumptæ in prola
tionibus huius orationis, Do
minus, nam sicut ipse prolatio
nes discretas sunt, ita moru
læ in illis consumptæ discon
tinuæ sunt, & ita efficiunt, &
componunt quantitatem dis
cretam.

Ex quibus infero, quod non
solum multitudo temporum,
quæ consumuntur in prolatio
nibus faciunt orationem, sed
etiam, quæ consumitur in qui
buslibet aliis motibus discon
tinuis. Ratio est, quia illa mul
tudo temporum, quæ consu
mitur in aliis motibus à prola
tione distinctis, componit quā
dam quantitatem discretā, non
numerum, quia numerus com
ponitur, ex quantis permanen
tibus: ergo ad orationem im
pertinens est, quod illæ moru
læ consumantur in prolationi
bus, vel in quibuslibet aliis mo
tibus. Aristotel. autem posuit
exemplum, in oratione voca
li, tanquā in re magis nota, non
tamen negat morulas in aliis
motibus sumptas, componere
orationem.

Infero secundo, quod ad ora
tionem impertinens est, quod

illi motus, in quibus consumū
tur morulæ, habeant consonā
tiam, vel non, quia consonan
tia est quidam sonus ordinate
factus, sonus autem qualitas est
sed qualitas est accidens quali
tatis, & alterius prædicamenti:
ergo impertinens est ad essen
tiam quantitatis.

Secundo, quia multitudo mo
rularum, quæ consumuntur in
motibus, non habentibus con
sonantiam facit aliquam quan
titem discretam, non nume
rum, quia numerus non compo
nitur ex morulis, sed ex quan
tis permanentibus: ergo facit
orationem, ergo ad orationem
impertinens est consonantia mo
tuum.

Tertio ex dictis infero, quod
sicut numerus est species subal
terna, ita, ut sub numero in com
muni ternarius, & quaternarius
differant specie, ita dicen
dum est orationem esse speciē
subalternam, ita ut multitudo
trium morularum differat spe
cie à multitudine quatuor mo
rularum; est enim æqua ratio
utrobique. Tandem, sicut de
numero diximus, quod vlti
ma unitas non est forma nume
ri, sed talis, vel talis discretio,
quæ est ternitas, vel quaterni
tas, ita dicendum est in oratio
ne, quod vltima morula non
est forma illius (quod simili ra
tione suaderi potest.) Sed talis
vel talis discretio successiva.
Denique de oratione eodem

modo loquendum est, sicut de numero, illa solum seruata differētia, quod numerus componitur ex quātitatib⁹ continuis permanentibus, & ita est quid permanens, oratio verò componitur ex quantis discontinuis successiuis, & ita est quid dis-

cretum, & successiuum. Vltimo ex dictis colligitur, quæ sit definitio orationis: potest enim definiri hoc modo: *Oratio est quātitas discreta successiua, ex pluribus temporibus discontingis integrata.* Et hæc de quantitate dicta sufficiant.

CAPUT DE RELATIONE.

Intentum Arist. in hoc capite, est agere de relatione. Tria agit. Primo proponit definitionem relatiuorum, ex sententia antiquorum. Secūdo adducit quatuor proprietates relatiuorum. Tercio mouet quandam dubitationem, ratione cuius rejicit definitionem antiquorum, & aliam ex propria sententia affert. Ad primam accedētes partem definitio relatiuorum secūndū antiquos hæc est: *Relatiua sunt, quorum hoc ipso quod sunt, aliorum esse dicuntur, vel quomodo libet, aliter ad aliud, id est relatiua sunt, quæ quomodo cunque dicuntur in ordine ad aliud ut maius ad minus, sensus ad sensibile*

In secunda parte capituli adducit quatuor proprietates relatiuorum. Prima est, habere contrarium, quæ ratione virtus, & vitium relatiua sunt, & ta-

men sunt contraria. Hæc tamen proprietas, inquit Aristotel. non conuenit omnibus relatiuis, quia pater, & filius, sunt relatiua, & tamen non sunt contraria.

Secunda proprietas relatiuorum est suscipere magis, & minus; quæ ratione vnū est magis simile, quam aliud.

Tertia proprietas est dici ad conuertentiam, id est, mutuo inter se differre, qualiter dicimus: Pater est filij pater, & filius est patris filius. Aliquando tamen, inquit Aristot. ut relatiua, recte dicantur ad conuertentiam, opus est fingere aliquod nomen propter penuriam nominum; v.g. nō recte dicimus: Ala est auis ala, quia multa sunt inquit, quæ habent alas, & non sunt aues, ut muscæ, quare fingendum est hoc nomē alatū, & ita recte dicem⁹: ala est alati ala.

*Proprietates relatiue
vñ quatuor.*

Quarta

Quarta proprietas est, quod sint simul natura, nam statim, quod est pater, est filius, & statim quod est filius, est pater, & hæc proprietas, inquit, non conuenit omnibus relatis: nā scientia, & scibile sunt relatiua, & tamen nō sunt simul natura, nam scibile est prius natura, quam scientia, quia obiectum scientiæ præsupponitur ad scientiam, sed scibile est obiectum scientiæ: ergo est prius scientia.

In tertia parte capituli proponit Arist. dubitationem, an aliqua substantia dicatur ad aliud, id est, sit relatiua, & inquit, certum esse, primam, & secundam substantiam non dici ad aliud: nam Petrus, qui est prima substantia, & homo, qui est secunda, non dicitur relatiuè ad aliud: solū inquit, est dubitatio de partibus substantiæ, & inquit, quod si vera est definitio antiquorum, partes substantiales, ut caput, essent relatiuæ, nam caput dicitur alicuius capitatis caput, quare, inquit, hæc definitio mala est, quia relatiua non tantum sunt definienda per dici, sed per esse. Vnde definit relatiua ex propria sententiā in hunc modum: *Relatiua sunt, quorum totum suum esse, est ad aliud se habere, ut pater ad filium.* Vnde colligit Arist. quod qui quidditatiue cognoscit vnum relatum, etiam quidditatiue cognoscit

aliud, quia relatiua dicuntur ad aliud, & ita, inquit, quia caput, & manus, possunt quidditatiue cognosci, non cognito illo, cuius sunt; ideo proprie non sunt relatiua secundum hanc definitionem, quæ tamē in priori definitione continebantur.

Circa literam.

Circa literam huius capituli primo aduertendū est, quod secundum naturę ordinem prius esset agendū de qualitate, quam de relatione, quia relationes plurimæ fundantur in qualitate, ut relationes similitudinis, & dissimilitudinis, & ita Arist. 5. Met. ca. 14. & 15. hunc ordinem considerans, prius egit de qualitate, quam de relatione: at vero in hoc loco considerat ordinē doctrinæ: nam cum in cap. superiori mentionem fecisset relatiuorum, dicens, quod magnum, & paruum non sunt quantitates, sed relationes, ideo doctrinæ ordo postulabat agere statim de relatione, & explicare, quid sint illa relatiua, quorum mentionem fecerat.

Secundò aduertendum est, quod quauis cōmuniter prædicamentum hoc inscribi soleat. *De relatione*, Arist. tamen illud inscribit de, *Ad aliquid*. & merito quidem, quia exactius

etius explicatur essentia relati-
uorum per hoc nomen. Ad aliquid, quam per hoc nomen.
Ratio, quia in relatiuis duo
possunt considerari, nempe re-
latio, & terminus, ad quem te-
dit, quorum vtrunque signifi-
catur hac voce ad aliquid, nā
illa particula, *Ad*, significat re-
lationem; illa particula, *Ali-*
quid, significat terminum, rela-
tio verò tantum dicit expre-
sse ordinem, & non terminum.

Tertiò notandum est, meri-
to Aristotelem reieciisse defi-
nitionem antiquorum, quia
conuenit relatiuis secundum
dici, quæ non ponuntur in hoc
prædicamento, vt postea dice-
mus, qualiter partes substan-
tiæ sunt relatiue secundum di-
ci, tamē absolute sunt aliquid
absolutum. Quæ vero sint re-
latiua secundum dici, infra di-
cemus.

Quod verò illa definitio cō-
ueniat relatiuis secundum di-
ci, patet, quia datur per dici,
& quomodocunque ad aliud
referri, qualia etiam sunt rela-
tiua secundum dici.

Hoc supposito in hoc cap.
duo à nobis disputanda sunt.
Primo de natura, & proprie-
tatibus relationis in commu-
ni, secundo de speciebus re-
lationum in par-
ticulari.

Disputatio prima. De na- tura, & proprietati- bus relationis in com- muni.

Quæstio I. Quæ sit natu- ra relationis, quæ po- nitur in hoc prædica- mento.

Suppono in hac re contra
antiquos Philosophos, quo-
rum caput fuit in hac re Ze-
no, non solum esse relatiua ra-
tionis, de quibus plura dixi-
mus tract. de Vniuers. & libr.
Prædicabil. sed etiam esse re-
latiua realia, quæ nullo operā-
te intellectu ad aliud referun-
tur: nam secluso omni intelle-
ctu est à parte rei ordo inter
patrem, & filium. Et certū est,
relationem rationis non perti-
nere ad hoc prædicamentum,
quia in his prædicamentis (vt
suprà vidimus) solum ponuntur
entia realia: & ita relatio-
nes rationis solum ponuntur
in prædicamento entis ratio-
nis, nunc enim solum agimus
de entibus realibus: vnde mi-
nus bene Caiet. i. p. q. 18. con-
cedit in hoc prædicamento tā-
poni relatiua realia, quam ra-
tionis. Quod falsum esse, facie
conuinci potest, quia om-
nia, quæ ponuntur in hoc præ-
dicamento, debent conueni-
re vni uoce in genere genera-
lissimo

lissimo illius predicamenti, sed enti reali, & rationis nihil potest dari commune vniuocum (ut supra visum est) ergo in hoc predicamento solum ponuntur relatiua realia, non vero relatiua rationis.

Et si dicas: Relatiua huius predicamenti definiuntur ab Arist. *Relatiua sunt, quorum totum suum esse est ad aliud se habere*: sed totum esse relatiuorum rationis est ad aliud se habere, ut ubi gratia, totum esse vniuersalis est dicere ordinem ad inferiora: ergo hæc relatiua rationis ponuntur in hoc predicamento.

Qua relatiua sunt, quorum totum suum esse est ad aliud se habere posita in hac definitione debet intelligi de vero esse, quale est esse reale, non vero de esse ficto, quale est esse entis rationis, & ita hæc definitio non conuenit relatiuis rationis: & ita sola relatiua realia ponuntur in hoc predicamento, & non quæcunque, sed creata: nam relationes increate, quæ sunt in Deo, non ponuntur in hoc predicamento, quia sunt substantiæ, & ipsi esse Dei: in hoc vero predicamento non ponitur substantia, sed accidens, quod est relatio, quia nouem predicamenta distincta à predicamento substantiæ sunt accidentia.

Dubium.

Supposito ergo, quod sola relatiua realia ponantur in hoc predicamento, ad-

huc est dubium apud auctores, utrum in hoc predicamento tantum ponantur relatiua secundum esse, vel etiam relatiua secundum dici, & in explicanda differentia, quæ est inter hæc relatiua, multum laborant.

Primus modus dicendi est asserentium, relatiua secundum esse appellari, quæ in suo esse, & in sua essentia includunt ordinem ad aliud, & ideo appellari secundum esse relatiua, relatiua vero secundum dici esse illa, quæ reuera in se absoluta sunt, tamen explicantur à nobis per relationem ad aliud, qualiter scientia explicatur per relationem ad scibile, quæ tamen in se aliquid absolutum est, quia est qualitas de predicamento qualitatis. Hanc sententiam tenet Sotus hic questione 1. ad 1. Sonzinas 5. Metaphysic. questione 30. Antonius Andreas 7. Metaphisic. quest. 1. & plures alij. Hæc tamen sententia falsa est, quia multa sunt, quæ non pertinent ad hoc predicamentum, quæ non solum explicantur per relationem ad aliud, sed talem ordinem dicunt in sua intrinseca essentia, qualiter ordo ad subiectum est de intrinseca ratione accidentis: cuiuscunque ergo non solum relatiua secundum esse: quæ sunt relatiua huius predicamenti, sed etiam relatiua secundum

cundum dici dicunt essentialem ordinem ad aliud, qualiter etiam scientia ex sui essentia dicit ordinem ad scibile, quia non potest intelligi sine tali ordine.

Secundus modus dicendi est, hoc differre inter relatiua secundum esse, quæ sunt relatiua huius predicamenti, & relatiua secundum dici, quæ sunt res aliorum predicamentorum: nam relatiua secundum esse, referuntur ad aliud, tanquam ad terminum, qui est simul natura, cum ipso relato qualiter pater refertur ad filium tanquam ad aliquid simul natura cum illo: at vero relatiua secundum dici, quæ sunt res aliorum predicamentorum, referuntur ad aliud, tanquam ad aliquid prius, qualiter ordo accidentis ad subiectum est aliquid prius natura ipso accidentia quia accidentia ex natura rei præsupponunt suum subiectum: & talis relatio appellatur secundum dici. Ita tenet Caiet. de ente & essentia cap. 7. Cardin. Tolet. hic quæst. 1. Iauel. 7. Metaph. quæst. 1.

Sed neque hic modus dicendi placet. Primo, quia (vt supra vidimus) omnia relatiua secundum esse referuntur ad aliud, vt absolutum est, v. g. filius refertur ad Patrem considerato Patre, vt absolutum est: sed pater secundum suam entitatem alioquin utam est prior

filio: ergo etiam relatiua secundum esse referuntur ad aliquid prius.

Præterea relatio effectus ad causam, est relatio secundum esse ponibilis in hoc predicamento: & tamen effectus refertur ad causam, tanquam ad aliquid prius, quia omnis causa est prior natura suo effectui quia cum omnia relatiua referantur ad extrema absoluta, vt dictum est, quauis causa relatiue sumpta non sit prior effectui, quia causa relatiue non est sine effectui: tamen entitas absolute causæ, ad quam refertur effectus, prior est ipso effectui secundum naturam: ergo hæc differentia nulla est.

Dicendum ergo nobis est, hoc differre inter relatiua secundum esse, quæ ponuntur in hoc predicamento, & inter relatiua secundum dici, quod relatiua secundum esse referuntur ad terminum, prout existentem à parte rei: quæ ratione pater non refertur, nisi ad filium, qui actu existit: at vero relatiua secundum dici referuntur ad terminum, etiam si non existat. Et quod hoc ita sit dicendum, probatur, quia relatio realis huius predicamenti debet esse inter extrema realia, & realiter existentia: vt omnes admittunt, & potest probabitur. Hanc vero existentiam termini non requirunt relatiua secundum dici, quæ

que sunt res aliorum prædicamentorum, ut patet in inductione; nam potentia, quæ est de prædicamento qualitatis, dicit ordinem ad obiectum, etiã si illud non existat; nam posset corrupto colore manere potentia visiva. Similiter relatio accidentis ad subiectum, quæ diuagatur per omnia prædicamenta accidentium, non refertur ad illud, prout existens; nam quantitas, quæ est sine subiecto in Sacramento Eucharistie, etiam dicit ordinem ad illud, etsi non existens: nam ordo ad subiectum est de essentia accidentis: & ita quantitas separata à subiecto, etiam dicit ordinem ad subiectum corruptum. Idem etiam patet de relatione secundum dici, quam dicunt actus ad obiecta, quæ non requirunt necessario existentiam obiecti; nam plurimi actus versantur circa obiecta, quæ non sunt. Et tandem in prædicamento substantie anima rationalis, quæ est pars hominis, dicit relationem secundum dici ad ipsum hominem, quod est suum totum, etiam si iam homo corruptus sit. Quorum omnium ratio est, quia istæ relationes secundum dici, sunt de essentia rei, quæ refertur absolute loquendo, ut patet de relatione ad subiectum, quæ est de essentia accidentis, & sic de aliis: & ita non pendent ex extrin-

seca existentia termini.

His supp. sitis dico primo *Quæ relatio ponatur in hac questione.* Relatio, quæ ponitur in hoc prædicamento, est relatio secundum dici, esse, non in verò secundum dici. Hec conclusio fere communis est inter omnes auctores, eam enim tenent auctores supracitati, qui distinguunt relationes secundum esse à relationibus secundum dici. Et eam expresse docet in hoc capite Aristoteles, dum rejicit ab hoc prædicamento partes substantiales, quæ tamē dicunt relationem secundum dici ad suum totum.

Et ratione probatur, quia hoc prædicamentum est distinctum ab aliis: ergo in eo debent poni relationes, quæ non pertinent ad alia prædicamenta: sed relationes secundum dici pertinent ad alia prædicamenta: ergo non ponantur in hoc prædicamento, sed tantum relationes secundum esse.

Probatnr minor in exemplis iam adductis: nam ordo ad subiectum, qui est relatio secundum dici, est de essentia accidentis; ergo transcendit per omnia prædicamenta accidentium: & ita merito istæ relationes secundum dici à pluribus appellantur transcendentes: si ergo istæ relationes ponerentur in hoc prædicamento, iam esset confusio omnium

omnium pradicamentorum.

Secundo, quia quæ ponuntur in hoc pradicamento, debent conuenire vniuoce in genere generalissimo, sed relationes secundum dici nihil habent commune vniuocum, in quo conueniant, quia diuaguntur per omnia pradicamenta: rebus autem diuersi pradicamenti nihil datur commune vniuocum, vt dictum est: ergo istæ relationes non ponuntur in hoc pradicamento, sed relatiua secundum esse.

Ex dictis infero, quare istæ relationes transcendentales appellentur relationes secundum dici. Ratio est, non quia tantum consistant in modo loquendi, & explicandi re alias absolutam, vt probatum est: nam reuera sunt aliquid in re ipsa, qualiter ordo ad subiectum reuera est de essentia ipsius accidentis: sed appellantur secundum dici, quia referuntur ad aliud, etiam si non existat, & quia non existens, non est proprie aliquid, sed dicitur, & significatur per modum alicuius; ideo ipsa relatio est secundum dici, quasi proprie non sit ad aliud veretale, sed dicatur ad aliud.

Infero secundo, quod illa regula Arist. *Qui quidditate cognoscit unum relatiuum, quidditatis debet cognoscere aliud*, non est intelligenda de relatiuis secundum dici, sed secundum

esse, quia cum relatiua secundum dici non pendeant ab existentia termini, possunt cognosci perfecte, quin cognoscatur eius terminus perfecte: & ita Arist. in hoc cap. expresse docet posse cognosci perfecte caput, quod est relatiuum secundum dici, quin cognoscatur ille, cuius est caput in particulari: nam in generali necessarium est cognosci aliquid capitatum, cuius est caput, tamen in relatiuis secundum esse, cognito vno relatiuo perfecte, perfecte etiam debet cognosci aliud in particulari, ad quod refertur, quia supponit rem illam, ad quam refertur, esse existentem: qua ratione impossibile est cognosci aliquam quantitatem esse duplicem, quæ est relatio secundum esse, quin cognoscatur alia, respectu cuius appellatur duplici.

Sed obijciat: Nam perfecte potest quis cognoscere aliquem in particulari esse Petrum, quin cognoscat filium in particulari, ad quem refertur. Respondetur verum esse, quod terminus per se relationis patris non est hic, vel ille filius, sed filius absolute, & quasi vague sumptus, & ita non potest cognosci hæc relatio, quin cognoscatur eius terminus per se, qui est filius existens a parte rei, tamen vague sumptus.

Infero tertio ex dictis, in hoc

Illatio 3

hoc

Illatio 1.

Illatio 2.

hoc predicamento, quod relatio secundum dici in communi sumpta est aliquid analogū quia conuenit rebus diuersorum predicamentorum essentialiter, qualiter ordo ad subiectū diuagatur per omnia predicamenta accidentium: unde fit, quod generalissimum huius predicamenti sit relatiuum reale secundum esse in communi, prout comprehendit omnia relatiua realia secundum esse, quæ respiciunt terminos, prout existentes à parte rei.

Sed contra doctrinam istam obijci potest. Nam ex hoc videtur sequi, quod in hoc predicamento sint duo genera generalissima. Probatur sequela, quia omne relatiuum debet habere distinctum aliud relatiuum; ad quod referatur, qualiter pater refertur ad filium: ergo relatiuum secundum esse in communi, quod est generalissimum huius predicamenti, debet habere aliud cor relatiuum, ad quod referatur. Tunc sic, hoc relatiuum, ad quod referatur relatiuum in communi non est inferius illo, quia inferius, & superius, cum non sint simul natura, non sunt relata. Neque etiam potest esse superius illo, propter eandem rationem, quia si non essent simul natura, atque adeo nec relata: ergo debet esse aequale cum

illo: ergo iam sunt duo generalissima.

Probo consequentiam, quia inter duo extrema respicientia se aqualiter non est maior ratio, quare vnum sit generalissimum potius, quam aliud: ergo vel est vtrumque, vel neutrum, sed non est dicendum, quod neutrum sit, quia hoc predicamentum non haberet generalissimum: ergo vtrumque est, atque adeo hoc predicamentum habet duo generalissima, quod est ridiculum.

Secundo, quia relatio, quæ ponitur in hoc predicamento, debet esse accidens, quia in hoc predicamento non ponuntur substantiæ, sed accidentia: si ergo relatio, quæ ponitur in hoc predicamento, debet esse accidens: ergo debet dicere ordinem ad subiectum, sed relatio secundum esse, ut sic, non est ordo ad subiectum, sed ordo ad terminum extrinsecum: ergo relatio secundum esse non ponitur in hoc predicamento.

Propter primam argumentum, quod reuera difficile est Sotus in predicamentis, quæ stione 15. (ut hic refert Maius) & alij veteres expositores, asseruerunt, reuera in hoc predicamento esse constituenda duo genera generalissima, quod tamen merito ab omnibus rejicitur. Quia

in primis est contra Porphyrium, capite de specie, ubi dicit, in quouis prædicamento esse vnicum generalissimum, sub quo omnia contineantur: & etiam est contrarationem, quia si in hoc prædicamento, aut in quouis alio essent duo generalissima, non esset maior ratio, quare species inferiores essent sub vno, quam sub alio, & ita essent sub utroque. Hoc autem est impossibile, quia reuera impossibile est, eandem speciem sub eadem ratione specifica considerata contineri sub duobus generalissimis, nam si hoc esset possibile, eadem res posset pertinere ad diuersa prædicamenta.

Si vero respondeas, quod vnum generalissimum continet quasdam species, & aliud alias: contra est, quod iam essent duo prædicamenta, & non vnum, quia essent duæ coordinationes specierum in ordine ad suum genus supremum, in quo consistit ratio, & essentia prædicamenti, ut supra visum est.

Quare, quia argumentum difficile est, varij varia respondent, Maius in hoc capite, sectione. quæ est. 5. asserit, quod quauis particularia relatiua, ut patet, habeant terminum, ad quem referantur, tamen relatiuum in communi nullum terminum habet, quia continet omnia relatiua.

Sed hic modus dicendi plane falsus est, quia Aristoteles in hoc capite definit relatiua secundum esse, dicens: *Quorum totum suum esse est ad aliud se habere*: ergo relatiuum secundum esse in communi, etiam debet referri ad aliud: ergo habet terminum, ad quem referatur.

Secundo, quia vel relatiuum reale in communi, refertur ad se ipsum, vel ad aliud, non ad se ipsum, quia eiusdem ad se ipsum, non est relatio realis, de qua nunc loquimur: ergo refertur ad aliud: ergo habet terminum.

Secundus modus dicendi est Soti in hoc capite asserentis, quod relatiuum in communi non ideo appellatur relatiuum quia ipsum se exerceat relationem, sed quia illam exercet in relatiuis inferioribus, sicut homo in communi dicitur risibilis, non quia ipse prout in communi consideratus, possit exercere actum ridendi, sed quia illum exercet in suis singularibus, & ita non opus est illi assignare terminum, ad quem referatur.

Sed neque hic modus dicendi placet, quia sicut album denominatur ab albedine, ita relatum à relatione: ergo relatum in communi denominatur à relatione in communi: ergo etiam relatiuum in communi habet relationem ad aliud: ergo

ergo refertur ad aliud. Neque exemplum illud simile est, quia ridere est actio, actiones autem sunt singularium, ut docet Aristot. ita homo, prout in communi consideratus, nō potest ridere, sed potius hunc autem exercet in singularibus, tamen relatio non est actio, aliās pertineret ad predicamentum actionis, sed est alia forma diuersa, quæ non consistit in actione, & ita etiam potest tribuere suum effectum formalem subiecto in communi considerato, sicut corpus in communi potest tantum denominari, & non solum hoc corpus.

Quare ad argumentum respondetur verum esse, quod relatiuum in communi refertur ad aliud, & ita habet terminū ad quem refertur, tamen ipse terminus non constituit aliud generalissimum, quia non est aliquid vniuocum, sed analogum abstrahens à rebus diuersorum predicamentorum. Cuius ratio est, quia relatiua referuntur ad aliud extremū, prout absolutum est, non vero prout relatiuum: hoc autē absolutum abstrahit à rebus diuersorum predicamentorum, quia relatio similitudinis terminatur ad qualitatem: nam similitudo attenditur quidem secundum qualitates: relatio vero æqualitatis terminatur ad quantitatem, quia æqualitas attenditur se-

cundum quantitatem, & quia rebus diuersorum predicamentorum, nihil assignatur commune vniuocum, sed analogum, ideo terminus in communi abstrahens ab his, ad quem refertur relatiuum in communi, est analogum, atque adeo non constituit aliud generalissimum. Neque est aliquid relatiuum, quia omnia relatiua comprehenduntur sub relatiuo in communi, quod refertur, sed potius est terminus absolutus, analogus tamen, & abstrahens à rebus diuersorum predicamentorum.

Ad secundum argumentū supra adductum, ut respondeamus, notandum est, quod est relatio, quæ ponitur in hoc predicamento sit accidens, etiam dicit ordinem ad subiectum, qui est de intrinseca ratione cuiuslibet accidentis, qui ordo ad subiectum communiter appellari solet, *Esse in*, & quia relatio est accidens respectiuium, quia ordo ad aliud est, etiam habet esse ad terminum, quod appellatur, *Esse*. Itaque in relatione, & est, *Esse in*, & est, *Esse ad*: istæ tamen rationes ita se habent, quod, *Esse ad*, est modus vltimate constitutionis huius predicamenti.

Est tamen aduertendum id, *Dubium maxime not.* quod nos in dubium venire coegit, utrum, *Esse ad*, ut sic, includat, *Esse in*, quidam enim negant, esse ad includere esse

in tamen est prorsus falsum. Et ratio est, quia, *Esse ad*, ut sic qui est modus constitutiuus huius predicamenti, est aliquid: non substantia: ergo accidens; sed de intrinseca ratione accidentis est, *Esse in*: ergo, *Esse ad*, ut sic includit etiam, *Esse in*, quia est accidens.

Est denique aduertendum, quod, *Esse in*, cum sit quaedam ratio communis omnibus accidentibus absolutis, & relatiuis secundum esse, abstrahit ab absoluto, & respectiuo tamen. *Esse in*, prout inclusum, & contractum in *Esse ad*, est relatiuum, & non abstractum, quia, ut sic, iam est contractum per modum respectiuum, scilicet per, *Esse ad*, & ita ut sic, est respectiuum, sicut ens prout contractum in substantia iam est substantia.

Vnde ad argumentum respondetur, quod *Esse ad*, ut sic, etiam dicit ordinem ad subiectum cum sit accidens, tamen non sistendo ibi, nam etiam dicit esse ad terminum, quia est accidens respectiuum.

Pater ergo ex dictis hactenus in hac quaestione, in hoc predicamento tantum poni relationes reales secundum esse, quae maxime diuersae sunt a relationibus secundum dici, quae diuagantur per omnia predicamenta, quauis absoluta, & ita non denominantur absolute relatiuas, quali-

ter relationes secundum esse, quae in hoc predicamento ponuntur, illas denominant absolute: sunt relatiuae: at vero relatiuae secundum dici tantum sunt relatiuae cum addito.

Quaest. II. Quae sint proprietates relatiuorum.

Post explicatam essentiam relatiuorum huius predicamenti, eorum proprietates explicandae sunt, quas in hoc cap. adducit Arist. Et quidem prima proprietas relatiuorum est habere contrarium, quod non debet intelligi de contrarietate propria, sed in propria: nam ipse Arist. capit. de quantitate ex eo probauit, magnum, & paruum proprie non esse contraria, quia sunt relatiua: ergo quando in hoc capit. dicit proprium esse relatiuorum habere contrarium, non loquitur de vera contrarietate.

Pro quo notandum est, ex eodem Arist. cap. de oppositis, quod oppositio est quadruplex, alia enim est oppositio contradictoria, qua opponuntur forma, & negatio forma, ut videns, & non videns: alia est oppositio priuatiua, qua opponuntur forma, & ipsius formae priuatio, ut cecum, & videns: alia est oppositio relatiua, & est, qua opponuntur extrema relatiua, ut simile, & dissimile: alia est oppositio contraria, quam

1. Proposit.

Quid not.

quam cum distinguat Aristot. ab oppositione relatiua, certū est non versari inter extrema relatiua, sed absoluta, quæ ab eodem extremo mutuo se expellunt, & sub eodem genere maxime distant, vt calor, & frigus: quæ contraria sunt ab eodem genere maxime distant: ergo relatiua proprie non possunt habere contrarium.

Est tamen aduertendum, quod quando Arist. in hac proprietate dixit, quod virtus, & vitium sunt relatiua, nō est intelligendū, quod sint relatiua secundum esse, sed potius secundum dici, quia virtus, & vitium, cum sint quidam habitus sunt de prædicamento qualitatis, & ita nō dicunt relationem secundum esse ponibilem in hoc prædicamento sed tantum secundum dici, quia dicunt ordinem ad sua obiecta, nam generale est omnibus habitibus dicere ordinem ad sua obiecta.

Secunda proprietas est suscipere magis, & minus, quæ non solum debet intelligi in relatiuis secundum dici (vt aliqui volunt) qua ratione vnū accidens, quod est relatiuum secundum dici, est magis intensum, quam aliud, sed etiam debet intelligi in relatiuis secundum esse, vt optime hoc loco notauit Tolet. quia reuera Arist. posuit exemplum in relatiuis secundum esse, qualiter,

inquit, vnum simile, est magis simile, quam aliud, constat autem quod simile est relatiuum secundum esse, ponibile in hoc prædicamento.

Est tamen aduertendum, quod vt optime docuit Tolet. & Cai. hoc capite, relatio non tantum recipit magis, & minus ratione fundamēti, in quo est, sed etiam ratione sui. Et probatur, quia possibile est ad diminutionem fundamēti augeri relationem: ergo ratione sui suscipit magis, & minus. Probatur antecedens, quia ponamus duo alba, quorum vnū sit album, vt quatuor, aliud vero, vt octo, tunc tanto magis augetur relatio similitudinis inter illa extrema, quanto magis minuitur album, vt octo, quia illud extremum, quod minuitur, sit magis simile alteri albo, vt quatuor: ergo in diminuto fundamento, augetur relatio similitudinis: ergo relatio etiam ratione sui recipit magis, & minus.

Tertia proprietas est dici ad conuertentiam, non quidem quod valeat consequentia ab vno ad aliud, aut e contra, quia non valet: Est filius: ergo idem est pater: sed dici ad conuertentiam, vt dicebam in explicatione textus, est quod mutuo inter se referantur, vt ibi explicatum est.

Quarta proprietas est, quod sint

2. Aduers.

sint simul natura, quam explicabimus infra disputantes, vtrum relatiua referantur ad extremum absolutum, vel respectuum.

Quest. III. Quæ conditiones requirantur ad relationem realem huius prædicamenti.

IN hac re commune est fere omnium axioma, relationem realem huius prædicamenti debere esse inter extrema realia, & realiter diuersa, quod in præsentī questione examinandum est. Dico ergo primo: relatio realis, siue sit secundum esse, siue secundum dici, debet esse inter extrema realia. In qua conclusione omnes sine controuersia conueniunt; nā relatio realis habet esse citra omnem operationem intellectus, sed relatio quodāmodo dependet ex termino: ergo talis terminus debet habere esse extra operationem intellectus, vt terminet illam relationem, hoc tamen inter est inter relatiua secundum esse, & secundum dici, quod relatiua secundum esse reuolunt terminum realem, actu existentem, vt statim dicam, secus vero relatiua secundum dici, requirunt terminum saltem possibilem, quia impossibile est relationem realem pendere

ex termino rationis.

Dico secundo, relatio realis siue secundum esse, siue secundum dici debet esse inter extrema realiter diuersa. In qua etiam conclusione omnes conueniunt. Et ratio illius est. Primo, quia ad relationem absolute loquendo, requiruntur duo extrema, ergo ad relationem realem, quæ est à parte rei, requiruntur à parte rei, duo extrema: sed non sunt duo à parte rei, nisi sint diuersa à parte rei, quia dualitas distinctionem dicit: ergo omnis relatio realis debet esse inter extrema realiter diuersa.

Secundo, quia relatio est ordo ad aliud: ergo relatio realis debet esse ordo ad aliud realiter diuersum: ergo necessario debet esse inter extrema realiter diuersa.

Ex dictis infertur, quod relatio realis identitatis, sit realis, nām relatio identitatis numerica, qua vnum est idē realiter sibi ipsi, non est relatio realis, sed rationis, tamen relatio identitatis formalis, quam habet vnum indiuiduum cū alio, qua ratione diximus disputat de vniuersalibus, quod Petrus, & Paulus sunt vnum formaliter à parte rei, hoc modo relatio identitatis formalis inter duo indiuidua est relatio realis, quia est inter extrema realiter diuersa.

Dico tertio. Relatio secundum. 3. Assertio.
dum.

Assertio.

dum esse, quæ ponitur in hoc prædicamento, debet esse inter extrema realiter existentia. Hanc conclusionem tenet expressè S. Thom. 1. p. q. 13. artic. 7. & 2. contra Gentes cap. 12. & ibidem Ferrari in 1. d. 30. quæst. 1. Sonz. 5. Met. q. 27. & 29. Fonseca eodem lib. c. 15. q. 1. & in hoc cap. Sotus, Tolet. & Maius.

Et ratione patet, quia quod illud extremum, in quo est relatio, debeat habere realem existentiam; à nullo negari potest, nam omne accidens præsupponit subiectum, in quo est, sed relatio est accidens reale: ergo ut actu sit à parte rei, requirit subiectum realiter existens. Quod vero etiam requirat terminum, ad quem referatur, realiter existentem, probatur, quia aliàs daretur de facto infinitæ relationes in actu, quia potest Deus creare plures, & plures quantitates, maiores, & minores, cum quibus quantitas hæc, quæ modo est, diuersas habeat proportionem maioris, & minoris, dupli, & quadrupli, &c. ergo dicendum est relationem realem huius prædicamenti, necessitate requirere realem existentiam in termino, ad quem refertur.

Secundo, quia patet non dicitur aliquis, nisi actu habeat filium, neque simile appellatur simile, nisi respectu

alterius, quod actu sit tale, nisi si sufficeret esse possibile, sequeretur, quod album, & nigrum, essent similia, quia id quod est nigrum, potest esse album.

Testio, quia hæc ratio probat Arist. ad relationem non esse per se motum, nisi, quia relatio aduenit subiecto de nouo propter mutationem extrinsecam in alio factam, v. g. quando de nouo producitur aliquod album, propter mutationem factam in isto albo, quod de nouo producitur, oritur in alio albo præexistente, relatio similitudinis: ergo hæc relatio ideo non erat antea, quia non habebat terminum actu existentem: ergo requirit actu existentiam in termino: Quod veto conditio non repariatur necessario in relationibus realibus secundum dici supra quæst. 1. huius capit. ostendimus.

Sed contra hanc conclusionem opinantur Gregor. in 1. d. 28. q. 3. & Gabriel in eod. lib. d. 30. q. 5. existimantes relationem realem huius prædicamenti posse referri ad terminum actu non existentem. Et probant suam sententiam ex Aristot. 5. Metaph. capit. 15. ubi enumerans tria genera relationum, quæ ponuntur in hoc prædicamento, inter relationes secundi generis, enumerat relationes facturi ad sci-

ciendum, calefactiui ad calefactibile: sed faciendum in actu non est: ergo. Præterea, quia inter imaginem, & imaginatū est relatio huius prædicamenti pertinet ad tertium genus relatiuorum, quæ ponuntur in hoc prædicamento, scilicet quæ fundantur in mensura, & mensurabili: sed imago etiam dicit ordinem ad obiectum non existens, vt patet de imagine Caesaris. Idem etiam est de scientia, quæ dicit relationem ad scibile, etiam non existens, qualiter in hyeme habemus scientiam de rosa, quāuis illa non sit: ergo ad relationem huius prædicamenti non requiritur existentia realis in vtroque extremo.

Sed responderetur ad primū, quod non omnes relationes connumeratæ ab Arist. lococitato sunt reales, & ponibiles in hoc prædicamento: nam etiam enumerat relationes impossibiles, & possibiles: constat autem relationem impossibilis non esse relationē, quia non est inter extrema realia: nam impossibile, cum nō possit esse, non est ens, reale quare aliquas relationes rationis enumerat ibi Arist. quia imitantur relationes reales, qualiter relatio facturi ad faciendum, quæ proculdubio est relatio rationis, quia faciendum nondum est, imitatur relationem facientis, & facti, quæ po-

nitur in hoc prædicamento, & est quid reale.

Ad secundū responderetur, quod in scientia, & imagine possumus intelligere duas relationes, ad scibile, vel ad imaginatū. Prima est secundū dici; quæ cōuenit sciētiæ, & imagini, inquantū sunt quidam qualitates, nam sciētia, & imago qualitas est; & hæc relatio rationis est, etiam si scibile, & imaginatum non existat actu, quia relatio secundum dici non requirit existentiam realem in termino.

Secunda vero relatio est mensuræ ad mensuratum: & hæc est relatio secundum esse ponibilis in hoc prædicamento, quia pertinet ad tertium genus relationum, quæ ponuntur in hoc prædicamento, vt infra dicemus, & tunc scibile, vel imaginatū non est relatio realis, sed rationis, & idem est de relatione calefactiui ad calefactibile: nam quando calefactibile datur à parte rei, tunc est relatio realis inter calefactiuum, & calefactibile, tamē quando calefactibile non datur à parte rei, non est relatio realis, sed rationis.

Dico quartò ad relationem realem, requiritur etiā, quod extremum, quod refertur habeat realem aliquam depēdētiā ab alio extremo, ad quod refertur. Quā conclusionē tenent authores omnes supracitati

Affert. 4.

citati in tertia cōclusionē, & ratio est quia alias esset in Deo relatio realis Creatoris ad creaturā, quando illā de nouo creat, & ita cū hęc relatio oriatur de nouo post productionē et creationē, in quā fundatur, iam esset in Deo aliquid de nouo, quod antea non erat atq; adeo Deus posset recipere mutationē aliquā, quod est impossibile. Tota ergo ratio, quare illa relatio non est realis, sed rationis est, quia Deus non potest habere dependentiam aliquā a creatura, & ita ē contra relatio creaturæ ad Creatorem est realis, quia creatura habet dependentiā a Creatore. Et ratio à priori est, quia relatio pendet necessario à duobus extremis: ergo extremum, quod habet relationem, necessario pōdet ab alio extremo, quod terminat quantum 'ad hoc accidens', quod est relatio: ergo relatio realis solum potest esse, quando extremum, quod refertur, potest dependere ab alio extremo.

Sed dubitabis tandem, an requiritur ad relationem realem huius prædicamenti conuenientia aliqua inter extrema, quæ referuntur. Respondetur imprimis non requiri conuenientiam specificam, nā inter album, & nigrum est relatio dissimilitudinis in hoc prædicamento, & tamen album, & ni-

grum differunt specie.

Secundo non requiritur conuenientia generica, quia inter substantiā, & quantitatem est relatio realis diuersitatis, ponibilis in hoc prædicamento, & tamen substantia, & quantitas differunt genere, sola ergo requiritur conuenientia analogica, in ratione entis realis.

Quæst. III. Quale fundamentum requiratur ad relationem realem huius prædicamenti.

PRO cuius intelligensia ad- *Quid adu.*
uertendum est, quod subiectum, & fundamentum relationis non sunt omnino idē quia fundamentum relationis appellatur illud subiectū, unde maxime oritur relatio, si ponatur terminus, V.g. relatio equalitatis, duplex habet subiectum, nam subiectum immediatum illius est quantitas, quæ refertur ad aliam relationem equalitatis, sed quia ipsa quantitas est in substantia, etiam relatio equalitatis est in substantia mediate, scilicet media quantitate, cui immediate inhaeret ipsa relatio. Fundamentum ergo illius relationis non est subiectum mediātū, quod est substantia, sed quantitas, quia ex illa proxime oritur relatio, si ponatur terminus, ad quæ refertur, subiectū vero remotū ap-

pellari potest largo modo fundamentum remotum, & hinc ortum habet commune illud axioma: *Quod posito fundamento proximo, & termino statim censuratur relatio.* Et ad eundem modum relatio similitudinis fundatur in qualitate, quia est subiectum, ex quo immediate oritur, non vero substantia, in qua est albedo: & ita si aliqua relatio fundari potest immediate in substantia, ut dicemus, substantia erit fundamentum illius relationis, quia proxime oritur ex illa.

Hoc supposito conveniunt omnes, qui rectè sentiunt, fundamentum relationis realis debere esse aliquid intrinsecum in extremo illo, quod refertur, qualiter in relatione similitudinis, albedo, in qua fundatur similitudo, est inhaesive in ipso albo, quod refertur. Ita docuit S. Thom. 4. cōtra Gēt. c. 14. & 1. p. q. 3. art. 7. Et ratio est. Primo, quia modus rei debet esse intrinsecus rei, cuius est modus, qualiter figura, quæ est modus quātitatis, est aliquid inhaerens ipsi quantitati, & sessio in sedente: sed eodem modo relatio est quidā modus sui fundamenti, qualiter similitudo est quidam modus: quo simile se habet in ordine ad aliud: ergo debet esse in illo extremo, in quo sit fundamentum relationis.

Secundò, quia quavis re-

latio videntis ad rem visam sit relatio realis, quia visio, in qua fundatur, est in vidente: tamen relatio rei visæ ad videntem non est relatio realis, sed extrinseca quædam denominatio, quæ denominatur visa (ut omnes fatentur) sed hoc non est aliud, nisi quia visio, quæ est fundamentum illius relationis, non est in re visa, sed in vidente: ergo fundamentum debet esse intrinsecum illi extremo, quod refertur: & hæc est consequentia, quare relatio prædicati, & subiecti non sit realis, sed relationis, quia fundatur in actu intellectus prædicantis unum de alio, quæ intellectio extrinseca est rebus ipsis. Similiter relatio signi ad signatum, quæ est insignis ad placitum, ut in vocibus, etiam est relatio relationis, quia fundatur in extrinseca impositione hominum, quæ est insignis ad placitum, tamen relatio signi naturalis ad signatum, qualis est inter imaginem, & rem imaginatā, est relatio realis, quia fundatur in representatione, quæ aliquid intrinsecum est in ipsa imagine.

Ex quo infero, in rebus mutuis, quæ mutuo inter se referuntur, ponendum esse duplex fundamentum, unum intrinsecum in vno extremo, quod refertur, & alterum in alio extremo, v. g. in relatione

ne similitudinis sunt duæ albedines in extremis, quæ referuntur ad inuicem. Nec mirum est quia cum sint duæ relationes reales, & relatio sit modus fundamenti, debent habere duo fundamenta diuersa, ex quibus oriuntur: hoc tamen secus contingit in relationibus rationis. Ratio est, quia hæc relatio est extrinseca denominationi rei quæ refertur, & ab eadem forma alteri extrinseca possunt plures res denominari, extrinsece tales, qualiter ab eadem dexteritate animalis, possunt denominari plures columnæ dextræ extrinseca denominatione, & ab eadem intellectione possunt denominari plures res intellectæ, per extrinsecam denominationem, quia intellectus potest intelligere plura, saltem per modum vnius, vt suo loco dicetur: & ita in illa vnicâ intellectione fundantur plures relationes rationis rerum, quæ denominantur intellectæ, qualiter etiam dicebam disputatione prima, de Vniuersalibus, quod in eadem operatione intellectus, fundantur duæ relationes rationis, altera prædicabilis, altera subiicibilis.

Sed obiicies. Paternitas est relatio realis, & fundatur in generatione; sed generatio non est in patre, vbi est paternitas, sed in filio, qui est actio transiens: ergo nõ requiritur, quod fundamentum relationis rea-

lis sit aliquid intrinsecum in extremo, quod refertur. Respondetur, quod generatio proprie non est fundamentum paternitatis, aut filiationis. Ratio est, quia relatio non potest esse sine fundamento, sed transacta iam generatione, multo tempore postea manet relatio paternitatis, & filiationis, quia manet pater, & filius: ergo generatio non est fundamentum paternitatis, aut filiationis. Solum ergo generatio est conditio extrinseca fundandi paternitatem, qualiter approximatio calefactibilis ad ignem, est conditio extrinseca requisita, vt ipse ignis comburat. Vel etiam dici potest, quod sit conditio requisita, vt filius terminet relationem patris, quia conditio, non semper debet permanere, quandiu manet effectus: nam approximatio combustibilis ad ignem, est conditio requisita, vt ignis comburatur, & tamen transacta illa actione, qua approximatur combustibile, adhuc durat combustio, quia solum est conditio; ita generatio est conditio fundandi paternitatem in patre, aut est conditio, vt filius terminet relationem patris; tamen etiam illa transacta, manet relatio, quia solum est conditio, vt veluti incipiat relatio.

Ex hoc infero, quod fundamentum relationis paternita-

tis non est potentiā generatiua, vt alij dicunt: nam cum potentiā generatiua resideat in determinata parte corporis, nempe in testiculis, ablata huiusmodi parte, atque adeò ablata potentiā generatiua, adhuc manere potest pater, & filius iam antea genitus; sed relatio non potest esse sine fundamento: ergo neque fundatur in potentiā generatiua. Quare fundamentum huius relationis est ipsa substantia patris, ex qua simul cum conditione fundandi, quæ est generatio, statim oritur relatio paternitatis. Et idem est dicendum in omni relatione agentis ad effectum, nempe quod actio non est fundamentum illius relationis, sed principium, vnde oritur illa actio, nempe ipsum agens.

Duo dubia.

Quibus suppositis, in hac quæstione, duo tantum habent controuersiam aliquam apud authores. Primum est, vtum relatio aliqua possit fundari immediate in substantia. Secundum, vtum vna relatio possit esse fundamentum alterius relationis.

Circa primum Toletus hic quæst. 1. & Sot. etiā quæst. 1. ad 4. existimant nullam relationē posse fundari immediatē in substantia, sed omnes debere fundari in aliquo accidente. Dicendum tamen nobis est cum cōmuni sententia, relationem secundum esse posse immediate

fundari in substantia. Ita docuit Sanctus Thomas 1. part. quæst. 28. & ibidem Caietan. Iauellus 5. Metaphysic. quæst. 21. Soncinas eodem lib. quæst. 31. Ferrara 4. contra Gentes, cap. 18. Et ratio est euidens: nam præscindendo omne accidens: substantia Petri, est realiter diuersa à substantia Pauli: ergo dicit relationem realem diuersitatis ad illam. Similiter eadem substantia secundum se considerata est effectus factus ab aliqua causa: ergo dicit relationem effectus ad causam, quæ immediate in illa fundatur, & ita relatio filiationis fundatur immediatē in substantia filij genita à patre, sicut etiam relatio paternitatis immediatē fundatur in ipsa substantia patris generantis filium.

Maiorem ergo habet difficultatem, vtum vna relatio possit esse fundamentum alterius relationis. Partem affirmatiuā tenet Scotus in 4. dist. 6. quæst. 10. Et probari potest. Primo, quia duæ relationes, verbi gratia paternitas, & filiatio, distinguuntur realiter, quia sunt in subiectis diuersis: ergo sunt in subiectis realiter diuersis, nempe in patre, & filio: ergo inter illas relationes, est relatio realis diuersitatis; & ita, iam vna relatio, potest esse fundamentum alterius relationis realis.

Secundo, quia (vt dictum est supra)

supra) secundæ intentiones, quæ sunt relationes rationis, ita se habent, ut una possit denominari ab alia, qualiter dicebamus quod secundæ intentioni speciei accidentaliter, & denominatione denominatur species ab alia secundæ intentione: ergo similiter in relationibus realibus, una potest esse fundamentum alterius.

Tertio, quia effectus dicit relationem ad causam; sed ratio est aliquis effectus productus in rerum natura: ergo dicit relationem ad suam causam: ergo una ratio potest fundari in alia.

Vna ratio non est fundamentum alterius. Vera tamen, & communis sententia nobis tenenda est, vnam relationem non posse esse fundamentum alterius relationis realis. Sic tenet Sanctus Thom. 1. p. q. 2. artic. 1. ad 4. & q. 45. art. 3. ad 2. & ibidem Cajetan. Sencin. 5. Metaph. q. 29. Tolet. hic. q. 1. fundamento. 2. Masius hic sect. 2. q. 1.

Et probatur primo, quia fundamentum est causa efficiens relationis, ut questione sequenti dicam, sed ratio non potest esse causa efficiens, quia ratio non est operatiua, nec principium agendi, ut patet de paternitate, & quamuis alia relatione, quæ nihil efficiunt: ergo ratio non potest esse fundamentum alterius relationis.

Secundo, quia si una ratio potest esse fundamentum alterius,

sequeretur dari processus in infinitum. Et probatur, quia si duæ relationes diuersæ dicuntur diuersæ per alias relationes diuersitatis: ergo etiā illæ erunt diuersæ per alias, & illæ per alias, & sic in infinitum: ergo dicendum est, vnam relationem non posse fundari in alia: quia ratione omne fundamentum relationis, debet esse aliquid absolutum.

Vnde ad argumenta contrariæ sententiæ responderetur, quod distinctio est duplex: alia est distinctio positiua, & est mutua habitudo diuersitatis inter duos extrema: qua ratione diuersitas, aut distinctio est ratio diuersitatis, & hoc modo duæ relationes non sunt diuersæ, quasi positiue, quia non habent alias relationes diuersitatis, per quas positiue dicantur diuersæ: alia vero est distinctio negatiua, qua à parte rei hoc non est illud, seclusa omni relatione diuersitatis superaddita: & hoc modo dicuntur duæ relationes diuersæ, aut eadem negatiue, quia una non est alia, aut quia una non est diuersa ab alia, si sint eadem: non tamē dicuntur eadem, vel diuersæ positiue, hoc est per relationes idētitatis, vel diuersitatis superadditas.

Quod explicari potest hoc exemplo: nam si præcisè consideremus duas albedines, seclusa omni relatione, illæ albedines, non dicuntur similes positiue

per relationē similitudinis, quia iam præcindimus omnem relationem, sed dicuntur similes negative, id est, non differunt albedine: sic similiter dicendū est in nostro casu.

Ad secundum, esse diuersam rationem de secundis intentionibus, & de relationibus reālibus: nam secundæ intentiones sunt relationes fictæ ab intellectu, & intellectus potest fingere, supra vnā relationem aliam, & supra illam aliam, & sic in infinitum: tamen de facto non dantur infinita entia rationis, quia non dantur infinitæ intellectiones, & fictiones, à quibus dependent; tamen si vna relatio realis, potest esse fundamentum alterius, iam de facto darentur infinitæ relationes in actu, quia vna est diuersa, per aliam relationem diuersitatis, & illa per aliam, & sic in infinitum.

Sed obijcies: Nullum est inconueniens, quod dentur in continuo infinitæ partes in actu: ergo neque erit inconueniens, quod dentur infinitæ relationes, præsertim, cum in nostra opinione relatio sit ens incompletum, quia omnia abstracta sunt entia incompleta, vt supra visum est.

Respondetur esse diuersam rationem, quia in continuo omnes illæ partes infinitæ faciūt, & componunt quandam quantitatem, absolute finitam; ta-

men infinitæ relationes, non componunt aliquam relationem finitā: sed quælibet esset prorsus diuersa ab alia.

Ad tertium, verū esse, quod relatio est effectus alicuius causæ, tamen non dicit relationem effectus ad causam, sed per suam intrinsecam entitatē, pendet ab efficiente: sicut actio non pendet ab agenti, per aliā actionem, aliās illa penderet per aliam, & sic in infinitum; sed per suam entitatem ita relatio à sua intrinseca entitate denominatur effectus, quin opus sit noua relatione, quæ referatur ad suam causam efficientem.

Questio V. Vtrum relatio distinguatur à suo fundamento realiter.

IN hac re conueniunt omnes, quod relatio secundum dici non distinguatur realiter à re, in qua est, quia est ipsa essentia rei, ex sua propria natura ad aliud ordinata, qualiter ordo ad subiectū, non est aliquid superadditum essentia ipsius accidentis, & ordo, quem dicit potentia ad suum obiectum, est ipsa essentia potentia. Solum ergo est dubium, de relatione secundum esse, quæ ponitur in hoc prædicamento, & est aliquid, superadditum rei, quæ refertur, quæ ratione paternitas est aliquid superadditum

Quid certū

dicum substantiæ patris, & extra essentiâ illius. Et loquimur de fundamento proximo, cui immediate inhaeret relatio: nâ certum etiam est, relationem realiter distingui à fundamento remoto, qualiter relatio æqualitatis, quæ immediate est in quantitate, distinguitur realiter à substantia, in qua est mediate, & tanquam in fundamento remoto: nâ sicut quantitas distinguitur realiter à substantia, ita relatio, quæ est immediate in illa, debet realiter distingui à substantia, loquimur ergo, de fundamento proximo, in quo est relatio immediate, tanquam in subiecto immediato.

I. Senten.

In qua re prima sententia affirmat, relationem non distinguere, ex natura rei à suo fundamento, sed solum ratione, & per intellectû. Ita sentit Marsilius, in 1. quæst. 32. artic. 2. Masius eodem lib. distinctio. 30. quæst. 1. Iauellus 5. Metaphysic. quæst. 22. Soncinas eodem lib. quæst. 28. Et Masius hic section. 1. quæst. 2. Et probari potest, quia si relatio distinguitur realiter à fundamento, sequitur, quod Petrus habeat quotidie, quamplurimas entitates illi de nouo aduenientes. Et probatur, quia quotidie sūt in rerum natura, quamplurimæ res diuersæ realiter à Petro: ergo oriuntur de nouo in Petro, quamplurimæ relationes diuer-

sitas ad illas res: ergo si illæ relationes distinguuntur realiter à Petro, iam sequeretur habere Petrum, quamplurimas entitates illi, de nouo aduenientes: quod videtur inconueniens.

Secundo, quia si relatio distinguitur realiter à fundamento: ergo potest separari ab illo, per Diuinam potentiam: nam quando aliqua realiter distinguuntur, potest separari vnum ab alio. Consequens autem est falsum: nâ in intelligibile est, posse dari paternitatem sine patre, in quo sit, sicut nec sessio sine sedente.

Tertio, quia si relatio distinguitur realiter à fundamento, sequitur, quod ad relationem sit per se motus, contra Aristotelem 5. lib. Physicorum, id est quod relatio fiat per sectionem, & motum per se terminatum ad illam.

Probatur sequela, quia si relatio distinguitur realiter à fundamento: ergo postulat nouam productionem diuersam à productione fundamenti, per quâ fiat seorsum, & per se quia diuersæ res diuersas productiones postulant: ergo iam datur ad relationem per se motus.

Contraria tamen sententia, nobis tenenda est, nempe relationem realiter à suo fundamento: quam tenet Ferrara 4. contra Gentes, cap. 14. Caetan. 1. pa. quæst. 28. articulo 2.

Relatio di-
stinguitur
realiter à
fundamento.

10. 2. Capreolus in 1. distinct.
30. quæstio. 1. Fonseca 2. Me-
taphysic. cap. 15. & quidquid
plures dicant, est expressa sen-
tentia Sancti Thomæ 1. part.
quæst. 28. articuli. 2. ad secun-
dum, ubi ait, hoc differt in-
ter relationes Diuinas, & crea-
tas, quod relationes Diuinæ,
non sunt aliæ res, quam Diui-
na essentia, in qua sunt, rela-
tiones tamen creatæ sunt alia
res distinctæ ab absoluto, in
quo fundantur, & 4. contra
Gentes, cap. 14. ait, hoc dif-
ferre inter relationes creatas,
& Diuinas, quod Diuinæ nul-
lam faciunt realem compositio-
nem cum persona, in qua sunt,
tamen relationes creatæ faciunt
realem compositionem cum sub-
iecto, in quo sunt: sed compo-
sitiō realis est vnio distinctorū
realiter: ergo relatio distingui-
tur realiter à fundamento, cum
quo realem facit compositio-
nem.

Sed ratione probatur. Primo,
quia relatio habet realē depen-
dentiam à fundamento, quia cū
illi in hæreant, dependet ab illo,
tanquā à subiecto, sed non po-
test idem realiter dependere à
se ipso: ergo relatio realiter di-
stinguitur à fundamento.

Neque valet, si respondeas,
quod idem secundum vnā ra-
tionem formalem potest depē-
dere à se ipso secundum aliam
rationem formalem: nam cer-
te, si possibile est, idem secun-

dum, rem dependere à se ipso,
idem secundum rem posset es-
se causa sui ipsius.

Ex quo fundamento supra
disputantes de prædicamento
in cōmuni, probauimus, omnia
accidentia realiter distingui à
substantia, quia scilicet realiter
dependent ab illa. Et ratio etiā
idem conuincit: nam depen-
dere, est ab alio in aliquo pen-
dere: ergo dependentia realis est
ab alio realiter diuerso pende-
re: cum ergo relatio realiter pē-
deat à fundamento, debet rea-
liter distingui ab illo.

Secundo probatur conclusio
non minus efficaciter, quia quā-
do iduo ita se habent, quod po-
test vnum realiter inueniri sine
alio, illa proculdubio distingū-
tur realiter. Sed fundamentum
potest inueniri sine relatione:
nam si ponamus duo corpora
alba, ac proinde similia, si vnū
consumpatur, in altero non est
similitudo, quæ tamen antea
erat: ergo iam corrumpitur en-
titas relationis, manente enti-
tate fundamenti: ergo relatio
aliā habet entitatem, præter
entitatem fundamenti. Patet cō-
sequentia, quia eadem entitas
nō potest manere, & simul cor-
rumpi.

Respondent quidam, non se
parari vnā entitatem ab alia,
sed nem secundum vnā ratio-
nem formalem manere sine alia
ratione formali.

Sed contra hanc solutionem
euidens

euidens sit argumentum: nā si una ratio formalis realiter separaretur ab alia, iam non tantū distinguūtur formaliter, & per intellectum, sed à parte rei, & ita potius sunt duæ entitates realiter diuersæ, quam duæ rationes formales.

Quare secundo alij respondent, quod separatio vnius ab alio est duplex, alia est separatio mutua, & est quando hoc extremum potest inueniri sine alio, & è contra, & quæ hoc modo sunt separabilia dicuntur realiter distingui, vt Petrus, & Paulus: alia verò est separatio nō mutua, & est quando hoc non potest esse sine illo, nō tamē è contra, qualiter se habet fundamentum, & relatio, nā quamuis possit dari fundamentum, sine relatione, non tamen è contra relatione sine fundamento, quia cū sit modus illius, habet essentialē dependentiam ab illo, & ita non potest esse sine illo, sicut nec sessio sine sedente: & dicunt hanc separationem non mutuā non inferre realem distinctionem inter talia extrema.

Hæc tamen solutio prorsus falsa est, & contra Arist. 7. lib. Topicor. tex. 6. vbi ait, quod quando vnū alteri accidit, & inuenitur sine illo, distinguuntur realiter, vbi regulam constituit vniuersalem, quod quando vnū ab altero realiter separatur, realiter distinguuntur: ergo quæuis separatio realis, etiam non

mutua, infert optime, realem distinctionem inter illa extrema.

Et ratione probatur, quia impossibile est eandem rem separari realiter à se ipsa: ergo hoc ipso quod vnū potest realiter separari ab alio, realiter distinguuntur.

Secundo quia, si aliquod extremū præscinditur ab alio per intellectū, optime insertur ratione distingui ab illo: ergo si è contra hoc non posset præscindi ab illo, qualiter quamuis possit intelligi animal sine homine, tamen non potest intelligi homo sine animali, cum sit de sua essentia: & cum hoc dici mus ratione distingui animal, & hominē, propter illā separationem rationis, scilicet nō mutuam: ergo similiter quæuis separatio realis vnius ab alio, etiā si non sit mutua, arguit distinctionē realem inter illa. Quod fundamentum maxime attendendū est, nā ex illo multa probabimus in Physica, vt quod actio, & terminus distinguuntur realiter, quia transacta actione manet terminus productus, & figuram realiter distingui à quantitate, quia potest reperiri hæc quantitas sine hac figura. Est tamē aduertendū, quod separatio mutua inter duas res arguit illas distingui, vt res à re qualiter Petrus, & Paulus, quia mutuo separari possunt, sunt duæ res realiter diuersæ, separatio autē nō mutua

tua tantum est inter rem, & modum rei, nam quamuis res possit inueniri sine illo modo, non tamen modus sine re, vt sessio sine sedente, & ita relatio, & fundamentum distinguuntur realiter, sicut modus rei à re, quia quauis possit inueniri hoc fundamentum, sine hac relatione, non tamen hæc relatio sine hoc fundamento, & idem est de figura, & quantitate.

Vnde ad argumenta contrariæ sententiæ respondetur. Ad primum nullum esse inconueniens, quod in Petro quotidie sint de nouo, quam plurimæ illæ entitates relationum diuersitatis, vel identitatis, similitudinis, & dissimilitudinis, quæ in illo oriuntur de nouo, quia cū posito fundamento, & termino necessario cōsurgat relatio, nō mirū est, quod per productionē termini cōsurgat per accidens in Petro relatio aliqua.

Ad secundum respondemus negando consequentiam, quia vt relatio realiter distinguatur à suo fundamento, satis est, quod fundamentū realiter possit inueniri sine relatione, non tamen è contrariū; tamen non potest dari relatio sine suo fundamento, quia cum sit modus habet dependentiam essentialē à suo fundamento, cuius est modus, & ita non potest dari sine illo.

Ad tertiū respondetur, quod non sequitur dari ad relatio-

nem per se motum; nam vt dicemus in Physica, actiones sunt in duplici differentia, quædam sunt, quæ distinguuntur realiter à termino producto, & sunt aliquid illi superadditum, quæ determinate ponuntur in prædicamento actionis: & hæc actio potest esse motus, aut mutatio proprie dicta. Alia verò est actio non distincta ab essentia ipsius termini, sed potius est ipse essentia termini, qui per suam intrinsecam essentiam pendet à fundamento, & non est opus aliqua actione superaddita, per quam pendeat; sicut quia actio per se ipsam pendet ab agentis, non est opus alia actione, per quam fiat: Quæ doctrina late probabitur in Physica; ideo nunc supponenda est.

Quare ad argumentum respondetur, quod quando Aristotel. negat dari per se motum ad relationē, loquitur de actione, quæ realiter distinguitur à termino, hæc enim est, quæ proprie appellatur mutatio, aut motus, & sic verum est, non dari ad relationem per se motum, tamen datur alia actio, per quam fiat de nouo, non distincta ab essentia ipsius relationis.

Et si inquiras à quo fiat hæc actio, quando de nouo incipit esse relatio, similitudinis in aliquo albo præexistenti, per hoc, quod alibi producaturlud album. Quidam dicunt, quod

quodd illud agens, quod produxit album de nouo, per accidens producit relationē in altero albo præexistenti: sed est falsum, quia si producatur Romæ aliquod album, de nouo, album quod est Compluti incipit habere relationem similitudinis cum illo: impossibile autem est, quodd agēs illud, quod Romæ produxit album, habeat actiuitatem vsque ad Complutum, vt ibi producat relationem propter maximam distantiam: ergo relatio non fit à producente de nouo aliud extremum.

Quare dicendum est, quodd causatur ab ipso fundamento, in quo est: nam sicut ignis habet virtutem, vt, si applicetur illi passum, illum comburat: ita fundamentum habet virtutem vt si ponatur terminus producat relationem.

Et si obijcias: nam aliquæ sunt relationes, quæ fundantur in quantitate: sed quantitas nō est effectiua, nec operatiua, vt dicemus in Physica: ergo relatio non semper causatur efficienter à fundamento.

Respondetur, quodd quantitas non est actiua actione propria, & prædicamentali, quæ est aliquid superadditum termino producto, tamen bene potest causare aliam actionem impropiam, quæ non distinguitur ab essentia termini producti, quia hæc nō est vera actio,

quæ mediet inter agens, & effectum, sed est ipsa essentia effectus per se ipsam pendens à tali causa.

Quæst. VI. Vtrum relatiua referantur ad aliud extremum, vt absolutū, vel, vt relatiuum.

PRO cuius intelligentia aduertendum est, quodd relatiua sunt in duplici differentia, quædam enim sunt relatiua mutua, & sunt illa, quæ adinuicem referuntur, vt pater, & filius, & duo similia, & ita mutua appellantur, quia mutuo referuntur. Alia sunt nō mutua, & sunt illa, ex quibus, quanuis vnū referatur ad aliud relatione reali, aliud tamen non refertur ad illud, saltem relatione reali, sed rationis, quales sunt relationes, quæ fundantur in mensura, & mēsurabili, quæ appellantur relatiua tertij generis de quibus infra dicam in secunda disputatione, qualiter quanuis scientia dicat relationem realem ad scibile existens, tamen scibile solum dicit relationem rationis ad scientiam, quia vt supra dictum est, in illo extremo est relatio realis, quod habet realem dependentiam ab alio, quam habet scientia à scibili, tanquam ab obiecto, à quo sumit suam specificationem, scibile vero non

Pendet à scientia, & ita non habet relationem realem ad illā sed tantum rationis, quod infra amplius declarabitur, dum disputemus de relatiuis tertij generis.

Quid not.

Hoc supposito fere omnes conueniunt relatiua non mutua, qualia sunt relatiua tertij generis non referri ad aliud tāquam ad relatiuum, sed tanquā ad absolutum. Tenet S. Tho. 1. p. q. 25. art. 3. Ferras. 2. contra Gent. cap. 11. Mafius hic, sect. 3. q. 5. & plures alij, Et ratio est aperta, quia relatio non mutua terminatur ad aliud extremū nontanquam aliquod relatiuum, aliās iam esset relatio mutua: ergo tanquam ad aliquid absolutum.

Et si respondeas, quod quauis in illo extremo non sit relatio realis, est tamen relatio rationis. Contra est, quia relatio realis debet habere terminum à parte rei, quia ante operationem intellectus refertur ad aliud sed relatio rationis nō habet esse, donec ab intellectu cognoscatur: ergo per illā non potest terminari relatio, quę est à parte rei: ergo talis relatio refertur ad extremum absolutum, quatenus tale.

Solum ergo est dubium, & difficultas de relatiuis mutuis quę appellantur relatiua primi, & secundi generis. Vtrum in his relatiua referantur ad aliud extremum tanquā ad a-

liquod absolutum, vel tanquā ad aliquod relatiuum, verbigratia, vtrum pater referatur ad filium consideratum pro materiali, in quantum est quid absolutum, nempe quædam substantia genita, vel potius referatur ad illum formaliter, vt filius est.

In qua re prima sententia affirmat, hæc relatiua referri ad aliud tanquam ad aliquod relatiuum Caiet. 1. p. q. 13. artic. 7. Fonseca. 5. Met. c. 15. q. 4. sect. 4. Capreolus in 1. d. 30. q. 1. Et probari potest hæc sententia ex Arist. in hoc cap. vbi ait, quod seruus non refertur ad hominē sed ad Dominum, quasi dicat, seruus non refertur ad Dominū quatenus homo est, sed quatenus Dominus est: sed Dominus dicit relationem dominij: ergo relatiua referuntur ad aliud tanquam ad aliquod relatiuum. Præterea in definitione relatiuorum Arist. ait: *Rel. una esse quorum totum suum esse est ad aliud se habere*, vbi illa particula: *ad aliud*, videtur significare ad aliud relatiuum.

Secundo, quia si etiam relatiua primi, & secundi generis referuntur ad aliquod absolutum, sicut relatiua tertij generis, nulla esset differentia inter relatiua tertij generis, & alia, quod est falsum.

Tertio, quia si relatio creaturæ ad Creatorem terminatur ad Deum secundum suam

essentiam.

essentiam absolutam; & non quatenus relatiuus est, sequitur quod non possit cognosci relatio hæc creaturæ ad Creatorem, nisi cognoscatur Deus secundum suam essentiam, quod videtur falsum. Probo sequela, quia relatio non potest cognosci sine suo termino.

Quarto, quia sequeretur, quod relatiua non essent simul natura. Probatur, quia si filius refertur ad Patrem, considerando patrem secundum suam entitatem absolutam, fuit pater multo tempore ante filium: ergo iam relatiua non essent simul natura.

His tamen non obstantibus contraria sententia nobis tenenda est, nempe omnia relatiua referri ad aliud tanquam ad aliquod absolutum, non vero tanquam ad aliquod respectiuum.

Tenet Scotus in. 1. distinction. 30. quæstione. 1. quem sui discipuli sequuntur, & Sotus cin. 5. Metaph. quæst. 30. & Sotus cap. de specie in expositione textus: Tenet etiam Episcopus Oñia hoc cap. quæstione. 1. articulo 3.

Et ratione probatur primò, quia terminus, ut terminus, tantum dicit respici ab alio hoc enim est terminare relationem alterius respici ab alio relato, si ergo terminus, ut sic, tantum dicit respici: ergo non dicit respicere aliud, ergo non termi-

natur, ut respectiuum, sed potius, ut absolutum. Secundo, quia homo refertur ad equum relatione diuersitatis, sed non est diuersus ab equo, in quantum equus dicit relationem diuersitatis, sed in quantum est quædam substantia absoluta: ergo hoc modo refertur ad equum, & non quatenus relatiuus est. Probatur minor, quia in relatione diuersitatis potius conueniunt homo, & equus, quam differant, quia uterque habet relationem diuersitatis: ergo potius homo est diuersus ab equo considerando equum secundum suam substantiam absolutam: ergo hoc modo terminat relationem diuersitatis hominis.

Tertiò, quia si vnum simile refertur ad aliud simile, quatenus simile est relatiue: ergo simile in communi comprehendens omnia similia dicit habitudinem ad simile in communi, quatenus simile est relatiue ergo refertur ad seipsum, atque adeo non esset relatio realis.

Tandem idè probatur de relatione causæ ad effectum quia causa refertur ad illud, quod immediate, & per se efficit: sed quod per actionem causæ producit per se, & primario non est relatio, quia ad relationem non est per se motus, sed est ipsa entitas effectus, qua ratione pater non generat primario, & per se relationem filiationis, sed

substantiam absolutam filij: ergo filius in quantum est aliquid absolutum, terminat relationem patris.

Quid ad-
uers. Est tamen aduertendum ad rectam huius rei intelligentiam, quod aliud est querere, quæ sit ratio formalis, quæ terminat, & quid sit hanc rationem formalem esse terminum, sicut in visione aliud est querere quid sit illud, quod videtur, & hoc est color, & aliud est querere quid sit colorem esse visum, nam hoc est extrinseca denominatio à visione: ita in termino relationis aliud est querere, quid sit illud, quod terminat, & hoc semper est, aliquid absolutum (vt probatum est) aliud est querere quid sit hoc esse terminum: nam hoc est extrinseca denominatio, quia sicut colorem esse visum, est extrinseca denominatio à visione: ita terminum respici ab alio relictore: quod idem est, quod terminare est extrinseca denominatio à relatione, quæ est in altero.

Ex dictis inquitur quàm verum sit, quod supra diximus capite de specie, quod vnum relatum non ponitur in definitione alterius, vt relatum, sed potius vt absolutum. Cuius ratio est, quia vnum relatum, in tantum ponitur in definitione alterius, in quantum terminat relationem illius, sed terminat relationem illius, vt absolutum,

non vero, vt relatum. Cuius rei argumentum est, vt loco citato notavi, quod patet potest optime definiri, nulla facta mentione filij, vt relatiue est, sed vt est aliquid absolutum, vt si dicam⁹ pater est, qui genuit substantiam viuentem.

Super est respondeamus ad argumenta in contrarium adducta. Ad primum respondetur Aristotel. loco citato tantum voluisse, quod seruus non refertur ad hominem quatenus homo est absolute, quia multi sunt homines, qui non habent seruos, & ita seruus refertur ad Dominum, quatenus est talis homo, qui habet seruos, tamen talis homo in ratione talis hominis aliquid absolutum est, quia adhuc non inuoluitur relatio Domini, sicut pater non refertur ad substantiam filij, quia filius sit homo, nam cum omnes homines participant rationem hominis, ad omnes referuntur: ergo refertur ad filium quatenus est talis substantia à se genita, in qua nulla inuoluitur relatio.

Ad alium locum respondetur, quod quando Arist. dicit: *Relativa esse, quorum totum unum esse est ad aliud se habere* non intelligitur ad aliud relatum, sed ad aliud, siue sit relatum, siue absolutum, quod ipse non disputat.

Ad secundum respondetur negando consequentiam, quia

quia quauis relatiua primi, & secundi generis, conueniant cum relatiuis tertij generis in hoc, quod est referri ad extremum absolutum, tamen aliàs habent plurimas differentias, quia relatiua tertij generis fundantur in mensura, & mensurabili, non tamen relatiua primi, & secundi generis: de quo dicemus in secunda disputatione.

Ad tertium verum esse, vt argumentum optimè probat, non posse cognosci relationē creaturæ ad Creatorem, nisi cognoscatur Deus secundum suam entitatem absolutam, nempe quatenus habet virtutem infinitam, ad producendas res, & hoc nullum est inconueniēs sed potius necessario dicendū; nam qui cognoscit creaturam vt ordinatam ad Deum suum Creatorem, necessarium est cognoscat Deum habere virtutem, & potentiam ad producendam illam.

Ad quartum respondetur negando, quod relatiua non sint simul natura, vt relatiua sunt, nā quauis pater sit prior filio secundum suam entitatem absolutam non tamen, vt pater est, quia vt sic respectu filij est pater: imo addo, quod in contraria sententia, saluari non potest, quod relatiua sint simul natura. Ratio est, quia relatio habet dependentiam ex termino tanquam ex con-

ditione præ requisita, vt sit relatio: nam omnis conditio requisita debet prius natura præsupponi, quam res illa, ad quam requiritur, eo quod res dependet ab illa: ergo si terminus, vt terminus esset relatiuus, iam relatiua non essent simul natura.

Est tamen aduertendum circa hanc proprietatem relatiuorum, id quod docuit optime Aristoteles in hoc capite, nempe quod hæc proprietas non conuenit relatiuis non mutuis, qualiter, inquit, scientia, & scibile, quæ sunt relatiua non mutua, non sunt simul natura. Cuius ratio est, quia in relatiuis non mutuis verumque extremum non est relatiuum, & ita non sunt duo relatiua, quæ sint simul natura.

Quid ad-
uert.

Esti dicas, quod saltem in altero extremo, nempe in scibili est relatio rationis. Contra est, nam hæc relatio rationis est extrinseca denominationi, quæ sumitur ab altero extremo, qualiter scibile denominatur tale per extrinsecam denominationem ab actu possibili scientiæ, & Creator denominatur talis à creatione quæ est in creatura: ergo hæc extrinseca denominatio supponit alterum extremum, quod est relatiuum reale, & ab illo quodammodo dependet: ergo relatiua non sunt simul natura, nec reuera sunt duo rela-

tina realia, sed vnum reale, & alterum rationis.

Sed contra hanc proprietatem hoc modo intellectam obijciat aliquis, quia adhuc videtur, quod relatiua mutua non sint simul natura, quia relatiua mutua aliquando habent relationes diuersae rationis, quales sunt paternitas, & filiatio: sed inter ea, quae sunt diuersae rationis, necessarium est vnum esse perfectius alio: ergo vnum relatiuum ex his est perfectius alio; sed perfectiora sunt priora secundum naturam: ergo non sunt simul natura.

Respondetur, quod quauis relatiuum perfectius sit prius alio ordine perfectionis, tamen ordine generationis vtrumque est simul natura, quia relatiua mutua, ut relatiua sunt, simul incipiunt, & desinunt esse, & hoc modo est intelligendum, quod sint simul natura.

Quaestio. VIII. Vnde sumatur distinctio inter relationes.

PRO cuius intelligentia aduertendum est in primis, quod distinctio triplex est, generica specifica, & numerica. Conueniunt omnes, quod distinctio generica relationum, per quam distinguuntur ab accidente absolute, sumatur per esse ad terminum, quia ut supra diximus, *Esse ad*, est modus consti-

tutius huius praedicamenti, quod distinguitur ab omnibus alijs praedicamentis absolutis.

Solum ergo est dubium, unde sit sumenda distinctio specifica, & numerica relationum: nam videtur, quod relatio nec possit sumere specificationem a termino, neque a fundamento. Non a fundamento, quia in eodem fundamento possunt fundari relationes diuersae speciei, quae ratione idem album habet relationem similitudinis cum alio albo, & relationem dissimilitudinis cum nigro. Neque etiam a termino, quia terminus est aliquid extrinsecum: sed differentia essentialis, & specifica debet esse aliquid intrinsecum: ergo non sumitur a termino.

Secundo, quia idem terminus terminat relationem diuersae speciei, ut idem album terminat relationem similitudinis cum alio albo, & relationem dissimilitudinis cum alio nigro: ergo differentia specifica relationum non sumitur ex termino.

Tertio, quia filius eadem relatione refertur ad patrem, & matrem: sed pater, & mater sunt termini diuersi: ergo relationes non distinguuntur per terminos.

His tamen non obstantibus dicendum est, relationem essentialiter sumere suam speciem, tamen ex habitudine ad terminum, quae ad fundamentum

ita quod eadē habitudo essentialiter terminetur ad utrūq. Et probatur in primis, quod sumat suam specificationem ex termino, quia essentia relationis in communi est dicere ordinem ad terminum in communi: ergo essentia talis relationis est dicere ordinem ad talē terminum: ergo relationes sumāt suam distinctionem specificā ex termino. Ita Arist. 6. Topi. c. 3. ait, quod relationes sunt definienda per terminum, quia dicunt essentialiter ordinem ad illum. Quod vero etiam relationes sumant suam distinctionē specificā a fundamento, probatur ex Arist. 5. Met. c. 15. ubi distinguit diuersa genera, seu species subalternas relationū per diuersa fundamenta. Et ratio est, quia relatio secundum proprium conceptum essentialiter non minus dicit ordinem ad fundamentum quam terminum, quia non minus requirit essentialiter fundamentū, quā terminum: ergo ab utroque simul sumit suam specificationem.

Subiungitur.

Sed dubitabit aliquis, an relatio similitudinis inter duas albedines, & relatio similitudinis inter duas nigredines differant specie. Et respondetur, quod non: nam sicut albedo in homine, & albedo in equo nō differunt specie, ita similitudo secundum albedinem, & similitudo secundum nigredinem

non differunt specie.

Etsi obijcias: Nam istae relationes habent fundamenta, & terminos specie diuersos: ergo distinguuntur specie. Probatursi antecedens, nam similitudo inter duas albedines fundatur in albedine, & terminatur ad albedinem: similitudo autē inter duas nigredines fundatur in nigredine, & etiam terminatur ad nigredinem: ergo istae duae relationes distinguuntur specie.

Respondetur, quod relationes distinguuntur per fundamenta, & terminos per se: fundamenta autē, & terminus per se relationis similitudinis, nō est determinate haec qualitas, neque illa, sed absolute qualitas non diuersa ab alia, & ita per accidens est, quod haec similitudo terminetur ad albedinem, aut nigredinem.

Vnde ad rationes dubitantes respondetur, quod quanuis eadem albedo fundet relationem similitudinis, aut dissimilitudinis, tamē diuersimode: nā illa albedo secundū quod non differt in essentia albedinis ab alia, fundat relationem similitudinis: eadem vero secundū quod differt in essentia a nigredine, fundat relationem dissimilitudinis: & ita est idem fundamentum realiter, non tamen formaliter.

Ad secundū respondetur, quod quanuis terminus sit extrin-

secus tamen habitudo ad ipsum terminum aliquid intrinsecum est relationi, & ita specificatur à termino extrinsece, intrinsece vero ex tali habitudine ad terminum, sicut etiam diximus, actus, & potentias sumere specificationem ex obiectis, quantumvis obiecta sint extrinseca: nam habitudo adiectum intrinseca est illis: & ita specificantur intrinsece in ordine ad obiecta, extrinsece autem ex obiectis ipsis.

Ad tertiam, quod quantumvis idem terminus secundum rem possit terminare relationes diuersas: non tamen idem formaliter: nam album, in quantum habet eandem essentiam cum alio albo, terminat relationes similitudinis, in quantum vero differt specie à nigro, terminat relationem dissimilitudinis.

Ad vltimū dico, quod qui sentiunt patrem, & matrem nō concurrere eodem modo ad generationem filij, sed patrem esse principium actiuū, matrem esse principium passiuū, dicere tenentur, quod filius non referatur eadem relatione secundum speciem ad patrem, & matrem: nam ad patrem refertur, ut ad principium actiuū: ad matrem vero, ut ad principium passiuū tamen, qui forte probabilius dicunt, tam patrem, quam matrem concurrere actiue ad generationem filij (de quo dice-

mus in Physica) docere tenentur filium eadem relatione referri ad patrem, & matrem, quia refertur ad vtrumque, tanquam ad vnicum principium totale suæ generationis: relationes solum distinguuntur per terminos totales, & non inadæquatos, qualis est pater seorsum, & mater seorsum: & ita eadem relatione refertur ad vtrumque. E contra vero pater & mater diuersa relatione secundum numerum referuntur ad filium, quia cum sint subiecta realiter diuersa, diuersam habent relationem.

Secunda difficultas in hac 2. difficul.
145. quæstione examinanda est, unde sumatur distinctio numerica inter relationes. In qua re breuiter dicendum est, quod relationes distinguuntur numero per subiecta, in quibus sunt ita quod illæ relationes distinguantur numero, quæ sunt in diuersis subiectis.

Probat, quia saltem accidentia modalia indiuiduantur per subiectum: sed relatio est accidens modale, quia est modus fundamenti: ergo indiuiduatur à subiecto: atque adeo multiplicatis subiectis, debent multiplicari relationes secundum numerum. Maior, nempe quod accidentia modalia indiuiduantur à subiecto, probabitur late in Physica, & breuiter nunc. Ratio est, quia hæc accidentia per suam intrinsecam

secam essentiam, & nullo alio medio vniuntur cum suo subiecto; nam si indigent alio modo vnionis, ille modus vniretur mediante alio modo: & sic in infinitum: ergo talia accidentia per suam intrinsecam essentiam vniuntur cum subiecto, & ita nec de potentia absoluta possunt vniri alteri subiecto, qualiter repugnat, quod mea sessio ponatur in alio subiecto: ergo talia accidentia indiuiduantur à subiecto, atque adèò multiplicatis subiectis, multiplicantur ipsa accidentia secundum numerum.

Et hinc patet quòd pater habens plures filios, eadem relatione refertur ad omnes, quia cum subiectum filius relationis tantum sit vnicum, tantum est vnica relatio, cuius terminus adæquatus non est quilibet filius in particulari, sed filius vagè: & ita siue sint plures, siue vnus, tantum est vnica relatio paternitatis.

Disputatio II. De speciebus relatiuorum.

Quæstio vnica. Quæ sint genera, seu species subalterne relatiuorum.

Relatiua multifariam diuidi solent, nam quædam sunt relatiua per se, & sunt illa, quæ significantur nomine

relatiuo, vt pater, & filius, simile, & dissimile: alia sunt relatiua per accidens, & sunt illa, quæ non significantur nomine relatiuo, sed absoluto, vt homo, & equus. quia enti absoluto accidentale est referri ad aliud relatione secundum esse, qua ratione substantiæ patris accidentale est habere paternitatem.

Secunda diuisio. Relatiua, alia mutua, alia non mutua, de qua iam dictum est.

Tertia diuisio est. Relatiua alia sunt æquiparantiæ, alia disparantiæ. Relatiua æquiparantiæ sunt illa, quæ habent eandem denominationem in vtroque extremo, vt duo similia, quorum vtrunque appellatur simile. Relatiua verò disparantiæ sunt illa, quæ habent diuersam denominationem in vtroque extremo, vt pater, & filius, magnum, & paruū. Tandem Aristot. 5. Metaph. aliam affert diuisionem, dicēs: Relatiua alia sunt, quæ fundantur in vnitatem & numero, alia sunt quæ fundantur in actione & passione, alia sunt, quæ fundantur in mensura, & mensurabili, cuius diuisionis mēbra singulatim examinanda sunt.

De relatiuis primi generis.

Circa relatiua primi generis aduertendum est, quòd fundari in numero, idē est

quod fundari in excessu, & disconuenientia aliqua, qualis est relatio inæqualitatis, quæ fundatur in excessu quantitatis, & relatio dissimilitudinis, quæ fundatur in disconuenientia in qualitate, & relatio diuersitatis, quæ fundatur in disconuenientia in esse substantiali, ubi etiam ponuntur relationes maioris, & minoris, magni, & parui, dupli, & quadrupli, & similes, quæ quodammodo fundantur in excessu extremorum. Alia tamen sunt relatiua, quæ fundantur in vnitate, & conuenientia, quam habent è parte rei: quia (vt diximus supra disp. 1. de vniuersi) duo indiuidua habent à parte rei vnitatem formalem, in qua fundatur hæc relatio primi generis.

2. *Aduer.*

Secundo aduertendum est, quod hæc relatio, quæ fundatur in vnitate formali, appellatur relatio identitatis, quia quæ sunt vnum formaliter, sunt idè formaliter: & ita idem est relatio fundata in vnitate, quod relatio identitatis: tamen quando hæc identitas est secundum qualitates, appellatur relatio similitudinis, qua ratione duo alba appellantur similia, quia sunt vnum formaliter in albedine: quando verò est conuenientia in re alterius prædicamenti, appellatur relatio identitatis: qua ratione duæ lineæ dicuntur eadem in

essentia lineæ in prædicamento quantitatis: vt Petrus, & Paulus dicuntur idem in ratione hominis in prædicamento substantiæ: & duæ actiones in prædicamento actionis, & sic de aliis prædicamentis: istæ tamen relationes identitatis non differunt specie, nam sicut albedo in homine, & in equo, specie non differunt, ita identitates in quantitate, & in qualitate non differunt specie, sicut è contra relatio diuersitatis inter duas quantitates, & inter duas substantias non differunt specie.

Tandem circa hæc relatiua aduertendum est, quod in illis vnitas non est proprium fundamentum, sed conditio fundandi. Cuius ratio est quia fundamentum propriè appellatur subiectum illud proximum, in quo sustentatur, & cui in hæret relatio, & ita debet esse aliquid reale, sed vnitas nihil reale est, quia solum est carentia diuisionis, carentia autem nihil est: ergo talis vnitas non propriè est fundamentum, sed conditio fundandi.

De relatiuis secundi generis.

Circa hæc relatiua primo aduertendum est, quod quando eumuniter dicitur. Relatiua secundi generis fundatur in actione, & passione, non est intelligendum, quod talis actio, aut passio

passio proprie sit fundamentum, quia relatio non potest dari sine suo fundamento, contingit autem, transacta actione manere relationem, qua ratione transacta generatione manet pater, & filius. Tantum ergo actio, aut passio est fundamentum improprie, id est, est conditio fundandi, ut diximus de unitate,

2. Adver. Secundo aduertendum est, quod inter hæc relativa quedam sunt, quæ fundantur in actione actuali, qualis est relatio inter calefaciens, & calefactum: alia, quæ fundantur in actione præterita: qua ratione relatio, quæ est inter patrem, & filium, fundatur in actione iam præterita: relatio autem, quæ fundatur in actione futura, aut impossibili, aliquando est relatio realis, nempe quando vtrumque extremum datur à parte rei, qualis est relatio inter calefactum, & calefactibile, quando vtrumque datur à parte rei: quando verò vtrumque extremum non datur à parte rei, non est relatio realis, sed ratio nis, ut relatio, quæ est inter faciendum, & faciendum, quia faciendum nondum est.

3. Adver. Tertio aduertendum est, quod etiam in hoc genere ponuntur non solum relationes, quæ fundantur in actione causæ efficientis, sed quæ fundantur in causalitate cuiuslibet alterius causæ, quando cætera requisi-

ta ad relationem realem hic concurrunt, qua ratione relatio inter recipiens, & receptum, quæ fundatur in causalitate materiali, qua subiectum aliquid recipit, ponitur in hoc genere: quæ receptio est passio: & idem est de relatione in formatis ad informatum, quæ fundatur in causalitate causæ formalis.

De relativis tertij generis.

Relativa tertij generis appellantur illa, quæ fundantur in mensura, & mensurabili, quod tam debet intelligi per mensuram quantitatis, quam de mensura perfectionis: nam si loquamur de mensura quantitatis, hoc modo est relatio realis inter locum sumptum relativum, prout dicit formaliter continentiam, & inter locatum, quia locus quodammodo est mensura locati, & omnis mensura quantitativa habet habitudinem ad mensuratum: si autem loquamur de mensura perfectionis, quæ est mensura secundum perfectionem, etiam hoc habet verum: nam hac ratione in imagine est relatio realis ad rem imaginatam, quia imago per representationem est mensura exemplaris, & scientia dicit relationem ad scibile, quia scientia quodammodo est mensura scibilis, in quantum scientia speculatur suum obiectum,

regulando eius veritates, & reducendo illas ad sua principia, & quamuis omnis potentia, in quantum qualitas est, dicat ordinem secundum dici ad suum obiectum, tamen etiam dicit relationem secundum dici huius tertij generis, in quantum quodammodo est mensura sui obiecti per proportionem, & commensurationem, quam habet cum illo: tamen si cut mensura est duplex, alia actualis, alia quasi potentialis, ita est duplex relatio: nam alia est inter mensuram, & mensuratum actuale, alia est inter mensuratum, & mensurabile, si utrumque extremum sit à parte rei: nam semper conditiones supra allatæ obseruandæ sunt.

Ex dictis patet, quod omnia relatiua tertij generis sunt non mutua, nam quamuis à mensura, ad mensurabile sit relatio realis, contra tamen à mensurabili ad mensuram tantum est relatio rationis, quæ est extrinseca denominatio. Et ratio est, quia sicut colorem esse visum, est extrinseca denominatio à visione actuali, & esse visibile, est extrinseca denominatio à visione possibili, ita esse aliquod mensuratum, aut mensurabile, tantum est extrinseca denominatio à mensura mensurante, vel potente mensurare quia nihil ponit in re mensurata, sicut neque visio ponit aliquid in colore: tum etiam, quia

ut in extremo aliquo sit relatio realis, debet habere dependentiam realem ab alio (ut visum est supra) mensurabile autem non dependet à mensura, sicut mensura pendet à re mensurata, tanquam ex obiecto, ad quod ordinatur, qualiter imago dependet ex suo obiecto, quod repræsentat, non tamen obiectum ab imagine, & ita à mensurabili ad mensuram non est relatio realis, sed rationis: & ideo hæc relatiua tertij generis appellantur non mutua.

Vbi aduertendum, est, quod etiam in primo, & secundo genere sunt aliquæ relationes non mutua: nam relatio diuersitatis inter creaturam, & Deum, quæ ponitur in primo genere, est non mutua, nam quamuis à creatura ad Deum sit relatio realis, tamen è contra à Deo ad creaturam tantum potest esse relatio rationis iuxta doctrinam supra traditam. Similiter inter creaturam, & Creatorem etiam est relatio effectus ad causam, quæ fundatur in actione, nempe in creatione, & ita pertinet ad secundum genus, & tamen etiam est non mutua nam quamuis ex parte creaturæ ad Creatorem sit relatio realis, non tamen è contra à Creatore ad creaturam. Unde differentia obseruanda est inter hæc relatiua, quod relatiua tertij generis omnia sunt non mutua: relatiua autem primi, &

mi, & secundi generis, quibus
ali uasint mutui, sed non em
nia, & ita utriusque solum il

lud extremum, quod est relati
uum, ponitur in hoc prædica
mento. De quo sint satis.

CAPVT DE QV ALITATE.

Equali.

Intentum Aristot. in
hoc ca. est agere de
qualitate. Duo agit.

In prima parte ad
ducit definitionem qualitatē,
& eius species. In secunda par
te adducit proprietates illius.

Ad primam partem acceden
tes, sic definit Aristot. quali
tatem: *Qualitas est, qua quales esse*

dicimur. Qualiter ab albedine
aliquis appellatur albus. Addu
cit deinde quatuor species su
balternas illius. Prima est. Ha
bitus, & dispositio quæ in
quit, differunt, nam habitus

est qualitas difficile mobilis
a subiecto, & permanentior
in illo, qualis est habitus vir
tutis, & habitus scientiæ. Dis
positio verò est qualitas facile
mobilis a subiecto, ut calor
& frigus, nisi forte temporis
diuturnitate, ita firmiter ad
hæreat subiecto, ut fiant diffi
cile mobiles, tunc enim, inquit
huiusmodi nualitates habitus
vocari possunt.

Subdit autem, quòd omnis
habitus est dispositio quædam.

Pro quo aduertendū est, quòd
hoc nomen, dispositio dupli
citer sumitur. Primo stricte
prout distinguitur contra ha
bitum, & hoc modo habitus
non est dispositio. Secundo, su
mitur largo modo pro qualita
te disponente aliquo modo su
biectum, & hoc modo proposi
tio est genus ad habitum, & dis
positionem proprie dictam,
quia utrumque quodammodo
disponit subiectum, in quo est
& hoc modo appellatur habi
tus dispositio.

Secunda species qualitatē
est naturalis potentia, & im
potentia: Naturalis potentia
appellatur illa qualitas, per
quam naturaliter aliquid ope
ramur, ut potentia visua, per
quam videmus: Naturalis ve
rò in potentia est qualitas, per
quam resistimus accidentibus,
ita ut non facile possint nos im
mutare, quæ ratione durum re
sistit accidentibus, ut per sa
nitatem non facile immute
tur ab accidentibus contra
riis.

*Dupliciter
sumitur dis
positio.*

2. Species.

Tertia

*Qualitas est, qua quales esse
dicimur.*

*Qualiter ab albedine
aliquis appellatur albus.*

*Qualitas est, qua quales esse
dicimur.*

*Qualitas est, qua quales esse
dicimur.*

*Qualitas est, qua quales esse
dicimur.*

Tertia species qualitatis est passio, & passibilis qualitas; *Passio*, inquit, est qualitas cuius transiens à subiecto, causa est ex perturbatione aliqua. Qualis est color rubeus ex verecundia proueniens, aut color pallidus ex subita alia mutatione, quæ qualitates citò transeunt: nam si huiusmodi qualitates, inquit, sint permanentes diu, & naturales, tunc non vocantur passionis, sed passibiles qualitates, qualis est color rubeus, & pallidus proueniens à propria natura, & complexionis; *Passibilis verò qualitas*, inquit, est qualitas illa, per quam in sensibus aliqua immutatio fit. Qualiter dulcedo immutat gustum, & calor, & frigus immutant tactum, & ideo, inquit, passibilis qualitas appellatur, non quia ipsa aliquid patitur, sed quia alia patiuntur ab illa.

Species.

Quarta species qualitatis est forma, seu figura, ut quadrangulus, & curvitas; In qua, inquit, specie non sunt collocanda rarum, & densum, asperum, & lenis, & similia, quia ista potius dicunt positionem partium quantitatis, quam qualitatem, quia rarum habet partes veluti dispersas, densum vero coagulatas.

In secunda parte capituli adducit tres proprietates qualitatis. Prima est habere contrarium, qualiter albedo, & ingredo contraria sunt: y-

biaduertit, quod quando alterum contrarium est qualitas, etiam alterum debet esse qualitas, ut albedini contrariatur qualitas, quæ est nigredo: hæc tamen proprietas, inquit, non conuenit qualitatibus omnibus, quia ratione lumen, quod qualitas est, non habet contrarium, & colores medij, inquit, ut viride, & cæruleum non habent contrarium.

Secunda proprietas est suscipere magis, & minus; quia ratione unum album est magis album, quam aliud, quia proprietas etiam non conuenit omnibus qualitatibus, quia ratione triangulus in ratione figuræ, non est magis triangulus quam alius, sed solum secundum extensionem, & quantitatem.

Tertia proprietas est, quod secundum qualitates, dicamur similes, vel dissimiles, nam dissimilitudo, aut similitudo fundatur in qualitate.

Vltimo dubitat Aristoteles, quomodo fieri possit, quod scientia ponatur in hoc prædicamento, cum etiam ponatur in prædicamento relationis. Ad quod respondet primo, quod quamvis scientia in communi sit relatiua, non tamen eius species: nam Grammatica nullius dicitur Grammatica: sed quia hæc solutio non erat ad eam vera, nam reuera omnis scientia dicit ordinem

dinem ad suum scibile. Respondet secundo, & melius, quodd secundum diuersas considerationes ponitur in diuersis prædicamentis, nam in quantum est habitus ponitur in hoc prædicamento, in quantum vero est relatiua, in prædicamento relationis. Hæc de hoc capite.

Circa litteram.

Dubitant autores circa litteram huius capituli, quæ ratione hoc prædicamentum inscribatur ab Aristotel. nomine abstracto, & concreto nempe de qualitate, & quali, cum alia prædicamenta vnico nomine inscribantur, nempe de substantia quantitate, &c. Cuius ratio esse potuit: nam alia prædicamenta explicata habent rationes peculiare nobis notas, per quas explicari possunt, vt quantitas per habere extensionem & diuisibilitatem, & relatio per ordinem ad terminum, tamen qualitas non potest, ita commodè explicari, nisi per suum effectum formalem, qui est facere quale.

Dubitant secundo autores, quare Aristotel. dicat colores medios non habere contrarium, nam reuera viridi contrariatur fuscum, cum tamen sint colores medij. Respondet bene Toletus, cau-

sam esse, quia perfecta, & prima contrarietas tantum est in coloribus extremis, nam perfecta contraria, illa sunt, quæ sub eodem genere maxime distant: constat autem quod maxime distant colores extremi, vt album, & nigrum, quam colores medij, nam isti contrariantur inter se, in quantum quodammodo accedunt ad colores extremos, nam quia viride quodammodo accedit ad album, contrariatur fusco, quod quodammodo accedit ad nigrum, & ita non sunt perfecte contraria sicut colores extremi. His circa litteram adnotatis in hoc capite tantum vnica disputationem instituemus, in qua naturam qualitatis in communi, & in particulari explicabimus.

Disputatio vnica de natura, & essentia qualitatis in communi, & in particulari.

Quæst. I. Quæ sit essentia qualitatis, & de eius proprietatibus.

Circa primum, quod quæstio inquit, nempe, quæ sit essentia qualitatis, notandum est ex Arist. 5. Meta. 14. quod qualitas multis modis sumitur: nam primo sumitur

*Qualitas
quod modis
sumatur.*

pro differentia essentiali alicuius rei in quo sensu Porphy. cap. de specie dixit, quod differentia prædicatur in quale essentialiter, & qualitas hoc modo accepta diuagatur per omnia prædicamenta, quia in omnibus reperiuntur differentie essentialiter, per quas superiora diuiduntur in inferiora.

Secundo sumitur qualitas pro quocumque accidenti, in quo sensu Porphy. cap. de accidenti dixit, quod accidens prædicatur in quale accidentali ter, & qualitas hoc modo accepta etiam diuagatur per nouè prædicamenta accidentium.

Tertio, & ad nostrum propositum, sumitur pro peculiari accidenti, quod ponitur in hoc prædicamento, cuius naturam, & essentiam inuestigamus.

Hæc autem qualitas definitur hoc modo: *Qualitas est, quæ quales dicuntur esse.* Quæ definitio potius est quædam descriptio, quàm definitio perfecta, ut in hoc cap. docent Sotus, Tolet. & Caiet. & ratio est quia non definitur per notius nam ita ignotum est, quod sit quale, sicut quod sit qualitas, quia quale a qualitate denominatur, & ita illa non est appellanda vera definitio, sed aliqua descriptio. Supponit enim Arist. vulgarem notitiam confusam, quæ vulgo haberi solet de concreto quale, & per illud formam ipsam, quæ

est qualitas, definit, & reuera non ita facile potest assignari vera qualitatis definitio, quia sua essentia non est adeo nobis nota, & ita non potest satis clare definiti.

Tamen contra hanc Arist. definitionem posset aliquis obicere, quia videtur Arist. committere circulum: nam primo ait: *Qualitas est, quæ quales dicuntur esse.* Postea verò post connumeratas species qualitatis, ait, quod illa connumerata qualia dicuntur per qualitatem: ergo committitur circulus. Respondetur negando committi circulum: quia in prima definitione definitur qualitas in communi postea vero definitur quale, non per qualitatem genericam iam antea definitam, sed per qualitates in particulari connumeratas: nam post connumeratas species dixit Arist. quod ab illis qualitativibus denominamur quales, & ita non committit circulum.

Addo præterea contra Missum, & alios in hoc cap. hanc definitionem non esse descriptiuam, sed essentialem, quia qualitas definitur hic per effectum formalem, quem apta est tribuere, nempe per hoc, quod est facere quale: nam sicut album est effectus formalis albedinis, ita quale est effectus formalis qualitatis: sed tribuere suum effectum formalem essentialiter est formæ: ergo hæc defini-

definitio essentialis est, & quid
ditatiua, licet non ita perfecta.

Circa proprietates qualita-
tis ab Arist. adductas aduer-
tendum est, quod prima illa pro-
prietas nempe habere contra-
rium, non conuenit omni qua-
litati, ut in expositione textus
dictum est: imo nec conuenit
soli qualitati, quia, ut ait Arist.
cap. sequenti, etiam actiones
sunt propriæ contrariæ inter
se, ut calefactio, & frigefactio.

Circa secundam proprieta-
tem, quæ est suscipere magis,
& minus, aduertendum est,
quod inter qualitates, quædam
sunt, quæ appellantur qualita-
tes graduales, & sunt illæ, quæ
habent gradus secundum quos
possunt intendi, & remitti, qua-
les sunt calor, & frigus, & al-
iæ qualitates huius rationis, &
istæ suscipiunt magis, & minus
quia habent partes graduales,
secundum quas possunt habe-
re magis, & minus. Aliæ verò
sunt qualitates, quæ non ha-
bent gradus, ut figura, neque
enim est vna figura intensior
alia, quamuis vna sit maiora-
lia per accidens ratione quan-
titaris, in qua est, & istæ quali-
tates non suscipiunt magis, &
minus. Adde præterea, quod
hæc proprietas non conuenit
solum qualitati, nam ut Arist.
ait cap. sequenti, etiam actio
suscipit magis, & minus, qua ra-
tione vna calefactio, aut vna il-
luminatio est maior alia.

Solet etiam dubitari circa
hanc proprietatem vtrum so-
lum conueniat concretis, vel
etiam abstractis, vel vtrum non
solum calidum, sed etiam ca-
lor in se suscipiat magis, & mi-
nus. Tolet. & Masi in hoc cap.
existimant solum conuenire
concretis, quorum fundamen-
tum est, quia Arist. in hoc ca-
pit. ita insinuare videtur, quod
fundamentum friuolum est.
Nam Arist. solum id docet de
qualitatibus, quæ non sunt gra-
duales: ponit enim exemplum
in figura triangulari, aut circu-
lari, figura autem non est qua-
litas gradualis. Quare melius
respondent Platonici, non so-
lum concreta, sed etiam abstra-
cta qualitatis recipere magis,
& minus: imo concreta hoc ha-
bere ratione formæ, quæ est
abstractum, & ratio est apta,
quia calidum denominatur ta-
le à calore: ego impossibile est
quod sit magis calidum nisi à
maiore calore: ergo etiam qua-
litates ipsæ in se recipiunt in-
tensionem. Nec mirum est,
quia in se habent partes gradua-
les secundum quas intendi, &
remitti possint.

Vltima proprietas qualita-
tis est, ut secundum illam dica-
mur similes, vel dissimiles, cir-
ca quod nihil peculiare ani-
maduersione dig-
num est.

(3.)

Quæst. II. Quid sit habitus, & dispositio, & qualiter se habeant.

VEniamus iam ad singulas species qualitatis explicandas, quod suo ordine præstandum est. Pro cuius intelligentia aduertendum est, quod tam habitus, quam dispositio multis modis sumi possunt. Primo sumitur habitus, pro quacunque forma positiua, cuiuscunque prædicamenti sit. In quo sensu dici solet, quod priuatio, & habitus opponuntur priuatione, id est priuatio, & forma, qua priuat.

Secundo sumitur habitus pro actu aliquid habendi, qualiter dicimus aliquem habere vestem, vel arma, & hoc modo habitus non pertinet ad hoc prædicamentum, sed ad prædicamentum habitus.

Tertio, sumitur pro quadâ facilitate, quam quis habet ad operandum suauiter, & prompte, quæ quia ex pluribus actibus solet generari, idem habitus hoc modo appellatur ab Aristotel. difficile mobilis, & hoc modo habitus pertinet ad hoc prædicamentum.

Similiter dispositio multis modis sumitur. Nam primo sumitur pro dispositione, & ordine, quem habent partes in ordine ad locum. Secundo sumitur dispositio pro illa qua-

litate, quæ disponit subiectum ad operandum, & quando hæc est pluribus actibus acquisita, ita ut sit difficile mobilis, appellatur habitus, quando vero est facile mobilis a subiecto, appellatur dispositio.

His suppositis, circa essentiam habitus, conueniunt omnes, qui recte sentiunt, habitum esse quandam qualitatem, quæ tribuit potentie facilitatem, ut operetur, & ita habitus non est necessarius ad simpliciter operandum, quia absque habitu, possumus aliquid operari, sed solum est necessarius ad facile, & prompte operandum: Loquor autem in habitibus naturalibus, quos secundum vires naturæ acquiritur: nam de habitibus supernaturalibus, quales sunt habitus à Deo infusi, ut habitus charitatis, est res Theologica disputare, utrum requirantur ad simpliciter operandum.

Maiorem ergo habet difficultatem, quæ sit essentia dispositionis: nam de hoc omnes, non eodem modo loquuntur. Quidam dicunt, quod ut aliqua qualitas sit dispositio, non est necessarium, quod sit operatiua, & disponat subiectum in ordine, ad operationem; sed satis est esse qualitatem, quæ subiectum bene, aut male efficiatur in ordine ad se, id est quæ in se bene, vel male se habeat.

Essentia habitus.

Habitus quot modis.

Dispositio quot modis.

Sed hæc sententia falsa est, quia nulla qualitas est; imò nullum accidens, quod subiectum non se habeat bene, vel male, in ordine ad se, quia si est accidens connaturale, subiectum bene se habet cum illo, si autem est accidens, contra naturam subiectum, male se habet cum illo, ut aqua cum calore: ergo bene, vel male se habere, non sunt differentie pertinentes ad hoc prædicamentum specialiter. Atque adeò nec sunt propriæ differentie dispositionis, quæ ponuntur, in hoc hoc prædicamento: ergo ad rationem dispositionis opus est, quod disponat subiectum, vel in ordine ad aliquam operationem, vel in ordine ad receptionem. In ordine quidem, ad operationem, qualiter species intelligibiles, disponunt intellectum, ut intelligat. In ordine verò ad receptionem qualiter calor disponit lignum, ut in materia prima illius introducatur forma ignis, ab igne comburente illud.

Sed obiicies, in hac specie dispositionis ponitur sanitas, & morbus, quæ ad nullam operationem per se disponunt. Et Theologi in hac specie ponunt gratiam iustificantem, quam tamen dicunt, non esse immediate operatiuam. Sed respondetur ad primum, quod morbus formaliter loquendo,

nihil reale est, quia formaliter loquendo, consistit in priuatione sanitatis, quamvis pro materiali dicat qualitates illas convenientes, quæ inducunt morbum, illæ saltem disponunt ad corrumpendam vitam animalis, sanitas autem saltem disponit subiectum, ut bene suas operationes eliciat, quia sanitas nihil aliud est, quam ipsæ qualitates bene temperatæ, quod quando hoc habet, illæ qualitates bene operantur, & ita medici dicunt, quod morbus lædit operationes sensibiles.

Ad aliud de gratia dico, quod quamvis gratia non sit immediate operatiua, tamen operatur mediatis virtutibus supernaturalibus. De quo latius Theologi.

Solum ergo superest difficultas in hac questione, utrum habitus, & dispositio, specie differant. Prima sententia affirmat, habitum, & dispositionem esse eandem prorsus qualitatem operatiuam, ita ut eadem qualitas, quæ est in potentia aliqua, dum remissa est, appelletur dispositio, dum vero intensa est, & difficile mobilis, appelletur habitus. Ita tenet Simplicius, Boetius, & Albertus in hoc capite. Et probari potest, quia habitus, & dispositio, tantum differant secundum Aristot. per hoc quod est facile, vel difficile dimoueri.

Difficultas

1. Sententia

Sed istæ differentie accidentales sunt : ergo tantum differunt accidentaliter. Probatur minor, quia idem calor secundum speciem est facile mobilis ab unico subiecto, nempe ab aqua, ab igne verò est difficile mobilis: ergo istæ differentie accidentales sunt respectu eiusdem qualitatis, atque adeo non variant speciem essentialem.

Secundo, quia una species nunquam potest fieri alia, neque enim homo fit equus, aut e contra, sed dispositio quando est diuturna in subiecto fit habitus: ergo non differunt specie habitus, & dispositio.

Tertio, quia non omnis habitus est difficile mobilis: nam habitus. Fidei humanæ habet causas facile mobiles; quia innititur testimonio humanæ, quod fallibile est: ergo etiam ipse habitus est facile mobilis.

Contraria tamen sententia nobis tenenda est nempe habitum, & dispositionem esse qualitates specie essentialiter diversas. Ita tenet San. Thom. *quæst.* 49. art. 2. quem sequuntur Scotus, Tolet. & Caset. *Fonscæ.* 5. *Metaph.* c. 14. Et ratione probatur, quia repugnat eandem qualitatem esse natura sua facile mobile, & natura sua difficile mobile, eo quod sunt differentie contrarie, atque adeo repugnantes in eadē specie: sed habitus natura est difficile mo-

bilis, & dispositio natura sua facile mobilis: ergo distinguuntur specie.

Ut tamen probetur minor, in qua est tota huius rei difficultas, advertendum est primo quod inter effectus, quidam sunt, qui ut iam facti conserventur, dependent à sua causa producente in fieri, & conservari, quale est lumen: nam lumen, ut conservetur, indiget actuali concursu luminosi, & illo ablato perit. Alij verò sunt effectus, qui postquam facti sunt à causa aliqua, non indigent alterius concursu illius causæ, ut conserventur, qualis est albedo: nam semel producta conservatur, etiam deficiente illa causa, quæ illam produxit.

Secundò advertendum est, quod per effectus internos, quales sunt actus intellectus, & voluntatis, producuntur quædam qualitates, quas nos appellamus dispositiones, qualiter per actum intellectus producit verbum mentis, quod est conceptus formatus de re intellecta, & aliquando ex frequentatione pluriū actuum producitur habitus quidam, quæ sunt facilitates quædam, quibus potentie internæ melius operantur. est tamē differentia, nam habitus semel producti diu permanent & non indigent, ut conserventur concursu causæ, quæ illos produxit: nam cessante omni actu, adhuc.

adhuc conseruatur habitus. Cuius rei argumentum est, quia in dormientibus conseruantur habitus; nam ex eo quod quis dormiat, non idèò amittit habitum scientiæ: tamen illæ dispositiones, quæ sunt termini producti per actus internos, qualiter verbum mentis est terminus intellectiōis, dependent ab ipsa actione potentiæ internæ in fieri, & conseruari, qua ratione transacta intellectiōe etiam definit esse verbum, & conceptus formatus de re. Hinc ergo patet probatio illius minoris: nam habitus non indigent actuali concursu potentiæ, vt conseruentur: ergo natura sua sunt diuturniores in potentia, & difficile mobiles: & dispositiones, & verbum mentis indigent actuali concursu potentiæ, vt conseruentur, qui faciliè deficit: ergo natura sua sunt facile mobiles: ergo habitus, & dispositio differunt specie.

Ex dictis sequitur, quæ ratione verum sit, quod ex pluribus actibus sit habitus: neque enim intelligendum est, quod ipsi actus potentiæ sint causa productionis habitus: quia vt Aristotel. ait 5. Physicorum. *Ad actionem non est actio*, id est, vna actio non est causa efficiens alterius actionis: sed illa productio, qua habitus fit in potentia, est actio quædam: ergo ista non fit efficienter ab

actibus ipsius potentiæ: quare habitus effectiue, causatur ab illa qualitate producta per tales actus, quæ est dispositio; & ita dici solet, quod dispositiones sunt causæ habitus: nam illa dispositio producta per vltimum actum, ad quem consequuntur habitus, est causa efficiens ipsius habitus.

Sed dices: Habitue causatur ab vltima dispositione: sed hæc est facile mobilis, quia est dispositio: ergo etiā ipse habitus est facile mobilis. Probo consequentiam, quia habet causas facile mobiles.

Quod argumentum aded viris doctis visum est efficax, vt propter illud asseruerint, habitum, & dispositionem essentialiter non differre. Sed certe miror, virum doctum ita leui argumento fuisse conuictum, quia habitus ex omnium sententia, non pendet à sua causa productiua in conseruari, sed solum in fieri; & ita quanuis cesset, dispositio illum produciens, ad huc manet habitus, & non est facile mobilis.

Ex dictis sequitur secundò, quare istæ qualitates, quæ sunt dispositiones, appellantur dispositiones, scilicet, quia disponunt habitum, & ita disponunt potentiam, vt per habitum aduenientem facile operetur, vel saltem disponunt potentiā ad aliquid recipiendum iuxta supra dicta.

Tertio sequitur, quod in hac specie, ponuntur omnes species impressæ, scilicet species illæ, quæ ab obiectis imprimuntur in potentia cognoscitiva, ut cognoscat: nam si illæ species indigeant actuali concursu obiecti, ut perseverent, dicuntur dispositiones, quia sunt facile mobiles, deficiente illa causa, quales sunt omnes illæ species sensibiles, productæ ab obiectis in sensibus, de quibus plura in libro de anima: & quales etiā sunt illæ qualitates, quæ producuntur per sensationes, tam internam, quam externam, & per intellectiōem, aut volitionem, quæ pendent in fieri, & conservari à tali actione: si verò tales species impressæ, natura sua possint conservari, deficiente causa productiva illarum, quales sunt species intelligibiles, quæ conservantur semper in intellectu sunt habitus, quia sunt difficile mobiles à potentia: & ita quandois non tribuant tali potentie facilitatē ad operandū, sicut alij habitus acquisiti, ex pluribus actibus tribuunt, tamen appellantur habitus, in quantum sunt difficile mobiles à potentia.

Supereft respondeamus ad argumenta contrariæ sententiæ. Ad primum, quod esse aliquid facile, vel difficile mobile, contingit duobus modis. Primo per accidens, quæ ratio-

ne calor maxime intensus est difficile mobilis à subiecto, propter maximam eius intensiōem: tamen sicut habere illam intensiōem, accidentale est illi esse difficile mobilem, quia natura sua, facile mobilis est. Alia sunt, quæ natura sua difficile mouetur à subiecto, quales sunt habitus, quia frequentatione plurimā, actuum natura sua acquiruntur. Quare ad argumentū respondetur, quod esse facile, vel difficile mobile à subiecto per accidens, & ab extrinseca, reuera sunt differentiæ accidentales, ut patet de exemplo caloris: tamen esse aliquid facile, vel difficile mobile, natura sua sunt differentiæ essentielles, quæ eidem rei convenire non possunt.

Ad secundum respondetur, quod aliquid esse habitum, contingit duobus modis. Primo secundum rem, & hoc modo potius quam dispositio, quavis diuturna, sit habitus, quia differunt specie: alio verò modo aliquid sit habitus, tantum secundum modum, & est, quando ab extrinseco sit difficile mobile: tamen reuera natura sua non est tale: & hoc modo ait Aristoteles, quod quando dispositio est diuturna, ut morbus sit habitus, nempe secundum modum quia habet quendam modum habitus, in quantum est ab extrinseco difficile mobilis, quia

famen natura sua, non habet hoc, non sit habitus secundum rem.

Ad tertium, quod etiam habitus fidei, est difficile mobilis: nam quauis obiectum for male, & motiuum fidei humana, sit testimonium humanum, tamen efficienter nō causatur, nisi ex frequentatione plurium actuum: & quia non dependet ab illis in conseruari, ideo est natura sua difficile mobilis, & diu permanet.

Quæst. III. Quid sit naturalis potentia, & impotentia.

Quot modis sumatur potentia.

Circa naturam potentia aduertendum est, quod potentia sumitur duobus modis. Nam primo sumitur pro potentia obiectiua, quæ appellatur potentia illa, quam habent res nondum existentes, vt sunt, quæ potentia nō est aliud, quam ipsa essentia rei possibilis, quæ ex se non repugnat fieri: & potentia hoc modo sumpta transcendit per omnia prædicamenta, sicut res possibles fieri per omnia prædicamenta transcendunt. Alio modo sumitur potentia, pro quadam qualitate, quæ est principium operandi, de qua nunc agimus, quam definit Aristor. 5. Metaphys. cap. 12. in hunc modum. *Potentia actiua est principium transmutandi aliud,*

*in quantum aliud, id est, est principium causandi mutationem in aliquo subiecto. Per quā definitionem solum definitur potentia actiua, actione transeunte: de hac enim verificatur, quod est principium transmutandi aliud per actionem transeuntem ad illud: tamen si velimus definire potentiam actiuam in communi, prout comprehendit potentiam actiuam, actione immanenti, & potentiam actiuam a ratione transeunti, sic definienda est. *Potentia est qualitas, quæ est primum principium operandi.* Per quam definitionem distinguitur potentia ab habitu, quia habitus non est primum principium operandi, quia sine illo, potest fieri operatio, sed est quædam qualitas superaddita potentia, quæ iuuat potentiam, vt facile, & prompte operetur. Distinguitur etiam à dispositione, quia dispositio est quædam qualitas superaddita potentia, quæ disponit illam, vt in illa introducatur habitus, quia dispositiones sunt causa habitus, vt dictū est. Per hanc etiam definitionem reiciuntur à ratione potentia omnes species intelligibiles, & sensibiles: istæ enim non sunt primum principium operandi, sed sunt quædam qualitates, superadditæ potentiis, & iuuantes illas ad suas operationes, vt late dicetur in libris de anima.*

Sed obijciēs : Quando substantia producit in se primum accidens, est primum principium operandi, quia cum non sit dare aliud accidens, prius producit substantia illud accidens tanquam primum principium operandi: sed substantia nō est qualitas, qualis est potentia: ergo hæc definitio non est exacta. Respondetur, quod substantia est primum principium operandi substantiale: nos verò loquimur de primo principio operandi accidentali.

Ex dictis sequitur, quam verum sit, quod communiter dici solet, quod quantitas; relatio, & res aliorum prædicamentorum, non sunt operatiuæ, quia omne operandi principium est qualitas: nam si est primum principium operandi, est potentia, quæ est qualitas: si autem est principium superadditum potentia, etiam est qualitas, nempe habitus, aut dispositio: ergo nihil, præter qualitatem est principium operandi.

Hoc supposito dubitatur primo circa hanc speciem, utrum in ea ponatur potentia passiva, ita quod non solum potentia actiua, sed etiam potentia passiva sit qualitas. Fere communis sententia asserit, etiam potentiam passiuam pertinere ad hanc speciem qualitatis. Nobis tamen dicendum est, potentias passivas, non poni in

hoc prædicamento qualitatis, sed diuagari per alia. Probat, quia potentia passiva, quæ habet materia prima, ad recipiendas formas secundum omnes, est quid substantiale, & ponitur in prædicamento substantiæ, quia est ipsa essentia materiæ, quæ ex sua essentia, est pura potentia ad omnes formas: ergo similiter potentia passiva, quam habet quantitas ad aliquid recipiendum, est ipsa quantitas, cui ex se non repugnat aliquid recipere, & ita hæc potentia, debet poni, in prædicamento quantitatis: ergo potentia passiva, diuagatur per plura prædicamenta.

Secundo, quia potentia, quæ habet forma ad informandum, non distinguitur ab essentia ipsius formæ, sed est ipsa forma ex sua essentia, habens vim ad informandum: ergo similiter potentia, quam habet causa materialis ad recipiendum, non distinguitur ab essentia ipsius rei receptiue. Et ratio à priori est, quia ad recipiendum factis est, quod res recipienda, non repugnet subiecto, ut subiectum possit illam recipere: & ita non oportet superaddere qualitatem, quæ sit principium recipiendi; sed ipsa res ex sua essentia, habet potentiam passiuam: tamen ad agendum, quia substantia non est immeditte operatiua, ut dicemus.

mus in Physica, oportet sup-
raddere illi aliquam virtutem,
& potentiam actiuam, & ita
pertinet ad diuersum prædica-
mentum, nempe ad prædica-
mentum qualitatis.

Addo Aristotelem vocaf-
se hanc qualitatem naturalem
potentiam, quia frequenter, &
vt in plurimum hæc potentia
actiua in est à natura, tamen nõ
semper hoc est necessarium,
nam calor præternaturam exi-
stens in aqua adhuc est poten-
tia calefactiua, quia est primũ
principium, quo aqua calefit,
non tamen est naturalis illi.

Et hinc rursus infero, ali-
quando eandem qualitatem cõ-
sideratam secundum diuersas
rationes formales pertinere ad
diuersas species qualitatis: nã
calor aquæ, in quantum dispo-
nit illam, vt in ea recipiatur for-
ma ignis, est in specie disposi-
tionis: in quãtũ vero est prin-
cipium, quo aqua operatur est
in specie potentie.

Circa in potentiam dubiũ
est, an sit qualitas aliqua diuer-
sæ speciei. In qua re dicendum
est, potentiam, & in potentiam
non differre specie, sed vtram
que esse qualitatem actiuam,
quæ quatenus agit resistendo
contrarijs, dicitur potetia: qua
ratione, inquit Aristotel. duri-
ties est potentia actiua, quia ob-
stat diuisioni, in potentia vero
est qualitas actiua, quatenus iu-
uat ad effectum non congruen-

tem ipsi rei, qua ratione molli-
ciem appellat naturalem impo-
tentiam, quia non solum non
resistit diuisioni, sed iuuat ad
illam.

Pro quo aduertendum est,
quòd inter qualitates quedam
sunt, quæ producunt sibi simi-
lem, quæ ratione calor produ-
cit calorem: & hoc modo mol-
le, & durum, non sunt actiua,
quia si apponas corpus durũ
iuxta aliud molle, nunquam
corpus durum producet in al-
lio suam duritiem. Aliæ vero
sunt qualitates, quæ saltem pro-
ducunt alium effectum diuersæ
rationis ab illis, qua ratione
quantis color nõ producat al-
lium colorem, tamen produ-
cit species visibiles in potentia
visiua, & hoc modo durities,
& mollicies sunt qualitates ac-
tiuæ, quia contingit, corpus
durum hebetare aliud corpus,
qua ratione gladius percuciens
corpus durum hebetari solet,
& mollicies quodammodo
iuuat, vt res faciliẽ diuida-
tur.

Pro quo rursus aduertendũ
est, quòd impotentia nõ
sumitur hic priuatiuè pro pri-
uatione potetie, quia hoc mo-
do non est qualitas, sed nihil,
quia priuatio nihil est, sed su-
mitur pro qualitate positiua fa-
cile cedente contrarijs, imò
quodammodo iuuante.

Tandem aduertendum est,
quòd in hac specie potentie

ponuntur omnes potentie rei animatae, quales sunt omnes sensus, tam externi, quam interni, & potentia generatiua, nutritiua, & similes, siue sint potentie rei in animatae, qualis est grauitas, & lenitas: istae enim sunt potentie, per quas leuia, & graua causant suos motus, qualis etiam est calor, qui est potentia, per quam ignis calefacit, & frigus est potentia per quam aqua frigescit: & sic de alijs

Questio. III. Quid sit passio, & passibilis qualitas.

PRO cuius intelligentia aduertendum est, quid passio sumitur multis modis: nam primò sumitur passio, prout significat propriam passionem: & hoc modo potest diuagari passio per plura prædicamenta, qua ratione dicebamus cap. de quantitate, quòd relatio mensuræ ad mensuratū est propria passio illius, cum tamē talis relatio sit de prædicamento relationis. Aliquādo vero talis passio est qualitas, quæ est potentia, qua ratione sensibilis est qualitas, quæ est potentia ad ridendum: & ita non agimus hic de passione hoc modo acceptæ.

Secundò sumitur passio, prout idem est quod receptio

nam omne recipere, est pati: & hoc modo pertinet passio ad prædicamentum passionis. Tertiò sumitur passio pro passione, quæ est quidam actus appetitus sensitui, qua ratione ira, vel amor appellatur passio, qui actus an sint propriæ actiones de prædicamento actionis, vel potius qualitatis, non est huius loci disputare, sed pertinet ad libros de anima. Modò vero dicamus cum Thomistis, huiusmodi actus appetitus sensitui esse actiones de prædicamento actionis, & ita non poni in hoc prædicamento.

Quartò ergo sumitur passio ad nostrū propositum pro quadam qualitate cito transiente, quæ ex subita mutatione causatur, qualis est, inquit Aristoteles, color rubeus ex vercundia proueniens: & ita istae qualitates appellantur ab Aristotele passionem, quia ex passione, & subita mutatione causantur.

Passibiles vero qualitates vocat Aristoteles illas, quæ aliquam mutationem in sensibus ingerunt, qualiter dulcedo immutat gustum, & omnes alię qualitates sensibiles immutāt sensus: & ita (vt optime Aristoteles ait, non appellantur passibiles qualitates, quia ipse aliquid patiantur, sed quia sensus patiantur ab illis.

Hoc supposito, dicendum est in hac re, passionem, & passibilem qualitatem non differre

*Respondetur
quest.*

ferre essentialiter loquendo, sed tantum accidentaliter, per hoc, quod causatur ex subita aliqua mutatione, vellet causa diuturna, quod est esse facile, vel difficile mobile per accidens. Quæ sententia communis est, & probatur, quia Arist. appellat passionem colorem palidum ex subita mutatione prouenientem: sed hic color non differt specie à colore palido proueniente ex complexionem naturali, quæ ratione appellatur ab Aristot. passibilis qualitas, quia infert passionem in sensibus, immutando illos: ergo passio, & passibilis qualitas non differunt specie, quia quod fiat color ex causa subita vel causa diuturna, accidentale est illi, sique variat eius essentiam.

Addo præterea, in hac specie poni omnes qualitates sensibiles, ut colores, sapores, & aliæ, quia istæ omnes immutant sensus, imo etiam ponuntur in specie potentie, in quatuor sunt primum principium operandi quæ ratione color est principium producendi species visibiles, & sonus species audibiles, & sic de alijs: quia (ut supra dicebam) eadem qualitas secundum rem, diuersimodè tamen considerata, ponitur in pluribus speciebus. In hac etiam specie ponitur lumen, quia etiam immutat visum: imo etiam est de specie potentie, si confide-

retur, ut est potentia ad illuminandum.

Quæst. V. Quid sit forma, & figura.

Circa hanc speciem breuiter notandum est, quod forma sumitur multis modis: nam primò sumitur pro forma substantiali, quæ ratione ponitur in predicamento substantie, saltem reductiue, quia est pars substantialis.

Secundo sumitur pro forma accidentali, & hoc modo diuagatur per omnia predicamenta accidentium, quia quantitas, & qualitas, & alia predicamenta accidentalia, sunt forme accidentales.

Tertio, & ad nostrum propositum sumitur pro figura, nam id, quod à Mathematicis appellatur figura, à Physicis appellatur forma, quæ ratione dicimus, quod forma Cathedræ est figura illius, & ita in proposito forma, & figura solum differunt nomine, & hæc figura potest definiri hoc modo: *figura est qualitas terminatiua quantitatis*, in qua specie ponuntur omnes figure, ut triangulus, quadrangulus, & aliæ.

Est tamen aduertendum, quod figura potest duobus modis mutari. Primo per solam mutationem localem præsentie, localis, quæ ratione linea recta fit figura circularis, quado per localem

localem motū incuruatur nulla determinata quantitate, & hoc modo proprie non est mutare figuram in ordine ad se, sed in ordine ad aliud, quia linee illi in se nulla fit determinatio, neque additio quantitatis: solum ergo immutatur figura in ordine ad se per additionem, vel deductionem quantitatis, ad quod subsequitur productio nouæ figuræ quæ ratione lignum quadratum per determinationem partium fit rotundum: alia vero mutatio figuræ, quæ fit per solam diuersam positionem in ordine ad situm, potius pertinet ad prædicamentum situs.

Addo secundo figuram realiter distingui à quantitate, ut modum rei à re. Probatur ex regula generali satis à nobis probata capite de relatione, quod quotiescunque vnum potest dari à parte rei sine alio, distinguuntur realiter: sed quauis quantitas non possit dari absque figurâ aliqua, tamē potest reperiri à parte rei determinate sine hac figurâ, & illa, quia potest amittere hanc figuram, & habere illam, eadem remanente quantitate, & post illam potest habere aliam: ergo quantitas realiter distinguitur à qualibet figurâ in particulari.

Vltimò in hoc cap. aduertē

da sunt verba Arist. quibus ait quod rarum, & densum, asperū & lene, nō sunt qualitates, sed dicunt partium positionem: nam asperū dicit habere quasdam partes super eminentes, alias vero de pressas, ex quo resultat in tali qualitate quadā asperitas. Lene verò dicit partes non se excedētes, sed equales secundum partes exteriores, & ita principaliter consistunt in positione, & dispositione partium.

Circa rarum autem, & densum Albert. hic asserit, quod corpus esse rarum est esse diaphanum, densum vero est esse opacum: sed non placet, quia bene potest corpus aliquod esse diaphanum, & cum hoc esse densum, ut videre est in vitro, & crystallo. Quare dicendum est, quod rarum est illud corpus, quod habet partes minus conglutinatas, & magis porosas, densum vero est corpus habens partes minus conglutinatas, & parum porosas, & ita etiam rarum, & densum, potius dicunt positionem partium quam aliquam qualitatem, ut optime

in hoc cap. docuit

Aristot. Et hæc

de hoc cap.

(2.)

Caput

CAPVT VLTIMVM DE

sex ultimis prædicamentis.

IN hac disputatione Aristotel. de sex ultimis prædicamentis sumatim disputat præcipuè tē de actione, & passione, de quibus docet recipere contraria, nam calefacere, & frigefacere, sunt actiones contrariæ, & calefieri, & frigefieri sunt passiones contrariæ: docet etiam recipere magis, &

minus: nam vna calefactio est maior alia. De alijs vero prædicamentis nihil in particulari tradit præter breuem connumerationem illorum: nos vero de singulis disputabimus, in quantum nostri muneris est & ea, quæ Philosophica sunt, suis proprijs locis relinquemus.

CAPVT DE ACTIONE.

PRO intelligentia huius prædicamenti notandum est, quod actio sumitur multis modis: nam primò sumitur pro quocunque significato verbi actiui, qua ratione informare, & recipere latissima significatione appellantur actiones, quia significatur verbo actiuo, quæ actiones potius sunt Grammaticales, quæ prædicamentales.

Secundo ergo sumitur actio ad nostrum propositum pro illo influxu, & causalitate, qua agens aliquid producit, quæ actio aliquando appellatur factio, & est quando est actio transiens, aliquando appellatur actio, & est quando est actio immanens: modo vero in distinctione agimus de actione in communi prout comprehendit actionem proprie dictam, & factionem.

Secundò

Aduert.

Secundò aduertèdum est, quòd cum actio sit illud, per quod effectus dependet ab agenti, actiones aliquando sunt aliquid superadditum effectui productò, aliquando vero non & ratio est, quia inter res quædam sunt, quæ per suam intrinsecam essentiam pendent ab agentibus, qua ratione relatio per suam intrinsecam essentiam habet dependentiam à fundamento, à quo causatur, & ita non opus est aliqua actione superaddita, per quam pendeat ab illo, hac enim ratione ad actionem non est actio, quia actio per suam intrinsecam essentiam pendet ab agenti, & istæ actiones, quia sunt ipsæ essentia rerum, quæ producuntur, ponuntur in prædicamento illo, in quo talis res ponitur quia est ipsa essentia talis rei per se ipsam dependens à tali agenti, & ita non sunt actiones propriæ huius prædicamenti, quæ appellantur actiones prædicamentales, sed solum sunt actiones Grammaticales: tamè aliæ sunt res, quæ essentialiter non dependent ab agenti, à quo fiunt, quia etiam illo sublatò conseruantur, qualiter conseruatur ignis productus, etiam si alius ignis, qui illum produxit corrumpatur, & tunc quia istæ res essentialiter, & per suam intrinsecam essentiam non pendent ab illo agente, opus est, quod illa actio, per quam fiunt

ab illo dependèter, sit aliquid accidens superadditum ipsi rei: & istæ actiones sunt, quæ appellantur prædicamentales, de quibus. 3. lib. lib. Physic. probabimus, quòd distinguuntur realiter à termino productò.

Hæc ergo actio definitur à Gilberto hic hac ratione: *Actio est forma, per quam denominamur agere in subiectam materiam*: quæ definitio nobis non probatur, quia, vt dicemus in Physica, creatio est proprie actio, nõ tamè circa subiectam materiam, quia ex nihilo aliquid producit.

Quare vera est definitio, si auferamus illam particulam, *circa subiectam materiam*, vt si dicamus: *Actio est forma, qua denominamur agere*, quòd alij dicunt: *Actio est fluxus proueniens ab agenti*, & ita corruptiones, quæ tendunt in non esse rei, non sunt actiones reales, quia non sunt fluxus positiui prouenientes ab agenti, sed sunt actiones negatiuæ, quia nõ producunt aliquid reale, sed potius destruunt, & ita non sunt fluxus aliquis positiuus, & realis, sed actiones negatiuæ.

Inter actiones autem positiuas, quædã sunt successiuæ, qua ratione motus localis est quid successiuum, & alteratio, v. g. frige factio: aliæ vero sunt instantaneæ, per quas fit res tota simul in instanti, qualis est illuminatio. De prioribus autem actioni-

actionibus, scilicet de successi-
uis, Tolet. hic existimat, nō sus-
cipere magis, & minus ratione
sui, sed ratione termini, quia ra-
tione vna calefactio est maior
alia, quia producit maiorem
calorē, quod tamen falsum est,
quia vt supra ostendimus cap.

de quātitate, motus habet pro-
priam extensionem: ergo ratio-
ne sui potest recipere magis, &
minus, qualiter vero se habeat
actio, & passio in ordine ad mo-
tum, & vtrum actio subiecte-
tur in agente, vel in passo dice-
mus. 3. lib. Phis.

CAPVT DE PASSIONE.

Quot modis
sumitur pas-
sio.

Passio sicut actio
potest sumi duobus
modis. Primo pro
significato verbi
passiui, quia ratione amari, & vi-
deri lata vocabili significatio-
ne passionis appellari possunt,
cum tamen tantum sint in rigo-
re extrinsece denominationes:
nam esse visum, vt saepe dixi-
mus, tantum est extrinseca de-
nominatio, & ita cum nihil rea-
le sit, non ponitur in hoc præ-
dicamento. Secundo ergo su-
mitur passio, prout idem est
quod receptio, quia omne re-
cipere est quoddam pati, qua-
rione calefactio, prout recipi-
tur in passo appellatur passio.

Vbi aduertendum est, quod
sicut actio non indiget alia ac-
tione, per quam fiat, quia per
se ipsam pendet ab agente, ita
passio non indiget alia passio-

ne seu receptione per quam re-
cipiatur in passo, quia per se ip-
sam pendet à passo.

Secundo aduertendum est
quod sicut inter actiones, quæ
dam sunt, quæ dicunt aliquam
rationem superaditam rei, quæ
fit, aliæ vero non ita, inter pas-
siones quædam sunt veluti Grā-
maticales seu transcendentia-
les, quia non distinguuntur,
nec sunt aliquid superadditū
essentiæ rei, quæ recipitur: nā
modi, qui per suam essentiam
intrinsece pendunt à subiec-
to, ita vt non possint dari à
parte rei, sine subiecto, qualis
est sensio, idē in his passio,
seu receptio, non est aliquid su-
peradditum essentiæ talis rei,
cuiusvis prædicamenti sit ille
modus, & ita istæ passionēs nō
sunt prædicamentales, id est
passiones huius determinati
prædi-

2. Aduert.

prædicamentū. Aliæ vero sunt passionēs, quæ distinguuntur ab essentia illius rei, quæ recipitur, & dicunt aliquid illi superadditum, qualiter omnia accidentia, quæ possunt de potentia absoluta cōseruari sine subiecto, qualis est qualitas, & alia accidentia, quæ non sunt modalia, indigēt noua passione superaddita, per quā recipiantur quia talia accidentia, cū salua sua essentia, possint dari sine receptione in subiecto, indigent passione quadā superaddita, quæ recipiantur, quæ appellatur passio prædicamentalis, quia est quoddā accidens superadditum rei, quæ recipitur, ponibile in hoc prædicamento, huiusmodi autē passio sic definiri potest: *Passio est forma à qua subiectum denominatur passum.*

Pro quo rursus aduertendum est discrimen inter actionem, & passionem, quia actio non semper denominat agens in quo subiectatur, quia actio trāsies nō subiectatur in agēte sed in passio, & ita nō semper denominat agēs denominatione intrinseca, sed aliquādo denominatione extrinseca, passio vero, quia semper subiectatur in passio, denominat illud passum denominatione intrinseca.

Præterea aduertendum est, quod passio est in duplici differentia, alia corruptiua subiecti, scilicet, quæ ordinatur ad

corrūpēdū subiectū, in quo recipitur, qualiter aqua dū recipit calorem, patitur passione corruptiua, quia recipit calorem sue naturæ cōtrarium: alia vero est passio perfectiua, & est quādo aliquid recipit rem sue naturæ conuenientem, quæ nō ordinatur ad destruendum illud, quæ ratione aer dum recipit lumen patitur passione perfectiua, quæ perficitur in suo esse.

Dubitarur tñ utrū actio, & passio, distinguantur realiter, vel tantum ratione, & formaliter, in qua re authores qui existimant omnia prædicamēta esse diuersa ex natura rei, quos supra retulimus disputantes de prædicamēto in cōmuni, cōsequēter affirmant, etiam passionem, & actionem distingui ex natura rei, cū sint diuersa prædicamenta.

Dicendū tñ est, cū cōmuni omnium sentētia, actionē, & passionē, tātū distingui ratione ratiocinata, & ratio est, quia idē fluxus, quo agens influxit in effectum, prouenit ab agēti, & recipitur in subiecto aliquo, sed quatenus prouenit ab agēti, appellatur actio, & quatenus recipitur in passio appellatur passio: ergo actio, & passio idē sunt secundum rem, tantumq; distinguuntur ratione.

Contra hoc obijci potest, nam creatio est actio, & tamen non videtur, quod sit passio, quia cum non fiat ex præsupposito

posito subiecto, non recipitur distinguuntur realiter. De hac
in subiecto: ergo actio, & passio difficultate dicemus suo loco.

CAPUT DE VBI.

Quedā sen
sententia

IRCA Naturam, vbi, non satis conuenit inter Authores: quidā enim asserunt vbi esse extrinsecam denominationem, à continentia actiua corporis cōtinentis. Cuius sententiæ est Fons. 5. Metaph. & Soncin. eodem libro, quæst. 40. Cuius sententiæ fundamentum est, quia vbi est circumscriptio passiua, qualiter esse in Gymnasio, est ambiri à Gymnasio, sed totum, hoc est extrinseca denominatio; nam ex eo quod color videatur, nihil ponitur in illo, & ita tantū est extrinseca denominatio: ita quod corpus ambiatur ab alio, nihil reale ponit in illo, sed denominatur contentum à continentia actiua, quæ est in illo: ergo, vbi, tantum est extrinseca denominatio.

Hæc tamen sententia reiicitur, à Capreolo in 2. dist. 6. q. 2. imò meritò ab omnibus, quia si, vbi, tantum est extrinseca denominatione: ergo nihil reale est: ergo non ponitur in aliquo ex decem prædicamentis, vbi tan-

tum ponuntur entia realia, & ita male Aristot. constituisset prædicamentum vbi.

Secundo, quia per solam extrinsecā denominationem nō mutatur res, nam ex eo, quod color sit visus, nulla mutatio fit in colore: sed per motum localem vere aliquod corpus mutatur: ergo per motum localem aliquid reale acquiritur, nempe præsentia localis, quam nos appellamus vbi.

Neque valet si dicas, quod per motum localem acquiritur aliquid reale, quia acquiritur locus, tamen locus non est in corpore locato, quod mouetur, sed in corpore locante, ut dictū est cap. de quantitate. Hęc, in quā, solutio falsa est, quia terminus per actionem productus, debet esse in eodem subiecto, in quo est actio, verbi gratia, calefactio est in ligno, etiā calor per illā productus est in ligno: sed motus localis est in ipso mobili, quod acquirit locum: ergo per talem motum debet produci aliquid in illo, distinctum à loco, qui est in corpore locante,

cante, qui terminus productus est presentia localis, quam nos, vbi, appellamus; locus vero, qui est in corpore ambiente, tantum est terminus extrinsecus motus localis, vt latius 4. Phisicorum.

Secundo, quia si corpus moueretur per vacuum, talis motus esset actio realis: ergo per eam debet produci terminus realis: sed in vacuo non acquireret corpus locum realem, sed tantum imaginarium: ergo prater locum, qui est terminus extrinsecus, concendendus est alius terminus extrinsecus motus localis, qui est vbi, seu presentia localis, quæ est quoddam accidens inhærens ipsi corpori locato, quod mouetur.

Fuit autem occasio errandi his authoribus, quædam definitio vbi, quam tradit Gilbertus supra citatus in hunc modum: *Vbi est circumscriptio corporis ex circumscriptione loci proveniens.* Per quæ verba tantum videtur denotari extrinseca denominatio, qua locatum à circumscriptione corporis ambientis denominatur circumscriptum; & ita hæc definitio nequaquam probanda est; tum etiam, quia non conuenit omni, vbi, quod ponitur in hoc prædicamento.

Quid notat.

Pro cuius intelligentia notandum est, quod sicut locus est duplex, vt capite de quantitate diximus, scilicet circumscriptivus, & diffinitivus: ita præsen-

tialocalis, seu esse in loco, quod idem est, quod vbi duplex est; alia enim est presentia localis, in loco circumscriptiuo, quam habent omnia corpora quantitativa. Alia est presentia localis in loco diffinitiuo, qualiter Angelus est in loco; quod vbi, seu presentia localis Angelica, etiam ponitur in hoc prædicamento, quia sicut substantiæ spirituales ponuntur in hoc prædicamento substantiæ, ita non solum vbi corporeum, sed etiam vbi spirituale, debet poni in hoc prædicamento: sed hoc vbi non est circumscriptio corporis, quia Angeli non sunt in loco circumscriptiue: ergo definitio illa Gilberti non est exacta. Melius ergo potest definir, vbi, hoc modo: *Vbi est presentia rei, in loco, vel spatio aliquo, quæ definitio, tam conuenit vbi spirituali, quam corporeo, quia vtrunque est presentia in loco, siue definitiue, siue circumscriptiue.*

Et si inquiras qualiter se habeant vbi, & vbicatio? Quibusdam videtur, quod se habeant sicut abstractum, & cōcretum, ita quod vbicatio, sit abstractum, vbi verò sit concretum. Sed non placet, quia concretum, quod correspondet vbi, est vbicatum; & ita nulla est differentia inter vbi, & vbicationem, nisi solum in nomine.

Est tamen aduertendū, quod presentia localis, quæ idē est, quod

quod vbi formaliter, non importat relationem propinquitatis, vt falsò plures existimant. Et ratio est, quia id, quod primo, & per se acquiritur per motum localem, est præsentia localis in tali, vel tali loco; sed ad relationem non est per se motus: ergo præsentia localis non importat formaliter primario relationem aliquam, sed modum quendam absolutum, quo locatum replet locum: qui modus idem est quod vbi, seu præsentia localis. Verum est, quod ad præsentiam localem, seu vbicatorem, consequitur deinde relatio propinquitatis ad aliquod corpus, tamen primario non dicit illam.

Ad quod facile respondetur, quod vbi non est circumscriptio passiva, quæ est extrinseca denominatio, & nihil ponit in locato, sed est modus quidam

illi extrinsecus, quo taliter se habet in ordine ad locum, vt illud repleat: & hoc est, quod appellatur vbi, & præsentia localis.

Solent tandem adduci tres proprietates huius prædicamenti. Prima est, quod vbi non suscipit magis, & minus secundum intensiorem, quia corpus aliquod non est magis modo in hoc loco, quam erat heri. Verum est secundum extensionem subiecti, in quo est, vbi recipere magis, & minus: quæ ratione quantum corpus est maius, maiorem habet præsentiam localem, quia maiorem occupat locum.

Secunda proprietas est, proprie non habere contrarium. Tertia, quod secundum præsentiam localem res dicantur distantes, vel propinquæ.

Hæc de hoc capite.

CAPUT DE SITU, SEV

Positione.

Positio multis modis sumitur. Nam primo significat ordinem partium, in ordine ad situm, in quo sensu Aristot. cap. de relatione dicit, positionem esse ad aliquid; nā primo significat esse: & ita positio hoc modo non pertinet ad hoc prædicamentum. Secundo sumitur, situs pro spatio illo, quod corpus occupat, & hoc modo situs nō pertinet ad hoc prædicamentum: quia spatium nihil est præter illam vacuitatem, quam intelligimus corpora quantitativa occupare; & ita extra cælum est spatium, quod repleri possit per Diuinam potentiam, cum tamen tale spatiū nihil reale sit, quia extra cælum nihil est præter Deum ipsum,

qui propter suam immensitatem omne spatium imaginabile replet.

Tertio ergo sumitur ad nostrum propositum pro peculiari modo, quo res se habet in ordine ad locum, vel spatium, ita ut in suis partibus habeat talem modum occupandi illud spatium, ut dicatur sedere, vel stare. Itaque passio est quidā modus taliter existendi in loco, quo partes sic, vel sic se habeant qualiter qui sedet, habet partes flexas, & inclinatas deorsum: stans autem habet partes non flexas, sed rectas; & ita positio est distincta ab vbi, quia, ut sic vbi, non dicit determinatum modum essendi in loco, positio verò sic: & hæc positio dicitur vbi.

CAPVT DE QUANDO.

Radicamētū Quādo maxime simile est prædicamento Vbi: nam sicut vbi est præsentia localis, quā res habet in aliquo loco, ita quādo est præsentia localis, quam res habet in tempore: vnde sicut præsentia localis est aliquis modus intrinsecus, quo res est in loco; ita quando est aliquis modus intrinsecus, quo res est in tali, vel tali tempore in qua præsentia in tempore fundatur relatio coexistentiæ quam aliqua duæ res habent, sicut dicebamus relationem propinquitatis fundari in præsentia locali corporum, & ita Quando in hunc modum definiti potest. *Est præsentia rei in reali quadam duratione.* Vnde sicut duratio est multiplex, nempe tempus, & æuum, ita est multiplex quando: nam alia est præsentia realis in æuo, qualem habent Angeli, alia in tempore, qualem habent res successiue, vt motus.

Insurgit ergo hic nō parua difficultas; nam si, quando, est præsentia realis in duratione aliqua, sicut vbi est præsentia localis in tempore: ergo vtrū-

que hoc prædicamentum vniuocè conuenit in ratione præsentis: & ita iam non faciunt duo prædicamenta diuersa, siquidem vtrunque habet vnicum genus generalissimum, in quo vniuocè conueniunt, scilicet præsentia in cōmuni, prout abstrahit à præsentia locali, & præsentia durationis.

Quidā respondent verū esse quod prædicamentum Vbi, & prædicamentum Quando essentialiter nō distinguuntur, sed ex vtroq; sit vnū prædicamentum, cuius generalissimū est præsentia realis abstrahēs à præsentia locali, & duratione. Hæc tamen solutio est contra Arist. tum in hoc cap. tum in i. cap. huius libri, vbi enumerat decem prædicamenta essentialiter diuersa. Quare ne videamur hanc communem sententiam deferere, ad argumentum respondetur, quod vtrunque hoc prædicamentū non conuenit vniuocè in ratione præsentis in cōmuni, sed per quandam analogiā, & proportionem vnius ad aliud: nam res aliqua dicitur habere realem præsentiam in tempore per quandam similitudinē,

& proportionem ad presentiam realem localem; & ita non conueniunt uniuoce in ratione presentie in comuni, sed per quandam analogiam, & proportionem.

Solent tandem connumerari tres proprietates predicamenti Quando. Prima est non

habere contrarium: nam esse hodie, non contrariatur fuisse heri, aut fore eras. Secunda est, non suscipere magis, & minus: nam non est magis hac hora homo, quam equus. Tertia est quod secundum hanc presentiam in tempore res dicatur coexistentes, vel non coexistentes.

CAPUT DE HABITU.

Non sumitur in presentia habitus pro qualitate illa, quæ est difficile mobilis, de qua capit. de qualitate actum est: neque etiam sumitur habitus pro forma opposita priuatiue priuationi, qua ratione solemus dicere, quod priuatio; & habitus opponuntur priuatiue.

Ratio est, quia habitus hoc modo sumptus diuigatur per omnia predicamenta: nam cuilibet predicamento correspondere potest, sua priuatio, cum qua priuatiue opponatur. Vltimo ergo sumitur habitus ad nostrum propositum pro actu aliquid habendi, qua ratione dicimus hominem habere vestem, & habere arma, & sic definitur ab Aristotel. 5. Metaphysic. cap. 12. *Habitus*

est actus medius inter rem habentem, & rem habitam.

Est tamen aduertendum, *Definitio habitus.*

quod habere aliquid, contingit multis modis. Primum per informationem, qua ratione dicimus, corpus habere albedinem, quia informatur ab illa: & hic modus habendi non constituit hoc predicamentum, quia informare in multis predicamentis reperitur, qualiter in predicamento qualitatibus albedo, & alie qualitates informant, & quantitas in predicamento quantitatis: & sic de aliis.

Secundum contingit habere aliquid per continuationem, qua ratione dicimus hominem habere manum, quia illa sunt continue cum brachio: & hic modus habendi est proprius quantitatis, quia continuatio partium

tium de prædicamento quantitatis est.

Tertio contingit habere aliquid per dominium: quæ ratione dicimus dominum habere seruos, & neque hic modus habendi constituit hoc prædicamentum, quia nihil reale ponit in re habente: nam ex eo quod quis habeat seruos, nihil reale in illo oritur, nisi extrinseca denominatio, quæ appellatur dominus, quæ non est relatio realis, sed rationis, nam nulla facta mutatione in domino, neque in seruo, ex conditione extrinseca ab alio oritur relatio domini, & seruitutis.

Quarto contingit habere aliquid per continentiam actiuam, quæ ratione dicimus vas habere aquam, aut gymnasiū habere scholasticos; & etiam hic modus dicendi nihil ponit in re habente, quia nihil reale crescit in gymnasio, ex eo quod habeat scholasticos, nisi forte relatio continentis, ad contentum, quæ est de prædicamento relationis.

Quinto tandem contingit habere aliquid per cōtinēt iā passiuam, quæ ratione dicimus hominem habere vestē in se quia ambitur ab illa: & hic modus habendi pertinet ad hoc prædicamentum, quia dicit quendam modum absolutum, quo res se habet in ordine ad rem habitam, sicut ubi dicit modum, quo res est

præsens loco.

Sed dices: Ergo non distinguuntur habitus, & ubi, quia utrunque nihil aliud est, quā præsentia rei in alio, qualiter habere locum, nihil aliud est, quā præsentia localis in tali loco: ergo prædicamentū habitus, & prædicamentum ubi non distinguuntur.

Propter hoc argumentum Fonseca, s. Metaph. c. 7. q. 2. asserit satis probabiliter, hæc duo prædicamenta non esse diuersa. Ne tamen hac in re singulares videamur, dicendum est, hæc duo prædicamenta essentialiter esse diuersa, quia non qualibet præsentia realis constituit hoc prædicamentum: nam quamuis Paulus sit iuxta Petrum, non ideo dicemus Petrum habere Paulum, sed debet esse præsentia in alio tanquā in re habita, qualiter homo ita est sub veste, quod dicatur habere vestem, & ita præsentia, quam aliquis habet in loco, potest considerari duobus modis.

Primo, prout est præsentia in spatio, & sic est de prædicamento ubi. Secundo, prout est præsentia in re habita, nam etiam dicimus habere locum, & hoc modo pertinet ad prædicamentum habitus, & ita ratione tantum hæc duo distinguuntur.

Solet tamen hic inquiri: utrum hæc sex vltima prædicamenta

caménta sint absoluta, vel relatiua. In qua re dicédum est breuiter, hæc prædicaménta non esse relatiua secundum esse, alias poneretur in prædicaménto relationis, neq; esse diuersa ab alio, contra Arist. & receptam interpretum sententiam. Adde tamen, importare

relationes secundum dici saltem ad subiectũ, quia talis ordo ad subiectum essentialis est accidenti omni, quantumuis absoluto: & ita ab hac relatione (vt supra dixi) res non denominantur simpliciter relatiuæ, sed potius absolute.

FINIS.

Signat.^a op.^a

Est. 177

Tab. 3

Núm. 5

MURCIA
Logica

2425

A-1762